QVADRIPARTITVM MELANCHOLICVM,

Gasparis Marcucij Nobilis Lucensis.

QVO VARIAE QVAESTIONES

DE MELANCHOLIAE MORBO, ESSENTIA, Differentijs, Causis, Prognosi, curatione habentur.

ET PLVRA DE MORBO HYPOCONDRIACO veris Melancholicorum Somnijs, & Amantium Melancholia innotescunt.

OMNIA PHILOSOPHICIS, HISTORICIS, eruditisque locis referta.

ROMAE,

Ex Typographia Andreæ Phæi MDCXLV.

SVPERIORVM PERMISSV.

Sumptibus Hermanni Scheus.

Imprimatur si videbitur Reuerendiss. P.M. Sac. Pal. Apost.
I.B. Eps Camerin. Vicesgerens.

DE Ordine Reuerendiss. Patris Fr. Reginaldi Lucarini Sacri & Apostolici Palatij Magistri accurate perlegi Quadripartitum Melancholicum Perill. & Excellentiss. Philosophię & Medicinæ Doctori. D. Gasparis Marcuccii Nobilis Lucensis, opus quidem omni scientiarum genere cumulatissimum; In quo nihil Ortodoxæ fidei dissonum aut a bonis moribus alienum inueni; Imò non solum tanquam Medicinę studiosis vtilissimum, cunctisq; alijs maximè iucundum, publica lucis vsura dignissimum iudicaui. Dat. Romæ die 20. Septembris 1642.

Ita est Dominicus Guidarellus Almę Vrbis, ac totius Status Ecclesiast. Protomedicus Generalis

Imprimatur. Fr. Reginaldus Lucarinus Sac. Pal. Apost. Mag.

EXCELLENTISSIMO
SENATVI
LVCENSI
P.P.F.

GASPAR MARCVCCIVS.

Vadripartitum Melancholicum à me annis lætitiæ fabrefactum, Excellentiſſimo Senatui Lucenſi offero: Nec me quiſquam arguat tradentem triſtia non enim triſtia, quæ iuuenilia ſtudia fuerunt dicenda ſunt, imò læta potius appellanda, quę triſtibus remedia præſtant, & melancholica infringunt. Cæterum & Excellentiſſimo Senatui optimo meę Patrię Principi meritiſſimo Moderatori, & Sapientiſſimo Gubernatori opuſculum hoc dicare animus fuit, non tantum ob ſancitam legem, omnia Deo, & Patrię hominem debere, maximam

quidem, & omnes animos coarctantem, ſed quia ab ipſo tanquam optimo elargitore beneficijs quamplurimis & honoribus in dies me refertum agnoſcam. Tantillum quidem eſt, quod offero, ſed ſi optabiliora vota retulero non hæc tantum paucula verum etiam maiora libentiſſimè dabo: Tu interim, ò terque, quaterque optimè imò millies & millies Sapientiſſimè, & Inuictiſsimè Libertatis Princeps hilari fronte aſpicias, & accipias quod tibi do, dedico, & conſacro. Vale, iterumque Vale Lucę Kal. Octobris MDCXLIV.

QVADRIPARTITVM Melancholicum.

GASPARIS MARCVCCII Nobilis Lucensis.

PARS PRIMA.

An Melancholia sit principum actionum deprauatio cum timore, & tristitia? Caput I.

MELANCHOLIAM esse affectum, qui mentem lædit, non sine graui animi molestia, atq. auersione à rebus charissimis docemur ab authore libri definitionum medicarum, & Galen. 13. cap. eius libri, qui Medicus inscribitur, melancholiam mentis alienationem esse fatetur, vnde melancholicos tenebriones, ac lucifugas, tristesq; de omnibus suspiciosos, hominum consuetudinem odentes, ac solitudinibus gaudentes apparere ait; præterea cap. 7. lib. 3. de loc. aff. narrat inter melancholicos alium esse, qui se testam esse factum putat, alium, qui gallos cantare audiens, eos brachiorum plausu, & cantu imitabatur, alium, qui metuebat, ne Athlans cælum substinere posset, ità vt ex his omnibus manifestè appareat in melancholicis principes actiones deprauatas esse; Ampliùs huic præternaturali affectui timorem, ac tristitiam adnecti non negabit ille qui legerit metum, & tristitiam tanquàm signa pathognomonica melancholiæ constituta fuisse ab Hippocrate, & eum imitante Galen. 6. aph. 23. vnde & 3. de loc. aff. iàm citato melancholicos timorem numquàm deserere scripsit Galenus idem, & hoc rationi valde consonum est, nàm fit hæc affectio ab humore melancholico, qui niger, & ater est, atræ autem bilis color (vt citato loco Galenus edocet, mentis sedem tenebris similem reddens timorem efficit, quemadmodum externæ tenebræ omnibus ferè hominibus pauorem inducunt, nisi vel audaces admodùm, vel docti fuerint; idq; confirmauit etiam 2. de sympt. caus. cap. vlt. his verbis: [Ergo cũ tenebræ rationalis animæ parti sunt circumfusæ, necesse est hominẽ metuere, vt qui semper vna cum corpore suo timoris causam circumferat; vbi autẽ timor, ibi & tristitia necesse est: timentes enim animo semper anguntur, & tristantur propter vel imminens sibi, vel præsens malũ, quod mente reuoluunt;]. Fuit tamen ingeniosissimus, ac doctissimus

vir Hercules Saxonia Patauinus,qui non ſemper in melancholia timorem,& mœrorem adeſſe,nec in ea ſemper deprauari Principes actiones exiſtimabat,quod vt confirmaret,tria melancholicorum genera adducebat,vnum in quo melancholici,neque inſania,neque mœrore,aut timore laborant. Alterū in quo prauas habent imaginationes ;non tñ timent aut triſtantur . Tertium deniq. in quo triſtes,ſed non timidi melancholici ſunt . In primo genere reponebat eos,qui ſine arte,& ſtudio futura vaticinantur,quos Cicero 2. de Diuinat.inſanos vocat;inque horum ſerie Caſſandra Troiana, Mopſus, Mantho, & alij fuerunt, ſic qui ſine præceptore,& ſtudijs Aſtronomiam,aut Philoſophiam,aliamuè artem,aut ſcientiam ſibi ipſis comparant,melancholici vocantur;quemadmodum Aretæus 1. Acut.*6.* hos omnes furore agitatos fuiſſe docet, quos tamen ſi quis rectè,& attentè animaduertat; neque inſania laborare,neque proinde timore,aut mœrore affectos inueniet,dicebat ille ; nàm ſi de vaticinio fiat ſermo;quid quæsò inſaniæ in vaticinio? ſi quis ex indocto,& inerudito fiat doctus,& eruditus,quidnam erit in illo aut imaginationis,aut diſcurſus vitium ? In ſecundo genere illos collocabat,qui ſe Principes,ac Reges eſſe fatentur: in his enim praua quidem imaginatio,nullus tamen timor,nullusq. mœror eſt; quemadmodum refert ſe inuiſiſſe nobilem Venetum, qui cunctas nobiles, ac pulchras mulieres ſui amantes eſſe,illumq. expetere dicebat perpetuo lætus, ac minimè timens. Tertiò tandem illam melancholiam enumerabat,quæ eſt vitium imaginationis cum mœrore,ſed ſine timore ; qualis eſt perditorum amantium melancholia;nàm in hoc decipiuntur iſti, quia ranam putent eſſe Dianam ; triſtantur præterea, quia deſiderata re potiri non valeant;numquam tamen metuunt: imò intrepidi ſunt; omniaque audent,& in cæteris maximè valent ingenio.Inter hos etiam ab eo recenſentur illi qui putant ſe eſſe teſtas,ſe eſſe mortuos;nā timor,inquit, eſt perturbatio futuri mali; triſtitia eſt timor ex conceptu mali; itaque qui inſunt in extremo omnium malorum nihil timent,quia nihil deterius expectant;quare melancholici qui iam credūt aut ſe eſſe mortuos aut ſe eſſe teſtas;nihil ampliùs timent.

Hæ ſunt rationes à doctiſsimo Saxonia adductæ,quæ tamen mihi neceſſariò concludere non videntur quandoquidem melancholicorum alij intra naturalis ſtatus,& ſanitatis limites reperiuntur;nec morboſi appellantur;alij verò qui naturalis ſtatus, ſanitatisq. terminos egreſsi ſunt & morboſi dicuntur;illi melancholici quidem appellantur; quia circa propria ſtudia cogitabundi ſunt, & ſolitudinem amant vt ipſis incumbant; ſiq. timidi, & meſti euadant interdùm id ſortiuntur imminuto,ac refrigerato propter vigilias,ac ſtudia natiuo calore, ac ſpiritu; non tamen ad id meſtitiæ,aut timiditatis deuenient;quod in ipſis ne tantillum quidem deprauatas eſſe principes actiones commonſtret;ampliùs iſti facillimè quaſcunque artes,& ſcientias; præmonſtratas tamen aut proprijs ſtudijs addiſcunt: atra enim bilis ex Ariſtotele (vt ſuo loco

vide-

videbimus)maximè ad ſapientiam facit;& iſti propria prudentia,& do ctis coniecturis aliqua futura prædicere,ſeù vaticinari poſſunt; non tamen ignotis linguis loqui,nec varias ſcientias momento temporis addiſcere; nec quæcunque futura prædicere valent;quare de his non tenet argumentum: ſi verò de melancholicis morboſis ſermo ſit,nec ipſis re vera argumentum quadrat;ad hos enim ſi nos conuertamur, illorum perfectò plurimos; imò ferè omnes nullo modo vaticinari quotidiana videmus experientia; ſed hoc dixerunt antiqui. Obijciat aliquis,& Ariſtoteles etiam annuit 30.ſect.probl.primo;de melancholicis enim morboſis intellexiſſe antiquos credere oportet, cum ipſos modò inſanos, modò furore,modò atra bile percitos appellauerint; imò apertè hoc Ariſtoteles loco citato ait, hæcque ſunt ipſiſsima verba: [In quibus per multa, & calida eſt atra bilis,ij perciti, & ingenioſi, amaſij,propenſi ad omnem excandeſcentiam,& cupiditatem, nonnulli etiam loquaciores,multi etiam propteteà quod ille calor ſedi mentis in vicino eſt,morbis veſaniæ implicantur, aut inſtinctu lymphatico inferueſcunt,ex quo Sybillæ efficiuntur,& bacchæ,& omnes qui diuino ſpiraculo inſtigari creduntur] ex quibus manifeſtè patet decipi virum doctiſsimum quando ait nihil inſaniæ in vaticinio,nullumq. vitium rationis,aut imaginationis reperiri in ijs qui ex indoctis,& ineruditis docti, & eruditi euadunt: quid enim obſtat aliquem excepto vaticinio, aut illa excepta ſcientia, in pluribus alijs dementare; deq. alijs pluribus deprauatè imaginari,& diſcurrere poſſe? quemadmodum Caſſandræ,Baccantibus, & alijs antiquorum vaticinatricibus contigiſſe legimus? nàm Plutarchus in problem.ſympoſ.ait,huius Dei (ſcilicet Bacchi) ſacerdotes fœminas plerumq. fuiſſe, quæ nunc ab inſania Menades, nunc ab impetu & furore Thyades, vel à Thya, quæ prima ſacra Bacchi inſtituit,nunc ab intemperantia, morumque prauitate Bacchæ vocabantur. At ex his aliquis ſuſpicans percunctari poſſet, an tales fuerint antiquorum prophetæ, ac ſybillæ, & præſertim cum de Sybillis hoc annuat Ariſtoteles,cui veriſsimè reſpondendum eſt,nequaquam tales fuiſſe,ſed diuino ſpiritu afflatas mente optimè conſtaſſe, atque infallibili modo futura prædixiſſe. Non ignorandum eſt autem in hoc non parùm aberraſſe veteres,dum vates,ac futura prædicentes,& alios qui miranda efficiebant,melancholicos vocant, vt qui in humorē melancholicorum referrent ea quæ non naturali cauſæ, ſed ſupernaturali veriùs tribuenda fuiſſent; nam ſi de ſybillis, ac prophetis loquamur; hos diuino ſpiritu afflatos futura prædixiſſe ſcimus; ſi verò bacchas, cæteraſque vates afferamus, & has cacodæmone obſeſſas vaticinatas fuiſſe credere par eſt; vnde optimè Montefortius in ſuis commentarijs ad illa carmina Virgilij in 6.Aeneidos:

Inſanam,inquit,uatem aſpicies,quæ rupe ſub ima
Fata canit, &c.

ait violentiam ſpiritus,quo correpta vaticinaretur,cum non fari poſſet,

furore agitari cæpit in quo mentem phæbadis præscientia rerum futurarum dæmon ita complebat vt mentis impos statim horrendas ambages caneret; sic spiritus ille cor suo arbitrio finxit, quoties vatibus id genus ceù organis ad detinendos stultos mortales in caligine, & idolomania vteretur. Verùm facile fuit antiquis in hoc aberrare, tũ quia corpora cacodæmone obsideri ignorabant, cum ne dæmones quidem reperiri vel crederent, vel dubij essent, tùm quia vt plurimùm eos, qui melancholia laborant, cacodæmones inuadunt, & in ipsis quæ humanũ ingenium excedunt proferunt, quare non mirum si hæc omnia antiqui in melancholiam retulerint.

Ad exemplum verò illorum, qui se Reges, ac summos Principes putant respondendum est hoc melancholiæ nomen variè accipi posse, & præsertim strictè, vel largè; nàm melancholia largo modo sumpta, & ad desipientiam sanguineam, & ad maniacum delirium trahitur; si verò stricto modo sumatur, de ea tantum affectione intelligitur; in qua delirant ægri cum timore, & mœrore; quare si aliqui se Principes, aut Reges credentes non metuant, neque tristentur: (plus enim non secus, ac veri Principes veneno interfici metuunt) hi non verè melancholici, sed aut maniaci aut ex sanguinis vitio insani censendi sunt; prætereo quod sępè huiusmodi affectus commisceantur, quoniam & humores, à quibus efficiuntur, sępè commisceri solent, cuius rei nobis erit testis Galenus in 3. de morb. vulg. comm. 3. ægroto 15. dùm ità scribit: [Sanè uidetur hæc delirij speciem ex melancholia, & phrenitide habuisse mixtam; nàm hoc multa loquebatur, aut perpetuò tacebat, ostendit huiusmodi mixtionem; sed & hoc idem lib. 2. de diffic. resp. cap. 5. testatur; hæcque sunt illius verba [Quod igitur ab initio, & ad finem hęc ipsa (de Dealcis uxore loquitur) desipuerit, didicimus: neque enim una desipiẽtiæ species ipsi accidit, neq. uulgaris, sed multę & fortes, partim silenti, partim loquenti, & partim cum lachrymis, partim cum risu.

Quoad Amantium uerò melancholiam attinet (etenim & ipsi uerè melancholici appellari possunt, ubi eòusque creuerit amor, ut ipsorum imaginationem corrumpat) hos non solùm tristari, sed semper de re amata timere; nemo ignorat, cum de zelotypia prouenit, quamuis pro re amata tuenda intrepidi omnia audeant: Qui autem se mortuos, aut se testas esse putant; & si non maius, aliquod aliud tamen expauescunt malum; hinc Galenus dum uaria melancholicorum exempla proponebat; aliquem putantem se esse testam enarrabat, qui frangi metuens obuiam sibi uenientes euitabat, sic qui se mortuos existimant, quod eorũ corpus à feris deuoretur, timere possunt; quemadmodum contigisse uidi cuidam Nobili presbytero Patauino, dùm in ea Vrbe sub doctissimo præceptore Benedicto Syluatico praxim exercebam.

Sed rursus aliquis obijcere posset, non esse necesse, ut deprauata imaginatione sequatur metus, & tristitia; nàm si in melancholia deprauatur imaginatio, & affectio cerebri; metus autem, & tristitia sunt passio-

nes

nes cordis, ità ut necessariũ non sit affecto cerebro semper coaffici cor.

Respondetur fortè necessarium non esse, ut affecto cerebro coafficiatur cor; sed necessarium esse, ut deprauata imaginatione circa tristia & timenda sequatur metus, & tristitia; quemadmodum deprauata circa lęta, lætitia, quæ pariter est cordis affectio, consequitur; nam ad actus superiorum facultatum subsequuntur inferiorum actus; imò ad actum quemlibet irascibilis facultatis necessariò prequiruntur actus superiorum facultatum, qui apprehendant rem, circa quam uersantur actiones sub ratione boni, uel mali; atqui cum ex morbosa causa imaginatiua potentia lędatur, futuri mali opinione semel concepta, protinus irascibilis potentia mœrore, seu tristitia afficitur.

An solum imaginatio, vel etiam cum imaginatione ratio lædatur in melancholia? Cap. II.

PLures ex Medicinæ scriptoribus non imaginationem solum, sed sępe cum imaginatione rationem quoque lędi uolunt: alij modò imaginationem, modò rationem, & separatim lędi cõtendunt; alij tandem nullam aliam ex pręcipuis actionibus excepta imaginatione offendi asseuerant, & hi mouentur authoritate Galeni 2. de sympt. caus. c. 7. scribentis melancholicorum deliria multarum esse specierum ex corruptis, scilicet speciatim imaginibus, quo loci nihil lęsę ratiocinationis meminit; eamdem autem sententiã, & ex Aetio, & ex Tralliano cõprobare sibi persuadent; ille enim lib. 6. c. 9. ait melancholica deliria multiformia esse ob particulares corruptas imaginationes, hic uerò lib. 1. c. 17. scribit non omnes melancholicos eadem symptomata sustinere, neque similiter eisdem imaginationibus agitari. Hos postremos doctissimus Saxonia refellit ex eo quod Pueri, & Bruta melancholiæ non subijciantur; nam dùm melancholiã, non imaginationis solius, sed simul etiam rationis uitium esse opinatur, si solius (inquit) esset imaginationis uitium, & prędicta melancholię subiecta forent, sed nos qui aliquo pacto solam interdum imaginationem (ut mox apparebit) in melancholia lędi posse non dubitamus; ostendemus etiam suo loco pueros melancholię subijci posse. Mihi sanè illorum sententia magis arridet, qui non solùm maginationem, sed sępè cum imaginatione rationem lędi in melancholia arbitrantur; nam si ex Galeno 3. de loc. aff. c. 7. (quod & experientia confirmat) quosdam melancholicos sibi mortem inferre habemus, quomodò ipsos deprauatam rationem non habere negabimus? & quamuis prçallati authores deprauatę rationis non meminerint; non tamen ob id ipsam excludunt, fortè solius imaginationis mentionem fecerunt, quia hęc semper in melancholia deprauatur. Galenus tamen 2. de sympt. caus. loc. cit. cũ paulò inferiùs dicat melancholicorum nonnullos timere mortem, tùm alia quę non sunt timenda, nec alios deesse, qui mori uehementer expetant,

petant, & amplius atram bilem principium rationalis animæ occupare, non solum imaginationem, sed rationem lædi consiteri videtur; imò si quis melancholicorum actiones intueatur, ex ipsis plurimos imprudentes animaduertet, sed imprudentia ad lesam rationem pertinet; quẽ admodum prudentia est rectæ rationis opus. Sunt præterea viri doctissimi, qui volunt læsa imaginatione necessariò semper lædi & rationem; præcipuo rationis organo læso, vt & ratio lædatur necessarium est: sic enim videmus in naturalibus, & vitalibus actionibus, læso vẽtriculo ci bi coctionem, læso corde pulsum ex necessitate lædi; nec dicat aliquis rationem, seù ratiocinandi actionem à ratiocinatrice facultate immediatè pendere, quæ cum sui natura abstracta, incorporea, & immortalis sit, nullo modo organica censenda est, nec vllo modo indiget organo, vnde nec præallatum argumentum concludere: nos enim & si sciamus facultatem illam incorpoream, & inorganicam esse; nõ ignoramus etiã eamdem ad hoc vt operetur indigere aliquo existente in corpore, & sibi phantasmata subministrante, nempè imaginatiua; hinc Aristot. 3. de an. t. 39. scribit intelligentem necesse est phantasmata speculari; idcircò ratiocinatrix ista facultas, quoad propriam operationem considerata aliquam corporis partem non veluti sedem (namque sedes corporibus propriè competit) sed veluti locũ in quo functiones proprias promat, sibi vendicare dicitur, & cum imaginatiua in cerebro absoluatur ex sententia etiam Aristotelis propterea & non in cerebro intellectus, seù ista facultas quodammodo locatur ex 18. sect. probl. 1.

Hinc ergò colligitur læsa imaginatiua, ceu præcipuo rationis organo, necessarium fore, vt per viam causæ instrumentariæ discursus, seù ratio quoque offendatur; quemadmodum & cõtra, læsa ratiocinatiua nos per viam signi cognoscemus læsam esse imaginatiuam, quoniam ambæ hæ facultates ferè semper simul læduntur; hoc tamen discrimine, quia imaginatio per se: ratio verò per accidens læditur; ad læsionem scilicet vel imaginatricis, vel memoratricis etiam facultatis: hæ enim postremẹ tanquàm è sinu materiæ emergentes gaudent proprijs organis, quę à morbificis causis immediatè affici possunt. Difficultatem tamen facere posset exemplum Theophili à Galeno allatum lib. de diff. symp. c. 3. in quo prudentiam, & rationem seruatam; imaginationem verò deprauatam fuisse colligit; deinde videmus quotidiè plures, qui hypocon driaca laborant, numquam in ratione, aut quam rarissimè aberrare, nisi affectio iam progressa, vel consumata sit, sed solùm tristitia, & metu affici; imò isti probè intelligunt metum, & tristitiam esse citra occasionẽ, & rationem: ergo manifestè videtur imaginationem lædi posse illæso remanente discursu. Tandẽ colligitur ex philosopho lib. 2. de an. t. 154. imaginationes nihil magis lædere mentem, quã faciant picturæ, vt proptereà sicuti quispiam intuens picturam terrificam, si sanus fuerit, ac prudens non veretur illam; ità & imaginationes internæ quamquàm multæ, & terrificẹ non perturbant mentem. Respondetur imaginationẽ

dupli-

dupliciter lædi posse,vel quoad receptionem phantasmatum,& specierum oblatarum,vel quoad earumdem iudicium,si imaginatio lædatur solùm quoad receptionem,non autem quoad iudicium;tunc melācholici praue illius obiecti imaginationi non assentiūtur; quemadmodum euenit in prędictis hypocondriacis,& ideò integra fruuntur ratione; si verò imaginatio non tantum quoad receptionem,verùm etiam quoad iudicium corrumpatur;tunc & discursum simul lædi necesse est, & hanc responsionem non alienam ab Aristotele censemus,cum ipse 3.de an.t.57.duplicem imaginationem constituat; sensitiuam vnam,alteram deliberatiuam; ità vt sensitiua imaginatio sit quædam receptio speciei sensibilis receptæ in sensu communi,& oblatæ imaginationi separatæ à materia; deliberatiua verò sit illa quæ in specie iàm recepta format cōceptum amicitiæ,aut inimicitiæ;boni aut mali,fugiendi aut prosequendi;potest itaque in melancholicis affici imaginatio sensitiua,seruata,& illæsa deliberatiua,quæ si afficiatur,& ipsa; discursum quoque lędi necesse sit. Sed quid de Theophilo? in eo apertè læsa erat imaginatio,cū putaret,verè adesse tibicines in angulo cubiculi:(falsitatem enim imaginationis non agnoscebat) & tamen rectè ratiocinabatur,cum illos abijciendos esse deduceret? Fatemur quidem Theophilum non errasse in forma syllogistica: bonas enim deducebat consequentias,sed errasse in materia (& ob id peccasse in discursu,seù ratione;) materia autem sunt propositiones necessariæ,quas ipse omninò falsas concepit,&proptereà errorem quoque commisit in simplicium terminorum apprehēsione; nàm illa prædicata attribuebat subiectis, quæ nullo modo erant attribuenda;[& ità ex accidenti,ex lęsione nempè imaginationis deprauata erat Theophili ratio circa illud ab imaginatione tamquam verū oblatum obiectum, seù phantasma de tibicinibus;sic & Aristotelis similitudo,quam inter imaginationes,&picturas habet tantùm verificari videtur de imaginationibus quoad receptionem,& non quoad iudicium læsis: hę enim cum ipsis assentiantur ęgri mentem peruertunt quemadmodum innumera melancholicorum testantur exēpla,& præsertim apud Gal.3.de loc.aff. c.7. Siquidem alius, vt in superiori quæstiuncula dicebamus testam se factum putabat; atque idcircò obuiantibus cedebat ne collideretur;alter gallos cantare audiens, vt hi alarū ante cantum,sic ille brachiorum plausu latera quatiens gallorum cantum imitabatur,& tandem qui se mortuos existimant comedere nolūt; & ita inedia interficiūtur, hinc in omnibus istis imaginationem quoad iudicium lęsam fuisse; & proinde rationis quoque offensam extitisse colligas. Sed non erit abs re examinare, an ratio lędi posit imaginatione illęsa;ità vt per se, & non ex accidenti lędatur cui satisfecerimus ostendentes hoc non posse contingere,declarata fortè saterit præsentis quęstiunculæ veritas.

Post hęc scripta,conuenit me studiosissimus vir, qui quęstiunculam perlecta, statim impugnauit argutissimis rationibus diuisionem illam in

in qua diximus imaginatiuam potentiam lędi interdùm tantum quò ad receptionem phantasmatum, non autem quoad eorumdem iudiciũ, & primò arguebat non posse fieri rectum iudicium ab imaginatione circa sensibiles species, si ipsarum praua receptio fiat in imaginatióne, quia quotiescumq. fit aliqua lęsio in organo, vel est defectus ex parte obiecti, imaginatiua potentia, quę est organica, & materialis, non potest benè operari, sed quandò fit praua receptio phantasmatum fit lęsio in organo, & oritur defectus ex parte obiecti, ergò non potest benè operari. Secundò aiebat totam vim specierum consistere in repræsentando obiectum sensibile imaginationi; istę igitur, cum sint materiales & physicę, si in subiecto turbato, & caliginibus perfuso recipientur in se quoque turbabuntur, ac tenebris perfundentur: clypeum enim non habent, vt reijcere queant obscuritatem sui subiecti, ne in se etiam turbentur; ergò si prauè recipientur, prauè etiam repręsentabuntur; ergò, & prauum consequetur iudicium. Neganda vtriusq. rationis consequentia est, quia non rarò obseruarunt Medici lędi imaginationem quoad receptionem phantasmatum; nequaquam verò, quoad iudiciũ, nec mirum videbitur illi, qui rectè perpendet maiorem, & minorem actiuitatem morbificę causę; item maius, & minus robur imaginatiuę potentię, hinc fortè contingat causa morbifica minoris actiuitatis, quæ agat in potentiam validioris roboris, ità vt ista potentia etiam si coacta sit recipere caliginosum phantasma ob defectum, seù laborem instrumenti, nempè caliginosi spiritus, non tamen in iudicando illo, malè iudicare cogatur, quia illius pręcipuum instrumentum, nempè propriũ cerebri substantię temperamentum non afficiatur tali, tantaq. intemperie, vel alia labe, sub qua validum prędictę potentię robur elangueat, & ità rectè illa quoad iudicium suas possit edere actiones. Res clarior reddatur exemplo. Repræsentetur quoddam terrificum spectrum pluribus hominibus eodem tempore, ex his alij magis, alij minus, alij nihil timebunt, vnde nam hoc? idem re vera est spectrum, non tamen idē robur variorum animorum, hinc viliori, & imbecilliori animo constantes metus incutit, qui ne quidem mouet robustiori animo præditos, sic ex spectris ab interna causa contingere par est; sed his, & aliam addamus rationem, quæ dubietates istas facili negocio diluat; omnes principes potentię, quę in cerebro suas actiones perficiunt, pręter propriũ cerebri temperamentum, etiam animali spiritu tamquam instrumento vtuntur, & quo principaliores sunt, eò puriore, lucidioreque spiritu fruuntur, & vtuntur; imò, & eadem potentia ad nobiliorem actionem depurato magis spiritu vtetur, hinc imaginatiua potentia ad iudicanda phantasmata puriori, ac lucidiori spiritu vtetur, quàm ad ipsa recipienda. Hoc stante mirum non erit, si hęc potentia deprauari possit circa phantasmatum receptionem, non autem circa eorumdem iudicium quia etiam si obtenebretur ille impurior spiritus, quo vtitur ad species recipiendas; ille tamen quoad easdem iudicandas vtitur, cum tenuior,

ac splendidior sit,non tam facile ab eadem caligine obtenebratur;& idcirco hoc mediante rectè adhuc imaginatio circa iudicanda phantasmata procedere potest: Sed & vlteriùs acutissimus vir asserebat nullo pacto rationem ledi posse,vel deprauata imaginatione quoad iudiciū. Nam cōtra hoc dicebat facere,quod docet Aristoteles,in libris de An. de intellectu agente; ipse enim illustrat phantasmata; ergò licet sit læsio in phantasia suppleri potest per intellectum agentem, qui illustrādo phantasmata, potest quamcumque phantasticam caliginem procul amandare,ac puriores species intelligibiles elicere,quas postea inijcit in intellectum possibilem,& ipse intelligit iuxta species spirituales per agentem elicitas à phantasmatibus illustratis,& quod intellectus agēs possit huic malo mederi,probatur,quia qui potest perfectius, potest,& imperfectius sed intellectus agens exuit ipsa phātasmata materialitate,& elicit species spirituales,ergò multo magis exuet caligine accidētali,quam habent,ac certè videtur mirum (subdebat ipse) quod materialitas essentialis non obstet;læsio verò accidentalis in organo obstet, ne intellectus suas liberas operationes exerceat. Respondetur quod quemadmodum argumētum à maiori ad minus optimè currit ceteris paribus,ità cæteris non paribus perditè corruit;quarè quemadmodum non est negandum intellectum perfectè editurū proprias actiones mediante optimo,& inculpato instrumento,ita hoc læso,& deprauato illas prauè,& imperfectè ab eodem proferri necessarium esse asseuerandum est,vnde cessat mirari,cur inculpato instrumento materialitas essentialis non obstet accidentalis causa organo vitiato, ac læso.Certè nisi intellectui obstaret organi, seù imaginatiuæ læsio, cum ille immortalis sit, nec proinde morbificis causis subiectus,nūquàm innotuisset hic morbus, nec vnquam melancholia afficerentur homines, cum tamen hoc monstro plures diuexari quotidiana nos doceat experientia.

An sola ratio lædi possit. Cap. III.

OMnes actiones ab anima pendere mediātibus eiusdem facultatibus apud omnes sanæ mentis in cōfesso est, ità vt determinata actio à determinata facultate pendeat,quam præter facultatē requiritur etiam pars,in qua promatur talis vel talis actio,nec non instrumentum quo talis actio fiat;hæc omnia inquam ad perfectas edendas actiones requiruntur,quorum si desit vnum,& actio cessat;si verò peruertatur, & actio quoq.peruertitur;sic vt fiat imaginatio requiritur cerebrū (in hoc enim perficitur) requiritur facultas imaginatrix,requiritur, & instrumentum,quod quidem instrumentum duplex est,primarium alterum,& est cerebri temperamentum;alterum verò secundarium,& est spiritus animalis His igitur ità se habentibus cur non & ratio lædi continget,si cerebrum morbo corripiatur,si tēperamentum ipsius immutetur,aut animalis spiritus inficiatur,&opacus

reddatur? læsa parte, & instrumentis ad huiusmodi actionem necessariò concurrentibus, necesse est, vt & ipsa actio offendatur; vana tamen est ista argumentatio, iam enim superius ostensum est, ratiocinatricem facultatem tamquàm incorporeã, & à materia abstractam organo non indigere; si autem cerebrum, cum sit pars in qua fit ratiocinatio, corripiatur morbo, non solùm ratio, sed imaginatio simul, aut memoria læde tur, quarum vtraq. læsa potest esse in causa, vt noxam incurrat ratio. Sed dicet aliquis ratiocinatricis actionem fieri in media parte cerebri, imaginatricis in anteriori, quemadmodum scribit Galenus libello de oculis; modò cum pars anterior, vt ex Galeno colligimus 4. de loc. aff. c. 2. lædi possit, &, si diù saltèm duret offensa, alteri cõmunicet affectionem, nulla est maior ratio, quin non possit affici media, & ad tempus saltem ita manere affecta non communicata alteri parti propria ipsius noxa quo casu poterit lædi discursus absq. læsione alterius actionis. Galenus similiter com. 27. sect. 1. Prorrhet. hanc rem comprobare videtur, dum ait, quod si humor in vna parte firmetur, fiet phrænitis, in qua erit vna symptomatis species, tùm naturæ partis, tùm humoris virtuti peculiaris; si verò humor transfluat in cerebro ex vna parte in aliam seruatur species affectionis, sed pro parte affecta mutantur symptomata, sed si mutantur symptomata, ergò modò imaginatio, modò ratio lædetur, & consequentia Galeni est: paulò enim inferius hæc habet verba. [Quo autẽ modo in sensitiuis percurri, ità in ratione, mẽte, memoria, & cogitatione permutationes phrenitidis fieri videmus. Sed & lib. de diff. symp. c. 3. exemplũ extat de Phrænitico, qui vasa vitrea, & lanifici puerum proiecit, quo in phrænitico dixit seruatam esse imaginationem, & solum rationem fuisse læsam. Respondent huic exemplo nonnulli, ibi Galenũ obiter loquutum fuisse, quia in 4. de loc. aff. c. 2. vbi speciatim de differentijs phrænitidis agit, non ait in illo phrenitico seruatã fuisse imaginationem, sed sensitiuam notitiam circa ea, quę oculis offerũtur, quare phreneticus ille, dùm singula vasa proprijs nominibus nuncupabat, non rectè imaginabatur, sed potiùs rectè memorabatur, imò tunc prauè imaginabatur, cum pueri præcipitium in phantasia perperam sibi proponens, optimum, esse falso existimabat, & ità vna cum ratione imaginatio quoque in ipso erat deprauata. Alteram verò responsionem, & optimam meo iudicio attulit mihi Excellentissimus Biringuccius nobilis Senensis, dùm ipsi huiusmodi argumentum proposueram, nimirùm imaginationem lędi, vel in prima notione, seù prænotione, vel in secũda notione, seù subnotione, in allato Phrænetico à Galeno lædebatur, imaginatio non in prænotione: (rectè enim vasa, rectè puerum existimabat) sed in subnotione, dùm & vasa, & puerum proijcere bonum esse prauè imaginabatur. Ad locum Prorrheth. adductum dicimus, quod si humor ab vna in aliam cerebri partẽ transfluat mutãtur quidem symptomata, vt modò imaginatio, modò ratio lædatur; sed imaginatio, & ratio lędun tur in eadem numero phrænitide. Aegri enim

enim fermo modò verſatur circa prauè imaginata, modò breui interpoſito ſpatio prauum diſcurſum oſtendit,& hoc rationi conſonum eſt, quia ſi firmato humore in anteriori cerebri parte tãtùm læditur imaginatio,minimè dubium eſt,quod ad alias etiam partes ſe ex tendente humore affectio augebitur,qua aucta,& plures actiones offendi credendum eſt; hinc incipiente delirio primùm imaginatio lædi ſolet, & eò vſque ſola leditur,quouſq. ſecundum phantaſmatum receptionem tantummodò afficitur; progrediente autem morbo imaginatio quoq. vlteriùs,& ſecundum iudicium offenditur,& tunc ex accidenti etiam rationem offendi neceſſe eſt,vt præcedenti quæſtiuncula tactum fuit;ſi alij aliter Galenum ſentire velint, & ipſum decipi fateantur oportet; quandoquidem ſola ratio lædi non poteſt læſa quacumq. cerebri parte cum facultas à qua pendet,tamquàm ea,quæ è ſinu materiæ non educitur,nec indigeat organo,nec egeat loco tamquàm ſubiecto,ſed in cerebro tantummodò dicatur eſſe,vt ſcholaſtici dicunt per operationẽ, præterea vt experientia patet,numquàm videmus ſolam rationem deprauatam in vllo delirij genere, nullum de hac re exemplum habemus;imò quod Galenus attulit de illo Phrænitico iàm manifeſtè falsũ reperimus,nec mirum in hac re Galenum,vel deceptum fuiſſe,vel varia protuliſſe,quandoquidem an iſta ratiocinatrix facultas eſſet omninmodè à materia abſtracta ipſe fuit anceps, cum animæ eſſentiã ſe prorſus ignorare fateatur lib.7.de vſ.part. c.8. imò ipſam potiùs temperamentum eſſe putauit,vt pluribus in locis apud illum videre eſt,& præſertim lib. quod animi mores corporis temperaturam ſequantur c. 3. vnde & Reſponſio patet authoritati ex 4.de loc.aff.deſumptę, quãuis re vera Galenus nec principes actiones in diſtinctis cerebri partibus fieri voluerit,ſed in tota cerebri ſubſtantia, quemadmodum patet lib. de art.med.c.12. vbi nullã ſedium diſtinctionẽ facit; ampliùs 2.de motu muſculorum c.6.affirmat partem animæ imaginatiuam,quęcumque ea ſit hanc eàmdem recordari, at ſi vna & eadem animæ pars, ſeù facultas imaginatur,& recordatur,quomodo ipſas in cerebro ſedibus diſtingui dicemus? Supereſt,vt nonnullis rationibus à doctiſſimo Saxonia in ſuo de melãcholia tractatu in contrariũ adductis ſatisfaciamus, quarum altera eſt hęc: Imaginatio verſatur circa ſpeciem ſenſibilem abſente obiecto,at melancholicorum affectiones verſantur etiam circa ſpeciem inſenſibilem: concipiunt enim ſpeciem boni,vel mali fugiẽdi, aut proſequendi,& ex ſpecie ſenſata extrahunt;nec dicat aliquis bruta etiam extrahere,quia re uera bruta non extrahunt hos conceptus, ſed ex proprietate naturę concomitanter, ſeù conſequutiuè illos concipiunt, ſic ouis inſpecto lupo propriæ naturę inſtinctu lupi inimicitiã concipit, in melancholicis alia eſt ratio,nam ipſi intellectiuæ partis beneficio extrahunt huiuſmodi conceptum in illo ſubiecto,quod re vera neque bonum,neque malum ipſis inferre poteſt,verbi gratia opinatur quis cælum aliquando caſurum defatigato Atlante, at quis non nouit

ha nc esse fabulam, Atlantem sustinere cęlum? Altera illius ratio est; quod imaginatio ex Arist.2.de an. neque affirmat,neque negat;cōponit quidem species sensibilium inter se, & illas quoque,quę numquam simul stare possunt,figit chimeram,sfingem,centaurum,& alia;non tñ affirmat,aut negat,melancholici omnes affirmant,& negant,at opinionem sequitur fides,fides non fit absque ratiocinio, ideo tandem opinio, fides, & ratiocinium, vt docet Aristot. loc. citat. à phantasia distinguuntur,& ad intellectum pertinent.Hęc vtraq. ratio discursum quidem deprauari concludit,sed eodem tempore,vel in eodem affectu non deprauari imaginationem,nequaquàm,quia & si in melācholicis, vel phreneticis affectibus intellectus extrahat à sensibilibus,&affirmet & neget;nihilominus non extrahit à sensibilibus, neque affirmat, neq. negat,nisi quæ ipsi deprauata imaginatio subministrauerit, sic melancholicus defatigato Athlante cęlum esse casurum ope intellectus deducit,quia Athlātem sustinere cęlum iam prauè imaginabatur. Additur & doctissimi viri tertia ratio ex 2.de an.t.162. desumpta:ibi enim habet Aristoteles imaginationem regere bruta animantia, & aliquando homines,vbi intellectus obruitur passione, aut ægritudine, aut somno, intellectus igitur ęgritudine obrui potest, imò nisi propria ratione laboraret,corrigeret phantasiam.Respondetur non per se,& propria ratione intellectum affici (vt iam toties replicatum fuit) sed ex accidenti tantùm,nimirùm,vel læsa,vt plurimùm imaginatione,& non quoad receptionē tantùm phantasmatum,quo casu phantasiā corrigere potest, sed quoad iudicium etiam,vel interdùm memoria læsa, & hoc satis esse,ne possit corrigere phātasiam; Sed posset aliquis obijcere ex Philosopho 3.de an.t.20. passiuum intellectum sine quo nihil intelligimus, corruptibilem esse; at nihil corrumpi potest, nisi pręcedant pręuiæ alterationes, quare si alterari; ergo & propriè ægritudine affici poterit intellectus; Pro diluenda obiectione vnum verissimū supponi debet;nimirum nos tunc impropriè loqui,quandò facultates lędi profesimus:cum enim facultates sint animæ potentiæ quędam,& anima pati vel alterari nequeat, hinc & facultates ipsas impassibiles esse scimus, sed nomine facultatum lęsarum non facultates proprias, sed earūdem lęsas actiones intelligimus,namque actionem cum facultate sępe confundunt Medici;quemadmodum & nos in pręsenti, ac superiori quęstiuncula fecisse fatemur. Aristòteles tamen in allato contextu non de actione,sed de facultate verè intelligit,& hanc corruptibilem vocat,nō quia alterationem,aut ęgritudinem patiatur in nobis:(facultates enim quamuis sint de numero illarum emergentium de sinu materiæ, nō patiuntur ipsæ,sed temperamentum,aut potiùs, substantia partis temperamento donata,ex qua resultant,alteratur,& ęgrotat)sed corruptibilē inquam vocat,quia mortuo homine,& ipsa desinat esse;non tamen per intellectum passiuum intelligit illam animę rationalis partem, quę intelligibilia,intelligit,& quę cum intellectu agente totam animam consti-

stituit, sed per intellectum passiuum intelligit phantasiam, sicuti in 3. de an.com.33,optimè declarat Auerroes,quod etiam cõprobari potest ex ipsomet Aristot.eod.lib. t.4.cum enim ibi verba faciat de intellectu passiuo propriè sumpto,ait huiusmodi intellectum esse immixtũ,quare nisi t.20.ageret de phantasia,manifestè sibi contradiceret Aristoteles; sed de re difficillima satis,de qua si nihil, vel parũ boni protulerimus, non mirabitur ille,qui viderit Aristotelem 2.metaph.t.1. dicentem,intellectum animæ nostræ se habere ad ea,quæ manifestissima sunt in natura, quemadmodum se habent oculi vespertilionum ad lumen diei, modo ad magis medica accedamus.

Cur imaginatio in Melancholia potissimum lædatur. Cap. IV.

FOrtè ex nonnullis,quia cum humores,&vapores melancholici maxime sint infesti omnibus corporis partibus hos conentur à se expellere,quò fit, vt cum hi sint depulsi in aliquam partẽ ignobiliorem,ibi facilè conquiescant,& secundum sui naturã, operentur;vnde cum pars anterior cerebri sit cũctis alijs partibus debilior,& ignobilior,fiat,vt humores melancholici, eò detrusi sistantur ac proptereà imaginationem,quæ ibi collocata est,offendant? An fortè, quia in parte cerebri anteriori habitant Spiritus crassiores, qui similitudine humoris melancholici magis deturpati, & promptiores ad patiendum,consequenter imaginationem,cui famulantur,ledant? Neutra ex dictis rationibus problema soluit, nam re vera,(& vt Excellentiss. Iul. Cæsar Claudinus Bononiensis olim meus amatissimus Præceptor exactissimè ostendit in appendice ad ingressum ad infirmos) actiones principes non magis in vna, quàm in altera parte, sed in tota cerebri substantia fiunt,& proinde spiritus,qui crassiores in anteriori parte reperiuntur(quamuis hoc in ventriculis verificetur, nam in cerebri substantia spiritus sunt eiusdem census)non minus imaginatrici,quã memoratrici facultati inseruire valent. Vera ratio est, tùm quia in huiusmodi affectibus melancholicis,quemadmodum,& in phræneticis etiã, priùs sensus externi,& subinde communis,vitiari solent(hinc Galenus floccos,& festucas colligebat, dum febre ardente laborans parum abfuit,quin phreniticus euaderet)at vitiato sensu cõmuni facillimè phantasia compatitur,cum sint vnum & idem re;ratione verò sint diuersa, tantùm,tùm quia(cum discursus per se lędi non possit)si imaginatiuæ, &memoratiuę facultatis actiones inter se conferantur illius in agere, huius verò potiùs in quodam pati consistant,at facilius est in hoc casu actionem, quàm passionem offendi, nam recordatio uersatur tantùm circa præterita,& hæc iam sunt impressa, ita vt facilè nõ adeò deleri possint,vel aliter quam fuerint impressa representari.Memoria igitur,& si difficilius, læditur, sed an quemadmodũ imaginatio, & ratio deprauantur in melancholicis, ita & in ipsis memoria deprauari possit, sequenti quæstiuncula disputabitur.

An

An memoria deprauetur? *Cap. V.*

Vamuis in tractatione de phrenitide (ibi enim memoria manifestè læditur cum ægri aut mingere, postquàm matulam petierunt, aut linguam intromittere, vbi Medici iussu extraxerint, obliuiscantur) vel in proprio de læsa memoria tractatu potiùs huiuscemodi quæstiuncula locum haberet; nihilominus cum iam de aliarum principum actionum deprauatione egerimus, illã hic subnectere non displicuit, & præsertim cum non in paucis melancholicorum memoriæ offensa appareat: sæpè enim eorum quæ dixerant, aut egerint melancholico delirio correpti non recordantur. Sed quẽadmodum imminuitur in ipsis, ita & deprauetur, iam agamus. Communis omnium ferè opinio est memoriam non posse deprauari, nam cum memoratricis facultatis munus sit phantasmata, & ratiocinia tantũmodo recipere, & conseruare, & idcircò non in actione, sed in passione versari, profectò ex sui ratione deprauari nullo pacto potest; vel enim omnia recipit, & cõseruat; & hoc modo est pfectissima memorãdi actio, vel nõ oĩa, & ita diminuta est, vel nulla prorsus retinet, aut breuissimo tẽpore & sic prorsus, aut ferè ablata dici debet; si verò prauas imagines, aut rationes prauas interdum retineat, tunc ex se non deprauatur, sed probè fungitur proprio munere, & peccatum omne reliquis facultatibus, quę sibi praua obiecta subministrarunt, acceptum refert. Contrariam nos tamen sententiam potiùs insectandam esse arbitramur: quod enim memoria potentia passiua sit, & ob id non corrumpatur, nequaquam rectè statuitur, aliud habet memoria munus, cuius vitio aberrare potest; & idcircò corrumpi: duplicem hinc actum memoriæ constituerunt Philosophi, vnum cum rerum simulacra quasi in thesauro adseruantur, & insistunt; ita vt imaginum adseruatio memoria sit, & hæc dicitur memoria patiens. Alterum cum quis affectionem illam, seù similitudinem alterius rei spectat, & intuetur cum temporis præteriti cognitione, quo facta est impressio; quippè tunc meminisse dicitur, ipsaq. spectandi actio memoria est, sed ratione à prima diuersa, illa quod imagines conseruet, hæc quod ex imaginis apprehensione, rem ipsam repræsentet, illa quidem passio & affectio quędam est; hæc verò actio, vnde memoria agens, & patiens; & huius rei amplissimũ testem Aristotelem habemus lib. de mem. & reminisc. in calce tertij capitis, vbi hæc habet verba. [Cum igitur simul rei fit motus, & temporis, tunc memoria agit; vbi igitur actio erit, quam facultas organica efficiat, illa actio deprauari poterit, vnde Galenus actiones omnes tripliciter lędi asseruit, ablatè nimirùm diminutè, & deprauatè, nec mirum est memoriam corrũpi posse; quid enim vetat quo minus contrahi possit in organo memoriæ calida in temperies? quæ si contrahatur, necesse est eius actionem corrũpi; quem admodũ enim à frigida aboletur, & imminuitur; frigidi enim

est torpidos reddere spiritus & immotos, sic à calida corrumpitur, calidi enim est exagitare & peruertere, vt hinc aliquis vnum pro alio referat, & vnius pro alio recordetur. Sed cur Galenus, & alij huius deprauatæ memoriæ nõ meminerunt? Rñdetur Galenũ, & si non explicitè de memoria deprauata egerit; eam tñ deprauari posse non negasse, & pręsertim cum lib. de fęt. format. c. 4. hæc habeat ad litteram. [In ijs, qui mẽte, & memoria quomodocumque lęsi fuerint, &c. Si quomodocũq. ergò & deprauatè; prætereà de ea Galenum, & alios expresè non meminisse dicendum est: quia vitiata, & deprauata operatione memoratricis facultatis, necesse est itẽ (vt adnotat Aetius ex Possidonij sententia) imaginatricis, & cogitatricis facultatis operationes corrumpi: neque enim hæ rectè possunt operari. si ppera memoria illis species subministret, quod & innuisse visus est Galen. 3. de loc. aff. c. 5. dum vniuersaliter loquens de memoriæ lęsione ait, qd memoriæ lęsio vnà cũ læsione quadã rõnis fieri cõspicitur; sic nos qd ex defectu deprauatæ memoriæ euenit in vitiũ rationis, & imaginationis referimus; nam quæ quis prauè memoratur non ex alio, nisi ex prauo discursu conijcere licet, ita vt discursus vitium existimemus id, quod potius deprauatæ memoriæ tribuendum foret; imò etiam sæpè decipi possumus, ea quæ quis prauè recordetur, ipsum prauè imaginari putantes; quapropter si nos deprauatam memoriam agnoscere non possimus nisi per deprauatas aliarum principum facultatum actiones, mirum non est si ad has tantummodò respexerunt Galenus, & alij, illa relicta silentio, quam & nos quoque hic relinquamus.

An semper in Melancholia cerebrum afficiatur? Cap. VI.

PRincipes actiones rectricium facultatum in cerebri substantia edi tanquam in pręcipua parte, illius temperatura veluti predictarum facultatum pręcipuo organo mediate, apud Medicos sancitum est, qua cum temperatura pro ijs edẽdis actionibus necessariò concurrunt animales spiritus; hi enim secundarium sunt instrumentum, quibus omnibus & calidum innatum, atque cerebri cõformatio inseruiunt. Exemplo sit oculus in quo visionis pręcipua pars est humor cristallinus, cum tamen ad hanc edendam & spiritus visorij, & totus oculus requirantur. Manifestum igitur sit nos per cerebrum non solam ipsius substantiam, sed omnia prædicta intelligere, quę si rectè se habeant, atque secundum naturam, rectè prodibunt actiones; si verò ex his aliqua sint lęsa, ac pręter naturam se habeant, vt quoque lędantur actiones necessarium est. Cum igitur in melancholia non solum imaginatio, sed plures interdum ex principibus actionibus lędantur, vt cerebrum præter naturam afficiatur, fateamur oportet; deinde sicuti in phręnetide, quia pręter naturam cerebrum afficitur, actiones principes deprauantur; ita & in melancholia cum depra-

prauentur cerebrum offendi dicendum est; ac tandem si ex lædentibus, & iuuantibus Medici certa sumunt affectæ partis indicia, quænam certiora expectamus indicia, quod in melancholia cerebrum afficiatur, quàm vtilitas allata in huiusmodi affectu à remedijs humectantibus capiti administratis? quę topica remedia in principum actionum offensis,&illi quoque Medici adhibebant,qui in corde rationalem animam statuebant,vnde eos iure irridet Galen.3.de loc.aff.c.5. quod quasi aliter sentirent,quàm ore proferrent.Nec dicat aliquis Auicennam lib.3.fen.1.tr.4.c.18.scripsisse hanc melancholiæ ægritudinē maximè fieri à corde calido,& capite humido; quare caput humidum nō posse laborare intēperie sicca,quali donatus est humor malencholicus, nec insuper humore melancholico scatere posse, tùm quia in cerebro humido humor siccus generari nequeat,tùm quia si in ipso immoraretur,non humidum ampliùs,sed siccum euaderet cerebrum;&propterea in huiusmodi melancholia non affici cerebrum tanquam sedem huius affectus,sed potiùs cor. Nam respondetur caput humidum non per essentiam; (sic enim sicca intemperie afficeretur)sed ex consensu in allata ab Auicenna melancholia affici; imò quatenus humidum est promptius recipere potest ab alijs partibus,& à corde, pręsertim calido humorem,aut vaporem melancholicum, quorum neuter ad efficiendam melancholiam,quæ est per consensum,necesse est, vt diutiùs immoretur in cerebro, & ita ipsum ad sui temperiem trahat;sed sat est ad ipsum per interualla transmitti, quo tempore cerebrum ex ipsius deprauatis actionibus affectum conijcimus; præterea nisi ex melancholici humoris transmissione,vel melancholici vaporis effumatione non lędatur cerebrum, quoad sui substantiam, & temperiem,ipsum quoad animales spiritus lædi nobis sat erit, cum & hos ad ipsius perfectā constitutionē requiri iam supra sit explicatum.Sed huic omninò contrariam sententiam videtur Hippocrates afferre in lib.de morb.virg.dum ait ex impedita menstruorum purgatione sanguinem prę multitudine in cor resilire,atque ad septum transuersum, ibique stuporem quemdam inducere ,vnde postmodum,& melancholia,&terrores ad insania suboriuntur; idem primo Prorrhet.inquit,dolores circa vmbelicum palpitantes mētis perturbationem ostendere, & Galenus in com. id tribuit septo trāsuerso flatuosum spiritum accipienti. Aristoteles quoque eamdem sententiam significat lib.3. de part. animal.c. 10. cum inquit, Vbi phrenes ex ventre inferiori propter vicinitatem attraxerint humorem calidum, atque excrementitium continuò mentem, sensumq. planè perturbant, præterea ex Auicenna loc.cit. si in corde propter ipsius intemperiem generantur spiritus vitales syluestres,& obscuri, qui in cerebrum rapti melancholiam producant,hoc non cerebri,sed cordis vitio tribuēt omnes;Galenus tandem in art.med.c.35.de signis frigidi cordis loquens, inter alia proponit timorem, qui ex Hippocrate 6.Aph.23. est vnus ex proprijs characteribus melancholię:timor autem, vt colligitur ex Ga-

leno

leno 3.de loc.aff.c.4.fit in corde; ergo cor, non cerebrum afficietur in melancholia; imò ex vehementibus animi motibus, qui sunt cordis passiones melancholiam oriri in comm. eiusdem Aphorismi Galenus asserit; Hippocrati tamen,& Auicennæ satisfacimus, dum dicimus locum affectum,vel accipi pro sede ipsius affectus,atque hoc pacto cerebrum est semper locus,& sedes ipsius affectus, vel pro sede causarum ipsius affectus, quo modo ipsius affectus causa non solùm in cerebro, sed etiam in corde, & in alijs partibus reperiri potest;nam spiritus vitales syluestres obscuri,& mẽstruus sanguis in cor restagnãs sunt quidem melancholici delirij, causæ,non tamen quatenus cor, aut septum afficiunt, sed quatenus illi spirituum animalium materia sunt, & hic nigris fumis prædictos spiritus animales reddit opacos, & tenebricosos;quibus omnibus modis cerebrum affici,iam statutum fuit,quod & Galenus confirmat in præcit. com. Prorrhet. dùm ait à spiritu flatuoso circa septum transuersum collecto mentẽ lędi; propterea quod neruosis partibus principium compati assueuit: neruosarum autem partiũ principium cerebrum esse nullus medicorum ignorat;nec mirari debemus ex septo transuerso flatuosum spiritum accipiente,vt Galenus dicebat, vel humorem calidum & excrementitium attrahente,vt Aristoteles,mentem deprauari: quid enim obstat flatuosam materiam,in septo receptam impertiri cerebro,atque animalibus spiritibus,& ita principes perturbare actiones, quemadmodum & humorem calidum, atq. excrementitium à diaphragmate attractum in cerebrũ effumare? imò natura rei nos docet tùm flatuosam materiam semper sursum impetere,& præsertim cum à septo in cerebrum patentissimæ sint viæ, tùm humores calidos,& excrementitios semper in vapores digeri, atque ab insita ipsorum,atque à partis caliditate,quam obsident;quoniam cũ in alimentum conuerti nequeant,natura ipsos expellere tentat, ex qua pugna,& agitatione magis effumant: Galeno tandem timorem in corde fieri dicenti aliàs responsum fuit: dicebatur enim timorem quidem in corde fieri,non tamen priùs fieri,quàm imaginatrix facultas aliquid sub specie mali conceperit: timorem enim esse imaginationis affectũ docuit Aristoteles lib.2.Rethor.c.5.inquiens nihil aliud esse timorem, quàm perturbationem ex imaginatione futuri mali corruptiui; verum quidem est,alium esse timorem nobis à principio generationis insitum qui naturalis affectus vocatur,& naturali vitio,seu culpa fit cordis,vnde homines quò frigidiori sunt corde,eò timidiores existunt propter quascumque,vel læuissimas imaginationes futuri mali;& de hoc loquebatur Galenus in art.med. alium verò præter naturalem,&morbosum esse,qui causas tantum morbosas insequitur,nempè deprauatas imaginationes, & in homine etiam calidissimi cordis contingere potest, ad quod fortè respiciens Hippocrates lib. de morbo sacro,timorem,& mœrorem fieri vitio ipsius cerebri scripsit, & hic timor est ille qui verus melancholiæ caracter existit.

An cerebrum afficiatur in melancholia, vt pars instrumentalis, vel vt pars similaris. Cap. VII.

Elancholicos magna ex parte comitiali morbo affici,& contra morbo comitiali laborãtes melancholicos effici dicebat Hippoc.6.epid. propè finem: si enim(addebat ipse) in corpus infirmitas repat,epileptici;si verò in mentem,melancholici redduntur,quam sententiam dum Gal.3.de loc.aff.c.7.interpretatur,cerebrum in melancholia,vt similarem partem affici pronunciat, nam cum anima,inquit,sit temperamentum actiuarum qualitatum, aut ab ipsarũ temperamento alteretur,bilem,cum cerebro veluti parti instrumentali nocet ad cerebri corpus Hippocrates conuerti ait, id quod in obstructionibus fieri constat;cum verò temperamentum mutando ei vt similari nocet,ad mentem eam repere dicit;sed & cerebrum vt similare affici ratio suadet,quoniam cum sit temperies præcipuum organum efficiens actionum, & hæc in similaribus partibus consistat verisimile est ad hanc læsam,& proinde ad læsas etiam similares partes consequi cerebri lesas actiones; obijciet aliquis tamen sæpissimè cerebrum esse intemperatum,& præter naturam;indeq. tamen nullam sequi melancholicam affectionem, & rursus ipsum naturali, & recta temperatura frui; atque nihilominus melancholica deliria apparere;cui respondetur non esse necesse,vt in melãcholia semper cerebrum quoad sui parenchima, seù medullarem substantiam intemperie vexetur;imò nec ad hoiusmodi intemperiem qualiscumq. sit,melancholiam immediatè sequi; nam cum duplex sit principum actionum instrumentum, temperies nempè, & animalis spiritus qui dicitur instrumentum quo numquàm delirium sequitur,nisi animalis spiritus afficiatur, & hic prout diuersimodè afficitur,diuersa producuntur deliria,& immediatè; ab eo enim ad animæ potentias deferuntur species,& phantasmata,quare cum prædictus spiritus affici possit,& à cerebri intẽperie,& ab alijs præter ipsam, mirum non est,si melãcholia produci possit,nulla existẽte in cerebro dyscrasia si tamen spiritum animalem tamquàm cerebri integrantem partem cõsideremus, quemadmodum in præcedenti questiuncula explicatũ fuit, cerebrum quoque affici dicere poterimus, & vt similare, cum nullis ex organicis morbis spiritus affici possint. His tamen non obstantibus cerebrum, vt instrumentalem quoque partem in melancholia affici posse contendunt;alij nam fiunt (inquiunt ipsi)melancholici ex ebrietate: ebriorum enim aliqui flent,tristãntur,& timent,quæ prauè imaginantur, quod & Arist.30.sect.problem.1. confirmat,dum ait: Vinum immodicũ tales maximè homines reddere,quales melancholicos esse affirmamus, sed ebrietas fit à copiosis vini vaporibus in caput eleuatis, qui cerebri temperamentum non immutant; ergò illud non vt similarem partẽ offendunt, sed vt instrumentalem potiùs,obstruendo,grauando:distenden

do,

do,& quod vini vapores cerebri temperamentum non immutent, patet ex eo,tùm quia intemperies non nisi longo temporis tractu fit, vt colligitur ex Galeno 2.de sympt. caus. c.vlt. tùm quia transacta ebrietate prædictæ intemperiei aliqua appareret noxa. Verùm quod de ebrietate dicunt,idem de melancholia hypocondriaca pronunciant;nam in ipsa præsertim incipiente caput nulla intemperie labefactatum adinueniri potest: non enim malencholici vapores ab aliquo hypocondriorum elati possunt tam cito cerebri temperaturam peruertere;sed in captu rapti statim obstruunt,statim distendunt, aliosq. organicos morbos procreant; præterea cerebrum abscessus patitur, vti nos docet Gal. lib.de ineq.intemper.c.3.nec ex abscessu,propter crassarum,& nigrarum fuliginum euaporationem melancholiã induci aliquid obstat,sic videmus læthargicos per interualla delira loqui,& tamen inter organicos morbos reponuntur abscessus à Gal.3.de sympt. caus.c.1. Tandem à capitis ictu desipientiam oriri testatur Hippoc.7.sect.aph. 14.Vbi autẽ ictus intra ad cerebrum penetrauerit,quemadmodum in hoc casu cõtingere scribit Galen. in com.nihil aliud efficere potest,quàm cerebrum comprimere: compressio autem est organicæ,non similaris partis morbus; sic in eadem sect.aph.24.in ossis præcisione desipiẽtiam fieri habemus, quia,vt Galenus declarat,tunc passio proxima existit membranis,& cẽrebro, qua quidem passione cerebrum vt similare consideratum, cum sit sensus expers,non afficeretur, sed vt organicum, quatenus scilicet membranis integratur,illa coafficitur. Hæ sunt rationes in contrarium adductæ, sed leuissimi momenti; imò si res exactius perpendatur,veritatem magis elucescere faciunt; nam si ab ebrietate malencholia inducatur,non quia copiosiores vini vapores obstruant grauent,aut cerebrũ distẽdant,inducitur (ita enim & in capitis dolore grauatiuo,& extẽsiuo melancholia adesset) sed quia,aut animales spiritus obscurent, & obtenebrent,aut rectius,quia melancholicum humorem excitent,indeq. in atros fumos conuertant, qui spiritibus animalibus commixti tenebricosa phantasmata inducant,rationalemq. animam perterrefaciant, quo in casu spiritus animales non solùm quoad sui substantiam, lucid.tatẽ, &motum,verum etiam quoad sui temperiẽ alterantur,aerea enim substantia facillimè,& statim non longo temporis interuallo, quascumque alterationes suscipit;hoc idem & de melancholia hypocondriaca respõderi debet,quamuis hac progrediẽte non tantum spirituum,sed & substantiæ cerebri temperamentum immutetur, quod tamen in quacumq. melancholia immutari haud necesse est. Ex cerebro autẽ abscessu correpto melancholiam excitari fortè non omnes admitterent,cum potius phrænitis,aut lethargus ex abscessus diuersitate fiat, sed esto; nolumus tamen vt abscessus,quatenus abscessus melancholiã producat,sed quatenus obscuri vapores ex ipso elati animalibus commiscentur spiritibus,præter quam quod,& abscessus absque substantiæ cerebri intemperie consistere nequeat. Quod denique ad desipientiam ex capitis ictu,

vel ex cranij præcisione ortam attinet;hinc non melancholicã,sed phrę niticam oriri desipientiam dicimus : in vtroque enim casu inflammationem suboriri compertum est; imò Hippocrates si ex his desipientia fiat,subiungit malum : tunc enim desipientia inflammationis indicium est ; cerebri autem,aut eius membranarum inflammatio pessima est,cũ cum ab hac nemo,aut vix paucissimi euadant : præterea inflãmatio cũ sit morbus,& in aucta magnitudine,& in intẽperie,nõ tumoris,sed intẽperiei ratione phrenitidem efficit;vnde Galen. in Prorrhet.com.1.t.34. cerebri intemperaturas magnas mentis lęsionem consequi asseruit.

An melancholia fiat à spiritu animali tenebricoso? Cap.VIII.

SPiritum animalem tenebricosum factum, vel in sui generatione,vel propter nigrę materię,qnęcumque fuerit,admixtionẽ, melancholiæ proximam,& immediatam causam ferè omnes Medicinæ authores constituunt,& iure optimo,nam cum animalis spiritus sit ille,qui principibus animę facultatibus species,& phãtasmata defert,si obscurus,& ater fuerit, terrifica representabit phantasmata,& timoris plena,quibus imaginatrix assentiens, illaq. vera existimans deprauatur,ex quo tùm ratiocinium lædi,tùm metum, & tristitiã suboriri necesse est . Sed inter neotericos clarissimi viri aliter senserunt; nam doctissimus Capiuaccius ab affectione tenebricosa melancholiam immediatè pendere pronunciauit, & ingeniosissimus Mercurialis pro affectione tenebricosa perturbationem scripsit,ita vt ex affectione tenebricosa,seu perturbatione, quomodocumque dicas resultet imaginatio, & imaginatio corruptiui mali,vnde postea timor, & tristitia ; certè nodus iste non facilè soluitur,nisi perscrutemur quid sit ista affectio tenebricosa,quid sit ista perturbatio;& vt quicquid ego sentio,liberè proferam,mihi isti clarissimi viri,quod idem ab eodem fiat,& à se ipso,innuere videntur; nam certè ista perturbatio,seu tenebricosa affectio indicat in anima,aut in eiusdem potentijs, seu facultatibus aliquam actionem, & actionem præter naturam,quæ actio præter naturam versatur de necessitate circa aliquid obiectum;quibus ita se habentibus,idem est ac si diceremus in imaginatiua animæ potentia præter naturam imaginationem fieri,aut in ratiocinatiua præter naturam discurri,&ista fieri circa vnum,vel plura obiecta, quæ nulla alia esse possunt præter species, seu phantasmata;ita vt dũ dicimus perturbationẽ, seu affectionẽ tenebricosam alicuius principis facultatis;idem sit ac dicere actionem deprauatam illius facultatis;nam ex.gr. erit melancholicus, qui putans Atlantem defatigari,cælum inde casurum imaginabitur, quænam erit in hoc melãcholiæ causa immediata ? erit ne imaginatio illa,nempè quod Atlans defatigetur ? nequaquam,quia hęc actio deprauata imaginationis,nempè putare,quod Atlans defatigetur,est eadem melancholia;nihil aliud enim melancholia est, quam actio princeps deprauata , & hęc

eadem

eadem actio deprauata in illo melancholico, nēpè imaginari, quod Atlans defatigetur, est perturbatio, est affectio tenebricosa; nam quemadmodum melancholiam dicimus esse affectionem melancholicam, ita & melancholiam esse affectionem tenebricosam dicere possumus; imò idem dicemus, quandoquidem melancholicum, & tenebricosum nomine tantũ, non re differunt, sed idem important; ex his igitur patet aliud ab affectione tenebricosa, esse melancholiæ immediatam causam. Verũ quemadmodum huius tenebricosæ affectionis immediatam causam statuebat tenebricosum phantasma doctissimus Capiuaccius, ita & melãcholiæ statui posse concludet aliquis. Huic dicendum est, quod habito respectu diuersorum, & hæc sententia veritatem habet nam & spiritus animalis tenebricosus, & phantasma tenebricosum erunt melancholiæ immediata causa, nam re vera spiritus animalis tenebricosus est causa deprauatarum principum functionum quatenus scilicet phantasmata atra, terrifica, melancholicaq. animæ repręsentat, sed hæc ita repræsentet, & imprimat, vt tanquàm vera existimentur, quæ postea tamquàm vera existimata quatenùs futurum malum corruptiuum præseferunt, atque præmonstrant, in causa sunt timoris, & tristitiæ, ita vt si totam melancholiæ ideam, atque essentiam complectamur (nimirùm quatenus ipsa est non solum principum functionum deprauatio, sed deprauatio cum timore, & tristitia) partim tenebricosus spiritus, partim tenebricosum phãtasma immediata melancholiæ causa statui possit. Cæterum si quis obstinatius non admittat tenebricosum spiritum, sed tantummodò tenebricosum phantasma immediatam melancholiæ causam esse contendat hic saltem contentus abeat, quod spiritus animalis syluester sit causa præcipua ad quam dirigatur curatio; nam sæpè consueuerũt medici in morbosis affectibus eam agnoscere causam, atque præferre, quæ ad se precipuè curationem trahit, relicta ea, quæ quamuis immediata sit causa; pręcipuum tamen medelæ scopum non requirit, & tale re vera tenebricosum phantasma est; ad hoc enim tamquam incorporeum curatio dirigi nequit; non negamus tamen, vt mox dicetur, solis deceptionibus interdum malencholicos curatos fuisse, quæ deceptiones in phantasmata tantum diriguntur, sed certè hęc sunt, ex ijs, quæ non semper, nec vt plurimum, sed vt rarò contingunt, & ob id talia parum obseruanda censebat Arist. 3. de hist. animal. c. 15. Nos igitur spiritum animalem tenebricosum, seu syluestrem causam melancholiæ ponamus cum Auicenna proprio de melancholia tractatu, quod & ante ipsum nobis etiã indicauit Gal. 2. de symp. caus. c. vlt. & 3. de loc. aff. c. 7. nam cum tenebrę (inquit ipse) rationalis animę parti sint circumfusę, necesse est hominẽ timere, vt qui semper vna cum corpore suo timoris causam circũferat, sed si timere, ergò & melancholicum esse, nam qui sine causa manifesta timent & tristantur, melancholici sunt, vel eodem Galeno teste in com. 23. Aph. secta 6. Sed cõtra hanc sententiã insurgit doctissimus Saxonia dicens, quì fieri possit, vt eædem tenebræ in spiritu homines reddant ingenio-

genioſos,vates,poetas ſummos artifices;alios verò ſtupidos,ignaros,& amentes,quoſdam faciant hylares;alios autem perpetuò triſtes,nõnullos perpetuò timentes;alios omnia audentes ? ergò nõ erit ſpiritus tenebricoſus ſolùm, aut ſemper melancholiæ cauſa; ſed ipſum decipi dum plura refert,quæ propria melancholicorum non ſunt iam ſupra à nobis prima quæſtiuncula monſtratum fuit; ecquis ſanæ mentis fieri dicat ab opaco ſpiritu ingenioſos,vates, poetas, ac ſummos artifices? hos quidem à melancholico humore naturaliter præcalido tales facilè reddi poſſe rectè ſentiat,ſic ſtupidos,ignaros,& amentes ab eodem quatenus præter naturam exaſſato,ac præcalido,ſic hylares ab admixto ſanguine,quemadmodum perpetuò triſtes,ac perpetuò timẽtes ab humore melãcholico quatenus nigro,ac tenebras ſimul in ſpiritibus animalibus inducente. Amplius inſtat doctiſſimus vir dicens nos non ignorare homines ex frequenti,& aſſidua cogitatione incidere in melancholiam, vt qui putant ſe eſſereges,vel nõ habere caput,quare complures ex iſtis abſque medicamentis ſola cogitationis mutatione ſanantur,vel plumbeo impoſito pileo, ſic mulier illa relata ab Alexandro Tralliano lib.1.c.de melancholia quę ſerpentem,ſe deuoraſſe putabat vomitu excitato,& ſibi oſtenſo vaſe in quod reiectum fuit(in ipſo enim collocarãt paruam beſtiam per omnia imaginationi illius ſimilem) ſanitatẽ ſtatim recuperauit,ſe ſerpentem euomuiſſe credens. Huc ergo ſpiritus tenebricoſus non ſpectat:alias enim oporteret humores ſpiritum tenebricoſum reddẽtes expurgare; in eadem claſſe ſunt perditi amantes,& qui ex inordinata appetentia melancholici fiunt, vt plus iuſto gloriam honores,dignitates,ac pecuniã ambientes: hi enim falſis nuncijs plerũq. ſanantur;nam ſi auidis nuncientur pecuniæ,& ambitioſis honores,ſanitatem recuperant. Reſpnndetur tamen ex aſſiduis cogitationibus,ex amore,ex inordinata appetentia,atq. ex alijs animi pathematibus melancholicos non niſi tractu temporis fieri,nec prius fieri quàm ſpiritus animales denigrentur,& opaci fiant;vnde non immediatè ab his animi pathematibus melancholia inducitur, principesq. actiones deprauantur: commodè enim hæc omnia ſpiritus animales exobſcurare poſſunt vt ſuo loco oſtendetur, & quando dicitur ſpiritus tenebricoſos huc nõ ſpectare,quoniam alias oporteret humores ſpiritum tenebricoſum reddentes expurgare,animaduertendum eſt ſpiritum tenebricoſum iam tunc adfuiſſe, quando tale, vel tale prauum fantaſma repræſentabatur imaginatrici,quod dũ repræſentabatur adeò firmiter,&profundè in ipſius organo fuit impreſsũ,vt quamuis tenebricoſus ſpiritus euanuerit, aut tenebricoſus eſſe ceſſauerit phãtaſma tamen prauum remanſerit,& per conſequens deprauata ſemper ſteterit imaginatio; Hinc etiam intelligi poteſt, mirum non eſſe, ſi abſque medicamentis, & ſola cogitationis mutatione, vel plumbeo impoſito pileo, vel ſolis deceptionibus ſanitatem recuperauerint ægri, cum non ampliùs in corpore materia, quæ ſpiritus opacos redderet, reperta fuerit, illa enim ſatis erant

ad

ad impressa praua phantasmata delenda; Sed aliquis hic percunctari posset in sanis somniantibus fieri interdum eadem accidentia timoris, & tristitiæ, non secùs, ac in morbis melancholicis, quæ pariter ab animali spiritu ob nigros vapores admixtos tenebricoso reddito prouenire fatendum est; & nihilominus nobis expergiscentibus cessant ista accidentia: cur autem in his cessent;in illis verò persistant? facilis responsiò est,quoniam metus,& tristitia nobis expergiscentibus cessant, cum nullam fidem in somnijs adhibeamus, in melancholia verò perstant ob vitium imaginationis, ac proinde rationis, quæ assentitur, & male iudicat de eis, præter quamquod in somniantibus vix admodum leuis fit specierum,& phantasmatum impressio,quæ fortis in melācholicis fit. Addit tandem doctissimus Saxonia extrinsecam melancholiæ causam,& in hanc triplicem, nempè veneficas potiones quas philtra amatoria vocant,morsum animalis rabidi,ac fascinationem,ob veneficas enim potiones homines dementare posse satis docet exemplum Lucretij philosophi,& poetę,quem hac potione dementatum fuisse scribunt; sic morsus animalis rabidi,& præsertim canis melancholiæ illam speciem infert,quæ hydrophobia, seù timor aquæ dicitur. Sed respondetur ex morsu rabidi canis non statim hydrophobiam sequi, sed tractu temporis, quo tractu paulatim non solum humorum, sed corporis etiam totius temperatura peruertitur,ac immutatur, ita vt facile sit ex hac peruersione animales quoque spiritus obtenebrari;vnde posteà prauum phantasma de timore aquæ cōsurgat, idq. repræsentatum imaginationi, ipsam quoque deprauet,ac peruertat; sic & de venefica potione statuendum est, quæ si fortè statim mente aberrare faciat,ac melancholiam inducat,non ob aliud certè, nisi quia caput replendo sit in causa,vt spiritus animales extranea,ac tetra materia infecti exobscurētur,ac tenebrosi fiant;remanet fascinatio,sed hęc(vt ipse optimè subdit) re vera supernaturalis est,& ideò non naturaliter agit: Medici verò de rebus,quæ naturaliter eueniunt,verba faciunt, & vim fascinationis non esse naturalem manifestè patet, quia per characteres, verba, imagines cereas,& alia superstitiosa fiunt istæ fascinationes,nec aliquis putet naturales fascinationes esse, quia aliqui modi fascinationis naturales videantur,vt est inspectus,tactus,& anuli quidam,seu alia corpora ex varijs metallis composita huic, vel illi planetæ dicatis sub quibusdā Zodiaci signis, additis varijs figuris,vel verbis, nam hæc omnia figmenta sunt superstitionis plena,nullamq. vim continentia, nisi quatenus malefico his fidem præstanti diabolus vim inferat,vt hac ratione obsequiū & adorationem ab his accepisse videatur;& ideò nemo quidquam per huiusmodi characteres, aut signa peragit, qui pacto aut tacito,aut expresso cum dæmone habito obedientiam illi non polliceatur. Quamobrem falsissimum est affirmare, hominem, qui sanus fuerit, aut inspectu, aut tactu morbum alteri inferre, nisi causa accedat superior, propter quam hoc fiat: morbus enim ex vno in alterum transit per contagium

quod

quod fit vel per tactũ corporis solidi, vel vaporosæ substantiæ existẽtis primùm in agente,mox in patientem transeunte;sed malefici sani sunt: ergò maleficium non fit ex contagio, multo minus fieri potest vi corporum cęlestium,quæ omnia à Deo in tutelam nostri corporis sunt ordinata;ipsaq. debent hęc sublunaria regere,non autem à sublunaribus cogi;at si corpora cælestia ex signis,aut figuris factis cogerentur ad inferendum maleficium,à sublunaribus regerentur cęlestia,quod ab omni philosophia,& theologia alienum est: itaq. tandem fatendum est,omnem vim maleficij à dęmone prodire. Auerroes deniq. & ipse in hanc sententiam inuehitur, pugnacissimèq. contendit melancholiam non à spiritu tenebricoso, sed à tota substantia, seù occulta qualitate melancholici humoris proficisci;ait 3.collect.c.45.colorem non esse qualitatẽ actiuam,quę mutare possit animæ functiones,nam mores,non humorũ, ed corporis temperamenta sequuntur;deinde inquit tenebras non inuisum imprimere,vt quæ priuationes sint, neq.sentiri actu posse,& adhuc minus in interiori sensu,quo neq.colores ipsi percipi possunt:Tandem addit,quod si immediatè lędatur interior actio ex colore, iam color morbus erit;hoc neque Galenus concedit;ergo alia erit causa melãcholiæ. Ad hæc omnia facilis est responsio ; nam quoad postremam rationem attinet, dicimus non semper à morbo immediatè,sed mediatè quoque pendere symptomata,hinc Galen. lib.de opt.secta ad Thrasyb. c.18.inquit symptomatum aliqua causas,aliqua passos locos,aliqua facultates,aliqua ęgrotãtes ipsos subsequi,prętерea quando à morbo Galenus symptomata pẽdere scripsit,morbum non strictè,sed latè sumptũ intellexit,sub quo nomine,& causas morbificas comprehendit;sic 5.de loc.aff.c.6.scripsit ea accidentia,quę vel cerebrum,vel oculos afficiunt, vitiosorum humorum vaporationẽ sequi, sed vaporatio morbifica causa,non morbus est;sic & affectuum præter naturam vnum pro alio genericè accipi non negabit,qui Galenum consulet lib.de sympt.diff.c.1.ibi enim,& morbum, & causam morbi sub generali symptomatis appellatione quoque comprehendi posse declarat. Ad alias verò respondetur, quod etiam si color melancholiæ non percipiatur ab aliquo sensu, neq. virtutem ipsam immutet,à qua animę functiones dependent;est tamen causa, & omnia obiectiuè repræsententur sensibus interioribus sub specie opaca,& horrenda, haud secus quàm color existens in cornea , qui non videtur à cristalloide,sed est causa deprauatę visionis, ita vt Galenus colorem nigrum męstitiam,& timorẽ inducere voluerit ; quatenus spiritus animales,atque eorundem splendorem turbat,& obscurat: hos enim spiritus lucidos esse oportere, ad hoc , vt rectè fiant operationes principes idem docuit lib.de vtil.resp.c.5.Hinc Græci phantasiam,quę vna est ex principalibus actionibus ἀπὸ τοῦ φαοῦς, idest à luce denominarunt . Tandem an melancholia fiat à tota atrę bilis substantia (vt placuit Auerroi) suo loco examinabitur .

An ex

An spirituum animalium intemperie fiat melancholia. Cap. IX.

IAm superius probatum fuit à spiritibus animalibus tenebricosis melancholiam fieri, nec ipsos spiritus tenebricosos euadere posse quin simul illius humoris, aut vaporis, à quo tenebricosi redduntur qualitatem recipiant, & hoc propter aeream, tenuissimamq. illorum substantiã; sed modò cum intemperies, quæcũq. fuerit, possit illos detinere absq, eo, quod ipsi tenebricosi sint, quæritur an illorum sola intemperies absq. tenebrositate, seù nigredine possit melancholiam inducere, & vt breuibus agam, hoc probare conatur Doctissimus Saxonia; nam si ex Galeno (inquit ipse) omnis actio animalis, pręcipuè autem princeps, inter quas adnumeratur imaginatio fit à spirituum animalium temperie 3. de loc. aff. c, 7. cur quæso intemperato spiritu reddito non vitiabitur imaginatio? hinc Gal. 8. de vs. part. c. 13. non quantitati spirituum, sed qualitati, & temperamento vim, & facultatem operationum animalium tribuit. Hoc etiã (subdit ipse) confirmant varię melancholicorum imaginationes; quã enim putamus causam imaginationis melancholicæ cum risu, & iucunditate pręter caliditatẽ spirituũ animalium? neque valet ratio, ex caliditate fit furor. Furor enim seù mania fit ex intemperie calidissima, cum fluxione vaporis exusti eleuati ex bile, vel flaua, vel atra exustis, ex 3. de loc. aff. iam cit. melãcholica autem deliramenta, quæ cum risu, & iucunditate fiunt, calida quidem sequuntur intemperiem, sed moderatã, & potius ex sanguine, quã ex bile genitam. Tertiò ad probandum quod ex frigida spirituum intẽperie melãcholia fiat, adducit Arist. 4. de part. animal. c. 11. & lib. de rep. c. 8. dicentem, metuentibus cerebrum refrigerari, & 11. probl. 53. timentibus sanguinem deserere ipsum cerebrum, at vbi sanguis deserit cerebrum, necessariò spiritus refrigerantur; tandem quid prohibet (inquit ille) quò minus intemperies hæc frigida imaginationem vitiet, imagines timoris, ac mœroris continuò suggerẽdo? & ideò inuenietis non paucos melancholicos, stupidos, & bardos, insipiẽtes, & fatuos, nam ex hac intemperie melancholica imaginatio coniungitur cum fatuitate, & amentia. Vt tamen veritas inconnussa maneat, dicendum est, ex frigiditate vitiari quidem imaginationem, quatenus ipsa imminuitur, vel aufertur; non tamen ipsam deprauari, quandoquidem non imagines timoris, & mœroris frigiditas suggerit, sed tenebricosus spiritus, & quamuis non pauci melancholici, stupidi, & fatui sint hoc ex nigredine, quæ frigiditati vt plurimùm iungitur euenit, contra tamẽ admodum pauci ex stupidis, & fatuis melancholici erunt, cum frigiditati spirituum non necessariò coniungatur nigredo, & tamen si sola frigiditas melancholiam faceret, omnes stupidi, & fatui de necessitate melancholici forent; quod autem Galenus qualitati, & temperamento spirituum vim operationũ animalium tribuerit, concedendum, non tamen negandum est, hanc ip-

ſam à conſequentibus temperamentum adiuuari, & perfici;imò Gal.1. de vſ.par.c.9.docet actiones quaſdam non fieri primò ex temperamentis,ſed ex conſequentibus temperamenta, vt eſt viſio in oculo, quæ fit propter colorem,quare,& temperie,& conſequentibus temperiem lęſis poterunt lædi actiones; imò nonnullæ magis læſis conſequentibus temperiem,quam læſa temperie. Si autem de melancholia quæ fit cum riſu,& iucunditate ſermo ſit,hæc ſi propriè loqui velimus,melancholia vere dici non poteſt,cum ipſa nunquàm ſit immunis à metu,&triſtitia, ſed inſania eſt,& quàmuis interdum in melancholicis riſum, & iucunditatem obſeruemus,hoc fit propter ſanguinem exuperantem, qui aut humori melancholico cōmiſcetur,aut in cerebrum mouetur quieſcente melancholico humore, ita vt tunc temporis non adſit tenebroſitas in ſpiritibus,& ſi adſit adeò parua ſit,vt plus poſſit in ipſis caliditas, & humiditas ſanguinis, quam melancholici humoris nigredo, & eſt propriè affectus quidam mixtus ex melancholia,& inſania; at obiter obijciat aliquis, contrariorum eſſe eamdem rationem;ita vt ſi ex intemperie calida,& humida ſanguinis communicata ſpiritibus animalibus riſus,& iucunditas fiat; neceſſariò quoque ex intemperie frigida,& ſicca humoris melancholici ijſdem impertita fletus, & mæſtitia orietur, vel ſi ex nigredine melancholici humoris eoſdem ſpiritus,inficiente naſcatur melancholia,neceſſe ſit à ſanguine letitiam producente ipſosmet dealbari; quod dicere ridiculum eſt. Sed huius nodi ſolutio habebitur quæſtiuncula 17. quare non eſt vt pluries eadem ſcribamus:ad Ariſtotelem verò dicimus ipſum oſtendere cerebri refrigerationem,&ſanguinis retractionē eſſe potius timoris effectus,quàm cauſas,ſed quid plura? ſcimus intemperiem frigidam ad ſpirituum penuriam facere,at ex paucis ſpiritibus fatuitas,non melancholia ſequitur; vnde obſeruamus eos,qui in vltimo ſenio conſtituti ſunt, & iam decrepiti non memorari, diminutè ratiocinari,ita vt ipſos repueraſcere dicamus;hos tamen melancholicos fieri non videmus,etiā ſi ijdem frigido, & ſicco totius corporis,& ex conſequenti frigido, & ſicco cerebri, ac ſpirituum temperamento donati ſint,ſed incæpta diſputatio tunc perfectius dilucidabitur, vbi illorum ſententiam,qui melancholiam à frigida,& ſicca cerebri intemperie abſque materia fieri volunt, diſcutiendam propoſuerimus, modò ad ſpirituum motum, & noſter moueatur ſermo.

An ex motu ſpirituum animalium fiat melancholia. Cap. X.

Vlcherrimę ſanè queſtiunculę anſam nobis præbuit ingenioſiſſimus,ac nunquàm ſatis laudatus vir doctiſſimus Hercules Saxonia,cui tribuenda volo plura,quæ in hoc tenui opuſculo contexta legentibus non diſpliceant. Vnica tamen inter cæteras ratio eſt,quæ à ſpirituum animalium motu nequaquàm fieri melancholiam mihi ſuaſit, quoniam rei natura attenta ex immobilitate

potiùs

potiùs animalium ſpirituum,vt ita dicam,quàm ex eorumdẽ motu melancholiam exoriri conijcere eſt quandoquidem melancholici circa quædam phantaſmata adeò fixantur,vt de illis ſemper diſcurrant,vel timeant,vel agant,& in illa toti ſe tradant, quibus cum phantaſmatibus ad plures etiam annos ita delirantes vixiſſe compertum eſt,horum autẽ phantaſmatum fixa imaginatio non in ſpiritibus motum,ſed quietem ac immobilitatem potiùs præter naturam,vt dixi,commonſtrat;ſed iam rationes,quibus doctiſſimus Patauinus contrarium demonſtrare nititur, diluere oportet, hoc ille pacto ratiocinatur: Animalium ſpirituum motus duplex eſt;localis vnus,alterationis alter,& localis adhuc ſubdiuiditur tripliciter;quandoquidem vnus dilatationis,& conſtrictionis,alter confuſus, omnique ordine carens, tertius contra naturæ leges eſt. Quoad motum dilatationis,& conſtrictionis ſpirituum attinet, vterque eſt cauſa melancholiæ;nam ſicut dilatatio moderata lætitiam parit, adhuc maior riſum efficit, & ſi adhuc magis augeatur facit lætitiam cum riſu geſtientem,in qua homines currunt, ſaltant quaſi volaturi, ita hęc dilatatio vbi modum excedit,vt partes cerebri interiores quaſi deſerātur,exterioresq. (ſenſus,& motus inſtrumenta) ſpiritu,& caliditate repleantur, tunc imminuitur facultas ęſtimatiua, & augetur hęc motiua, & ſentiens,vt iſti putent ſe eſſe aues,aut corpora leuia,& volare, neque imaginationem poſſunt corrigere non colligente ſe ſpiritu ad interiores partes,ſed in exteriores diffuſo. Quoad conſtrictionem hæc præter timorem,& mœrorem, alias prauas imaginationes aliquando efficit, vt patientes putent ſe eſſe corpora artificialia,ſaxea teſtacea,immobilia. Ego tamen dùm conſidero dilatationem ſpirituum non eſſe cauſam lætitiæ,ſed potiùs effectum,& quid conſequens ipſam lætitiam,ſic & dilatationem excedentem non eſſe cauſam melancholiæ iudico, prætérquamquod cũ melancholia ſit illa,cui timor, & meſtitia ſemper adiuncta ſunt,quomodo in timore,& meſtitia,fiet dilatatio? ille conſtrictionẽ fieri dicit,ſed reſponſio allata de dilatatione conſtrictioni quadrat, contrariorum enim extat eadem ratio,cuius rei,& Galenum teſtem adducere poſſumus lib.12.meth.c.5.& lib.2.de ſympt.cauſ.c.5.quibus in locis docet in profuſa lætitia nimiam ſpirituum, & caloris dilatationem fieri,ſicuti in timore,& mœrore conſtrictionem, ita vt dilatatio, & conſtrictio ſint potiùs effectus quàm prædictorum cauſa, nàm neque eſſe cauſam, certiores nos reddunt, qui in calido balneo, vel in hypocauſto manent, nàm his ſpiritus dilatantur, & ità interdùm, vt ferè exanimes ſine ſenſu, & motu remaneant, neque tamen in ipſis ingentem, imò nec auctam præter eorumdem conſuetudinem lætitiam vidimus. Ait deindè vir doctiſſimus ex confuſione, ideſt inordinato motu ſpirituum, quoquè melancholiam fieri, ſed iſtam confuſionem, vel eſſe inſignem, vel moderatam; ſi inſignis fuerit, rerum omnium ſenſibilium, & intelligibilium imagines delet, nàm ſicuti in aqua vehementèr agitatà nulla apparet imago, ità & in ſpiritibus valdè confuſis, & agitatis

D 2 delentur

delentur imagines; si moderata, non delentur imagines, sed aut disiunctæ vniuntur, aut coniunctæ disiunguntur, & primo quidem modo varij fiunt melancholici, qui sibi ipsis varia fingunt monstra, & phantasmata, quod exẽplo explicari potest ab Aristotele accepto lib. de somnijs cap. 3. vbi scribit, somniantibus monstra plerumquè apparere coniunctis simul speciebus in vigilia separatim receptis; addit phræniticos lineas, quæ in muris sunt, vario modo in mente propria formare, atquè certò arbitrari illas esse animalia, aut plantas, &c. Quia scilicet species recepta in spiritibus agitatis intrinsecus coniungitur, ipsi verò putant exteriores illas lineas copulatas esse; quod itaq; somniantibus & phræniticis per somnum, & acutum morbum contingit, melancholicis cõtingit propter internam causam, quæ spiritus ipsos agitat, & confundit, vt exempli gratia Vapor, vel flatus, vel humor ad confusionem faciendam aptus; si verò nimium disgregentur imagines, putant melancholici se nihil egisse aut agere eorũ, quæ quotidiè egerunt, & agunt. Adest quoquè spirituum animalium agitatio, quæ quid diuersum extat à cõfusione, nàm agitationis nomine intelligo quasi titubationem, vel trepidationem quamdam, sicuti in aqua videmus post vehementem agitationem, quæ aliquando motu hoc trepididationis aliquo tẽporis spacio mouetur, in hac agitatione imagines multò maiores repræsentantur, quàm sint, vt exemplo aquæ manifestum fiet, & ex hac imaginum amplificatione fit, vt patientes quædam esse maiora, quàm reuera sint, animo concipiant, sic referunt quemdam fuisse, qui nasum sibi vsq; adeò magnum extare credebat, vt omnem credulitatem superaret; Adest tãdem motus spirituum animalium contra naturæ leges, qui, vt qualis nàm sit, intelligatur, primum intelligere oportet, quinam sit naturalis, naturalis autem motus fit quasi per circulum quendam à rete mirabili ad priores cerebri ventriculos, à prioribus ad medios, à medijs ad postremos, & cerebellum, ab his in totam cerebri substantiam, priorem, posteriorem, ac mediam, hanc enim spiritu esse repletam docuit Galenus 8. de vs. par. cap. xiij. quare si contingat, vt spiritus aliquam ob causam, vel ab ipso cerebro, vel à postremis ventriculis ad priores partes repellantur, & circulus fiat opposito modo illi, quem iàm proposuimus, ex huiusmodi motu quandoquè fit fatuitas, quandoquè insania, seu furor, quandoquè melancholia, prout patientes huius, vel illius temperamenti, huius, vel illius humoris donati fuerint, etenim isti propositiones, & conclusiones opposito prorsus modo, quàm sani, faciunt, quãdoquidem aut non copulant congrua prædicata cum subiectis, aut ex falsa præmissa conclusionem veram, aut ex vera falsam inferunt; causæ autem propter quas fit hic motus naturali cõtrarius, aut sunt impedimenta circa cerebrum, & ventriculos existentia, aut sunt ingentes animi affectus; impedimenta sunt insignes cerebri obstructiones, tumores, ex quibus causis spiritus quasi repelluntur, ne possint per totam cerebri substantiam transire, hinc repulsi retrocedunt, & hinc est, quod

post

post phrænitides,& lethargos fatuitas,& melancholia solent succedere; ex animi ingentibus affectibus idem fit, & ex timore præsertim, reuocatis enim spiritibus à cerebro ad ipsum cor cerebrum densatur,& ne detur vacuum humore, ac vapore excrementitio impletur, qui deinde locum cõsuetum spiritibus prohibet;Hactenus Saxonia;quæ certè pulchra, ingeniosa, ac scitu digna sunt, sed si rem intimiùs consideremus, nec à confusione, nec ab agitatione, nec à spirituum animalium motu contra naturę leges melancholia fit;vnum verum supponatur,nimirùm multiplex esse delirium,& melancholicum delirium,quod propriè melancholiam vocant, à phrænitico, maniaco, & alijs, si quæ sint differre, & de hoc nos in præsentia, non autem de alijs intelligimus; hoc igitur supposito à confusione spirituum fieri melancholiam negamus, quandoquidem spirituum confusio per longum tempus perdurare nequit; at melancholia inter morbos diuturnos recensetur, præterea si spiritus agitentur, & confundantur, necesse est,vt ab aliqua causa præternaturali confundantur, quæ cum sit vapor, vel flatus, vel humor (vt ipse etiam doctissimus vir testatur)non ne rationi magis consentaneum est, vt prædicta causa se ipsam spiritibus immiscendo, dùm illos tenebricosos efficit, melancholiam producat, quàm per agitationem, aut confusionem?nec obijciatur antedictam præternaturalem causam posse opacitate, aut nigredine carere quandoquidem si careat,non melancholiã, sed phrænitica potiùs, aut maniaca excitabit deliria,in quibus tantum abest,vt timeant,quin potiùs omnia audent ægrotantes,& quamuis interdùm phrænitici,aut maniaci lachrimentur,& metuant,hoc nõ propter agitationem spirituum contingit, sed quià huiusmodi morbi simul iunguntur,cùm bilem,& melancholiam frequentiores eorumdem causas simul iungi, & misceri non rarò contingat, ità vt modò hæc, modo illa suos prodeat effectus,quem admodum prima quæstincula, vel Galeni testimonio comprobatum fuit; Quod verò de agitatione, & confusione diximus, idem, & de spirituum motu contra naturę leges dictum sit, hæc enim omnia spirituum mobilitas pæter naturam complectitur; sed quid, quando ait ad phræniticos, & lethargicos succedere melancholiam, quià ex relictis obstructionibus spiritus liberè pertransire nequeuntes contra naturæ leges moueantur? Certè si hoc verum esset, & in obstructionibus relictis ab apoplexia pituitosa, & à comate melancholia succederet, quam tamen non obseruamus;sed quis non videt ad prædictos affectus melancholiam succedere propter densos humores in cerebro remanentes, qui atri atros,ac tenebricosos reddunt spiritus? Hoc possumus elicere ex Galeno 3. de loc.aff. cap.7. dùm ait in capite melancholicum humorem genitum esse,cùm videlicet multus eius loci calor aut flauam bilem, aut crassum,atrumque sanguinem superassauit, item quando asserit ob eamdem causam fieri melancholiã ex animi ingentibus affectibus,& ex timore præsertim,quis non videt à doctissimo viro nostram sententiam confirmari? Nam dùm vapore, & humore excrementitio

crementitio impletur cerebrum; item ex retractione spirituum refrigeratum, non deest materia, quę vel sui natura, vel adscititia propter frigiditatem cerebri exprimentem, & ob id crassitiem, ac terrestreitatem inducentem, possit animales spiritus, qui pauci remanent, deobscurare ac tetros reddere; Tandem motum alterationis addit doctissimus Saxonia, ostendens ex spirituum alteratione melancholiam fieri, atquè hoc loci per alterationem meo iudicio non intelligit intemperiem manifestam, siuè simplicem, siuè compositam, sed hanc alterationem, vel à specie morbi, vel à specie humoris in corpore prędominantis prodire ait; A specie morbi prodit, vt quando morbus est confirmatus, aut magnus, & patienti ignotus, qui propterea cum imprimat, & continuò, & vehementer sui speciem in spiritum, impellit patientem ignarum ad quædam extranea animo concipienda, quæ cum illo morbo aliquam habent similitudinem, sic qui frequentes habent in ventre rugitus, putant in eo se habere ranas, vt contigit germano cuidam Pataúij medicinæ studioso; alij qui morsus in ventre sentiunt ex vermibus, dicunt se se habere serpentes, vt de illa muliere Trallianus scripsit, alij laborantes Tympanitide dicunt se totos corio constare, & quasi tympanum essent, ventrem sibi pulsant, vt refert Marcellus Donatus lib.2. de Historia mirab. cap.1. Hactenus ille, sed qui nam quæso in prædictis morbis, si non ex toto, aliqua saltem ex parte pro materiali causa humorem crassum, nigrum, & melancholicum non constituat? neque solùm hoc sat est, sed cerebrũ debile, & ideo ad recipiendum aptum, & vno verbo ad huiusmodi melancholica deliramenta dispositum constituere oportet, quorum omniam veritas ex eo patet, quià non ex omnibus in ventre rugitibus, non ex omnibus à vermibus morsibus, nequè ex omni tympanitide talia melancholica deliria oriuntur; itaquè positis melancholiæ causis non mirum est, si postèa illi melancholici effectus producantur, qui cum morbis in corpore existentibus aliquam similitudinẽ habent, non tamen dicendum est ab hac sola similitudine tales produci effectus, quià cum in omnibus non producantur, adhùc quęrendum remanet, cur potiùs in hoc, quàm in illo producantur; Remaneret, vt de specie humoris ageremus, sed quià de particularibus humoribus quæstiunculas suo loco exagitabimus, hoc in illis exactiùs dijudicabitur, modò de spiritibus animalibus nostra prosequatur oratio.

An spiritus animales tenebricosi fieri possint à sola intemperie?
Cap. XI.

A Melancholico humore spiritus animales tenebricosos reddi plures memoriæ prodiderunt, & ab eo tales reddi non solùm ob propriam ipsius nigredinem, atque opacitatem, sed quià sua frigiditate, & siccitate eosdem incrasset, constringat, exprimat, atque absumat, quare si hoc agit materia melancholica sui frigiditate,

giditate, & ſiccitate,ergo & intemperies frigida,& ſicca agere poterit, hoc autem ex eo corroborari poteſt, quoniam ſpiritus animales ſunt corpora mixta, non autem ſimplicia, & mixtorum corporum ſi partes tenuiores, & ideò lucidæ abſumantur, craſſiores verò, quæ remanent, magis adhùc conſtringantur, & incraſſentur à frigiditate, cui ſiccitas iuncta ſit, certiſſimum eſt huiuſmodi corpora partem luciditatis amittere, & obſcuriora euadere, ergo & ab huiuſmodi intemperie animales ſpiritus tenebricoſi fient, quod autem prædicti ſpiritus ſint corpora mixta probatione non eget, cum non ignoremus ipſos ex aere,& vitali ſpiritu conſtare, qui vitalis ſpiritus eſt vaporoſa quædam ſanguinis arterioſi exhalatio, imò, & vt nonnullis placet, ſubtilior ſit arterioſus ſanguis, præterquàm quod, & aerem ſimplicem propè nos non reperiri omnes conſentiant, ſed & exemplis res ipſa fit illuſtrior, nàm ab aqua, & à vino, vel alio liquore, dum vitreis organis diſtillantur, ſcimus vaporem tenuiſſimum eleuari, qui tamen in pileo, tamquàm infrigidiori loco adeò incraſſatur, vt in humorem aqueum vertatur, & eò magis, ac citiùs, quò pileus linteis frigida imbutis contegitur; ſimiliter aerē, quem per os, atquè nares expiramus, nullo pacto videmus, cū tenuiſſimus ſit, at hyberno tempore ipſum circa os veluti nubeculam quamdam concreſcere propter immenſum frigus omnibus patet, quid ergo, & hoc in animali ſpiritu propter frigiditatem contingere prohibeat?

Hæc ſententia etſi probabilis appareat, à viris tamen grauiſſimis reiecta eſt, & inter hos doctiſſimus eſt Capiuaccius, qui ſcribit animalem ſpiritum tenebricoſum reddi, vel ob materiæ melancholicæ admixtionem, vel ſecundum propriam ſubſtantiam, etſi ſecundum propriam ſubſtantiam, aut ratione ſpiritus vitalis tenebricoſi, aut ratione impuri aeris, ex quibus generatur; his autem benè ſe habentibus, quomodocumque intemperatum ſit cerebrum, nunquā tamen tenebricoſus fiet ſecundum propriam ſubſtantiam, nàm cum ſpiritus animalis ratione vigoris ſit a prædominio igneus, & ratione molis ſit a prædominio aereus, ratione ignis obtinet partes luminoſas, ratione aeris Diaphanas, vt quaſi ſit expers portionis terreſtris, & opacæ, quæ diaphanum terminat, ideoquè ſit inuiſibilis, vndè dùm ſpiritus vitalis bonus fertur in caput intemperatum non fit tenebricoſus, quia partes opacæ deſiderantur; hactenus Capiuaccius, ad rationes verò in contrarium adductas dicendum eſt frigidam,& ſiccam intemperiem ſpiritus quidem abſumere ipſoſque pauciores reddere exſiccando, & condenſando, non tamen ipſos obſcuriores efficere, quià animales ſpiritus ſunt corpora quidem mixta, ſed corpora ſimilaria, & luminoſa, quæ corpora ſimilaria, & luminoſa vbi denſantur, tantùm abeſt, vt tenebricoſa euadant, vt potiùs magis lucida fiant, ſicut enim rara ignis ſubſtātia minùs lucida eſt, quam denſa, ita & animalis ſpiritus quò denſior, eò magis luminoſus, materia autem melancholica, quantum vis frigida, & ſicca, niſi ſpiritibus immiſceretur, eos numquam obſcuriores redderet; Exēpla

plațandem, quæ de diſtillatione, & de aere expirato afferuntur, nulla ſunt, quandoquidem ſpiritus animales generantur in cerebro, & vbi generantur ibi tanquam in proprio loco aptiſſimè conſeruantur, hinc cerebrum intemperie quantum vis frigida affectum, quouſque animalium ſpirituum generationem admittit, eouſquè, & eorumdem cõſeruationem molitur, ita vt ſpiritus condenſari nequeant, quemadmodum fortè condenſarentur, ſi ex cerebro in alium frigidiorem locum tranſportarentur, ſicuti vaporibus, qui ab aqua, & a vino in deſtillatione eleuantur, contingit, nec non expirato aeri, qui ab internis ſpiritualibus partibus calidiſſimis in ambiens frigidiſſimum hyberno tempore exhalat; præterea ſpiritus animales continuò diſſipantur, & regenerãtur, ita vt ijdem numero non diù perſeuerent in cerebro, & qui remanent aſſiduo motu placidè agitantur, quæ omnia ipſorum incraſſationi, & proindè opacitati valdè repugnant, etiamſi ſpiritus (vt dictum eſt) dùm condenſantur lucidiores euadant.

An animalis ſpiritus tenebricoſus fieri poſſit ex aere? Cap. XII.

SI numquàm in melancholico delirio fit animalis ſpiritus tenebricoſus ad quid quærere an fiat tenebricoſus ex aere, vel intemperie, vel alia re? Certè eſt oleum, & operam perdere; quod autem nũquam in melancholico delirio tenebricoſus fiat, ex eo manifeſtè patet, quoniam in animali motu cuiuſcumque partis nulla læſio apparet, & nihilominùs, aut auferretur, aut imminueretur motus in eo, ſaltèm extremarũ partium, ſi ſpiritus animalis tenebricoſus foret, nam cum ex Galeno lib. de oculis cap. 5. motiua facultas a cerebro ad muſculos deferatur per irradiationem ſpirituum animalium, cumquè irradiatio nequaquam a nigris, atque opacis, ſed a lucidis, ac ſplendidis prodeat corporibus, quomodò tùnc temporis fieri poſſit irradiatio iſta, & ad extremos vſquè pedes pertingere, ſi animalis ſpiritus ater, ac tenebricoſus extet? Nec reſpondeatis ſpiritus, qui ſunt in ventriculis cerebri deſeruire motui, ac etiam externis ſenſibus, non autem, qui per cerebri ſubſtantiam diſſeminati ſunt, & id circò hos poſſe obſcuros eſſe, illos verò nitidos, & ita non impediri irradiationem iſtam, quod proculdubio quoquè comprobari poteſt ex Galeno illa Hippocratis verba ſexti Epidem. interpretante, nempè ſi bilis atra in mentem repat, hoc eſt, in ſimilarem cerebri ſubſtantiam, melancholia fit, ſi verò in cerebri corpus, hoc eſt, in organicas eius partes, nempè in ventriculos, Epilepſia oritur, nam rectè quidem procedit reſponſio, ſi de animali ſpiritu intelligamus, qui per atræ bilis, aut alterius nigræ materiei in cerebri medullarem ſubſtantiam irrepentis admixtionem tenebricoſus fiat, hæc enim nigra, & opaca materia poteſt prædictam cerebri ſubſtantiam petere, ac eius ventriculos immunes relinquere,

linquere, sed si de spiritu animali tenebricoso genito intelligamus, nulla est, etenim, tàm spiritus, qui in ventriculis, quàm qui in substantia cerebri existunt atri, & syluestres sunt, imò & qui in ventriculis manent nigriores erunt, cum sui natura minus puri, minusquè elaborati sint; certè vt hic effugiatur scopulus, dicendum est, aut animales spiritus non generari in cerebro, sed tantummodo attemperari, & ideò esse eosdemmet vitales in corde iàm genitos, quemadmodum sensit Aristoteles, & cum eo subtilissimus Argentarius, quod nos omninò negamus, nàm rectiùs cum Galeno, animales spiritus in cerebro per vlteriorem coctionem gigni sentimus, aut dicendum est, & veriùs, opacitatem spirituum animalium, qui in ventriculis continentur, non esse impedimento, quin deferatur motiua facultas etiam ad externas partes per irradiationem, nàm & si irradiatio ista turbida, & obscura sit, non ob id motum prohibet, ad peragendum enim motum, nihil facit luciditas, aut splendor animalium spirituum, quemadmodum etiam, nec ad sensationes externas efficiendas requiritur, nisi visum excipere velimus, dequo non immeritò aliquis fortè dubitare posset, an in melancholicis à spiritu in cerebro tenebricoso genito lædatur, cui respondendum est, istam spirituum animalium opacitatem magis, ac minus suscipere, ità vt si minor sit, etiam si principibus actionibus officere possit, ac melancholicum delirium inferre, visui tamen manifestè nequeat officere, & ratio est, quia animales spiritus minori opacitate infecti possunt ab aere externo luminoso, & ipsi lumen, ac splendorem acquirere, ità vt nulla sensibilis noxa in visione succedat, at si maior sit opacitas, & impuritas prædictorum spirituum, tunc sic affecti proculdubio diminuta visione laborabunt, hinc optimè animaduertit clarissimus Eustachius Rudius in sua praxi capit. de læsa visione nihil æquè visum hebetare, & obscurare, ac melancholiam, timorem, mæroremq; ac fletum, & huiusce generis melancholica symptomata, nàm cum hęc omnia ab atra bile originem ducãt, illa quoquè pluribus numeris spiritibus animalibus obesse poteſt, hos enim paucos, crassos, impuros, & opacos reddit, ex quibus, & imminutio, & obscuritas visus pariter succedunt; sed iàm redeamus ad rem; Cum igitur ex aere, & vitali spiritu spiritus animales generentur, si aer turbidus, ac nebulosus fuerit, vt & animales spiritus, turbidi, ac nebulosi gignantur, ratio expostulat, & experientia confirmatur, nam homines aere nubiloso existente, ac turbido tristiores, ac magis melancholici euadunt, quàm sint sub hilari cælo, ac sereno aere, & non ob aliud, nisi proptèr obscuritatem illam spiritibus animalibus ab aere impertitam, quam veritatem etiam apertissimè ex Galeno colligere possumus cumm. 1. in 1. Epidem. t. 8. Sed aliquis fortasſè ità arguere posset, si tenebricosus fieret spiritus ex aere, deberet profectò tenebricosus fieri nocturno tempore, hanc ob causam omnes essent melancholici, & presertim hyeme, quo tempore tenebræ super terram longiores sunt, quam lux ipsa; Respondetur aerem

rem nocturno tempore non esse nigrum per se, & positiuè, sed priuatiuè, quià non illuminatur à radijs solaribus, aer.n. ex se est omni colore orbatus, & corpus Diaphanum, quo mediante, dummodo illuminatum sit, in omnibus visibilibus obiectis spectantur colores, absquè eo quod aer cerni possit, quare non ex ipso tenebricosi redduntur spiritus animales nocturno tempore, sed si sit impurus, eosdem quoquè impuros reddet, qui si ad tantam impuritatem deuenerint, vt amittant lucidi- tatem illam, qua donati sunt tāquàm aptissimum instrumentum ad rectè obeundas actiones principes, tunc tenebricosi, & nigri appellari possunt, non quià fortè sint coloris nigri, vt atramentum est, vel extinctus carbo, sed quià nec splendeant, nec luceant eo modo, quò ipsos rectè, & naturaliter constitutos, deceret.

An spiritus animalis fieri tenebricosus possit à vitali?
Cap. XIII.

OMnes ferè medici, & inter neotericos Capiuaccius, & Rudius viri clarissimi in eorum praxibus, proprijs de melancholia capitibus, volunt à spiritu vitali tenebricoso, & animales spiritus tenebricosos reddi; ille quià à corde refrigerato, & exsiccato spiritus vitalis tenebricosus gignatur, cum exprimātur sanguinis partes Diaphanæ, & luminosæ, è quo spiritu vitali tenebricoso generetur posteà in cerebro animalis tenebricosus; hic quia omnis spiritus generetur in corde, ità vt si vitalis sit tenebricosus, & animalis quoquè ex necessitate tenebricosus extet, cum idem sit cum vitali, nec ob aliud animalis vocetur, nisi quia in cerebro exactiùs purificetur, & contemperetur, non autem quià per vlteriorem coctionem generetur, cum nullum viscus corde reperiatur calidus; Alia verò ex parte ingeniosissimus Saxonia hos omnes decipi existimauit; quià (inquit ille) etiam si vitalis spiritus sit ànimalis spiritus materia, non est tamen materia, quæ in animalem transeat absquè alteratione, & transmutatione, vt propterea sicuti non valet consequentia, sanguis est ruber, ergò nerui, membranæ, & ossa, quæ sunt alba, debent esse rubra, sic non valet. Consequentia, materia spiritus animalis est nigra, ergo & idem spiritus; deindè (subdit ipse) si materia spiritus animalis, quæ est spiritus vitalis, non potest vllo modo in propria substantia tenebricosa esse, quomodo tenebricosos efficiat spiritus animales? ex aduersarijs enim spiritus vitalis tenebricosus fit, aut ex cordis intemperie, aut ex materia, & vbi ex intemperie, vel calida, vel frigida, sed non ex calida intemperie fieri potest, quià hæc dum agit in spiritum vitalem, ipsum calefacit, subtiliat, rariorem reddit, at spiritus quò subtilior, & rarior, eò magis Diaphanus, diaphaneitas tenebrositati est contraria; si augeatur caliditas spiritum absumit, sed aliud est spiritus consumptio, alind tenebrositas, & opacitas; nec item ex frigida intemperie fieri potest,

test, hæc enim aut condensat, aut extinguit, si condensat, spiritum efficit magis lucidum, nam corpus lucidum, & Diaphanum, quò magis densum est, eò quoquè lucidius est; si extinguit, tunc non erit opacitas in spiritu, sed defectus, præterquamquod in corde totius caloris fonte talis frigida intemperies adinueniri nequeat manente vita, quæ calorē innatum, & spiritum in quo positus est, extinguere valeat; Huic tamen doctissimo viro respondetur futurum fore ne produceretur ab hac intemperie, siue calida, siue frigida spiritus vitalis opacus, ac tenebricosus, si ab ipsa solum ageretur in spiritum, hoc enim pacto, quæ ipse dixit, vera essent, sed cum ab ipsa in spiritus vitalis materiam, nempe sanguinem, quoquè agatur, ipsum incrassando, & proinde nigrum reddendo, siue per adustionem, siuè per tenuium partium expressionem, hinc ille decipitur, quandoquidem talis est spiritus; qualis est eiusdēmet spiritus materia; obstat tamen huic rei doctissimus vir, & hanc cōsequentiam negat, nimirùm materia est malencholica, ac tenebricosa; ergo spiritus est tenebricosus, nam (ait ille) ad generationem spiritus vitalis in corde, non secùs, ac animalis in cerebro opus est alteratione, ac transmutatione, in qua quod est nigrum, potest transire in lucidum, sic carbones, & elichnium, & similia nigra, dùm flammam recipiunt, splendorem recipiunt, at spiritus est igneus, flammæ comparatur, vt propterea materia nigra accensa, & ignita lucidam possit edere flammam, quam flammam ex fuliginosæ substantię ad mixtione tenebricosam reddi concedo, sed lucidum spiritum in propria substātia tenebrosum esse adeò absurdum existimo, perinde ac si dicamus ignem, & lumen in propria substantia tenebrosum esse; Sed tanti viri pace, & ipsū decipi, iterū, dixero quandoquidē materia crassa, tenebricosa, ac nigra, & si accensa, & ignita flammam quantumuis lucidam edat, non tamē ista materia diaphana erit, ità vt nec carbo, nec elichnium quamuis ignita, sint corpora diaphana, ac transparentia; sic quicumque spiritus, qui sit crassus, & tenebricosus non omninò transparens, ac diaphanus erit, quia spiritus quamuis sit igneus, & luminosus, nō tamen est ignis, nec lumen, sed corpus spirituosum, ac vaporosum, quod generatur ex materia sanguinea, & aerea, & cui ex parte quoquè materiæ, modò magis, modò minùs igneum, & luminosum esse contingit, prout materia, ex qua generatur, modò crassior, modò tenuior, modò obscurior, modò splendidior est, ità vt si materia sit melancholica, ac tenebricosa, & spiritus quoque talis esse debeat, nec obstat ex huiusmodi materia spiritum fieri per transmutationem, siuè generationem, etenim quò magis est inepta materia, eò magis inepta quoquè, & imperfectior erit spiritus generatio, sic videmus in diuersis, quæ destillantur, materiebus, ex tenuioribus, tenuiores spiritus, ac vapores ascendere, ex crassioribus verò, crassiores; præterea si verum hoc esset, sequeretur tam ex subtilissimo, ac laudabilissimo sanguine, quàm ex crasso, & melancholico ęquè perfectum, ac laudabilem spiritum gigni, quod an sit ab-

surdum, nec nè, alijs dijudicandum relinquo; nec tandem valet supe-riùs allata similitudo, quemadmodum videlicet nerui, membranæ, & ossa, quæ ex rubro generantur sanguine, sunt alba, & non rubra, ità & spiritus, qui ex nigra, & melancholica producitur materia erit splendidus, & non niger, seù tenebricosus, quià si de materia loquamur ex qua generantur nerui, membranæ, & ossa, hæc non sanguis, sed semen seù sperma est, quod est album, non rubrum, vnde, & spermaticæ partes dictæ sunt, rectiùs quidem ab harum partium nutritione argumentari posset, quæ sanguinem, & si rubrum in propriam tamen substantiã albam conuertunt, ità vt cum non inconueniens, imò naturale sit rubrum sanguinem in albam substantiam transmutari, sic, & ex atro sanguine splendidos spiritus generari posse non repugnet; Sed & hæc obiectio diluitur, quoniàm ex natura est, vt quælibet partes pro sui nutritione sibi eliciant, & alliciant ex sanguine propriam magis, ac similiorem partem, ad hoc vt rectè celebretur nutritio, ità vt prædictæ spermaticæ partes seligant à sanguine partem magis frigidam, ac pituitosam, & proindè in sanguine albidiorem; contra verò musculosæ calidiorem, ac magis rubram seligant, nàm in habentibus symbolum ab vno in alterum facilior est transitus, ac transmutatio; sic rationi consonum est, vt spiritus tanquàm tenuissimi, atquè splendidi ex tenuiori quoquè, ac floridissimo sanguine gignantur, qui si forte ex nigro, atquè melancholico sanguine produci debeant, vt isti quoquè atri, atquè syluestres (vt Auicennas vocat) producantur necesse est, nàm & simile quoddam fieri videmus in nutritione, quandoquidem; si musculosæ partes, quæ debent nutriri ex florido, ac puriori sanguine, fortè pituitosiori, & aquosiori nutriantur, nequaquàm recta, sed imperfectissima celebratur nutritio, cui cachexia, cui tractu temporis anasarca hydrops succedit, nec tamen hoc in casu videmus, quod transmutatio ex improportionato alimento rectam valeat efficere nutritionẽ quare nec ex improportionato humore melancholico crasso, & atro spiritus rectè splendidos efficere valebit, quia de re non est inculpanda causa transmutans, & generans, sed omninò materia, sic ex prauo chylo non potest generari bonus sanguis, nec ex prauo sanguine bonus spiritus vitalis, quamuis omni vitio generans causa careret, hinc sancitum est, errata primæ coctionis non corrigi in secunda, ac similiter secundæ coctionis errata nõ corrigi in tertia; Tandem Rudius vitali spiritu tenebricoso existente, & animalem de necessitate tenebricosum esse asseuerat, vtrumq; enim vnum, & idem esse contendit, & ea potissimùm ratione ductus, quia fieri nequeat, vt vitales spiritus (quos animalium materiam esse volumus) geniti in corde calidissimo viscere vlteriorem acquirant coctionẽ in cerebro, quod omniùm frigidissimum est viscus, potiùs recrudescerent isti, quàm vlteriorem possent acquirere coctionem; quare si res ità se habeat, superuacaneum erit quærere an animalis spiritus tenebricosus fiat à vitali; Si quis hanc rem exactiùs rimari velit, doctissimum ad-

eat

eat Andræam Laurentium in suo opere anatomico, nobis enim ab instituto nostro de melancholia recadere non licet; tantùmmodò nostræ veritatis authorem Galenum afferamus, qui lib. 12. meth. cap. 5. animalis spiritus veluti fontem cerebrum esse statuit; rationi verò in contrarium allatæ respōdetur vitales spiritus etiam si in corde calidissimo viscere genitos, esse tenuissimę substantiæ,& ob id citissimè quamlibet alterationem recipere, ità vt, antequàm per generationem euadant animales, attemperentur, & refrigerentur in anterioribus cerebri ventriculis, vbi rudimenta coctionis accipiunt, præterquamquod, & aeri inspirato perquè nares in cerebri sinus attracto misceantur, qui calidissimus frigidissimo cerebro frigidior est teste Galeno 8. de vs. par. ca. 2. quapropter mirum non sit si vitalis spiritus à cerebro per vlteriorem coctionem, atquè ideò per generationem in animalem mutari possit.

An à sola intemperie frigida, & sicca fieri possil melancholia? Cap. X I V.

A Sola intemperie frigida,& sicca fieri melāncholiam viri grauissimi contendunt tùm authoritatibus, tùm rationibus, nā Galenus 3. de loc. aff. capit. 7. quando cerebrum redditur intemperatum, melancholiam fieri dixit, sic etiam, & in fine eiusdem capitis ait, apoplexiæ non totius substantiæ cerebri intēperiem causam esse, veluti lethargi, phrænitidis, maniæ, melancholiæ, &c. Auicennas lib. 3. fen. 1. tr. 4. cap. 18. Melancholiæ causam afferens, ait, ipsam aut esse in cerebro, aut extra cerebrum,& illa, quæ est in ipso cerebro, aut est ex malitia complexionis frigidæ, & siccæ sine materia permutante substantiam cerebri, & complexionem spiritus luminosi ad tenebras, aut est cum materia; Alexander etiam 2. problem. 26. quærens rationem, propterquam melancholici munera naturæ rectè obeant, cum coquant cibos,& in sanguinem vertant, animi verò functiones læsas habeant, ait non ob aliud esse, nisi quià sedes cerebri occupatur ab affectu,& intemperie, quasi intemperies possit esse causa immediata læsionis operationum animæ in melācholia; præterea si intemperies cerebri non faceret interdùm melancholiam, numquàm ab hac intemperie hauriretur curatiua indicatio, & tamen calefaciendi, & humectandi cerebrum indicationem in melancholia desumi, vt plurimùm apud omnes practicantes videbitis; At respondendum est à frigida, & sicca intemperie indicationem curatiuam desumi, non quià melancholiæ sit immediata causa, sed quià excrementitium humorem frigidum, & siccum producit, qui melancholiam fouere potest, præterquamquod, & sanguinem, seù alimentum cerebri refrigerando, & ex siccando in humorem melācholicum, & nutritioni ineptum conuertit, adde quod, & cor in consensum trahit procedente tempore, vnde posteà generantur spiritus vitales frigidiores, & melancholici, qui cum sint animaliū

materia,

materia, & animales tales euadere necesse est, vt in superiori quæstiuncula mo nstratum est; ad authoritates verò adductas dicitur, Galenum non nu dam intemperiem, sed cum materia intellexisse, quis enim phrenitidem, aut lethargum absquè materia fieri affirmetur imò Galenus 3. de loc. aff. cit. dùm Hippocratis verba in fine 6. Epidem: relata interpretatur, ait, si materia in cerebrum irrepat, ipsiusquè temperamentũ immutet, melancholiam fieri, ex quo intemperiem cum materia ipsum intelligere manifestissimè cognoscitur; Auicennas dùm frigidam, & siccam intemperiem sine materia melancholiæ causam recenset, decipitur, nàm ab hac sola animalem spiritum tenebricosum reddi non posse iàm superiùs ostensum, imò si animalis spiritus tenebricosus ad efficiendam melancholiam requiritur, vt & ipse fatetur, & hic vt plurimũ tenebricosus fiat propter admixtionem melancholicæ materiæ, vel humoralis, vel vaporosæ, quis non videt vanum esse velle à nuda intemperie melancholiam produci, & si Principem tueri velimus, ipsum de remota causa intellexisse dicendum erit, nàm fieri potest, vt nuda intẽperies frigida, & sicca proprium cerebri alimentum per tenuium partium expressionem, & reliquarum incrassationem in atrum humorem conuertat, qui posteà spiritus tenebricosos reddat, & ità melancholia succedat; imò, & prædicta intemperies, dùm proprium cerebri alimentum in atrum humorem mutauerit, non ampliùs nuda, sed cum materia appellanda erit; Alexander pro nobis est, dùm enim sedem cerebri occupari ab affectu, & intemperie ait, per affectum nihil aliud, nisi materiam intelligit, quandoquidem ibi non morbus in mala compositione, non in soluta vnitate est, & intemperiei meminit, ergo per affectũ, cum copulatiuè non disiunctiuè loquatur, morbificam materiam subaudit, imò quamuis intemperies cum materia copuletur, nõ debemus nos existimare ob id melancholiam ab intemperie fieri, sed à sola materia, quæ spiritus opacos reddit (& si intemperiem frigidam, & siccã propter allatas causas plurimum ad melancholiam conducere nõ negemus) si enim vacuetur materia melancholica, & relinquatur intemperies frigida, imaginatio non ampliùs corrumpitur, sed imminuitur, aut aufertur, vt non sit affectus melancholicus, sed potiùs fatuitas, amentia; exemplum sumatur à ventriculo frigido cum materia acri, qui ratione materiæ acris corrumpet cibos, euacuata materia acri, nõ ampliùs corrumpet, sed imminuet coctionem, frigiditatis enim est auferre, vel imminuere actiones, non deprauare, quare cum melancholia sit actio deprauata, non à frigiditate, sed à materia fit, quatenùs scilicet spiritus animales tenebricosos reddit, nec dicant isti plures esse actiones deprauatas, quæ à frigiditate fiunt, vti sunt tremor, appetitus caninus, & deprauatus in prægnantibus, ac corruptio cibi in ventriculo ad acidum, namquè appetitus ij fiunt ab humore melancholico non quatenùs frigidus, sed quatenùs acidus, vel alia qualitate indicibili præditus est; aciditas enim est illa quæ os supernum ventriculi corrugat, &

in explebilem famem excitat, nàm si à sola fieret frigiditate, humor vitreus non secus, ac melancholicus istos appetitus produceret; si verò de ciborum corruptione ad acidum sit sermo, sciendum est priùs illorum costionem à frigiditate imminui, qui posteà, cum diutiùs in ventriculo inconcocti maneant, facilè acescunt, ità vt primò, & per se frigiditatem sequatur imminuta coctio, deinde ex alio corruptio ad acidū; demùm quoad tremorem attinet, non est par ratio, hic enim est affectus mixtus, ad quem agendum concurrunt tùm debilis facultas, tùm grauitas mixti, & quantum virtus attollit, tantum grauitas deprimit, quare si consideretur hic affectus, vt solummodo à facultate ob frigiditatē imbecilliori reddita proficiscitur, non deprauatus, sed imminutus est motus; Sed præter hæc Galenum adducunt, qui 3. loc. aff. cap. 7. inter melancholiæ causas, commemorat curas, sollicitudines, & inediam, quæ omnia alterant temperaturam partis, humores euacuant, corpus refrigerant, & exiccant, vt de inedia sigillatim docet 2. acut. 22. & 24. & de mærore 1. de tu. san. cap. 12. sic ex effectibus etiàm melancholiç nos temperaturæ frigiditatem, & siccitatem absquè materia cognoscere posse aiunt; quià dantur melancholici ex prædictis causis perpetuò vigiles, emaciati, consumpti, oculis cauis, quæ omnia materiæ defectū ostendunt, atquè idcircò melancholici quidam sunt, qui absquè purgatione solis humectantibus tractantur; Respondetur curas, & sollicitudines, quemadmodum, & inediam non esse immediatas melancholiæ causas, quandoquidem hæc cum spirituosam sanguinis substantiam, proindequè innatum calorem dissipent, sunt in causa, vt sanguis, qui priùs laudabilis, & temperatus erat in melancholicum degeneret, sanguine autem melancholico existente, quid mirum si corpus refrigeretur, & exsiccetur, siquè animales spiritus tenebricosi reddantur, vnde postmodum melancholia? quid adhuc mirùm, si emaciatio, consumptio, & oculorum cauitas appareant, si sanguine melancholicò, & nutritioni inepto existente carnosarum partium substantia absumatur? ac tandem quid mirum, si in huiusmodi melancholicis curandis à purgātium medicamentorum vsu medici abstineant, cum in hisce casibus, in quibus calidi innati maxima penuria est, purgantia lethalia essent? Et quamuis Galenus 3. de loc. aff. iàm cit. se frequentibus balneis, & solo victu humido melancholicos curasse affirmet, qui fortè non ob animi pathemata in huiusmodi affectionem inciderint, non tamen ab intéperie, sine vllo humore delirium inferri ex ipso colligimus, ibi enim scribit affectionem leuiorem, nec dùm confirmatam fuisse, & ideò humorem non multum vacuationi restitisse, ex quibus liquet humorem præextitisse, paucum tamen, quem recreata natura facilè potuit euincere, ac protrudere; Nullius adhùc roboris est argumentum illud, quo deducunt, si ex intemperie cum materia fit melancholia, ergo & ex intemperie absquè materia, quod probant, quià si per purgationem sublata materia in affectu melancholico essentiali, qui fit ab intemperie, cum

cum materia remanet melancholia ex nuda cerebri intemperie, ergo potest dari aliquando melancholia ex intemperie sine materia, sed si talis aliquando est post purgationem, ita & talis aliquando esse potest nulla facta purgatione; at falluntur isti, dùm per purgationem sublata materia melancholiam remanere ex nuda cerebri intemperie credunt, nam in affectu melancholico essentiali difficillimum est morbificam materiam omninò educere quæ si omninò educatur, tùnc aut melancholia cessat, aut si remaneat, non ob intemperiem remanet, sed ob phantasmata profundiùs ac vehementer impressa, quod vtrumquè experientia commonstrauit, hoc enim nos docuit Trallianus exemplo mulieris, quæ cum in proprio ventre serpentem habere imaginaretur, solo leni vomitorio sanata fuit, quod signum euidentissimum erat, mulierem illam non ob intemperiem, nequè ob materiam, sed solum ob phantasma fortiter impressum melancholicam permanere; non quidem ob materiam, quandoquidem materia diutiùs, & essentialem melãcholiam efficiens leui vomitorio nequit euacuari; sed minùs ob intemperiem, quis enim vomitorio diuturnam cerebri intemperiem corrigi asserat? melancholiam deniquè sublata omninò morbifica materia cessare (dummodò tenebricosa phantasmata non sint profundiùs impressa) colligimus ex historia a Balduino Ronsseo descripta in suis miscellaneis Epist. 3. namquè ibi author refert mulierem, quæ cum antea sibi plura, & per longum tempus adhibita essent remedia, sed frustra, tunc a melancholia libera euasit, postquam se ab alto proiecit in pauimentũ cuius rei rationem reddens, hoc de melancholia illa intelligendũ scribit, quæ fit ex sanguine tantùm iuxta cerebrum, alterato, reliquo in toto corpore illæso permanente, verisimile siquidem est violento illo, ac forti casu corporis compagem concuti, atquè melancholicum humorẽ forti illa concussione a cerebro ad partes inferiores delabi, quare sublata materia a cerebro in quo melancholia fit, & melancholiam quoq; sublatam fuisse certiores reddimur; sed non ne videmus interdùm melancholiam habere accessiones, & remissiones, momento temporis accedere, & recedere? Intemperies autem non nisi longo temporis interuallo aut generatur, aut corrigitur; præterea deprauatæ melancholicorum imaginationes innumeræ sunt, quomodo ergo ab vna frigida, & sicca intemperatura prouenire poterunt? statutum igitur sit, intemperiem frigidam, & siccam, quemadmodum, & omnes alias, quæ melancholiam facere creduntur, esse quidem melancholiæ causas non immediatas, sed mediatas, quatenùs scilicet sanguinem nigrum, & fæculentum reddunt, nigrescit enim interdùm humor vltra modum calefactus, sæpè etiam frigefactus, sic & in externis etiam nos corpora liuida, ac nigra, a frigiditate reddi videmus; cæterùm antequam sermoni de intemperie finis imponatur, non nihil de humida subiungamus.

An

An ab humida intemperie fieri possit melancholia? Cap. XV.

QVod superius rationibus, & experientia ostensum est, hic tanquàm fundamentum supponatur, nimirum quamlibet intemperiem, quæ melancholiam efficere credatur, illius non immediatam, sed mediatā existere causam; quærentes igitur an humida intemperies melancholiam excitare possit, dicimus non esse rationi consonum, vt idem effectus prodeat à diuersis, & prorsus inter se contrarijs causis, sed frigida, & sicca, vel calida, & sicca intemperies est melancholiæ causa, quatenùs sanguinem in melancholicum succum transmutat, ergo non erit humida; vniuscuiusq. enim effectus vnica tantum est immediata causa, at si iam dictæ transmutationis sanguinis in melancholicum succum est causa absumēs, & exsiccans, non ergo erit humectans; præterea melancholia est affectus, qui à causa putata nempè ab humore melancholico, à quo fit, nomen desumpsit teste Galeno lib. 2. meth. cap. 2. at nullam cum humida intemperie conuenientiam habet melancholicus humor, cum siccus sit; tandèm ab humida cerebri intemperie homines redduntur obtusiores, stolidi, pigri, maximè somnolenti, & tamen melancholicos, callidos, solertes, impigros, maximeq. vigilijs infestari obseruamus, qui effectus cum prædictis è diametro contrarij sint, siccitatem potiùs, nullo pacto humiditatem ostendunt; Qui tamen contrarium opinantur plura afferunt ex Hippocrate, & Galeno; Hippocrates enim lib. de dieta ait, Aquam si superet ignem in humano corpore, esse fatuitatis causam, si ad huc magis superet, desipientiæ melancholiæ cum timore connexæ, sed vbi superat aqua, ibi necessitate humida prædominatur intempies, ergo ab humida intemperie melancholia; deinde cum timor, & mæror sint (vt totiès diximus) proprij melancholiæ caracteres, Galenus in 6. Epid. comm. 2. tit. 38. ait pituitæ serum timiditatem afferre, aut pituitam ipsam, si acida sit, & corrupta; Idem in arte med. c. 35. inter signa frigidi, & humidi cordis timorē reponit, argumentum sane clarissimū, timorem posse ēt à cerebro prouenire intēperie frigida, & humida affecto vnde 2. de tēperā. c. 6. pituitosos omnes esse timidos docet, Hanc ēt sententiā confirmant exēplo, nàm Eraclitū, qui totā in lachrimis vitā deguit, & tanquam melancholicus ab omnibus profertur, nō modo ex lachrimarū copia, sed hydrope, quo interijt morbo; conijciendū est frigida, & humida intēperie laborasse, ex effectibus etiam innotescit, quidam enim putant se constare ex glacie; aut ex niue, aut habere clunes vitreas, vt nolint sedere, alij confectos se ex butyro, vt Marcellus Donatus refert, alij verentur mictionem, putant enim tantam esse in proprijs corporibus vrinam, vt totum terrarum orbem submergant, quæ omnia ex abundantia pituitosi seri proueniunt, hinc iure dictum est, tot esse melancholiæ species, quot sunt somniorum differentiæ, at somnia sunt varia ex humorum varietate, & qui somnia faciunt niuis, pluuiæ, glaciei, ex Aristotele lib. de

som. & vigil. & ex Galeno lib. de dignot. ex insomnijs, hæc patiuntur ob pituitam, itaq: & melancholicorum deliramenta, quando niuis aut pluuiæ, aut glaciei fuerint, in pituitam sunt referenda; sic maximè confirmat fieri ex pituitosis humoribus melancholiam hypocondriacus affectus, qui & si vel plurimum sensum habeat caloris circa ventriculi regionem, aliquando tamen nec rarò sine vllo caloris sensu reperitur, neq; aliud redolet præter pituitam, humoresq; frigidos, hinc facile videas plerosq: hypocondriacos habere vomitus pituitosos, acidos, ex ipsisq: subleuari, perpetuò expuere, flatibus abundare, omnia sanè pituitosi succi argumenta; sed hæc facillimè diluuntur, nam Hippocrates lib. de dieta per aquam potest intelligere humorem melancholicum, quem admodum per ignem biliosum, intelligit, nam alias humorem melancholicum aquam vocauit, sic lib. 4. de morbis lienẽ, nisi ægrotet iuxta suam ipsius naturam plurimum aquæ trahere scripsit, sed cum hanc actrahat, vt nutriatur (sic enim, & cerebrum pituitam, & cor sanguinem, ex eodem Hipporate trahunt vt in primis nutiantur) nos scimus lienem non verè aqua, sed melanchclico sanguine nutriri, quare per aquam melancholiam intellexit Hipstocrates, quando verò Galenus in epidem. ait pituitæ serum, aut pituitam ipsã si acida sit, & corrupta, timiditatem afferre, respondendum est, non omnẽ timiditatẽ cum melancholia morbo coniugi, & idcircò nõ negatur illos humores tanquàm frigidos posse hominem timidiorem reddere, quemadmodum, & ex eodem Gal. in art. medicin. cor frigidius, & humidius hominem talem reddit, si autem Galenus per timiditatem, eam, quæ melancholicorum est, intelligat, dicemus prædictos humores non ratione humiditatis ipsam producere, sed fumosæ exhalationis, quæ spiritus animales appellatos obscurat, tenebricososq: reddit, præterquam quod in dubium verti possit, an acidus humor potentia humectet, vel potius exsiccet; quod autem Eraclitus totam in lachrimis vitã deguerit, & hydrope perierit, qui melancholicus vixerit, non obiduolumus in eo factam fuisse melancholiam ab humida intemperie, sed à sicca potius, & frigida, nam quod corpus duplici intemperie, quamuis contraria eodem tempore simul laboret, nullum inconueniens est, dummodò vna sit connaturalis facta, altera ad scititia siuè vna per se, ex accidenti altera, sic Eraclitus quamuis lachrymarum copia, & aqua inter cutem laboraret, & proindè frigida, & humida intemperie, nihilominus quo ad ipsius solidas partes ex se, & connaturali facta, frigida, & sicca intemperie laborabat, quæ quidem frigida, & sicca intemperies pituitosos, serosos, & proinde humidos succos excrementitios producere aptissima est, quod re vera vel Galeno teste lib. 2. de temperam. cap. 2. in senibus obseruamus, Senes, enim cum temperamento frigido, & siccò sint, nihilominùs frigidis, & humidis abundant excrementis; Tandem cum tot esse melancholiæ species, quot sunt somniorã differẽtiæ dicant, & non secus insõnia, quã me-

melãcholica phantaſmata pluuiæ, niuis, glaciei, pituitã oſtẽdant, cõcedimus, non tamen ab hac melancholiam prouenire dicemus, quando quidem poteſt in cerebro melancholici humoris portiuncula reſidere, quamuis in alijs partibus, vel in vniuerſo corpore copioſius abundet pituita, imò & cum melancholico humore ſæpè admixta eſt pituita, ita vt mirum non ſit, ſi ſæpè etiam ægri circa phantaſmata delirent, quæ pituitam præſeferant, namq; pituita ex admixtione melancholici humoris nigredinem acquirit, quæ ſpiritus animales melancholiæ authores tenebricoſos reddere eſt apta; Poſtremò non ex affectu hypocondriaco confirment iſti ſententiam propriam, quoniam in eo affectu pituitæ prouentus, ex qua quidem fiunt flatus, carentia ſitis, expuitio perpetua, & hiſce ſimilia, non eſt melancholiæ cauſa præcipua, quamuis ipſam fouere poſſit, ſed potiùs ſignum, quod calidi innati penuriam oſtendit, ſiue illud à caliditate, ſiue à frigiditate depauperetur, vt ſuo loco dicemus, quamobrẽ ſtatutum ſit, omnes prædictas rationes concludere quidem melancholicam affectionem delirio iũctam reperiri poſſe cũ humida intemperie, eam tamen ab ipſa proficiſci, nequaquam.

An propter naturam humoris melancholici ſeu proprietatem occultam fiat melancholia? Cap. XVI.

Hoc vno, & ſanè forti terruit argumento Auerroes, nimirùm ſi ex nigredine fit melancholia, neceſſe eſt, vt ex albedine fiat lætitia, contrariorum enim eſt eadem ratio, ſed hoc falſum, & ridiculum eſt, quoniam ex ſanguine fit lætitia, qui rubri, & non albi coloris eſt, quare referendum hoc erit in naturam humoris melancholici, ſicuti de natura ſanguinis eſt, vt ipſum ſequatur gaudium, & lætitia. Plures plura reſpondent, ſed nullo pacto argumentum ſoluere mihi videntur, nàm quamuis dicat Galenus 3. de præſag. ex pulſ. cap. 5. confugere ad naturam, & proprietatem rerum non eſſe hominis philoſophi, ſed eorum, qui nihil docent (ita enim facile eſſet vnicuiq; ſe ab omni difficultate explicare) hoc verum eſt, vbi rerum cauſas inueſtigare poſſumus, ſed quo modo ex. gr. cur magnes attrahat ferrum, aut ſuccinum paleas, reddamus cauſam niſi in illorum naturam, ſeu proprietatem occultam id referamus? Reſpondent alij non tantùm ob atrum colorem fieri metum, & triſtitiam, ſed etiam ob intemperamentum frigidum, & ſiccum, quo cerebrum prædictæ melancholiæ efficiendæ redditur idoneum; eſto cerebrum frigidum, & ſiccum, ad patiendam melancholiam aptius eſſe, ſed in omni melancholia cerebrum tale eſſe debere negandum eſt, cum ex Auicenna detur melancholia, in qua cerebrum eſt humida intemperie affectum; deinde ſint exemplo, qui in ſomnijs melancholica accidentia patiuntur, non enim neceſſe eſt ipſos tunc temporis laborare frigida, & ſicca cerebri intemperie cum experrecti ſani ſint; ſi ve ro

dicant nigredini, seu atro colori melancholici humoris, aut spirituum non contrariari albedinem, sed lumen, quis modo affirmet, quod sãguis det lumen animæ? nam si humor melancholicus; aut vapor melancholiam efficiat, quia obtenebret spiritus, sanguis lætitiam pariet, quia ipsos reddat nitidos, & perlucidos, sed quomodo quæsò sanguis animalibus spiritibus immixtus tales reddat, si sit illis ipse satis densior, & opacior non ex colore igitur, sed potius ex propria humorum natura ista prouenire cum Auerroe fatendum erit; Attamen si res intimius inuestigetur non ex tali propria natura, sed à manifesta causa, hæc omnia pendere intelligemus; Animales igitur spiritus tùm in cerebri ventriculis, tùm in porositatibus continentur, quare vt sãguis ipsis immisceatur, aut in cerebri ventriculos, aut in porositates effundi, extrauenariq; debet, quòd si fiat, non lætitia; sed Epilepsia, aut apoplexia à sanguine potius sequetur, præterquam quod sanguis extrauenatus, aut putresceret, aut concresceret, si putresceret hinc inflammatio, hinc phrenitica deliria; si concresceret, vbi spirituosa illa substantia, vbi luciditas, quæ lætitiam pariat? non igitur sanguinis propria substantia spiritibus animalibus immisceri potest, remanet ergo, vt illius vapores ipsis immisceatur, sed sanguinis vapores (tenuis enim, & purus succus est sanguis) & si spiritibus animalibus aliquo pacto crassiores sint, non tamen eam obtinent crassiti m, quæ valeat ipsos obscurare, & tenebricosos reddere, valent quidem vapores isti propria caliditate, & humiditate spiritus afficere, qui calidiores, & humidiores redditi, cum sat sit ipsis, quo præditi sunt, splendor, lætitiam pariunt, ità vt sanguis non albedine, non splendore, non lumine, sed caliditate, & humiditate, quam obtinet, ipsam spiritibus animalibus impartiendo producat lætitiam; certum est enim spiritus animales; quocumq; humore, aut vapore inficiantur, eiusdem etiam vaporis, aut humoris qualitate coaffici, namquè aerea, & tenuissima illorum substantia ad quascunq; alterationes recipiendas aptissima est; at aliquis fortassè obijciat, si sanguis caliditate, & humiditate lætitiam inducit, ergo melancholicus humor quatenus frigiditate, & siccitate spiritus animales afficiat, melancholiam producet: hæc consequentia negatur, nam quamuis prædicta intemperies homines ad melancholiam promptiores reddat, sola tamen, & per se melancholiam inducere non valet, frigidæ enim, & siccæ intemperiei proprium est imminuere, non deprauare actiones; nec nobis difficultatem faciat, quod eadem sit contrariorum ratio, ità vt si excedens caliditas, & humiditas deprauet, ità frigiditas, & siccitas actiones deprauare debeat, nam si rectè consideremus, hæc propositio currit, quando quidem animalium spirituum caliditas, & humiditas augent in hoc casu actiones, quemadmodum frigiditas, & siccitas imminuunt, lætitia enim exuperans nihil aliud est, quàm hominis aucta affectio, quas affectiones, cum naturæ limites excedant sub genere deprauatè læsarum actionum medici comprehendunt; manifestum igitur,

& ex præsenti, & ex 14. quæstiunculis, non frigiditate, & ficc itate, non natura, non proprietate occulta, sed præcipuè nigredine ab atrabile melancholiam produci; Cæterum nonnulli objicient, quod si propter nigredinem humor melancholicus timorem faceret, semper vbi reperitur in cerebro deberet inducere huiusmodi timorē, sed cum nō inducat, sequetur etiam veram timoris causam minimè nigredinem esse, & quod melancholicus humor in cerebro existens non faciat timorem, apparet ex maniacis, qui cum habeant humorem atrum perpetuò in cerebro, tantum abest eos quicquā timere, vt potiùs quidlibet audeāt; vnum tamen verissimum supponendum est, antequàm responsio afferatur, nimirùm ad animales, & præsertim principes perfectè edendas actiones non solùm requiri spirituum temperiem, sed etiam temperiē consequentia, vt luciditatem, motum conuenientem, & mediocrem substantiam; & quemadmodùm ex his alia ad hanc, vel illam actionem magis faciunt, ità præternaturam constituta hanc, vel illam magis lædunt; his ità se se habentibus respondetur plus posse in maniacis caliditatem, siccitatem ad furorem, & audaciam, quàm nigredinem ad timorem, vbi enim simùl hæc insunt, & vna longè superat aliam, superantis tantummodò apparent effectus, sed iam an alius humor à melancholico melancholiam inducere possit perquiramus.

An humor melancholiam efficiens sit calidus, vel frigidus. *Cap. XVII.*

HVcusq; totiès decantatum est ab vnico animali spiritu tenebricoso reddito melancholiam excitari, vt nihil magis; quare hoc iacto fundamento, & eamdem à quocumq: humore, produci posse, siuè calido, siuè frigido, arbitrari possumus, dummodo hic animales spiritus opacos, ac nigros reddere sit potens - quare, & superuacanea omnino foret quæstincula, nisi nobis porrigeretur occasio Galeni nonnulla loca explicandi, quæ inter se contrarietatem præseferre videntur. Interim si quis argueret, melancholicos nunquam deseri à timore, & tristitia, sed hæc frigidos, non calidos insequuntur humores, ergo melancholia, à frigido humore producitur, neganda est consequentia, quià etiam si timor naturaliter frigidius hominum temperamentum, ac proinde frigidiores humores comonstre, contra quā faciat audacia, timor iste morbosorū melācholicorū, de quo loquimur, non immediatè temperaturas, aut humores, sed terrificū, seu tenebricosum phantasma sequitur, circa quod imaginatrix, vel etiam ratiocinatrix facultas deprauatur, ità vt ex hoc nō possimus inferre melancholiam fieri ab humore frigido; sic lycantropias, & chynantropias melancholiæ species, in quibus, & timor, & tristitia reperiuntur, ab humore excalefacto prodire omnibus in confesso est. Imo viri grauissimi extant, qui à Galeni placitis apertissime recedentes melancholiam

omninò ab humore excalefacto, nequaquàm autem frigido fieri autumant; per humorem verò excalefactum non nigram bilem,seu sanguinis fæcem adustam,superassatam, atq: retorridam(ab hac enim maniaca,atq: phrænitidis deliramenta potius suscitantur)sed eam aliquo pacto accensam, atq: incalescentem magis quàm propriæ illius naturæ, seu naturali temperamento conueniat, intelligunt, atq: propriam sententiam rationibus corroborant, & primò sic; Si melancholicus humor naturalis melancholici delirij causa foret caloris nulla præcedente opera, frequentissimus esset affectus, cum tamen vix millesimus quisq: melancholia corripiatur; secundò si melancholicus succus, & atra sanguinis fex à quibus melancholicas dementias prouenire sancitum est,aliqua de causa non incalescant nulla melancholiæ rudimenta apparebunt, sed stupiditatis potiùs, & fatuitatis. Tandem si melācholicus humor quando copiosior abundat melāchollias excitare possit, & tunc copiosior redundet, vbi hepar calidiori temperatura donatur, quis incalescentiam melancholici humoris, quam diximus, melācholiæ concausam esse repugnet? Ego certè huiusmodi incalescentiam humoris ad promouendum delirium non parùm posse existimo, quasi calor quiescentem, ac tardi motus sua natura humorem commoueat, & exagitet,& ità sit in causa,vt ab enarrato humore promptiùs,ac magis melancholia inducatur, eam tamen ad omnem melancholiam excitandam prorsus necessariam esse minimè puto, quod idem, & Galenum sensisse fatendum est, dùm in comm. Aph. 11. sect. 6. laudat hæmorroidas in melancholia, quià ipsa sanetur ad euacuationem crassi sanguinis, qui est veluti fæx in vinis; hunc autem frigidiorem succum esse pluribus in locis edocuit, & idcircò lib. de succ. bon. & vit. c. 10. scripsit,quod quicumq: sanguinem habent plus iusto melancholicum, his alimentis opus est temperamento calidis, & humidis,imò Galenus apertè opponit hunc humorem melancholicum tanquam frigidum atræ bili tanquàm calidæ, dum 14. meth. c. 9. ait,quod hic cum in cerebri corpore abundat, eam insaniæ speciem quam Græci melancholiā vocant,efficit,quemadmodum alter atræ bilis succus,qui præassata flaua bile nascitur, ferina deliramenta inducit, modò cum febre, modò sine febre in cerebri corpore abundans; & tandem apertissimè hoc idē efficit in lib. 2. de sympt. caus. c. 7. hæc ad litteram proferens, „ Mania verò interdùm mordaces sequitur succos, qualis est præcipue flaua bilis, interim verò à calidiori cerebri temperatura nascitur, sola autē melancholica (vt vocant) dementia a frigidiori succo, vt causa, euenire solet,quapropter ex his Galeni locis non est necessaria incalescentia aliqua melancholici humoris ad melancholicam dementiam excitandam, hinc mirum non est si ferè omnes medicinæ scriptores cū Galeno in primo de temperam. c. 3. statuant melancholiam esse morbum frigidum, & siccum; Cæterum neq: incalescentiam illam reijcere videtur Galenus 3. de loc. aff. c. 7. tàm in melancholia, quæ fit per consensum

ſenſum à toto, tùm in ea, quam hypocondriacum, flatuoſumq; morbum nominant; de illa enim loquens ait, quod maghri, & nigri, & hirſuti, & quibus latæ ſunt venæ, aptiſſimi ſunt, vt huiuſmodi in ipſis humor cuuletur; fitq: interdùm (ſubdil 4.) vt prærubro colore homines affatim in melancholicam temperiem decidant, atq: poſt hos flaui, idq; maximè, quando, & vigilijs, & multis laboribus, & ſollicitudine, & tenui victu fuerint educati; quæ quidem omnia totum corpus excalefacere, atq: exſiccare poſſunt, vnde non mirum etiam ſi in his curandis vel vſq: ad animi defectum, interdùm fiat ſanguinis euacuatio; Sic & de hypocondriaca loquens melancholia aſſentitur Diocli ſcribenti flatuoſos vocatos plus caloris, quàm decet habere in ijs venis, quæ alimentum, à ventriculo excipiunt, ſanguinemq: in ipſis (nempe ob eumdem calorem) craſſiorem factum; Tandem & in melancholia, quæ per eſſentiam in capite fit, huiuſmodi calorem poſſe contingere neq: negauit Galenus eodem 3. de loc. aff. iàm cit. non tamen audiendi ſunt qui Galenũ ſibimet ipſi contradicere affirmare audent, inter quos eſt modernus, & elegantiſſimus Scriptor Curtius Marinellus Venetus in ſuis controuerſijs, in conſt. atq: admirat in Galeni dictis, hic autem totam vim contradictionis ponit in verbis Galeni 3. de loc. aff. c. 7. quæ ſunt iſta. „ Cerebro accidit, vt nõ nunquam vniuerſo in venis ſanguine melancholico effecto ob commune vitium ipſum quoq; lædatur nõ numquàm verò reliqui corporis ſanguine prorſus innocuo ſolus is, qui in cerebro contentus eſt, alteretur, idq: bifariam fit, aut enim aliunde in ipſum deriuatur, aut in ipſomet melancholicus humor genitus eſt, cum videlicet (notentur hęc verba) multus eius loci calor, aut flauam bilem aut craſſum, atrumq: ſanguinem ſuperaſſauit; En Galeni (infert ille) contradictio apparens dum ſuperioribus locis pronunciat bilẽ præaſſatam ferina deliramenta ſuſcitare, cum in cerebro continetur. Sed pace tanti viri ego contradictionem hanc non reperio, quandoquidem ſententia Galeni eſt, vt melancholia fiat ab humore melancholico cerebrum occupante, qui humor ſicuti ſuperioribus in locis aſſeruit, frigidus, & ſiccus eſt; imò & in eodem 3. de loc. aff. iàm cit. vt excellentiſſimus Marinellus refert Galeno melancholiã ab humore frigido, & craſſo initium ſuæ generationis ducere memoriæ tradidit, dum impulſore Hippocrate decreuit melancholicum ſuccum melancholiã gignere cum repit in mentem, ſeu temperiem cerebri tranſmutat, ac cum in corpus, ſcilicet in ventriculos, Epilepſiam, quando tam immemor ſui ſit Galenus, vt in eodem capitulo eſſentialẽ melancholiã fieri a præaſſatis, ac feruidioribus humoribus ſcribat? hoc qui credunt, certò decipiuntur, & deceptio à verbis ſuperius notatis, ac malè intellectis exoritur, putant enim tunc flauam bilem, ac craſſum, atrumq: ſanguinem ſuperaſſari, dum melancholica fit dementia, quod ne quidem ſomniauit Galenus, imò ſi rectè ipſius verba perpendantur, inuenietis melancholiam fieri tunc, quando melancholicus humor frigidus in cerebro continetur

tinetur

tinetur, nàm dùm sanguis in cerebro contentus alteratur(inquit Galenus)idest conspurcatur à melanchòlico humore tūc melancholia exoritur,idq; bifariam fit,aut enim aliunde in cerebrum deriuatur melancholicus humor(& est vnus modus, quo melancholia producitur) aut in ipsomet cerebro genitus est, non inquit Galenus generatur, sed genitus est, & quando genitus est?quando calor cerebri multus aut flauā bilem, aut crassum sanguinem superassauit ; non inquit Galenus superassat,sed superassauit, ita vt tempus iàm longè elapsum, & præteritum insinuet,quo tunc tempore,& multus calor cerebrum detinebat,& humores in eo contenti feruidiores erant,tuncq; si quod delirium excitabatur illud certè non melancholicum, sed ferinum, seù maniacum potiùs delirium erat,nàm flaua bilis, & sanguis crassus superassati, quousq; feruorem retinent,nequaquàm melancholici humoris,sed atræ bilis denominationem,atq;vnà cum eadem atræ bilis effectus retinent, sed ab atra propriè dicta bile melancholiam excitari nullibi fassus est Galenus,qui ab eadem ferina deliramenta induci scripsit, imò & à proprio melancholico humore naturali exusto maniam excitari non ignorauit vel Marinello teste dùm in 6.aph.comm.56. sic loquitur „ Mania semper ab humore stimulante atq;mordente,talis autem semper flaua bilis aut melancholicus humor cum malignam acquisiuerit qualitatem. Verùm & ab atra bile tractu temporis iàm feruore illius euanescente, & eadem ad frigiditatem declinante(tunc enim atra bilis exquisita nō est amplius,sed ad melancholici humoris naturam accedit)melancholiam produci,& non aliud Galenus nos docet in verbis supra notatis, vnde rectè dixit non atram bilem,sed melancholicum humorem,&hūc non gigni,sed genitum fuisse,vt ostenderet in eo feruorem non ampliùs consistere,sed iàm euanuisse; Atq:hæc ex eo confirmari videntur,quod rarò admodum essentialem in cerebro melancholiam primò oriri videmus,quemadmodum sæpissimè hāc ipsam à maniaco delirio ortum trahere non ignoramus . Ampliùs nisi Galenus loco citato flauæ bilis meminisset.,sed dumtaxat de sanguinis crassi superassatione loquutus fuisset,aliam pro ipso,& ex eodem elicitam possemus adducere interpretationem,nimirùm illum per superassationem sanguinis non eam superassationem intellexisse,quæ sanguinem in atram propriè dictam bilem transmutat,sed eam,quæ illum in melancholicum sanguinē transmutat,is enim non atram bilem,sed melancholicum sanguinem fuisse apertissimis verbis scripsit,& quod ex sanguinis superassatione melancholicus humor,& nō atra bilis generari possit,nos docet Galenus lib. 2.de sympt.caus.c.9.sic inquiens„ Quod si sanguis supra modum assatus fuerit, pars eius quidem subtilior, ac pinguior omninò in flauam conuertitur bilem,quæ autem est crassior in atram, quod in his tumoribus,qui carbunculi appellantur,contingit, nàm in his ex sanguine, supra modum efferuescente ad melancholicum humorem,vt qui non dùm exquisitè in atræ bilis naturam transierit, sed in quodam et confinio

finio constitutus. Ex his igitur concludendum erit Galenum non semper necessariam existimasse incalescentiam in melancholica dementia,& præsertim quando fit ab humore propriè melancholico appellato in cerebro abundanti, neq; etiam eamdem negasse, dùm melancholiam fieri ab humore melancholico per sanguinis superassationem genito concedit, si quidem hic nihil aliud est, nisi melancholicus ille humor, qui in confinio atræ bilis est positus; Tandem si illam in melancholia à toto, & in ea, quam hypochondriacam vocamus, concedit Galenus, eamdem,& in hac concedere nullum erit incõueniens. Remanet vt nonnullæ dubitationes adductæ soluantur,& primò quando dicebatur melancholiam frequentissimam fore, si ab humore melãcholico nulla præcedente caloris opera produceretur; Respondetur quod quemadmodum rarò peccat melancholicus humor qualitate, ità & quantitate, & præsertim in cerebro parte tàm humidiori, quæ pro sui nutritione sicciorem humorem non trahit, tum sublimiori ad quam non facile est transmittere terreum, atque grauem humorem,tandem præcipua, præcipuas n. partes tamquàm maximè necessarias natura magis tuetur. Secundò quando dicebatur, nulla melancholiæ rudimenta se manifestatura nisi melancholicus humor incalescat, sed stupiditatis potiùs; Respondetur à melancholico humore frigido & sicco, si cerebrum ad similem intemperiem producatur, stupiditatem quidem prouenire, si verò animales spiritus obscurentur melancholiam excitari, si verò vtrumque simul succedat, & melancholiam cum stupiditate coniugi; non rarò n. & præsertim hoc dominante humore melancholicos, stupidos ac fatuos simul obseruamus. Tertia tandem ratio melancholicum humorem frigidum non excludit, sed ab eo incalescente melancholiam magis excitari ostendit,nihilominus pro maiori dilucidatione non erit incongruum examinare an melancholicus humor propriè dictus, non qui in confinio atræ bilis est positus, sed qui sanguinis fex appellatur à caliditate, vel à frigiditate producatur.

Cur atra bilis, quæ in cerebro melancholicorum ab exurente caliditate progenita fuit, dùm adhùc feruorem retinebat, ipsum non exederit, cum hæc si in mammam, aut crus decumbat exesionem faciat. Cap. XVIII.

NON solùm melancholias, quas ferinas appellant, sed & maniam, imò & phrenitidẽ quoque ab atra, exurentèque bile fieri apud grauissimos authores comperimus; hinc Galenus (vt Auicennam taceam) 3. de loc. aff. c. 7. dixit eam phrenitidem mitiorem esse, quæ à pallida bile ortum contraxit, vehementiorem, quam flaua bilis peperit, tandem ferinam, & melancholicam,quæ à præassata flaua bile ortum habuit; sed quid aliud est præ-

assata bilis, nisi atra bilis? cur ergo ista tandiu in cerebro persistens ipsius substantiam non exedat, quemadmodum in mammam, aut in crus, aut in aliam partem decumbens ipsam exedit? Duas huius rei affert rationes Alexander Aphrod. lib. 1. Probl. 92. & prior est atræ bilis paucitas, quæ in cerebrum propter venas tenues, & ascensum difficilem effertur (in mammas .n. & crura, cum venæ amplæ, per multæque coeant, illò atra bilis copiosa confluit) altera est cerebri frigidum, & humidum temperamentum, quod aliqua ex parte atræ bilis naturæ repugnat, & mitigat, neutra tamen ratio vndequaque arridet, non .n. semper ad cerebrum, quæ in eo est, atra bilis delata fuit, sed in eodem ab exurente caliditate sui generationem habuisse potest, quo casu non pauca, sed copiosa atra bilis esse potest, & eo magis quò non solùm bilis, & naturalis melancholicus humor, sed etiam sanguis per exustionem in atram vertitur bilem, vt in superioribus dictum est; & quamuis in cerebro tenues sint venæ, nec multæ, nihilominus in eo capacitas quædam ex tunicis venarum in latitudinem auctarum constructa reperitur, quæ multum sanguinis continet, itaut & multa quoq; atra bilis in eodem existere possit; potior est ratio de frigido, & humido cerebri temperamento, verum nec ipsa concludit, dum ab exustione producatur atra bilis, tunc.n. ad calidum, & siccum conuersum est cerebri temperamentũ, itaut potiùs foueat, quàm repugnet, potiùs acuat, quàm mitiget atræ bilis naturam, Veram ego causam censerem esse cerebri substantiam laxam, ac raram ob plura, innumeraq; foramina peruiam, itaut atra bilis huc, illuc facilè permeet, nec figi possit; neque mammarum obstat laxa, spongiosaq; substantia, quandoquidem, vti cerebri, foraminulenta non est; Huic subnectenda est pituitosa materia, qua cerebrum scatere solet, hæc.n. frigida, & humida atræ bilis exedentem qualitatem frenat, ac mulcet, nec obstat cerebri temperies ad calidum & siccum iam mutata, siquidem illius innata facultas proprium attrahendi humorem, quo alatur, mutari nequit, sed iam cõpertum est maxima ex parte cerebrum pituita nutriri, quæ ab ipso attracta dictæ bilis acrimoniam compescere valet, & quamuis hæc à nimia cerebri caliditate exuri possit, nihilominus successiuè attracta successiuè compescit, itaut atra bilis cerebri substantiam nunquàm exedere queat; tandem eam addere possumus rationem quam peritissimi scriptores de allio afferunt, queritur .n. cur allium contusum, & exteriùs applicatum vesicas attollendi atq; cutim exulcerandi vim obtineat, interiùs verò assumptum ventriculum, aut alias internas partes non exulceret; Respondent ab ipso internas partes non lædi, non tantùm ob humiditates, quibus scatent, allij causticam vim obtundentes verùm etiam ob maiorem calidi innati abundantiam, qua internæ partes præditæ sunt, quæ responsio, & nostro quæsito apprimè facit, cum vbera, & crura sint externæ partes, cerebrum verò interna, & internarum quoq; nobilissima pars extet.

An humor melancholicus propriè dictus, seu fæx sanguinis generetur à caliditate, vel à frigiditate? Cap. XVIIII.

Diuersas esse melancholici humoris species, nullus, est qui ignoret, sed quotquot velint, alij statuant, nos tres præcipuas cum Galeno, ac alijs doctissimis viris adinuenimus, Vnam, quæ est omninò naturalis, & sanguinis fæx seu subsidentia, extat, aciditatis nihil, aut minimum habens, humorq; est frigidus, & siccus, qui partim cum sanguine per venas permeat, & alimentalis dicitur, partim verò ad lienem transmittur, & excrementitius est, quem si velimus exquisitè loqui dicebat Galenus in 6. aph. 53. humorem melancholicum appellamus, interdum verò nominibus abutentes atram bilem vocamus; Alteram quæ præter naturam omninò est, & atra bilis dicitur, acidissima prorsus, & quæ ex Galeno 3. de loc. aff. c. 7. terrā radit, attollit, & fermentat atq; ampullas, quales feruētibus iusculis supernatare videmus, excitat; Tertiam demum, quæ inter vtramq; media est, cum non adeò mitis sit vt naturalis melancholia, neq; adeò acida, atq; sæua vt atra bilis extet, & à Galeno non dicitur propriè atra bilis sed in confinio posita atræ bilis, postremas duas à calore fieri nullus in dubium reuocat, nam propriè atra bilis aut naturalis melāncholiæ sanguinis fæcis appellatæ, aut flauæ deniq; bilis exustione fit, quemadmodum scripsit Galenus in comm. supracit. aph. & lib. de atra bile, itaut citra controuersiam ex calore, & excedenti fieri constet; de ea verò, quæ in confinio atræ bilis propriè dictæ posita est, loquutus est Galenus 2. de diff. febr. c. 9. dicens ex sanguine superassato fieri melancholicum humorem, vt qui non dum exquisitè in atræ bilis naturam transierit, sed in quodam sit confinio constitutus an verò & atra bilis à pituita fiat, iam superius quæstiuncula 20. disputatū fuit, Quoad naturalem verò melancholiam, seu fæcem sanguinis, spectat, hæc neq; ex frigore, neq; ex calore excedenti fit, sed eodem prorsus calore, quò sanguis, ex dispositione tamen materiæ, itaut si materia crassior, ac terrestior sit, copiosior generetur, si verò tenuior, nec adeò terrea extet in minori copia fiat, hæc autem melancholia, nullo pacto frigiditatem, & siccitatem, quamuis frigida, & sicca sit, sui efficientem causam agnoscet, namq; si illius maior, copiosiorq; prouentus est, quò sanguinis maior vbertas gignitur (siquidem ad pensum, & proportionem sanguinis libranda est quoq; melancholiæ seu fæcis eius quantitas, mensurata cuiusq; ad alterum debita proportione) siq; in corporibus sanguineis, & vere ineunte maior quoq; ipsius prouentus est, quis nō videt ab hæpatis plurimo cum humiditate calore copiosum sanguinē gigni, quis sanguinea corpora calida non noscat, ac quis tandem temperate calidum, & humidum ver esse non assentiatur? hinc Albertus Magnus de animal. lib. 3. tr. 2. c. 13. scripsit melancholiam esse hu-

morem,qui boni sanguinis fæx,siue turbulentia,vel hypostasis est,ab eo separata per residentiam turbulentiæ in profundo,& non per infrigidationem,vel adustionem,&c. Doctissimus tamen Ludouicus Mercatus tomo 1. lib. 1. quæst. 90. à frigiditate,seu imminuto secundum naturam tùm hepatis,tùm totius corporis calore generari melnacholiã autumat,nam dùm iecur (inquit ipse) ex natiua sorte frigidius, sicciusq; existit,succi huius vel ex temperato, & mediocri alimento magnam generat copiam,quia corpus vniuersũ copiosiorem expostulet; id autem comprobat ex eo quod in inclinanti ætate vbi iàm corpus refrigescere cæpit,huius succi copisior prouentus succrescat,sic senũ corpora hoc succo ob inclinantem calorem abundant, tùm quia Iecur,licet parum sanguinis generet plus tamen huius progignit ob frigidiorem, & sicciorem temperiem,siuè hæcinnata sit, siuè ætatis progressus acquisita,tùm quia reliquos humores iàm genitos, & in vasis immorantes refrigeret, exiccet, & ad melancholiæ naturam ferè adducat;Respondetur Mercato, quod vbi vniuersum corpus ad melancholicum vergit,& illius partes sunt frigidæ,& siccæ, minus etiam ex ipsis deperditur, & effluit, & ideò minori etiam egent restauratione, quare pro melancholico, & ex consequenti frigido, & sicco corpore nutriendo,sat erit melancholia illa,quæ generabitur ad proportionem sanguinis, itàut necesse non sit ab hæpate, atquè corpore frigidis & siccis copisiorem melancholiam produci, non nego tamen à venis totius corporis frigidioribus, ac siccioribus factis posse humores in hæpate genitos magis exiccari, & exprimi,& ità in crassiorem consistentiam reddi, sed isti non erunt vera,& exquisita melancholia, sed qui illam æmulentur, præterea sciunt omnes in frigidiori atq;icciori hæpate coctionem non adeò rectè celebrari, vt in calido, ac benè temperato,malè autem celebrata coctione crudi potiùs,& inconcocti prodeunt humores,& quià prædominio pituitosi sunt,nam à frigiditate,& siccitate partium pituitam generari non ignoramus, vnde Galenus.5. de san. tu.c. 9. & in 3. Epidem:com.2. part: 22. senes superfluas semper humiditates coaceruare scripsit, & hoc siuè ob naturæ imbecillitatem siuè ob imminutum calorem natiuũ, siuè ob eorumdem corporis frigidum,& siccum temperamentum dixeris,idem per diuersas voces non malè dixeris;hoc autem apertius declarat Galenus comm.in lib. Hipp.de sal.dieta part.7.vbi ait. „ Senes solidis corporis partibus declarauimus esse siccos,sed quia excrementorum,temperamenti frigiditate,copia abundant,hactenus dicuntur humidi;si igitur pituitosi humores in frigidioribus,ac sicciorbus venis exprimantur, conuertẽtur ne in melancholiam?nequaquam certe,nisi eo quo diximus modo, malancholiam subaudiri velimus, qua quidem melancholia in primo senio constitutos abundare non negamus, & hoc etiam fatetur doctissimus Mercatus,dum ait,huiusmodi melancholiam nullum præstare melancholicis particulis alimentum, sed eam solum,quę in sanguinis

con-

confectione est, eius veluti subsidentia; quoad inclinantem verò ętatem spectat in hac humor verè melancholicus abundat, tùm ob calorem pręcedentis ętatis, quemadmodum docuit Galenus in 3. aph. 30. tùm quia calor, & si languescere incipiat, magis in alijs corporis partibus, quam in hępate, tamquam in membro principali languescit, itaut hępar adhuc sui caliditate copiosam melancholiam generare possit, quę postea cum à reliqis membris refrigeratis, & exiccatis non tam benè, quam antea dissipatur, & absumatur, hinc est quod copiosior in inclinanti ętate abundet melancholia, & ea non per generationem quidem, sed per collectionem; His ita prehabitis facile diluantur quęcumq; in contrarium adduci possunt, nam si obijciat aliquis, finem agẽtis naturalis esse quãtũ potest assimilare passũ, ergo hępar frigidũ, & siccũ agens in chylum, ipsum conuertet in humorem melanlacholicum qui frigidus, & siccus est, Respondetur hæpar frigidum, & siccum refrigerare, & exiccare chylum, quantum potest, hinc quò frigidus, & siccius erit, eò in frigidiorem, & crassiorem humorem chylũ conuertet, tenuiores ipsius partes exprimendo, iste tamen humor non erit verè melancholia, sed qui melancholiam æmuletur (spuriam melancholiam liceat appellare) quià cum melancholia sit fæx sanguinis, quò paucior sanguis generabitur, eò paucior quoq, fæx, sed ab hæpate frigido paucus sanguis producitur, ergo pauca quoq; fæx, quæ verè melancholia est; volunt prætereà alij humorem melancholicum, quia frigidus, & siccus sit, ab hæpate frigido, & sicco, cum effectus similis sit suæ causæ, sed effectum suæ causæ similem tunc dicimus, quandò à simili causa tùm materiali, tum efficienti producitur, verùm melancholicus humor, & si producatur à simili causa materiali, ex parte scilicet chyli frigida, & sicca, & proinde terrestiori, non tamen producitur à causa simili agente, quià cum omnes humores, excepta pituita, quæ semicocta est, generentur in hæpate per omnimodam coctionem, & coctio indigeat calore, hinc, & melancholia generatur à calore, nisi. n. chylus in hæpate haberet calorem, quo satis coqui posset ob sui trãsmutationem in alios humores, nemini dubium est, quod aut crudus remaneret, aut semicoctus, si crudus, nihil aliud esset nisi Chylus, aut humor crudus excrementitius, semicoctus, esset totus pituita, quià alimentalis pituita est sanguis semicoctus, ergo eum caloris gradum requirit in sui generatione melancholia, sub quo non potest hæpar appellari frigidum, sed aut temperatum, aut calidius; & quamuis per hępatis frigiditatem diminutum intelligant calorem, non ob id sequitur diminuto hæpatis calore copisiorem melancholiam produci, sed copiosiorem pituitam quia ab imminuto calore, imminuta procedit cõcoctio, humor autem diminutè coctus, non melancholia, sed pituita est; tandem frigida, & sicca est naturalis melancholia, quià ex parte terrestriori, ac frigidiori ipsius chyli generatur; Addunt tamen isti, si cæteri humores ab hæpate geniti per omnimodam coctionem vt sanguis, &

bilis

bilis calorem retinent, cur non etiam melancholia; & præsertim cum sit humor crassior, & densior? densior.n. substantia calefacta magis retinet calorem, quam rarior; Respondetur quod non constat melancholia naturalis eadem materia, qua sanguis, & bilis, nempe tenuiori, magis aerea, & magis ignea, & per consequens magis calida (hinc actu, & potentia calidi sūt sanguis, & bilis) sed frigidiori, & terrestriori constat, itaut iàm pateat potentia calorem retinere non posse, nec actu etiam retinet tantū, quanto bilis, & sanguis abundant quia ob sui crassitiem difficiliùs incalescit, nisi sit calor excedens, vt in hæpate humores adustos generante, tunc.n. actuali, ac potētiali calore maximè excellit, sed iàm non ampliùs naturalis melancholia, sed verè atra bilis appellatur.

An alius humor præter melancholicum melancholiam inducere possit?
Cap. XX.

Multiplicem esse humorem melancholicum, & ab omni melancholiam produci posse non reclamandum, nàm si ratione nigredinis in spiritibus animalibus conceptæ deprauata phātasma, cum tristitia, ac timiditate exoriri statutum est quotiescumq; humor, quicùmq; fuerit, adeò niger euadet, vt & animales spiritus exobscurare possit, melancholia exorietur, vnicam tamen atrā bilem excipere oportet, quæ vel ex adustione flauę bilis, vel naturalis melancholiæ vel etiam sanguinis fit, hac enim in caput, irrepente maniacum excitatur delirium, & quamuis illa sua nigredine opacos animales spiritus reddere queat, nihilominus suo feruore illos adeò exagitat, vt pro metu quamlibet audaciam inducat, si tamen, & ipsa deferbuerit melancholiam inducere valebit, itaut omnis melancholicus humor, siue naturalis sit, qui est illa fæx quæ in sanguinis generatione subsid t, siue præternaturalis, vt paulò superius prædicta bilis, dummodo efferuescentiam hæc deposuerit, melancholiam producat, nec minus producit eam melancholicus humor exquisitus, qui generatur vitio, vel alimenti, vel agentis, nempe caloris intesi, itaut dissipatis partibus tenuioribus materia reddatur crassa, & nigra, vti ex Gal. 2. de temperam; cap. vlt. colligi potest, quàm faciat melancholicus humor nothus seù spurius qui melancholicus ratione tantùm nigredinis appellatur, & hic generatur a causa refrigerāte, vti A Etius, & Auicēnas tradiderunt, hoc fortè sumentes à Galeno 3. de sympt. caus. cap. 2. dicente sanguinem nigrescere à frigiditate, partes enim Diaphanæ, & luminosæ exprimuntur, vt sanguis magis reddatur opacus, ac melancholicus; de sanguine autem controuersum est; an ab ipso melancholia produci possit, & hoc fieri posse ex vna parte probatur, quandoquidem sanguinei melancholici sunt, vnde Galenus 3. de loc aff. cap. 7. ità scripsit. „ Fitq; interdùm, vt prærubro colore homines affatim in melancholica m

tem-

temperiem decidant, hinc etiam ex suppressa quacumq; sanguinis cō suetà euacuatione, siuè per hemmorides, siuè per nares, aut vterum, melancholiam succedere habemus exHippocrate lib. de morbis Virg. Horum tamen nullum obstat, nàm sanguineos, ac rubros ad melancholiam propensos esse ob id dicimus, quià cum ipsis hæpar suo moderato calore plus sanguinis progignat, quam valeant ipsi assumere, necesse est, vt in dies magis, ac magis accumuletur, & ex ipso tenuior portio tamquàm dissipatu facilior absumatur, ac crassior, magisq; terrestris relinquatur, quæ ad melancholiam producendam aptissima materia est, quod idem, & rationi ex suppressa aliqua sanguinis euacuatione desumptæ satisfacit, fortiùs instant alij ex quibusdam melancholiæ differentijs, quæ in alium humorem referri non possunt, quam in sanguinem, quales sunt illæ, in quibus patientes putant se reges, Cardinales, Pontifices esse, delirant cum risu, vnde Auicennas proponit differentiam melancholiæ sanguineam, quam inquit non fieri ex vstione sanguinis (potuisset enim quisdicere fieri melancholiam ex sanguine quatenus exustus transit in melancholiam) sed fieri ex sanguine per concoctionem quasi dicat in istis reddi quidem sanguinem calidiorem, non tamen exuri, idcircò curatur hęc species etiam sola sāguinis missione ad animi defectum, sic scriptum est in lib. de melācholia Galeno adscripto, quod non decet facere nisi in melācholia sāguinea, & propterea natura ipsa aliquando, & mulieres, & viros menstrua, & hæmoroidali purgatione à melancholia liberauit; Respondetur hasce melancholiæ differentias, quæ cū risu sunt, aut timori, & mæstitiæ per mixtas esse, aut omninò à timore, & mestitia liberas solo cum risu extare, quo postremo modo si extent, re uera melancholiæ species appellari non possunt, nisi impropriè, cū verus melancholiæ caracther sit cum mestitia timor, cumq; a proprio humore, nempe a melancholico à quo producitur nomen desumpserit melancholia, quam appellat Auicennas melancholiam sanguineam, magis propriè delirij, quàm melancholiæ est species, & insania potiùs, quam melācholia appellanda est, insania enim propriè dicta est cum risu, delirium est cum stultitia, hinc Clarissimus Ludouicus Mercatus lib. 1. de intern. morb. curat. cap. 18. ait latinos gręcorum maniam non rectè appellare insaniam ex Cicerone 4. Tuscul. quippe insaniā, quod stultitia sit iuncta, incontinentiam esse sanitate vacantem arbitratur, maniam verò mētis ad omnia cęcitatem, & ob id maius quid quàm insania & c. sed quià, vt toties repetit Galenus, de nominibus his non est habenda, hinc prędictā insaniā seu cū risu deliriū melancholię speciē, impropriètamē vt diximus, appellari non perturbemur, si verò predictę differētię timori, & mæstitiæ permixtę sint, & sanguinem delirij cum risu causam melancholico humori permixtum esse dicimus, Quod magis difficultatem auget, sunt verba Galeni in 6. Epidem. comm. 2. t. 38. prolata ibi enim hęc habet ; Omninò quidem pauidos. hoc est cum terrore,

per-

perturbatos, pręterea etiam vigiles ichoroides sanguis efficiet; sed & ista difficultas ex ipsomet Galeno tollitur, dum in principio textus ait, non simpliciter tenuem, & aqueum, sanguinem ab ipso nempè Hippocrate, ichoroida vocari suspicandum est, sed eum, qui venenosa aliqua, & maligna facultate preditus sit, sed quisnam quæso humor huiusmodi qualitate facilius afficitur, quàm melancholicus sanguis? non ergo tenuis sanguis simpliciter; sed tenuis sanguis melancholicus, seu ichor melancholici sanguinis erit ille, qui omninò pauidos, terroreq; perturbatos homines reddet; sed nec sanguinis propriè sumpti ichorem esse docet Galenus paulò inferiùs dum ità ratiocinatur. „ Differt autem inter se, secundum eorum scilicet humorum naturas, quorum serum esse dicetur, & erit infestissimum atræ bilis serum, minus infestum flauæ, minus item quàm hoc pituitę, sed omnium mitissimum est sanguinis serum, & ichor, nihil enim in presentia refert hoc, aut illo modo dicere; Verum quoniam bifariam sanguinem appellamus, interdum eum à nuper dictis humoribus distinguentes, interdum à superante omnes in vasculis succos sanguinem vocantes, ichoroides sanguis nunc in secunda significatione accipiendus est; Ceterum ex semine quoquè melancholiam fieri colligitur ex Galeno 6. de loc. aff cap. 5. vbi apertè docet ex retento semine in his qui deliciosè viuunt, & ociosè, si ad venerem fuerint assueti timorem, & mestitiam c tra omnem causam in melancholicorum modum cõtingere posse, imò retento semini maiorem, quam menstruis, esse vim ad noxam vniuerso corpori inferendam asserit, idcircò illius viduę historiam profert, quę post partium attrectationem factam multo effuso semine à symptomatibus fuit liberata, sic Christophorus a Vega 3. de art. medendi cap. 14. se mulierem vidisse melancholicam ex vasis seminarijs scribit; in cuius confirmationem Vassalius lib. 5. sue anat. cap. 15. testatur se in duabus puellis à prefocatione vterina extinctis omnium malorum causam inuenisse semen, in vasis seminarijs corruptum, sed quomodo semen alioquin prealbum, quod in seminarijs vasis continetur, poterit in cerebrũ tetros, nigrosq. vapores effumare, itaut animales spiritus obtenebrando melancholiã inducat? Sciendum igitur est, semen, quod melancholiam efficit, non amplius esse semen, nisi equiuocè, sed quid corruptum, ac vitiatum, verum enim semen plurimo spiritu, ac naturali calore refertum est, corruptum verò viuifico, vt ita dicam, spiritu, ac natiuo calore omninò priuatum est, quare aut frigidum remanet, aut extraneum concipit calorem, qui quidem extraneus, ac preternaturalis calor ipsum in virulentam veluti, sed crassam saniem commutat, quę liuescentes, atrosq; colores suscipere est apta, exemplo sit pus, quod album, & omninò laudabile erit, si ipsius efficiens causa naturalis calor predominetur, contra verò viridescens, liuescens, fuscum nigricansq; erit, si in ipso efficiendo preternaturalis calor preualuerit, quare non mirum sit, si à vitiato, ac corrupto semine vapores, qui spiritus animales tenebricosos reddant,

ele-

eleuentur,quod, & innuere videtur Galenus loco iam citato, dum ait, hoc euenire præsertim in ijs,in quibus semen suapte natura prauioris est succi,ac copiosius, sed quinam melancholico prauior est succus in humano corpore? præterea hęc difficultas melius extricari posse mihi videtur, si seminis corrupti,ac animalium spirituum naturam contemplemur,quandoquidem, cũ optimi cuiusq; corruptio sit pessima, corruptum semen,non secus,ac venenum,eadem,quę, & assumptum venenum,in humano corpore accidentia prodere natum est aptum, quod concedit Galenus loco citato; Alia verò ex parte spiritus animales ad hoc vt sint animę facultatum accomodatum instrumentum, rectèq; suas prodeant operationes,debent esse tenues,lucidi,ac copiosi, modò cum proprium sit veneni è diametro naturę humanę, ac proindè calido innato ipsius pręcipuo instrumento aduersari, hinc est, quod vapores à corrupto semine elati, si in animales spiritus irrepãt, ipsorum temperiem, calidumq;innatum extinguunt,vnde ipsi veluti, quod molestat, aufugientes, imminuuntur, ac proinde luciditatem ammittunt, nec non crassa euaporatione circũfusa, simulq;ad mixta crassescunt, obtenebranturq;

An à pituita fiat melancholia? Cap. XXI.

DE pituita similiter cõtrouersũ est,an ab ipsa melãcholia producatur,& produci quidẽ plures tradiderunt, quos inter est Auicennas tractatu proprio,& ex neoteribus clarissimus Rudius lib.4. de morb. ocult. cap.13. imò & Galenus ipse comm.2. in 6. Epidem: t.38. huius autem rei causam refert Mercatus in pituitæ crassitiem, ait enim cap.de Melancholia, quod præter melancholicum succum pituita crassior facta męstitiam, sicuti eius serum timiditatem affert, nec alia de causa hoc pituita facere potest, nisi quià dum crassior fit, opacitatem, ac proinde nigredinem acquirat, vel hoc fiat à causa exprimente frigida scilicet, & sicca, vel fiat ab assatione, ità vt pituita per incinerationem in atram bilem vertatur: Alia tamen ex parte Galenus contrarius esse videtur lib.3. de loc. aff. cap.7. de morbo comitiali pertractans sic scribit,, Igitur is (nempe comitialis morbus) quem melancholicus succus constituit, in melancholiam transit, qui verò à pituitoso partus est in aliam affectionem permutatur, melancholiam verò haud quaquam efficit; sed prętereà neque èx causa frigida, neque ex causa calida pituitam in atram bilem, seu melancholicum humorem conuerti posse acriter pugnat in Auicennam elegantissimus Valleriola lib.6. enarrat, t.1. nàm si per incinerationem,inquit ille, ex pituita gigni posset atra bilis, id non prętermisisset Galenus, & præsertim in lib.de atra bile, Idẽ 2. præsag. de Pituita exassata in pectore loquens, fieri ex ea sputum album, tenax, & rotundum, non nigrum affirmauit: deinde cum plurimùm

pituita ab atra bile,& calore, & substantia distet; magnas, variasquè fieri in ea trasmutatione alterationes tùm in colore, tùm in substantia oporteret (vti enim bilis flua in atram degenerans per varias atquè multas id nacifcitur transmutationes, primùm enim vitellinam,deindè porraceam, mox æruginosam, ac tandèm in atram vertitur) sic & pituita in varios gradus, variasque substantias permutari opus esset, ad hoc vt in atram bilem degeneraret, at vbi iàm mutatus esset illius albus calor, non iàm perfectò pituita ampliùs, sed alius quispiam humor dicenda esset; tandem nunquàm, quantumuis, vel per assationem, vel per congelarionem crassescat pituita à sui ipsius natura, & forma degenerat,hic Galenus lib.de tumoribus præter naturam scyrrhos à crassa, & tenaci pituita factos, ab ijs disiunxit, qui à succo melancholico fiunt,quasi sentire voluisse id sit visus, à pituita quantumuis crassa scyrrhos melancholicos numquàm fieri,sed sui generis,hoc est pituitos; addamus & nos in huius rei confitmationem experientiam, quia pituita, in articuli detenta longissimo tempore, ità crassescit, vt tophos efficiat, qui tamen tophi non nigri, sed albi remanent; sic pari ratione pituita, quæ in renibus feruentioribus per assationem in lapillos conuertitur, lapillos non nigros, sed albicantes producit, imò albedo signum est, interstingnuimus lapillos hosce à pituita generari, quare neque per congelationem neque per assationem pituita degenerat vnquàm in Melancholiam; His omnibus tamen non obstantibus, si res intimiùs perscutetur, & ex pituita nigram bilem fieri posse videbimus, ac proindè ex ea nigra bile iam factam melancholicum induci posse delirium non deoegabimus; destinguendum igitur est plegma in naturale, & preternaturale,quousque phlegma naturale perstiterit, nequaquàm nigredinem accipiet, aut melancholiam inducet, si verò preternaturale euadat, tunc & nigredinem accipere, & melancholiam inducere potest, ad hoc autem vt præternaturale euadat omninò vitiari debet, & acidum, aut salsum euadere; hinc Galenus in 6. Epid.comm.2.t.38. ait,, Timiditatem quidèm pituitæ serum facere par est, non tamen vigiliam, aut perturbationem, aut animi motum cum terrore,torpor enim ipsi, & frigus inest solùm, non mordacitas, atque malignitas (subdit autem) nisi fortè,& ipsa planè vitiata acida,aut salsa euaserit, his postremis verbis innuens, quod pituita, si talis euaserit, potest non solùm timiditatem, sed etiam animi perturbationem, ac motum cum terrore inducere, nempè melancholiam, quod idem, & doctissimus Rudius confirmat loco superiùs iàm cit. his verbis,, Omnia verò excrementa propter corruptelam,& caloris extinctionem nigra fiunt, etiam si sui natura pituitosa sint, quo circa in praxi obseruauimus non rarò pituitæ huius acidæ, & opacæ ratione fieri delirium melancholicum cum quadam pigritia, & ad actiones tarditate, & solitudine, & quadam somni delectatione, in quo functio imaginarrix non ita insigniter ledebatur: hactenus vir do-

ctissimus;

ctissimu s; Cæterùm vt rationibus in contrarium adductis pateat responsio, dicimus Galenum in 3. de loc.aff. de pituitoso humore naturaliter se habente, nequaquàm autem corrupto loquutum fuisse; neque hac in re de Auicenna victoriam tulit Valleriola, nàm dicere quod non prætermissum fuisse à Gæleno, si ex pituitæ cinere gignere tur atra bilis, necessario non concludit; plura enim inuestigauit Auicennas, quæ à Galeno prodita non fuerunt: preterea de vera atra bile loquutus est Galenus lib. de atra bile, non autem de ea, quæ non verè quidem melancholica est, sed quę melancholiam æmulatur, quam clarissimus Mercurialis in sua praxi scripsit fieri posse in cerebro, tuncque generari, cũ ex sanguine crasso, & ex pituita partes tenuiores absumuntur, & dumtaxat crassiores remanent; Cum verò Galenus 2. Præsag. ex pituita in pectore exassata non nigrum, sed album, tenax, & rotundum fieri sputum affirmauit, per pituitam exassatam, non cinefactam, aut omni humiditate priuatam subaudiuit, sed incrassatam, & glutinosam redditam, veluti per elixationem concoctam, à naturali calore predominante, vnde coctio procedit incrassando, nam si assata fuisset, vt omnis humiditas absumpta, &, vt ait Auicennas, in cinerem conuersa foret, non tenax subsequutum fuisset sputum, tenacitas enim quid humidum viscidum supponit, preterea à naturali calore prædominante addidimus, vt significaremus istam pituitam non fuisse corruptam, quod & in sputo albedo commonstrat, vnde non mirum si sputum illud nigredinem non acceperit, at vbi præter naturalis calor prædominatur non ne toties ex eadem pituita corrupta, aut putrescente liuidum, fuscum, ac nigricans subsequi sputum obseruamus? Quod autem plurimùm pituita ab atra bile, & colore, & substantia distet, verissimùm est, tamen difficile est ingenti calori ipsam incrassare, assare, & in nigrum colorem reducere absque tot alterationibus, seù potiùs figmentis, nàm quemadmodùm summus calor potest flauam bilem in atram cõuertere absque varijs trasmutationibus, sic & pituitam corrumpendo potest ipsam immediatè trasmutare in nigrum humorem, qui melancholiam æmuletur, non enim verum est, quod calor, qui ex flaua bile atram producit, debeat priùs efficere vitellinam, deindè porraceam, mox eruginosam ac tandem atram; verũ quidem est quod minor calor agens in flauam bilem ipsam in vitellinam conuertet, si verò fuerit maior in porraceam, si adhùc vehementior in eruginosam, si tandem summus, ac vehementissimus fuerit ipsam in atram conuertet, ità vt si exemp. gratia ad hoc vt flaua bilis reducatur in atram requiritur præternaturalis calor vt octo, ad hoc verò vt reducatur in vitellinam requiritur vt duo, dummodò calor vt octo aderit suam integrè perficiet actionem, nec erit necesse, vt omnes illę, variæq. fiant transmutationes; Tandem verissimum, est neque per assationem neque per congelationem, quantumuis crassescat pituita, à sui ipsius natura, & forma degenerare, nisi calor assans, aut frigus

congelans ipsam corrumpat, vnde non mirum est si pituitosi scyrrhi eamdem crassefactæ pituitæ retineant naturam, cum pituita, & si crassescat, non corrumpatur, quod idem, & in tophis, & in albicantibus renum lapillis contingere dicendum est, sed si à calore, vel frigore pituita currumpatur, necessariò à sui ipsius natura, ac forma degenerat, ac proinde in spurium, vt ità dicam, melancholicum humorem, seù qui melancholiam æmuletur conuerti potest, nec non eadem deprauata symptomata, quę, & melancholicus humor producere, quod apertissimè confessus est Galenus his verbis, nimirùm, Si pituita planè vitiata, hoc est corrupta, acida, aut salsa euaserit, & hoc magis confirmatur, si salsedinis, & aciditatis generationem inuestigemus, nàm quoad salsedinem spectat, hæc non solùm per putredinem in pituita contingit, sed etiam quià terreum adustum humido aqueo commisceatur, sicut colligi potest ex Aristotele 2. metheor. cap. 3. modò qui nàm est humori melancholico magis adustus, qui nàm magis terreus nullus profectò, si igitur iste humidæ, & aqueæ pituitę immisceatur ipsā planè vitiabit, salsamque efficiet, & si quæ certè salsa pituita est, quæ melancholicos producere valeat affectus, hęc sola est, nō enim reuera omnis salsa pituita melancholiam producit, cum neque omnis nigredinem concipiat, quemadmodum hæc ex nigra ad mixta bile; idem meo iudicio, & dè acida pituita dicēdū est, nā quomodo aciditas in pituita cōtingat optimè explicauit Auicennas l. 1. fen. 1. doctr. 4. c. 1. sic scribens „ Et ex phlegmate est, quod acetosū, & quemadmodū dulce est secundū duos modos, dulce per suam essentiam, & aliud propter rem extraneam, quę ei admixta fuit, similiter acredo phlegmatis acetosi secundum duos contingit modos, vno, ideò quia res extranea ei admixta fuit, quæ est cholera nigra acris, quam in subsequentin uominabimus, altero, propter causam, quæ in ipsomet contingit, & illud quidem est, vt phlegmati dulci quod diximus, accidit, sicut accidit alijs succis dulcibus, priùs bulliunt, & posteà acescunt, quare qui priori acida pituita scatent, melancholicis affectionibus valdè propensos esse censemus, qui verò, acida non eo modo reddita nequaquàm, aut non ità saltem existimamus.

An ab animi passionibus melancholia immediatè produci possit? Cap. XXII

NVLLVS in dubium reuocauit posse ab animi passionibus seu affectibus melancholiam produci, non proximè quidem, & immediatè, sed mediantè generatione humoris, melancholici, nàm cū ad animi grauia pathemata corpus vel refrigeretur, & exsiccetur, vel etiam calefiat, vtroque modo melancholici humoris productioni, aut collectioni ansa prebetur, & ita melancholia suboritur; dubium est, an immediatè ab aliqua animi passione melancholica

affectio producatur,& quòd hoc contingat, illud commonstrare videtur,nempè aliquos statim ab allato nuncio tristi, vel delectabili in delirium cecidisse,non autem tam breui morbosi humores, aut intemperies aliqua produci potest ; exemplum mirum habeo de nobili quodã Polono.Bononiæ commorante, qui cum ad instantiam D. Ioannis Baptistæ Bertolani lucensis alioquin preclari Iuuenis ob es alienum ludo paruæ pilæ contractũ à satellitibus in carceres deductus esset (quod apud Polonos valdè ignominiosum est) tàm graui animi affectu prehensus ac perculsus fuit, vt in melancholicum delirium,& essentiale incideri, nec multis remedijs à doctissimis illius celeberrimæ Academiæ viris,& præsertim ab Excellentissimo Iulio Cæsare Claudino mei præceptore amantissimo adhibitis vnquam curationem recipere potuerit,ità vt in Patriam ipsum deuinctum mittere operę prætium duxerint alij nobiles Poloni eius socij, præterea si curatio morbum ostendit,habemus apud Trallianum mulierem illam, quæ cum se in ventre serpẽtem habere praue imaginaretur, deiecto,qui iniectus fuerat,clystere, perspectoque in vase serpente (in eodem enim vase ipsa nesciente à proprijs domesticis impositus fuerat serpens) ab illa praua imaginatione , ac proindè à melancholia libera euasit , imaginabatur enim se, quem in corpore detinebat, serpentem deiecisse, quare si ex sola imaginatione à melancholia libera euasit,ergo & à sola quoque imaginatione melãcholiam oriri posse credendum est;imò,vt doctissimus refert Mercatus cap.de melancholia, interdùm in nonnullis tantùm potest imaginatio,quæ aliquando (vt fertur) casum faciat , in cuius rei confirmationem refert historiam his verbis ,, Quippè cũ Iuuenem corripuisset causus qui frequẽti delirio obnixè postularet concedi sibi natationem in stagno illo (commonstrabat autem pauimentum) constare enim sibi aiebat,statim conualiturum,tandèm consulente medico permissum est ægro supra pauimentum natare , & postmodum retulit iàm sibi aquam accedere ad genua , & paulo post inquit, iam attingit inguina, ità crescente iuxta imaginationis conceptũ vsq; aqua,hilari facie gestiebat,pronunciabatq. se sanum iàm factum & accedente Medico reperit Iuuenem sanum,febreq. liberũ, talis igitur est imaginationis vis,& efficacia in laborãtibus,licet nõ sẽper huiusmodi sortiatur vires;Cęterum veritatis potiùs speciẽ , quàm veritatem propositę rationes habent , nàm si modum , quò animi affectus corpora immutant,inspiciamus,ab ipsis immediatè melancholiã produci haud quaquàm posse videbimus;per animi autem affectus,seu passiones,nõ solum motiones vitalis facultatis,vt spem,timorem,gaudium, & similia,sed etiam quæcumq. in cerebro animalis facultas concipit, imaginans,memorans, aut cogitans, subaudiri volumus,modò ad harum potentiarum motiones corpus alteratur,alteratio enim (vt optimè etiam notat Mercatus , sequitur ad spirituum,& sanguinis motum,quo vel intra corpus se recipiunt in tristibus perceptis, vel extra feruntur in

lętis

lætis cor enim innatam habet ab ortu propensionem expandēdi ad familiaria spiritū, & retrahendi à noxijs; pari ratione dùm irascitur homo bilem auget ob sanguinis feruorem,& dum meditatur corpus refrigerat,& melancholiam auget; sic lætitia concepta,humores,& spiritus extra mouentur tenuiores,clariores,& ex motu calidiores facti, subindeq.caput incalescit natura spirituum calore, & humores, ac cerebri substantia temperatiores fiunt;quare si quis vxoris, aut natorum morte audita,aut facultatibus amissis,vel alio deniq.tristi nuncio percepto in melancholiam incidat,hoc euenit propter spirituum,ac proindè natiui caloris retractionem in cor, tùnc enim non solum cerebri substantia refrigeratur,sed etiam tota massa sanguinea,quę sui tenuiori parte, ac spiritibus derelicta veluti concrescit, ac in humorem melancholicum degenerat,ac præsertim si perseueret tristitia,quæ interdùm tantæ est efficacię,vt etiam statim melāchòliam producere possit, in quibus precipuè maxima ad ipsam sit dispositio,& aptitudo; Saxonia inter celeberrimos patauinos vir doctissimus,qui ad tria capita immediatas melancholiæ causas redigebat,nempè ad operationes,& actus, ad instrumentum,quod est spiritus animalis,& ad facultatem,quæ est temperies substantię calidæ cerebri,subdebat melancholicos propter operationes,& actus animæ nō curari medicamentis,sed potiùs deceptionibus quibusdam, & prudētia quadam medici;hinc si quis exemp.gr. philosophiæ studijs deditus, & sedulò illis incumbens eò deueniat, vt iam indiscretè de philosophicis disserat, & domi,& foris, & cum doctis,& cum indoctis,hunc dicimus melancholicum non ex alia causa, quàm ex frequenti actu,& operatione mentis,sic ille; cui respondetur, certe negandum non esse sedulum, ac assiduum philosophię studium posse melancholiæ esse præcipuam causam,& quæ magis quàm immediata ad se curationem trahat, quandoquidem hac perseuerante causa,& immediata causa perseuerat, sicuti hac ablata,facile,& immediata causa euanescit,ac superatur; ob prędictum enim studium,adeò caput incalescit(omnis enim calor,vt animæ se se exercēti inseruiat, illùc tāquam proprium instrumeutum conuertitur ac reliquas corporis partes ferè deserit) vt cerebri humores quasi præassentur, ex qua incalescentia,& vstione vapor ater,& obscurus consurgit,qui spiritibus animalibus immixtus eos tenebricosos reddit, præterquam quòd plures ex prędicta capitis incalescentia humores à subiectis partibus attrahātur, hinc qui plurimum aliquo mentis studio defatigati, cum cessant ab opere,capitis grauitatem,ac veluti quoddam pondus cum calore in ipso persentiunt.

An lætitia possit esse melancholiæ remota causa? Cap. XXIII.

INTER res, quas non naturales Medici appellant, animi pathemata reponi non est qui ignoret, & ideò cum lætitia sit animi motus, & affectus, ipsa quoque inter res non naturales collocatur; res autem non naturales appellantur à medicis, quià cum vtiles, & noxię hominibus esse possint, quatenus vtiles sunt non sunt præter naturam dicendę, quatenus verò noxiæ naturales appellari nequeunt, & propterea ab ipsis veluti quodam in medio constitutæ sunt, lætitia igitur si modū excesserit, poterit sanè, dicet aliquis, & animi defectum, & mortē ipsam afferre, melancholiam verò nequaquam, legitur quidem apud Galenum 1. de arte cur. ad Glauc. in calce 14. cap. non solùm ex tristitia & timore, sed etiàm ex gaudio homines exolui, & 2. de sympt cauf. cap. 5. nonnullos ex ingenti gaudio perijsse, sed quod melancholiam inducat, quis, nisi fortè melancholicus, dicat, cum lætitia melancholię potissimùm aduersetur? imò obiter de ea verba faciēs Galenus in libello de lusu paruę pilæ, dixit animę motionem in humanis corporibus tantùm posse, vt multi præ solà lætitia morbos euaserint, multi etiam præ mærore ægrotauerint, hinc mirum non est, si omni studio, & arte, vt læto sint animo melancholia laborantes, procuremus, melancholici enim assiduo conficiuntur mærore, qui lætitię è diametro contrarins est, imò si lętitię, ac mæroris generationis modum examinemus, videbimus lætitiam nullo modo melancholiæ causam esse posse, sed sanationem potiùs, nàm cum mæror sit caloris, & spiritus retractio in cor, sāguis spiritibus, ac calore orbatus crassescit, & ater, ac melancholicus euadit, ità vt ex mærore melancholicus sanguis efficiatur, & vice versa ex melancholico sanguine meror, ac melācholia, in quibus ad patiendum sit dispositum cerebrum; sic lętitia, cū contrariorum eadem sit ratio, est caloris & spiritus foras expansio, in qua sanguis attenuatur, ac clarior euadit, ità vt si sanguis ad melācholicum tendat, ob lętitiam veluti corrigatur, & laudabilior euadat, sicuti vicissim ex tali sanguine lætitia prodit; His tamen non obstātibus, & lætitiam melancholię causam remotam esse posse non repugnat; rem ipsam explicemus; nuper dictum lætitiam esse caloris, & spiritus ad exteriora expansionem, quæ expansio latitudinem quandam habere potest prout maior, vel minor extiterit, quare si maxima fuerit, animi deliquium, syncopis, & in nonnullis mors ipsa succedet; si parum minor fuerit, siccitas subsequitur, & hæc si in solidis, ità, & in humoribus fieri rationabile est, nàm cum natiuus calor, & spiritus valde imminuantur, sanguinea massa tenuiori euaporata portione crassescit, ac terrestior, & melancholica fit, vnde si cerebri dispositio ad recipiendum pateat, facile melancholia subsequitur; neque hoc mirum videri debet, cum nulla alia ratione, nisi, quià nimis exiccant, & curæ, & mærores, ac vigiliæ fiant

melan-

melancholiæ causę, Et si fortè hæc opinio alicui nimis erronea videatur, sciat, quod patrocinio non caret; hæc habet ad litteram acutissimus Argenterius in lib. 2. de caus. morb. cap. 4. „ At vbi lætitia homo afficitur, fit quędam veluti ebullitio potissimùm circa Hepar & cor, ex qua pariter sanguis, & spiritus extenuantur, vniuersumq. corpus expanditur, atq. ità resoluta humida substantia, subita nonnúquam mors, vel alioqui siccitas subsequitur, & si diceret aliquis cum siccitate frigiditatem coniungi, faceret nobis, quandoquidem frigidus, & siccus est autumnus, in quo melancholię precipuè insurgunt, & Galenus 2. de temper. cap. 6. melancholicum appellat eum, qui in frigidum, & siccum temperamentum ex habitus mutatione deuenerit; Sed quomodo pugnantia tue amur? quandoquidem superiùs sanguinem in lętitia attenuari scribimus, & modò vna cum Argenterio concedimus, quem tamen paulò antea in eadem crassescere, & melancholicum fieri dicebamus; Respondetur in lętitia eo tempore, quo expanduntur spiritus, sanguinem attenuari, sed vbi iam facta est expansio, & spiritus imminuti sunt, sanguis illis orbatus crassior euadit, quod in ingenti ac immoderata contingit lætitia, nam nisi ingens adeò fuerit lætitia, sed moderata, in ea fit spirituum mediocris expansio, in qua ipsi non extraferuntur, nèque imminuuntur, & idcircò remanet sanguis tenuis, ac clarus, neq, siccitas subsequitur, vnde etiam respõsio patet rationibus superiùs allatis lætitiam melancholiæ aduersari probantibus.

An mala capitis conformatio inter melancholiæ causas statui possit? Cap. XXIV.

SI animalis spiritus opacus, ac tenebricosus appellatus est causa hucusque melancholiæ adducta, ad quid malam cerebri conformationem in medium afferre? imò nec ex cerebri mala conformatione animalis spiritus obtenebrari potest, vnde veluti quędam antecedens causa vocanda veniat hæc mala conformatio; pręterea cerebrum vel quoad substantiam, vel quoad figurã malè conformatum erit; si quoad substãtiam, hæc vel nimis mollis, vel nimis esto dura, si durior sit, tardiùs ac difficiliùs apprehendẽt, si mollior, citiùs obliuiscentur homines, sed neutra ad principum actionum deprauationem facit; si verò quoad figuram male conformatum sit cerebrum, hęc sequitur cranij structuram, sub quo continetur, sed quid ossi commune sit cum animæ actionibus? Tãdem nullum inuenias authorem, qui inter melancholiæ causas hanc malam cerebri conformationem posuerit, hæc ergo frustra ponitur quęstiuncula, dùm inter nullas melancolię causas mala cerebri conformatio recenseri queat; Attamen si res ipsa intimiùs rimetur, non solùm malam cerebri conformationem inter malẽcholiæ causas reponẽdam, sed, & ossi, caluariæ nempè, aliquid inesse ad animę actiones fatendum erit; quod breuiter modò

do tùm rationibus, tùm authoritatibus comprobare aggrediamur; Quemadmodum in capite sapere ipsum situm est, & ea animę pars, quæ ratiocinatur (vti cum Galeno in lib. Hipp. de morb. acut. comm. 3. part. 41. omnes medici testantur) cui memoria, & imaginatio apprimè famulantur, sic & in cerebro benè conformato se rectè habebunt, ac in eo proprias actiones rectas, & inculpatas edent, in malè autem conformato contrarium eueniet, siquidem & simile euenire in alijs partibus obseruamus, in quibus naturales actiones edũtur; Hinc Cassius Medicus in problematibus quærens cur prodigiosæ formę homines plerumq; etiam emota sint mente, respondet, quia corpori cõsẽtit anima, vt animę corpus; sed & Galenus in 6. Hipp. de morb. vulg. comm. 1. part. 3. scripsit vim cogitandi ijs, qui aut nimis magna capita aut nimis exigua euidenter possident, oblæsam esse, quare & hos quoquẽ non raro melancholicos esse concludas, cùm melancholia sit lęsio principum actionum deprauata (inter quas imaginatio recensetur) & actio læsa non tantùm diminutam & ablatam, sed etiam deprauatã comprehẽdat actionem; Verùm quomodò in magna nimis, & exigua nimis capita habẽtibus deprauata Imaginatio, ac proinde melancholia succedat, explicare opus est; si igitur de magnis capitib. sit fermo, argumentarer ego, quod quemadmodum virtus vnita fortior est, ita & disgregata imbecillior sit, quare & naturale robur in nimis magnis capitibus ob disgregationem imbecillum esse, imbecilliori autem capite, seù cerebro stante in eo plura excrementa produci, ac coceruari necesse est, quę tractu temporis cùm ob eamdem imbecillitatẽ non rectè expuergẽtur, & ad cerebrũ, tãquã ad caminũ quotidiè cuiuscũq; generis vapores effument, illa met excrementa, aut computrescunt, aut incalescunt aut torrefiunt, & ita quocunq; modo terrestrem, ac fęculẽtam materiam suppeditant, quæ animales spiritus conspurcando, ac denigrando melancholię est in causa; si verò ad exigua nimis capita habentes dirigatur oratio, ego hos sæpè in maniacum furorem incidissę cognoui, & ratio est in promptu, quia ex assiduis effumationibus, quę, à subiectis partibus vel naturaliter fiunt ad caput, & animales spiritus & cerebrum valdè incalescũt prohibita, vel saltem impedita ob loci angustiam sufficienti, ac naturali ventilatione, manię autem præcedenti ob exustorum humorum productionem aut melancholiam succedere aut coniungi interdùm, & ratio ipsa expostulat, & experientia comprobat. sed de capitum paruitate agentes cuidam, ex Aristotelis dictis contradictioni, quam quis posset obijcere, obiter occurrere operæ precium est. Asserit philosophus in Physiogn. quod qui habent caput paruum insensati sunt, eosq; ad asinos refert; in Problem. verò 3 sect. 30. ait hominem omnium animantium prudentissimum esse, non solum quia minimo capite est. sed & inter homines ipsos, qui minori sunt capite, prudentiores nasci, quàm qui grandiori, testatur; Respondetur Aristotelem in Problem. loqui de ea capitum paruitate, quę naturæ

leges,seù limites non excedit,neq; ob id preternaturalis appellari potest,quemadmodum ea, de qua in physiogn. scribit; Ceterùm quod mala capitis conformatio,quę propter excessum,vel defectum nobis conspicua,ac manifesta est,possit melancholiæ esse con causa, non audeat negare ille,qui & malam capitis conformationem non apparentem & conspicuam,melancholiæ causam similiter esse posse cognouerit,namq, dari potest,qui sit sine cranij suturis ,hic mala capitis conformatione nobis incospicua pręditus erit, hic in melancholiam facillimè incidet,ergo vera sunt,quæ attestamur,sed hæc adhuc comprobemus,& primò quod homo sine cranij suturis dari possit , recensentur plures fide dignæ medicorum obseruationes, & inter neotericos diligentissimus vir Gabriel Faloppius in suis anatom. obseruat. asserit se vidisse capita sine vlla penitus sutura,quod etiam ante ipsum Aristoteles scripsit 3.de Hist. animal.c.7.Hoc igitur stante Galenum adeamus, atq; suturarum vsu & vtilitate animaduersis,animaduertamus etiam quid inde mali homini ijsdem orbato faciliùs contingat; ille lib.9.de vs.part.c.1.hęc ipsa scribit „ In cranio conspicuas,ac sensiles vias natura vaporosis his,ac fuliginosis excrementis secuit,non modo propter causa prædictam,quæ sanè particulis omnibus est communis,verùm etiam ob priuatam,quę sibi è situ ipso accedit,nàm partibus corporis omnibus caput velut tectum quoddam calidę domui est superpositum,quo fit vt cum omnia,quæ à partibus subiectis sursu efferuntur,fuliginosa,ac vaporosa excrementa,caput excipiat,largiore egeat vacuatione.Modò hac vaporum , atq; fuliginum vacuatione impedita,quis non fateatur aaimales spiritus inficiari, & obscurari, & sic melancholiam facillimè consequi?quis non audierit intensissimos capitis dolores suboriri?at ob intensum dolorem humores in caput attrahi,atq;attractos discussionem aut vacuationem recipere nequeuntes quęcumq, deliria excitare posse nemo inficias ibit;Verùm non miremur hęc ex mala capitis conformatione prodire posse,& foraminula ipsius cutis capitis quoquo modo ad melancholiæ causam facere videantur.dùm homines ad eam dispositos reddunt, hoc depromite ex Aristotele in physiogn.c.10.dicente,quod qui capillos multùm crispos habent, timidi sunt,nàm referuntur ad Aethiopas,hi.n. capillos habẽt crispos,& timidiores esse solent,quod præcipuratione clymatis calidioris,nec non quoquo pacto ratione predictorum foraminum contingit,nàm cum capilli multum crispi obliquitatem,seu potius tortuositatem (vt ità loquar) ipsius cutis meatuum supponant, certe fuliginosa excrementa,quę capillorum materialis causa existunt,& quę insensibiliter excerni solent, nec rectè, nec facilè per obliquas, ac tortuosas vias exire valent,qua de causa secundum crassiores sui partes retenta (hinc Aethiopum capilli tenuissimi apparent) internas cerebri partes ac proinde animales spiritus veluti offuscăt,vnde quædam timiditas, vnde ad melancholiam enarrata dispositio.

An à Dæmone melancholia fieri possit? Cap. XXV.

INter externas adhuc melancholiæ causas,non solũ Dæmon, sed & Veneficium,astra ac morsus Canis, vel alterius rabidi animalis recensentur; Quoad Demonem spectat,cum & in bonum,& in malum diuidatur,nos de malo cacodemone dicto intelligimus,qui certè melancholię causa nullo modo erit ex Aristotele, ac alijs ipsum sequentibus peripateticis,dæmones .n.non dari opinatus est ipse,& ob id de illis nullibi verba facit,imò 3. de an. tex.66.eos reijcit,dùm nullum animal,vel ex aere,vel ex igne,vel alio simplici corpore constare posse affirmat,cum tamen Academici aereũ, & quodammodo igneum putarint esse dęmonum corpus;hoc autem ex eo magis manifestum fit, quia omnia quę communiter iudicantur opera dęmonum,ab Aristotele in alias causas,numquam in dæmones referuntur,nàm ea,quæ veteres philosophos excitarunt ad excogitandos Dæmones,pręsertim fuerunt diuinationes per somnia (quas Aristoteles ad naturam refert) species varię furorum (quas Aristoteles refert ad variam atrę bilis constitutionem) responsa oraculorum, & hæc ad qualitates,seù conditiones nonnullorum halituum,ex terrę cauitatibus exalantium,hinc Plutarchus lib.de Oraculis hęc referebat in halitum terræ,qui mentem occupet;Enunciatio carminum à viro ignaro quã similiter Aristoteles ad atrã bilẽ refert,vt patet ex 7.Nichomach.c 3. ex 30. part.problem.1.necnon ex lib.de mundo ad Alex.in quo legitur,quod exhalationum quædam diuinum furorem pariunt in accedentibus,alię cibi odium,nonnullæ faciunt vaticinari, vt oraculũ delphicum,& id quod in lebaida Hinc, & Cicero lib. primo de diuinat scripsit,quod terræ vis Pythiã delphis incitabat;sed in hoc deceptum fuisse Aristotelem quisq; videt,dæmones.n.dari certò scimus,ac quotidiè in demoniacis,qui exorcizantur, experimur,qui dęmones,non aere,non igne,vt voluerunt Academici, sed incorporea constant substantia;sed prætereà deceptus est Aristoteles dùm diuinare,aut enunciari carmina ab ignaro virò in atram bilem retulit; hæc.n.illius succi vires excedunt.præterquamquod non obseruentur hodiè inter tot melãcholicos,qui diuinentur,nisi fortè dæmone obsideantur,vel casu interdùm id contingat;Quod de halitu terrę inquit, vanum quoq; esse,docet vanitas vaticinij,siuè prædictionis istorum antiquorum vatum,qui in antris degebant,& ibi responsa dabant,quos non modò sacrarum litterarum scriptores,vt Clemens Alexandrinus,& Lactantius Firmianus,irrident,sed ipse Cicero 2.de Diuinat.ad Appollinem Phythium cõuersus illum falsitatis manifestè arguit,quem,inquit,prædictionibus vsum fuisse obscuris verbis,perplexis,flexiloquis,quæ in vtramq; partem intelligi poterant,vt sũt illa,quæ Pyrrhus accepit,, Aio te Aeacida Romanos vincere posse,ex vario quidem terræ situ , quemadmodũ,& ex

clymatum varietate, hominum ingeniosiores, ac prudentiores alij, alij obtusiores produci possunt, vnde, & ipsemet Cicero eiusdē operis lib. primo optimè enunciauit, Agrorum partes alias pestilentes, alias salubres esse, alias quæ acuta ingenia gignant, alias, quæ retusa, quæ omnia fiunt ex celi varietate, & ex dispari aspiratione terrarum; sed ad rem, ad dæmonem inquam, à quo dùm querit Auicennas an fieri possit melancholia, ait hoc non esse medici considerare, cum phisicę doctrinæ, quam profitetur terminos pertranseat, & tandem, si id dæmones efficiant, concludit non alia ratione efficere, quàm mediante generatione humoris melancholici causæ huius morbi præcipuæ, quod idem asserit Valesius c.28. sacrę philosophiæ; Alij tamen senserunt non esse dæmones, qui melancholicum morbū inferant, sed hos potiùs ad melancholicum morbum sequi, quos inter author est elegantissimus Rodericus - Castro 2. de morb. mulier. in c.3. scholio, nàm potiùs dæmon (inquit ipse) non quidem precedit illam melancholię agitationem, sed sequitur, nec semper, aut qualemqumq; sed immoderatam, nec in quibuslibet, sed in ijs tantùm, qui dimissi sunt animi, perturbati aut inconstantis, vt vetulis, puellis, & viris timidioribus, cuius demonis potissima signa sunt responsiones ad recondita, & diuersitas idiomatum quę numquàm didicerunt, hinc melancholia communiter dici solet esse balneum Diaboli, cuius dicti ratio est, quia ad abundantiam atri illius succi mens deprimitur, & conturbatur, ad quam conturbationem, & deprauatum ratiocinium demon sequitur, quippe cui minimè aptum domicilium sit perlucida habitatio, lux pura, tranquilla mēs, constās, & à perturbationibus aliena. Hanc eamdem ferè sententiam obiter habuisse visus est clarissimus vir franciscus Piccolomineus in lib. de rerum definitionibus, vbi de dæmone, scribit. n. laruas esse lares prauos, nos turbantes, decipientes, & vexantes, quod frequenter nobis competit ob bilem atram, hinc viros furentes etiàm laruatos dici; & Celius Rhodiginus lib. primo antiq; lect. c.34. quos facile arripiant Dæmones pertractans, hec habet „ Nempe vbi per atram bilem, vel alio quopiā eiusmodi imaginationi prorsum mancipatur animus, facile tunc immundorum spirituum fit conceptaculum, à quibus insigniter vexatus debachari non desinat, sed cur demones, si nihil habent commune cū vllo corpore, melancholicos homines magna ex parte inuadant? non videtur ad eorum nequitiam referendum, non ad naturam, nimirū melancholicus succus, maximè omnium paratus est in insaniam, & desperationem adigere, quæ illi nequam maximè exoptant; sed nec morbos à demone excitari posse negandum est, nàm ex his, quæ homines fide digni (vt Valesius loco supra cit. scribit) & verbis, & scriptis testantur, facile indicatur non nullorum morborum, & presertim melancholicorum causas esse immundos spiritus, nàm ferunt horum multos respondere, appositissimè loqui linguis alioqui ignorantissimi, vt rusticum, & ignorantissimum latinè, grecè, aut chaldaicè, præterea inf-
sos,

ſos,ac coactos ab exorciſtis ſignificationes de ſe euidentes præbere immundos ſpiritus,& homines ab eis detentos multa diuinare,& narrare, quæ in remotiſſimis mundi partibus agantur,quæ ſanè conſtat nullatenus habere poſſe phyſicam cauſam nàm (vt ait Ariſtoteles) intellectus hominis non poteſt aliter intelligere,quàm phantaſmata ſpeculando,atq; adeò nihil in eo eſſe poteſt,quod non priùs fuerit in ſenſu,cum igitur anima ruſtici nullum ne minimum vnquàm conceperit grçci ſermonis phantaſma,vnde poſſit eius intellectus nùnc abſtruſiſſimas phraſes eius idiomatis haurire? neq; valet hæc conſequentia,poteſt melancholia, vt quiuis alius morbus citra dæmonem fieri ob ſuccos ità,aut aliter motos,aut vitiatos,ergo nõ poteſt fieri per dæmonẽ; neq; hæc quoq; valet,quiuis talis morbus ſit ab humore,& cauſa naturali,ergo nullus ſit à dæmone, quandoquidem morbi,qui fiunt a dęmone,fiunt per cauſam naturalem, ſi dæmon (vt Auicennas ait) non aliter, quàm per ipſos humores infert tales morbos,in hoc tamen Auicẽnas defecit,dùm nihil ad curationem referre vult,ſiuè dęmon ſit, qui melancholica inferat accidentia,ſiuè non,& ratio ipſius Auicennæ eſt, quià dæmon cum non aliter ea poſſit inferre,quàm per melancholicos ſuccos,cumq; ablata cauſa proxima,nempè ſucco melancholico neceſſe ſit tolli morbum,vtentibus nobis naturalibus auxilijs,& cauſam tollentibus,putat neceſſe tolli morbum,etiam ſi dæmon eum excitauerit, ſed re vera decipitur,nàm ſicuti morbus, qui pendet ex cauſa,niſi ſublatione cauſę proximæ non tollitur, ità neq, ipſa cauſa proxima niſi ſublatione prioris,quam antecedentem appellant, etiam ſi externa ſit, ſic & de dæmone diſſerendum,namq; ſi ipſe qui melancholicum ſuccum agitando,& augendo melancholica intulit accidentia, iàm receſſerit,ſolum ſupereſt,vt naturalibus agatur auxilijs aduerſus morbum, & cauſam humoralem,ſi verõ adhuc immanet,neceſſe ſit ſimul vti remedijs,quæ dæmonem abigant, & quæ melancholicum ſuccum euacuent,& compeſcant; neq; repugnans eſt philoſophorum placitis,poſſe fieri,vt dęmonis præſentia morbos excitet, cum non negetur eum poſſe mouere ſuccos, ſed neq; Ariſtoteles, qui dę dæmonibus minimè philoſophatus eſt,negauerit,moueri çorpora à ſimplicibus ſubſtantijs ille .n. 8. phyſ. cauſas omnes corporum motrices reducit vſq; ad indiuiſibilem,& incorpoream; Dęmon igitur cauſa eſt externa morborũ, non .n. intra corpus latenter naſcitur,ſed extrinſecùs accedit morbos illaturus,eos igitur, qui pendent ex materia,aliter infert,quàm aliæ cauſæ procatarticę, puta mouendo internas, vt melancholiam morbũ, augendo melancholicum ſuccum, & eum,qui inerat commouendo, deferendoq; in cerebrum,& internorum ſenſuũ ſedes vapores nigros; augere verò poteſt melancholicum humorem, qui naturaliter generatur,detinendo,ne expurgetur,aut quaſcumq; exurentes cauſas admonendo, imò & alios morbos per ſe dęmon excitare poteſt, vt exempli gratia cæcitatem,& ſurditatem,viſorios & auditorios neruos comprimendo,quò minùs fa[illegible]

cultas sentiendi per eos transmittatur, qua propter ad tollendum, seù potiùs precauendum ea mala, quę per se se faciet, solis exorcismis sit satis vti, ad ea verò, quę per internas causas, medicinalibus pariter auxilijs vtẽdũ erit nõ ergo erit sẽper satis fugasse dęmonẽ, nisi morbũ etiã cures, neq; vnquàm satis sit naturalibus instare remdeijs, nisi dæmonẽ fuges, quò fortasse respiciens Hippocrates in prognost. dixit „ Si quid etiam est in morbis diuinum, illius quoq, oportet discere prouidentiã; Cęterum hic reticere nolo modũ nostro proposito valdè oportunum, quo dęmon nos obsidet, descriptum à B. Hildegardo i n suis reuelationibus, vt testatur omnium doctrinarum peritissimus vir Martinus Del rius Disquis. Magic. lib. 3. ità loquitur B. Hildegardus de quadam muliere „ Hæc permissione Dei, quadã nigredine, & fumo diabolicę conglobositatis obsessa erat, & obumbrata, quæ totam rationalis animę illius vim opprimebat, nec eam eleuato intellectu suspirare permittebat, velut vmbra hominis, aut alterius rei, vel fumus opposita obtegit, & perfundit, vnde hęc rectos sensus, & actus perdebat, & incoueniẽter sępiùs clamabat, ac faciebat. Et me cogitante, & scire volente, quomodo diabolica forma (idest substantia) hominem intraret, vidi, & responsum habui, quod diabolus in sua forma, vt est) hominẽ nõ intraret sed eum vmbra, & fumo suę nigredinis obumbrat, & obtegit, s. n. forma illius hominem intraret, citius membra illius soluerentur, quàm stipula à vento dispergatur, sed supradictis perfundens ad insaniam, & inconuenientia euertit, & per eum quasi per fenestram vociferatur, & membra illius, exteriùs mouet, cum tamen in eis in forma sua interius nõ sit, anima interim, quasi sopita, & ignorante, quid caro corpus faciat. Hactenùs beatus ille; sed quid plura de Dæmone? ipse à verbo, δαιμονω quod est deterreo, & pauefacio nomen deducit, non ergo mirum, si sæpiùs ab eo morbus inducatur, qui est cum timore, & mœrore; tandèm ipsum tùm naturaliter tum supernaturaliter agere posse cõcludendum, sicq. ab eo nos varijs modis, permittente Deo, torqueri afferendum est.

An à veneficijs, & incantationibus melancholia induci possit? Cap. XXVI.

Vb Veneficij nomino ob faciliorem huius operis tractationem in præsentia comprehendi volumus tùm maleficia, & fascinationes, tùm philtra, seù venenatas potiones, n ec non incantationes, atq; caractheres, addo, & sigilla; quod igitur ad maleficia attinet, atq. fascinationes, nulli dubium sit, quod quemadmodum dęmon morbos, & melancholiam excitat, ità & ista, nec nõ quæcumque huius generis alia, quę cacodæmone inuocato, aut ipso duce fiunt, melancholiam inducere valebunt, hinc ob maleficia varię melancholicorum species obseruatę sunt, & ego non infimam muliere m cognoui, quę proprium virum pręsentem maximo odio, absentem autem

tem maximo amore prosequebatur,itá vt semper in fletu, lacrimis, ac suspirijs versaretur,ob quod melancholica habita fuit à medicis,&tanquàm melancholica curabatur, sed frustra, ita.n. maleficiata ad bienniùm vixit,quo transacto tempore prestantissima mulier,quod erat,suspicans,minis quasdam veneficias perterruit,ex quò ab eis soluto maleficio & ipsa à melancholia,lacrimis,coactoq.odio,& amore immunis euasit,ac nullis medicis remedijs,quam antea pluribus non potuit,sanitatem recuperauit,quare non est vt in his immoremur; De philtris verò seù venenatis potionibus breuiter dixero hæc posse etiam absq. dæmone melancholiam inducere,itá plura philtra apud Cardanum de subtilit. videre est,ac pariter plures potiones, vel ex naturalibus simplicibus solis,vel simul admistis,ac destillatis paratas recenset in sua naturali Magia Io. Baptista Porta, quæ quidem dementare faciunt, ac insanire à quadam potiùs occulta proprietate, quam secus , sic & apud Dioscoridem c.78.l.4.habemus mandragoram illam,quæ in antris, ac opacis nascitur ocis ad vnius dracmæ pondus bibitam, aut in ciborijs commestam delirium inducere,quamuis hæc omnia non sine spirituum animalium denigratione contingere non absq. ratione suspicari possumus,nàm & mandragora,& ea quæ docet Porta ad has potiones parandas non parum in caput euaporent,ipsumq. repleant obscuris exalationibus;sed quid de incantationibus,ac caractheribus?ferunt,quod quemadmodùm sunt nonnullę voces,ac nomina,quæ prolata vim habent aliquid boni faciendi,itá & inscripta idem posint, & quemadmodum reperiuntur,quæ bonum importent, itá & quę malū, & ob id melancholia,ac alij morbi ab ipsis induci possint,sic ex iucundis verbis, ac læto sermone melancholici subleuantur, quemadmodum vice versa ex tristi ratiocinatione ipsorum affectiones manifeste augentur,preterea omnes homines videntur naturaliter timere maledictiones,& imprecationes;Ampliùs vt nonnulli etiam ex doctioribus, & antiquioribus Medicis vsi sunt verbis salutaribus,ac benedictionibus, non minùs quàm pharmacis ad morborum curationes,quid obstat,quin malefici ac venefici homines vtantur diris carminibus,multosq. morbos per imprecationes, caractheres,ac venefica verba inferant?nec negandum est, verbis seù nominibus,sic & caractheribus vim aliquā inesse aliquid boni,vel mali inferendi,hoc.n.cōfessus est Aetius l.8.c.50.& Trallianus lib.6. c.4.suam sententiam Galeni authoritate confirmans,sic& Quintus Serenus;Plinius quoq. lib.28. Nat. Hist.c.2 multa narrat de hac re,siq.(vt ex Atali sententia idem narrat) prolata hac voce „ Duo,visus scorpio cohibetur,ne vibrare ictus possit,siq. (vt Poeta ait) frigidus in campis cantando rumpitur anguis, qui possit negari naturalis verborum vis?

Ex alia parte arguitur,quod si verba vim haberent efficiendi quidpiam,velut ignis vrendi,non essent tantum ex colloquentium placito significantia id quod quispiam cogitet,sed naturam quampiam haberent

rent communem cum ipsis rebus, ob quam, & ipsis natu raliter congruerent, sed verbis nihil est commune cum rebus neq. ipsa quidpiam sunt aliud, quàm ità diuerberatus aer, neq. alia causa est, qua hęc has illa illas res significent, quàm hominum ab eorumdem voluntate profecta consuetudo, ergo nulla vis esse potest nominibus per se; idem & de scripturis dicendum, quia dum sermo haberi non possit nisi ad pręsentes, atq. statim ac emissus est, effluat, excogitata scriptura est, quasi verba missilia, & permanentia, quibus, & cum absentbus, & cum posteritate loqui contingeret, at verò scribendi nullam rationem constase natura, sed vsu, & arte manifestum est; Quare cum ad corporis aut sanitatem, aut ęgritudinem inferendam necesse sit sensum tactus immutari, fatendum erit solam verborum prolationem, vel scriptionem nihil conferre, cum neutrum ipsorum sit talis sensus obiectum. Respondet Pomponatius verbis primò, & per se dumtaxat auditum, affectionibus deinde animi immutatis, per accidens tactum quoq. immutari, sicut videmus (ait) fieri ab oratoribus facultate Rethoricæ, & à peritis musicis vi harmoniæ, sed hallucinatur ille, namq. oratores non verbis nudis, sed pondere sententiarum, ac rationum momentis persuadent, In musicis ipsa concentus suauitas, & harmonica modulatio distrahit animum à doloris cogitatione, & ad letitiam prouocans lenit, & contēperat humores; cui quid simile in horrificis, ac stridulis sibilis, atq; susurris magorum? Hęc videns Pomponatius ad fidem vehementem incantatoris, & incantati cofugit, sed ità non ne omnem vim verbis detrahit, si totum illud credulitas, quam fidem vocat, operatur? verùm ista fides, seù fiducia, seu confidentia Incantatoris quicquam ne operari potest in ęgroti imaginationem, corpus, vel animam? hoc asserere ridiculum est, etiam si non desuerint viri grauissimi, & Auicennas etiā lib. de an. sect. 4. c. 4. qui censent imaginationis vim se longissimè porrigere, adeò vt possit etiam remotiores fascinare, vel sanare, & res locò mouere, & fulgura, & pluuias cælo deducere; nihilominus in corpus alienum disiunctum, ac separatum ab imaginante, non hęc mirifica potest efficere anima humana siue per imaginationem, siue per aliam potētiā, quādoquidē imaginatio est actio immanens, & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem potest imprimere rei disiūctę, quod vt in eam agat foret necessarium; sed de hac re fusiùs, ac doctiùs Martinus Delrius lib. 1. Disquis. Magic. quæst. 3. nos de fiducia incantati infra loquemur. Incantationes igitur vanę sunt, ac superstitiosę, queq. de illis narrantur falsa, aut maligna, maligna dico, quęca codæmonis interuentu fiunt, falsa, quę cū non fiant, delusa sibi persuadet vulgi credūlitas, falsum est igitur cantando rumpi angues, falsum quoq. eos sibi obturare aures ne audiant, quod vel Plinius per derisum narrat, dicēs non paucos etiam credere serpentes ipsas incantari, & hunc vnum illis esse intellectum, contraiq. marsorum cantu: Hic autem obiter notandum est (quod non parùm faciet ad rem nostram) inter alios philo-

sophandi

sophandi modos, quibus antiquitas ad notandum hominum mores, visa est, non fuisse in postremis, qui per confictas quasdam fabellas, aliud quiddam allegoricè significabat, quem multi Philosophi, & sapientes, & Poetę tenuerant, multa verò quę ab antiquissimis illis ad innuẽdum figuratè aliud aliquid conficta sunt, incautè sunt accepta à posteris, & eorum sanè nonnullis eruditissimis, quasi simpliciter, ac sine vlla figura dicerentur, quod factum est in fabula de serpente, & Incantatore, cum.n. antiquitus conficta esset ad arguendam impietatem eorum, qui à veritate auditum auertunt, nolentes neq. consilijs neq. exortationibus, ac multò minus reprhesionibus aures præbere, nõ defuerũt qui opinarentur, id quoq. esse verum, eamq. esse serpentis naturalem versutiem, sed & in sacris literis etiam huiusmodi fabellę reperiuntur vt allegoricè aliud denotetur, & hæc præsertim serpentis, vnde Regius Vates psalm. 57. sic dixit „ furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdę, & obturantis aures suas quæ non exaudiet vocẽ incantantium, & incantatoris incantantis sapienter, nimirùm (vt moralis fabulę interpretatio elicitur) intemperantes homines, sunt simles serpentibus, quia obturant aures suas, ne audiant voces incantatoris sapienter incantantis, hoc est concionatoris, qui docet veram sapiẽtiam, & per hanc incantationem incantat morbos animi; Tandem aliquis afferre posset exorcistarum verba, cãtiones, horarias præces, hymnos, & sanctissimum nomen (Iesu) quod ad omnia efficacissimum est, Respondetur, hęc non eam vim materialiter habere, sed quia Deum, & res Dei significant, sic in exorcistarum verbis non est vis fugandi Dæmones, quia res quedã sunt, aut ità sonant, aut talibus descripta figuris, sed quia ità significãt, nec eadem verba vi vlla naturali agunt, sed Dei concursu, cui placuit in bonum hominum ad fugandam hanc pestem ità inuocari, & vim talem illis impertiri, sic etiam permittente Deo de imprecationibus ac veneficis incantationibus dicendum est, in nostro .n. scelerum flagitiũ permittit altissimus Deus, quod cacodęmones illis mediantibus morbos, ac perniciem hominibus inferant; Ad tot verò doctos medicos, qui incantationibus vsi sunt, dicendum est, quod ex ignoratione moralium incantationum, quas fabulis obumbrauerant antiquissimi sapientes, retenta tantum nominis memoria, natæ sunt istæ superstitiosæ incantationes, atq. hoc cum alijs multis errore disseminato vsi sunt homines sæpè incantationibus aduersus morbos. adde quod hi solis adhęrent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipsis, quæ cernunt adhiberi, medijs adscribunt, de ijs, quę non vident, nihil cogitantes; Accedit quod aliquando hominibus leuissimis, & qui admittunt incantatores, vtilis quodammodo est sua credulitas; quia ex Authore libelli de Incantatione Galeno adscripti, quando mens humana rem amat aliquam, licet naturaliter non iuuatiuam, sibi eam prodesse certificat, ex sola autem mentis intentione corpus res illa iuuat; ver. gr. si quis incantationem sibi prodesse confidat,

qualiscunq. sit, eum tamen iuuat, vnde ob confidentiam infirmi incantationes aliquando prodesse ad depellendos morbos innuit, nimirùm (& hinc facillima responsio patet ijs quæ diximus, de iucunda, ac tristi rocinatione) vt timor, & mæstitia, ac desperatio plurimos morbos augent, ac egrotos lędunt, ità confidentia, ac alacritas plurimos sublenant, & ipsa imaginatio per eos animi motus morbos tollit, aut saltem minuit, aut cum minimè, in eis qui vehementissimè confidunt, opinionem efficit sanitatis; verum hanc incantationum vtilitatem constat ex accidenti esse, ob affectus animi eius, qui curatur, non per naturalem verborum potententiam, imò ad vehementem imaginationem, & ægroti cõfidentiam, seù credulitatem, humorum alteratio oriri potest, ex qua sanitas subsequatur, quo casu sanitas incantationibus, ac verbis dumtaxat adscribenda est, vt occasioni cuidam, non vt causę.

An mediantibus sigillis, & imaginibus homines in melancholiam abigi possint? Cap. XXVII.

Vam vim naturaliter agendi tribuamus sigillis, caractheribus, annulis, imaginibus, alijsq. similibus, si ea verbis denegata fuerit in superiori quæstiũcula, cum tñ verba animi arcana viuaciùs exprimant, & dũ proferũtur aerem diuerberent, & ità motũ aliquẽ obtineãt, vel efficiant, quorũ nihil obtinẽt, & sigilla, & Imagines? Non defuere tamen, qui ad inferendam sanitatem, & ad depellẽdos morbos, sigillis, caractheribus, imaginibus collo appensis, & annulis digito gestatis vsi fuerint, sed si ad morbos fugandos talia, vim obtiñeant, ergo, & ex his alia extent, quæ morbos inferant. Matthiolus in 6. lib. Dioscorid. in præfat. refert Albertum Magnum in lib. de Imaginibus asserere, quod si insculpatur in preciosis lapidibus serpentarij figura, eadem gestata valde efficax sit aduersus omnia venena, & serpentum precipuè, sic & Petrum Aponum dixisse, quod si insculpatur in hematitæo lapide vir genuflexus serpẽte præcintus, cuius caput dexterâ, caudam verò sinistra manu apprehendat, lapisq. dein insculptus in annulo purissimi auri deligetur, huiusmodi annulum reddere immunes gestantes à quocunq. lethali veneno. Dubitansque Matthiolus vnde nam tales effectus (si modo sortiantur) emanere possint, ait se re vera existimare quod necesse sit, tempore, quo talia insculpantur, obseruare quasdam syderum constellationes, à quibus in subiectas imagines tales influant vires. De imaginibus, cereis præsertim, quibus mediantibus malefici varijs morbis, quos odio habent, & inimicos affligunt, dũm eas acubus pungunt, aut igne liquant, aut cõfringunt, dubitandum non est, cum huiusce rei plura extent exempla, tùm antiqua, tùm recentia, hinc Ouidius in Epist. Hypsipiles ad Iasonem sic cecinit de Medæa.

Deuouet absentes, simulacraq. cerea fingit,
Et miserum tenuis in iecur vrget acus.

Sic

Sic referente Martino Delrio ex Zaccaria Vicecomite p. 1. complem. art. exorcist. doctr. 5. legere est exemplum his verbis relatum. Romæ accidit, vt quidam fullo maleficiatus veniret ad me ad petendum auxilium, cuius domum ego vna cum eius familiaribus ingressus, cum subuertissem, inueni in quodam tincturæ vase fæce pleno figuram cereā clauo ferreo à capite vsq. ad anum transfixam, brachia, crura, ac totū deniq. corpus clauis refertum, qui claui ipsum maleficiatum in cunctis partibus affligebant eo modo, quo in figura cerea collocati erant. Item eodem 3. lib. Disquisit. Magic. addit eruditissimus Delrius exēplum honestę mulieris à Sprengero collectum, quę grauissimis doloribus affligebatur in vtroq. latere nec priùs illis libera euasit, quam imago quędam cerea inuenta fuerit, & erepta ex fouea sub limine in longitudine vnius palmę vndiq. perforata habēs duas acus ex aduerso per latera, sed ista (subdit Delrius) lædunt secundum malefici intentionē actione illa externa, ex pacto cum dęmone inito manifestatam, quare cùm hæ imagines ope dæmonum vim supernaturalem habeant morbos inferendi, & in deliria homines abigendi, non est, vt in illis immoremur, redeuntes igitur ad sigilla, quærimus an hæc re vera naturaliter habeant vim aliquam boni, vel mali inferendi in homines, quemadmodum nonnulli opinati sunt; & credulis, aut potius proteruis, ac superstitiosis hominibus hoc opinandi ansam dedit axioma quoddam Ptolomæi, nempè vultus inferiores cælo, subiectos esse vultibus cęlestibus, hinc intulere scorpios omnes terrestres regi à scorpio cælesti, piscesq. omnes fluuiatiles à cælestibus piscibus, quare, & effectus, quos per hæc sigilla ipsi perficiunt, eos produci volunt à virtute ijs figuris communicata ab alijs figuris sublimioribus ex sympathia quadam naturali rerum inter se similium, quatenus hę figuræ adamussim inuicem coaptantur, & hoc cōfirmant similitudinibus, & primò, sicut Echo ex opposito pariete causatur; sęcūdò, sicut in concauo speculo collecti radij oppositum corpus repercussu inflammant; tertio, sicut cythara eodem modo, quo alia tensis fidibus, si ferias, alteram tinnitu suo cogit concinere, sic istas imaginum, caractherumq. similitudines efficientiam miram contendunt habere, sed ista omnia friuola esse conuincitur; primò quia similes illæ quas in cęlo cominiscuntur imagines, prorsus sūt fictitię, & quædam (vt philosophi vocant) entia rationis; quis. n. nescit in cęlo nullas esse veras vrsas, angues, leones, crateres, naues, pægasos? fictitię verò figuræ nulla potest esse efficientia, qua talis est, nec cum vera figura sympathia vel amor naturalis, id. n. quod non est, quem effectum in eo quod est, queat producere? deinde comparationes, quas attulerunt, nihil prorsùs ad rē faciunt; in Echo cuncta sunt realia entia, homo loquens, vox rapercussa, paries, nec tamen vlla parietis cum homine similitudo, vt illarum ipsi dicunt esse imaginum; in speculis quoque illis incendiarijs omnia ponuntur re ipsa consistentia, nihil confingitur, nec vlla quoq. figuræ similitudo inter terminos extremos,

Solem vrentem,& lignum quod vritur;in cytharis tandem euidens requiritur à parte rei conuenientia,intentionis modus idem,fidium concinnitus,cytharum debita propinquitas,similis aeris crispatio,quæ sonitum quasi plectro eliciat; Nec tandē me mouet,quod caractheribus, atq. sigillis vim imprimat anima rationalis cælum informans, cum.n. absurdum,atq. falsissimum sit,cælum ab hac anima informari,quomodo ex falsis præmissis veram conclusionem colligere velimus? sed si tàm potens est illa correspondentia imaginariæ figuræ superioris in hanc veram figuram inferiorem,cur adiungunt ritus quosdam superstitiosos?v.g. vt si talem expectas effectum,in tergo figure eum debeas inscribere,si contrariū,in fronte,idq. faciendum aliquando manu dextra, aliquando leua, sigillum modò fodiendum capite sursum &c. de hoc genere,quę omnia cum Gersone, & Vvimpina (referente Delrio) hanc sigillorum speciem superstitiosam esse ostendunt,& proindè meritò damnatam esse,& eò magis,quò hæc omnia in aphorismo magico libri impij fundantur,qui inscribitur Arbaghthel in septena 2. vbi traditur,quod quando Deus nomina rebus,vel personis imposuit, simul cum nominibus vires,& officia quædam illis distribuit,& ità caractheres,ac nomina constellata,sic & imagines sub certa constellatione formatæ & nominatæ habent vim non ratione figure,vel pronunciationis sed ratione virtutis,seù officij illius,quod Deus ad tale nomen,vel caractherem ordinauit;sed hoc totum est mēdacium confictum ad stabiliendam hanc superstitionem; Nomina quidem Deus in scripturis imposuit sanctis quibusdam,mysterij significandi causa, & officio eorū, quo isti functuri conueniuntia,sed ipsi nomini Deus vim effectiuam nullam indidit;Animantibus verò cunctis Adam nomina indidit, non Deus. Porrò vt nugacitas horum vel leuium,vel impiorum hominū depræhendatur,nonnulla decerpsit Delrius ex Italico libro Ludouici Dulcis,qui fictitij Salomonis,& Hermetis sigilla in lucem edidit, vbi de Zodiaci signorum atq. Planetarum in gemmis insculptorū viribus agitur,quid multa?nulla est imago stellę,cui non peculiaris efficacitas inhereat, mitto stellas; Draconis figura lętum facit,& diuitem,astrolabij fatidicum,idem asini,si chrysolito insculpta,ranę inimicos ad pacē, amicos ad odium impellit,cameli dæmones cogit &c. hęc Dulcis, qui si nugabatur,certè crassè ridet Prælatum illum,vnū ex Ecclesię Cardinibus,cui opus inscribit;si seriò, non habeo (subdit Delrius) qui excusem,cum ea quæ solius Dei sunt,infundere prophetiam,& religionis ac fidei amorem, tenacitatemq. & similia tribuit asinorum, & syderum figuris, non nè hoc est suadere, vt relictis bonis artibus,& studijs ethicis demergat se humana curiositas in barathrum superstitionum, & facere,vt cuiq.sit Deus annulus sculptus,quem dextra gerit? At insuper negocium facessunt Pomponatius,& Caietanus, nàm dùm sigillis nullā vim inesse dicimus,obijcentes pētagonos,circulos,& alia huiusmodi signa, aut caractheres dumtaxat esse qualitates quasdam quantitatis,

tis,ipsam verò figuram non esse principium operationis,sed tamen ad operationem plurimum conferre,sic.n.deformem materię figuram hominis animo tristitiam,speciosam verò gaudium eidem adferre, quod sine ratione ab eo dicitur,quia tales superstitiosi caractheres nihil neque pulchritudinis,neq. deformitatis notatu dignæ, aut idoneę ad has passiones gignendas habent;quod videns ipsemet , tandem confugit ad credulitatem ijs vtentium : verum credulitatis non maior est vis , quàm imaginationis,de qua in superiori quęstiuncula dictū fuit. Caietanus sic instat, figura licèt non sit ipsum principium operationis, est tamen comprincipium,ergo vt est figura habet peculiarem effectum; Antecedens probat,tùm quia in artificium instrumentis efficit figura vt illa sic vel sic operentur,tùm quia ferrum latum super aquas,fertur, quod si formam aliam contrahas,demergetur;Respondet Delrius figuram esse comprincipium in motu locali,& operationibus quę per huc motum fiunt vt sunt variæ diuisiones continui per dolabram, per malleum,per serram,non verò in operationibus quę fiunt per alteratione͂, nec valet confirmatio ex ferro petita,vix.n. ferrum in tantam latitudinem queat extenuari,vt porosum fiat, & aquis immersabile ; sed esto, fiat,erit non ratione figurę,sed ratione quantitatis , quę re non differt ab ipsa substantia secu͂dùm multos,quero.n.(subdit ille) qua figura velit esse ferrum circulari,quadra,an pentagona ? si dicat hac, vel illa, inferam ide͂ fore,si alia sit formata lamina æquè tenui,& lata figura,quod indicium est nihil operari figuram; si dicat qualibet in figura sufficere illam extentionem, & deductione͂ ferri,certè fateatur necesse est à figura hoc non pendere,non minùs.n. differunt extensio quantitatis,& figura quantitati extēsæ impressa,quàm albedo à superficie parietis dealbati; Tandem addit Caietanus videri durum, & difficile eos omnes damnare,qui talibus vtantur imaginibus; Respondetur stultorum esse numerum infinitum,ideò sufficere,quod re vera res sit mala,ac superstitiosa; non igitur immeritò sigilla hęc, similiaq. omnia damnata esse videmus,nàm cum nisi inuocato Dæmone non operentur, ea omninò vana,ac futilia esse cēsemus,quam.n.vim naturaliter imprimat huius, vel illius animalis impressa effigies in aliquo ex metallis, vel ex lapidibus preciosis sub hac,vel illa constellatione, in hoc,vel alio Zodiaci signo,si impressio ista res omninò artificialis,non autem naturalis extet?si quis id opinaretur,a nostris arbitrarijs actionibus celum, ac sydera cogi ad talia efficienda opinaretur,qua re certè nil stultius,aut risu magis dignum excogitari posset.

An ab Astris melancholia inducatur?
Cap. XXVIII.

DE sigillis sermo nimis fortè curiosus nos præter institutum quodammodo longiores esse, & externas melancholiæ causas protrahere, & protrahendo quasi deserere coegit; at modò ipsas astris mediantibus, tanquam luminibus proprium nobis iter commonstrantibus prosequi facilè fuerit; Cum igitur à nonnullis inter prædictas melancholiæ causas astra recenseri viderim, & de ipsis quæstiunculam conscribere mihi necessè fuit; certè nimis alta petij, ità vt in præceps me ruiturum agnoscam, nec deerunt, qui dicant; & iure optimo de coloribus cæco iudicandum non esse, & proprium nesciolorum fore, quæ non callent, aspernere, ac reprobare; Cuiq; tamen liberum est in varijs rerum opinionibus eas dimittere, quæ sibi mentem quietam non reddunt, & eas amplecti, quibus intellectus magis acquiescit, ac rationabiliorem de se præbent certitudinem, eoque magis, quò pluribus, ijsq; summis fautoribus non destituuntur illa; sed ad rem; ex varijs astrorum aspectibus varios morbos prodire autumant Astrologi, quos inter Ptolomæus lib. 3. quadrip. cap. 17. fieri qualitates morborum, aut læsionum varias iuxta signorum rationem, quæ sunt in duobus cardinibus scripsit; & inter libros Galeni spurios extat, qui Prognostica de decubitu ex Mathematica scientia inscribitur, cuius in 3. cap. hæc ad litteram habentur " Si verò Luna configuretur Marti, vel Soli numeris addens, vel etiam lumini, inducet ea in capite alienationes mentis, phrænitides, circumdolentias &c. & ex Plutarcho in Virginibus Milesijs epidemicam melancholiam extitisse legimus, vt fusius in quæstiuncula secundæ partis huius operis recensentur; sed ab Hippocrate lib. 2. de nat. hum. docemur, quod quando ab vno morbo plures homines corripiuntur eodem tempore, causam ad id, quod communissimum est, & quo maximè omnes vtimur, referre oportet, est autem hoc spiritus, & aer, quem inspirando attrahimus; & paulo post, " Cum vnius popularis morbi grassatio constitit manifestum est diætam non esse culpabilem, sed quem trahimus aerem in causa esse; Modò subdas aeris varias constitutiones ab astris, & syderum concursu pendere, ergo prædictam epidemicam melancholiam ab astris dependentiam mediatè habuisse, ergo à primo ad vltimum astra posse esse extrinsecas, & antecedentes melancholiæ causas concludendum erit, Ego omnibus huculq; enarratis libentissimè subscribo, nam fateor ex varijs syderum aspectibus, ex Luna, atq; Solis varijs in varia Zodiaci signa ingressibus aerem variè alterari, modò pluuias, modò siccitates adduci, atq; ita in subiectis humanis corporibus vario, fluxiliq; humore compactis, & educatis varios morbos excitari, vnde Hippocrates in aph. 19. sect. 3. dixit, omnes quidem morbos in omni-

omnibus temporibus fieri, sed quosdam magis in quibusdam ipsorum, & fieri, & excitari, & hoc sanè propter aerem, tunc talia corpora ad tales morbos magis disponentem; Sed si velint Astrologi, quod quispiā sub tali constellatione natus, aut melancholiam morbum sit incursurus, aut delirio melancholico oppressus interire debeat, hoc fateri nec possum, nec debeo, nam quomodo deserere possim proximas, & satis perspectas causas, & ad remotissimas, ignotissimasq; confugere? sit exempli gratia Saturnus, qui octauam domum teneat, dum infans in lucem editur, & ab alijs planetis maleuolis, vt vocant, aspiciatur certè hic planeta secundùm eos, maleficus, frigidus, ac siccus natum melancholicum timidum, atq; infelicem reddet, sed dum hæc longinquiora quærimus, quid proximiora omittimus? si huius eiusdem nati parentes hilares sunt, optimaq; sanitate præditi, & proinde infans in vtero laudabili, optimoq; sanguine connutritus fuerit, siq. hilaris etiam, neulpabiliq. valetudine prædita nutrix accesserit, cur non idem natus optima sanitate fruatur, fælicemq. vitam degat? præterea si omnes, qui sub eadem constellatione nascuntur, obseruari possent, porrò eas varias naturas, variosq; mores sortiri cognosceremus. (Equidem in presentia mores hominum, fortunas, dignitates, atq. similia, quæ ex illorum studijs, arte, atq. libero arbitrio dependent, omitto, hæc enim nullo pacto ab astris effici posse certior sum, atq. dum hæc Astrologi contendunt, meras nugas effutiunt) sed ad rem nostram; conclusio sit non posse Astrologos ex syderum positu, atq. constellationibus particulares hominū morbos conijcere hoc .n. dū tentāt necesse est vt particulares causas, atq. proximiores deserant, cum hæ tamen, nequaquam astra, sint, quæ particularium hominum particulares morbos re vera excitant, etenim si modum, quo astra in hæc inferiora agunt perpendamus, certè nullus alius esse potest, quàm per mediam aeris alterationem, ex qua humores nostri corporis alterati, ipsi tandem morbum inferant; His ita se habentibus quomodo possit constellatio quædam Petro, vel Ioanni melancholiam afferre; non alterato aere? nam si tanta aeris alteratio fieret, quæ corporis humores intemperatos redderet, aeris sanè alterationem illam, non tantùm Petrus, ac Ioannes, sed alij plures etiā persentirent; hinc iure meritò in optima Peripatheticorum schola habemus, nullo alio modo in hæc inferiora agere, quàm solo motu, ac lumine, quod cætera astra ab ipso Sole mutuarunt, & lumine quidem per se agunt (hoc enim propter quam ad ipsum ignis analogiam habet, calefacit, vt optimè nobis aperuit Franciscus Valesius in sua sacra Philosophia) motu verò ex accidenti agunt, nam quatenus accedunt, vel recedunt, eò magis, minusq. excalefaciunt, neq. aliam manifestam qualitatē syderibus attribui posse arbitramur, quandoquidem celestia corpora, cum materia ab hac sublunari diuersa cōstent, neq. frigida, neq. calida sunt, non grauitant, non leuitant, neq. aliqua alia qualitate afficiuntur; non ergo manifesta qualitate, neq. alio

ab

ab eo, quem diximus modo, ſydera in nos agunt; Nec eorumdem naturam, occultam virtutem, ſeu arcanos influxus adducant Aſtrologi, quoniam ſi nobis ignotæ ſunt ſublunarium rerum, in quibus quotidiè verſamur, ſubſtantiales formæ, profiteantur ne ipſi ſuperiores illas longè diſtantes à noſtris ſenſibus intelligere? & quamuis, quoad occultam vim ſpectat, propria efferant experimenta, illa tamen infida, incertaq. vt plurimum eſſe, piè proferre poſſumus, nam poſt rei euentum, quàm facillimum ſit ipſis, dùm ad cęlum ſe conuertunt, aſſignare cauſam, multi doctiſſimi viri teſtati ſunt, qui viderunt, quot refugia, quot angiportus, quot deniq. modos habeant Aſtrologi, quibus omnium cauſas inuenire poſſint, nullus enim ſyderum concurſus, vel aſpectus erit, qui pro ijs non faciat, habent luminarium eclypſes, habent planetarum copulas, vel maximas, vel magnas, vel medias, ſub his, vel illis Zodiaci ſignis, igneis, aereis, aqueis, terreis, habent quoq. alia plurima aſtra, & cum hæc non ſuffecerint, confugient ad aſpectus oppoſitos trigonos, tetragonos, & hexagonos, ſi neq. hæc fuerint ſatis, alia plura eis non deſunt, domus videlicet, exhaltationes, retrogradationes, atq. alia innumera; ſi verò ante rei euentum eos præſagire velis omnia mendacia inuenies. Amplius quomodo ipſis (vt doctiſſimus Saxonius in libello dè Plica ait) fidendum ſit, ſi ipſimet in ſuis principijs minimè inter ſe conuenire videantur? de numero enim orbium, motuum, atq. eorundem menſura, imò & de ordine quoq. digladiantur; plurimas tandem eorum ephemeridas aſpicias, & omnes diſsimiles, vt quibus credere debeas, ſanè ignores, & Valeſius in ſua ſacra Phil. c. 55. hæc habet " Arroganter Aſtrologi, quæ ad rationem motuũ cęlorum ſpectant, affirmant, quaſi ipſos nihil eorum, quæ ibi geruntur, lateat, cùm tamen, vt abſunt illa longè à noſtris ſenſibus difficillimum ex Ariſtotele ſit quidpiam de ipſis pronunciare, quod vel inde facilè eſt intelligere, quod annorum alia eſt ſupputatio apud Ptolomeum, alia apud Alphonſum, alia apud Copernicum, quaſi peritiſſimis eorũ exactam computationem motus Solis, qui celeſtium omnium videtur eſſe regulatiſſimus, & euidentiſsimus nondum tenentibus, aut annis ipſis non ſemper æqualibus, ſed inuicem ob cauſas nondum perſpectas variantibus; vix vlla ætas eſt, qua non inducant Aſtrologi nouã aliquam hypotheſim, & motum alium aliudue corpus ponant, quod euidens eſt argumentum incertitudinis, ſed adhuc nonnulla mihi liceat adducere, ex quodam ſapientiori Philoſopho aduerſus Aſtrologos, & primò, ſicuti eædẽ ſtellæ per quas omnia hæc inferiora ferri, agiq. contendunt, non vſquequaq. pruinas, aut calores cient, ſed mutant, & variant, tempeſtateſq. eodem in tempore alibi placidas, alibi violentas mouent, ergo non euenta quoq. rerum (addamus nos, & morborum) alia efficiunt in Chaldeis, alia in Getulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? par autem (ſubdit) inconſequens ipſum quidem corpus, & habitum tam profundi aeris ſub alio, atq. alio curuamine non eundem manere, in hominum autem euentibus, atq. negotijs ſtellas iſtas opinari idem

semper ostendere, si eas ex quacunq. terra conspexeris. Secundo si tam paruum, atque rapidum est momentum temporis, in quo homo nascens fatum accipit, vt ex ipsis in eodem illo puncto sub eodem circulo celi plures simul ad eadem competentiam nasci non queant, & si idci cò gemini quòq. non eadem vitę sorte sunt, quoniam non eodem temporis puncto æditi sunt; peto (inquit) respondeant. cursum illum temporis transuolantis, qui vix cogitatione animi comprehendi potest, quonã pacto, aut consulto assequi queant aut ipsi perspicere, & deprehendere, cum in tam præcipite dierum noctiumq. vertigine minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Tertiò cur sit quod homines vtriusqué sexus, omnium ætatum diuersis stellarum motibus in vitam editi, regionibus, sub quibus ęditi sunt longe distantibus, omnes tamen isti auhiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut in naui eodem fluctu obruti, eodemq. genere mortis, eodemq. ictu temporis interirent? Hoc certé numquàm eueniret, si momenta nascendi singulis attributa, suas vnumquodque leges haberent; Quod si quædam (subdit) in hominum morte, atque vita etiam diuersis temporibus editorum per stellarum pares quosdam postea conuentus paria nonnulla, & consimilia posse dicuntur obtingere, cur non aliquandò possint omnia quoquè paria vsu venire, vt existant huiuscemodi stellarum concursiones, & similitudines Socrates simul, & Aristones, & Platones multi genere, forma, ingenio, moribus, vita omni, & morte pari? quod nequaquàm prorsus fieri potest: non igitur hac causa propè vti queunt aduersum hominum impares ortus interitus pares. Hinc non sine ratione sapiens iste vir astrologos non esse consulendos suadebat; nàm (inquiebat) aut aduersa euentura dicunt, aut prospera, si dicunt prospera, & fallunt miser fies frustra expectando; si aduersa dicunt & mentiuntur miser fies frustra timendo; si vera respondent, eaq sunt non prospera. iam inde ex animo miser fies, antequàm è fato fias; si felicia promittũt eaq. euentura sunt, tum plané duo erunt incommoda, & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudii fructum spes tibi iam deflorauerit, sed quid ad auctoritatem Ptolomæi, atq. authoris libelli de decubitu ex mathematica scientia? iam superius, innuimus eorum placita de frequentioribus morbis, ex uniuersalibus aeris tempestatibus prodeuntibus verificari, non autem de aliis; hic autem addimus posse contingere, & frequenter, vt melancholiæ, & mentis alienationes fiant, dũ luna in ariete existens configuratur soli lumini addens nàm cum astra, mediante lumine in hæc inferiora agere dixerimus, nulli dubium est quod luna tunc temporis soli configurata, & lumini addens magis calefaciet, ac proinde in hæc inferiora magis aget unde adinuento patiente, cuius in capite atrabilarii humores redũdent vel alii quoquo modo peccantes, facile fundentur illi humores, qui prius quieti manebant, atq.

per cerebrum irrepentes inducent prædictas affectiones, & luna præsertim in ariete existente, quoniam quemadmodùm sol luminare maius in ariete existens ver affert, ita & luna luminare minus in ariete existens nobis veluti ver affert, quamuis longe satis obscurius, longeq. breuius. Vere aũt facilius funduntur humores, qui ab hyeme prius veluti cógelati manebant, & ita non ab occulta syderum, aut planetarum vi, sed à qualitate manifesta, qua mediante lumine in nos agunt producuntur affectiones istæ, vnde & recte Ptolomæus de stellarum errantium potestate agens in 5. Quadrip. c. 3. dixit Saturni, & aliarum stellarum vires constitui pro uarietate aspectuum solis, & lunæ, & lunam addidit, quia cum hæc terræ proxima sit, & humidis vaporibus vicina ab ipsa reddi corpora mollia voluit, & aliquantulum etiam calefieri, propterea quod à sole lumen accipiat; & sane si res examinetur, videmus à modico calore, quem ob módicum mutuatum lumen luna præbere potest, corpora mollia reddi, atq. laxari.

An à morsu canis vel alterius rabidi animalis melancholia inducatur? Cap. XXVIIII.

PRofectò non solum canes, vt voluit Galenus 6. de loc. aff. c. 5. sed & alia plura ex animantibus rabie tentari certissimũ est, apud Aristotelem n. 8 de hist. animal. Camelos & equos in rabiem agi testatum videmus, mulos, vulpes, atq. mustelas apud Auicenam, & C. Aurelianus vrsos, leopardos, & asinos eadẽ calamitate affligi scripsit, sed & hominem quoq. à nullo rabiente animali commorsum hanc in se labem contrahere non defuerunt viri doctissimi, qui scriptis mandarunt, inter quos fuit Petrus Salius Diuersus plura huiusce rei adducens experimenta, ac ipsemet C. Aurelianus l. 3. acut. affect. c. 9. hoc malum sponte sua in nonnullis ortum adnotauit quemamodum autem hoc rarissime contingit, & in aliis animantibus etiam, ita in canibus frequentissime, & vt plurimum experimur. His igitur ita se habentibus, dùm quęritur an à rabido cane homo commorsus melancholiam incurrat, sciendum est hoc virus à cane prodire non ratione morsus, sed ratione ipsius, spumæ, contagioseq. saliuę commorso homini communicatæ, hinc Iulianus Palmarius vir doctus duo proponit exempla, quibus probare vult non morsu dumtaxat, sed solo contactu rabidi canis saliuæ rabiem excitari posse; Rusticus quidam (inquit) rabie correptus, cum sibi è viuis migrandum esse intelligeret assidentes rogauit, vt quos mox deserturus esset, liberos, sibi deosculari liceret quod cum ei concessum fuisset, ecce septimo post die liberi eodem morbo correpti breui vitam cum morte commutarunt; Vidi etiã (subdit) ex estraminis, in quo rabidi sues decubuerãt, esu equos, boues, oues & quotquot stramentum degustassent rabie periisse; sic et

Car-

Cardanus de quodam Patritio Venero testatur, qui, se nescio, exoscu-
lato dumtaxat rabiente catulo, in eumdem incurrit morbum; Hinc ve-
rissima erit Aureliani sententia, nempe labem ab ea corporis parte exo
riri, quam primùm læthifera vis attigerit, illinc intrò subeuntem spiritus
humores, partisq. ipsius ictæ, demorsęue substantiam contagione in-
quinare, exin sensim in principes partes longiùs serpere, totumq. de-
mum permutare corpus. Hoc autem virus in humano corpore interdū
à morsu per mensem, interdùm per anni dimidium, imò & per integrum
annum latitat, antequàm suos prodeat effectus, quo tempore nullo pa-
cto hominē melancholicū dicendum esse certiores sumus; Præterea cū
alię sint melancholiæ species, in quibus ægri circa plura obiecta, seù
phantasmata, aliæ verò in quibus circa vnicum tantum obiectum de-
prauatam habent imaginationem, huius fortis melancholiam patien-
tur à rabido cane commorsi, quandoquidem circa metum aquæ tan-
tummodò est ipsorum deprauata imaginatio, aquam. n. videntes, aut
ipsam currentem, vel præcipitem cadentem audientes, aut denique
imaginantes summoperè expauescunt, torquentur, cruciantur, contre-
miscuntq. hinc huiuscemodi affectio à græcis hydrophobia, hoc est
aquæ metus appellata fuit, insuper cogitabundi ac pauidi fiūt aliorumq.
ac domesticorum quoq. commercia deuitant, solitudinem expetunt &
lucem, atq. perspicua odio habent, verissimum quidem est ab hoc ve-
neno in humoribus corruptionem, & magnam ex Galeno excitari 6.
loc. aff. c. 5. corrupti autem humores, aut mediantibus nigris vapori-
bus in cerebrum delatis, aut quia ipsi cerebrum occupent cum anima-
les spiritus obtenebrant & offuscant, melancholicas inducunt affectio-
nes, quemadmodum superius de pituita corrupta ex eodemmet Gale-
no probatum fuit quod & in pręsenti affectu contingere credendum
est; attamen quia in commorsis à rabido cane semper aquę metus con-
tingit, ac circa ipsum deprauatur imaginatio hinc non simpliciter à spi-
ritu animali tenebricoso reddito, sed à tali humorū corruptela, ac con-
tagio tenebricoso reddito iste aquæ metus, istaq. melancholiæ specie s
exoritur, cur autem hoc fiat suo loco explicare tentabimus; sed contra
eam, quam proponimus sententiam argui posset ex Galeno lib. de The-
riaca ad Pis. de hydrophobia .n. laborantibus loquens, ait, non solum
corpus ipsis inarescere, & conuelli interdum febriq. acri vri, sed animū
etiam delirare, & grauissimum ipsis afferre symptoma, quippe aquam
timent, ac propter multam siccitatem humidi tenentur desiderio, & à
potu abstinent, quia mente alienati id, quod auxiliari possit, non con-
siderant, fugientes .n. aquam pauentesq. miserrimo mortis genere in-
tereunt, ex quibus Galeni verbis non melancholiam, sed phrenitidem
potius esse huiusmodi affectionem colligimus, cum corpus acri febri
exuratur, & inarescat, nàm ex ipsomet lib. 2. de sympt. caus. c. 7. fe-

bris & præsertim acuta, est signum, quo phræniticum delirium à melancholico distinguimus, quod idem videtur confirmare 2. in 1. Prhorr.t: 17. dum ait in hydrophobia medicis omnibus summa in solidis animalis partibus siccitas fieri videri, atq. vna adaucta naturalis caliditas in igneam conuersa. Amplius veneni æstum demorsorum symptomata tibi indicabunt, nam anxii loco stare nesciunt, indignantur, furor, oculus toruus, & aspectus horrendus conspicitur; quæ omnia nõ melancholiã, sed maniacum potius, aut phræniticum si febris adsit, repræsentant delirium; hinc plures, & antiquiores, & recentiores rabiem ipsam inter maniæ species connumerarunt, quod & author definitionum medicarum fecit; Alii verò aiunt in hydrophobia adesse quidem ingentem totius corporis caliditatem & siccitatem, non tamen deprauari ullo pacto imaginationem, vel etiam principem actionem, & ratio inde petitur, quod virulentia ista cor petit, cum in demorsis (inquiunt ipsi) non alia de causa appareat spuma, nisi quia corde liquescant, cor autem non principium actionum est organum, sed cerebrum quare affecto corde in ipsis non contingit læsio, ergo neq. melancholia fieri poterit; si verò quæramus causam, cur isti metuant aquam, respondent, non ob deprauatam imaginationem, sed quia caliditas, & siccitas totius corporis iam habituata sit, & in adscititiam veluti naturam abierit, aquam .n. tãquam eorum aduentitiæ naturę contrariã perhorrescunt, & Petrus Salius hos aquæ metu vexari scripsit, non quia eorum imaginatio aliqua ex parte deprauata sit, & quia mens ipsis non cõstet, sed quia ab aqua, & aliis liquidis maxime lædantur, quam læsionem cum prima vice experti fuerint, nolunt postea, nec possunt propter ventriculi subuersionẽ siue resupinationem liquida assumere, hoc autem referebat Petrus Salius in occultã veneni qualitatem, vtraq. tamen sententia non omninò rationi consentanea esse videtur, nam & si canina rabies formam, & proprietatem habeat quæ nos latet, & hæc subinde solis præsidiis experientia adinuentis superari possit ex Galeno 11. lib. de simpl. med. fac. sermone de Carcinis, nihilominus ratione temperamenti & apertarum qualitatum, quibus virulentia hęc prædita est, indicationes curatorias valde vtiles nobis patefacere potest. hinc Galenus lib. 13. meth. c. 6. & 5. simpl. c. 18. venenorum manifestas qualitates semper contrariis præsidiis frangendas, superandasq. esse scriptum reliquit; quare si caninam virulentiam, ipsiusq. manifestas qualitates expẽdere velimus, ipsã ingenti potius humiditate præditam esse comperiemus, sed cũ hoc à nobis propositũ scopũ transcendat, illi sequentem quæstiunculam dicauimus; Ad rem igitur redeuntes dicimus hallucinari eos, qui nullo pacto imaginationem in commorsis à rabido cane deprauari aiunt, nã si à sola aquæ præsentia, imo à sola ipsius recordatione, & quod magis est, ab ipsius aquæ solo sonitu ægri tanto timore percutiantur, clamitent,

contremiscāt, & adeó excrucientur, necesse est vt in eis aliquo modo sit deprauata, ac peruersa imaginatio, alias. n. neq. si cęlum rueret ita exagitari deberent; præterea cum à pituita corrupta, ac cerebrum obsidente procreetur hoc vitium. vt infra ostendetur, non negabit melācholiam fieri, ac proinde imaginationem deprauatam esse qui Galenū perlegerit 2. in 5. Epid. t. 38. Quando autem dicunt illi, cor affici, non cerebrum, quia spuma corde liquescente appareat maxime aberrant, quoniam & in causonide, & in torrido marasmo spuma appareret, sed quid plura? obseruatum est circa os hydrophobicorū, vt plurimū nullā apparere spumam, vt doctissimus vir Eustachius Rudius testatur lib. 4. de morb. venen. & occ. c. 13. quomodo igitur corde liquescunt? quod si spuma appareat in hidrophobicis, ea solum in vltimis horis, & dum sunt propē mortem, apparere solet, quo tempore cum maximè agitentur isti, & copiosa cerebri scateant humiditate, mirum non est, si circa os spuma contingat, non secus ac epilepticis per essentiam à pituitoso humore contingit, sed neq. cor affici in hoc affectu ratio suadet, quoniam cum maxima adsit homorum corruptio, quomodo posset cor illam perferre absq. quod nullum animi deliquium nulla syncopes, nulla palpitatio succederet? Cor .n. ingentem labem diutius perferre nequit, statutum igitur sit non cor, sed cerebrum affici tum ex melancholicis symptomatibus, ac præsertim ex aquæ metu, tum ex eo, quod in subsequenti quęstiuncula dicetur, sed contra hoc, quod ex aquę metu comprobamus, excellentissimi viri Iosephi de Aromatariis noua insurgit, & ab eodem inuenta opinio, de qua in lucem editus extat liber, cui titulus est Disputatio de rabie contagiosa, in quo ostendit diffuse ac perdocte. non ob deprauatam imaginationem fieri aquę metum, sed ob anginosum affectum, imo plures adstruit adesse hydrophobicos qui nullo pacto mente alienati sunt, sed inculpatas habent principes actiones; Ego qui tanti amici, ac Domini mei sententiam plurimi facio (Condiscipulos .n. & commensales etiam nos fecerunt Patauina gymnasia) nolo, nec possum re vera à doctissimi viri doctrina recedere, etiam si pro meę opinionis tutela à nonnullis deflectere cogar, sed de his cap. 32. Remanet modo vt authoritatibus ex Galeno, & aliis in contrarium adductis satisfaciamus, & quoad locum illum ex lib de theriaca ad Pis. excerptum, dicimus, non absq. ratione nonnullos existimasse libellum non esse Gal. legittimum, quemadmodum, & alii ab eo, dum esset iunior, conscriptū fuisse asserunt, & ob id in antiquorum, ac pręceptoris sui potissimum opinionem lapsum fuisse, sed iam prouectior ætate factus Galenus solum quidquid alii senserint, cōmemorauit, neq. id propria assertione con firmauit, vti apertissime videre est 2. in 5. Proreth. t. 17. ibi. n. commemoratæ omnium medicorum sententię non ita adstipulari videtur Galenus, cū dicat omnibus quidē medicis, non tamen sibi, ita visum esse

hæc

hæc autem facile confirmari possunt, quia cum in lib. de Theriaca cit. habeamus corpus inarescere febriq. acri vri, experientia manifestum est, neq. inarescere corpus, neque febre vlla tentari, quemadmodum inter recentiores Rudius, & Merenda ex doctissimi Simonis nostri commentariis qui in scribendo inter Lucenses Medicos lauream reportauit, fidissime testantur, imo Cęl. Aur. c. 12. lib. suprac. hac vna nota, febris dico absentia à phrenitide discernit hydrophobiam, si verò rabientes nonnumquàm febricitasse contigerit, id potius ex corporis apparatu, & pręuia dispositione contigisse credendum est, quoniam vt verum fatear demorsorum symptoma ex Merenda, vno, aut altero excepto, nempe anxietate quadam interna, cum abiectione quadam animi, & aquæ metu, ita incerta sunt, ac varia, vt eandem illorum faciem raro in duobus eo malo correptis deprehendas, videtur .n. venenum illud caninum, vt & atra bilis, & vinum laborantium moribus & pręsenti constitutioni se se accomodare; quod deniq. definitionum medicarum author, atq. alii inter maniaca deliria hydrophobiam reposuerint propter apparentia symptomata, nihil est, quandoquidem de varietate, atq. incertitudine symptomatum audiuistis, hęc .n. omnia, vt de febre diximus determinatum quemdam corporis subsequuntur apparatum, sed nonne sępe insuper melancholię maniam, & manię melancholiam permixtam esse videmus? ampliùs nonne etiam interdùm pręter timorem, ac tristitiam in ipsa melancholia indignatio, furor, oculus toruus & horrendus aspectus cernuntur, quę symptomata in maniacis semper extant? Indignatio ex molestia & vellicatione intus percepta nascitur, quo etiam fit, vt anxii stare loco nesciant, neq. quiescere possint, furor ex indignatione, oculus toruus, & aspectus horrendus ex tristi cogitatione, mærore, inedia ac vigiliis, amplius in obuios interdùm irruunt, quia ipsorum conspectus ipsis molestus est, aut suspectus etiam, ne si bi iàm satis afflictis molesti quocumq. modo sint, quare non est vt ob id hydrophobiam inter melancholiæ species recensere desistamus; Hinc audiatis quę profert Merenda ex doctissimo Simonio nostro eius pręceptore libello de spuma canis rabidi, Vnde namq. (inquit ipse) hydrophobia illa, nisi à læsa phantasia? an non & quos melancholicos vocamus eorū nonnulli alia, atq. alia citra manifestam causam timent? Hûc accedit conuulsio illa corporis, latratus, impetus in alios, quæ omnia insaniæ, & melancholię certissima indicia sunt, & sanè ego quoq. Eud emi sententię adhęreo, qui censuit hanc esse melancholię speciem cuius peculiaris sit illa proprietas, abhorrere ab aqua; quam ratione vestigare non magis possimus, quàm cur alius acrophobus, alius pantaphobus sit alius item ruiturum cęlum opinetur, vel aliud huiusmodi absurdum, longeq. à ratione alienum cum metu, et mestitia cogitet, atque loquatur ; Hactenus ex Merenda, sed iam ad manifestum huius veneni excessum descendamus.

An

An siccum vel humidum sit in rabientibus venenum? Cap. XXX.

PRæter allatas superius rationes, & authoritates, quę maximā caliditatem, ac siccitatem in hoc veneno adesse testabantur non desunt aliæ et plures, quandoquidem ferè omnes Medici, qui de rabie scripserunt, huiuscemodi venenum siccum esse statuerunt, vndè fortasse meliùs esset cùm multis errare, quàm velle cum paucis sapere; verum .n. vero sola ob oculos veritas est habenda, namq. amicus Plato, amicus Socrates, at magis amica hęc, et idcirco quicquid pro veritate sentiemus ac quę illi magis consona fore adinuenerimus, liberè adducemus, etiam si nobis ab Hippocratis, et Galeni placitis recedendum foret; Doctissimus Capiuaccius hoc venenum igneum esse, et ob id summè calidum et siccum lib. de Venen. c. 12. scripsit, atq. ad huius sententię confirmationem adducit historiam cuiusdam dissecti cadaueris, in quo tria notanda apparuerunt, nàm primo nulla aderat humiditas aquosa in pericardio, tota erat consumpta ab hoc igneo veneno; secundò sinus cordis conspiciebantur aridi, et sanguine prorsus destituti; tertio in pericardio portio quædam obseruata fuit fermé combusta, et in puluerem redacta. Alii etiam siccum esse venenum ex eo commonstrant, quod nullum animal huic vitio magis obnoxium sit, quàm canis, hic. n. vt refert Galenus 1. de temperam. c. 5. cum calidus, et siccus sit ad hominem collatus, facile in calidum, et siccum quoq. morbosum affectum incidit, hinc etiam Galenus lib. 6. de loc. aff. sub canicula canes maxime in furorem agi scripsit. Huic quoq. opinioni fauet Auic. lib. 4. fen. 6. tr. 4. c. 5. vbi hæc habet,, Accidit cani rabies, quę est conuersio suæ complexionis ad malitiam malā (alii legũt ad melancholiā) malignā, venenosam, et accidit ei hæc conuersio, aut ex aere, aut ex cibis, et pòtibus, ex aere verò, quoniā calor vehemens adurit humores eius, quare fit rabiosus in autumno, aut congelat, frigus vehemens sanguinem eius, faciens ipsum decliuē ad melancholicitatem, quare fit rabiosus in vere, ita vt ex Auicenna hoc venenum fiat ex sanguine, aut per summum calorem, aut per sũmum frigus iam melancholico reddito, sed melancholicus sanguis siccus est, ergo et siccũ venenum erit; sed re vera nō admodum sibi constans videtur Auic., quoniam (prætereo modo canes rabiosos etiam fieri hyeme, et estate inchoantibus, quæ tempora neq. magnus calor neq. summum frigus præcessit) subdens cibos, et potus rabiem inducentes ait esse sanguinem interfectorum, cadauera corrupta, putridas aquas, quæ omnia cum corrupta sint, ac superflua diffluant humiditate necesse est, vt canis sanguinem, ipsiusq. temperamentum, dùm ipsis propriam corruptionem impartiuntur, ad nimiam humiditatem alterēt

atq. commutant, ac proinde in ipso non siccum, sed humidum producatur venenum, ad Galenum verò dicentem sub canicula maxime canes in furorem agi, iam responsum est, ęque .n. per brumę frigora, et per solstitia, atq. per æstatis ardores morbo istiusmodi corripiuntur canes, hoc asserunt venatores, et qui canes multos ad venationis voluptatem alunt, qũ vero dicunt nullum animal magis tentari rabie, morboso affectu calido, et sicco quã canis, quia tẽperamento calidus, et siccus sit, forte non omnia vere prolata sunt, quoniã, et si concedamus canem aliis animantibus sępius hoc affectu vexari, quod in ipsius inexplicabilem, occultamq. naturam referendum est potius, non tamen opinamur rabiem esse calidum, et siccum affectum, quemadmodum neq. calidum, et siccum canis temperamentum esse, ita pro certo habendum est, nàm si de cane sermo sit, nullum ex domesticis animalibus hoc frigidius, nullum animal celerius friget, aut tremit, nullum libentius apricatur, nullum freq:entius loca ignis petit, prope ignem iacet, propè fornacem dormit, atq. vbi hęc deficiant, super calentibus ipsis, cineribus, tanquam super stragula cubat, vbi solis, aut ęstum perferre nequiuerit, atq. paulisper vmbram, et frigidiorem auram captarit, continuò redit eodem, vnde discesserat, ad radios dico, focumq. id quod vel sub ipsa canicula canes ind iscriminatim omnes facere videmus, sed concedatur Galeno canes calido, et sicco temperamento donatos esse, quid inde? non ne leones, et alia plura animantia extant, quę in collatione ad humanum temperamentum canibus ipsis longè calidiora et sicciora sunt, quæ hoc vitio tentari deberent, cum tamen nunquàm, aut rarissime tententur? Capiuaccio tandẽ respondetur pericardium omni humiditate priuatum, et sinus cordis omni sanguine destitutos, nec non pericardii portionem ferme combustam fuisse in illo à canina rabie extincto, non quidem propter veneni vim exurentem, sed propter alias causas, quarum potissime sunt omnimoda, atq. diutina ab omni liquidorũ potu abstinentia, necnõ cordis feruens natiua caliditas, atq. dilatationis &cõstrictionis assiduus motus, cuius gratia humiditas illa in pericardio continetur, nàm prouida natura hanc aquam in pericardio generauit, ne cor ob perennes motus assiduo ardore torreretur; Cæterum humidum esse caninum virus ex eo coniicitur, quod sola rabidorum canum saliua hominem contanges, rabiem excitet, sicuti lib. 6. de loc. aff. Galenus adnotauit ita vt contagiosum sit hoc venenum, quod magis confirmat Aurelianus lib. 3. acut. affect. c. 9 dum scribit, quosdam sola inspiratione odoris ex rabido cane rabidos factos, contagiosum autem venenum quis siccum appelletur. nullus certe nàm siccitas contagioni aduersissima est, quemadmodum humiditas illi ancillatur, hinc videmus variolas, scabiem, phtisim, pestem aliosq. contagiosos morbos, omnes humidos esse, quare et rabies humidus erit affectus, verum hoc etiam

con-

confirmatur, quia cũ segniùs diffundatur hoc venenũ, crassiorem habere substãtiam, & eam lentoris cuiusdam participẽ ostendit, præterea si calidum, & siccũ esset hoc venenum, nonne confestim in demorsis, sicut in alijs venenatis ictibus, vehemẽs perciperetur dolor, proptereaq; pars icta certissimè inflãmaretur, aliaq; perniciosa suborirẽtur symptomata, cum tñ à rabido cane demorsos nullus prorsus ardoris sensus torqueat, nec aliud ipsos tunc tẽporis manifestè lædat, nisi à veluti simplici quouis alio vulnere illatus dolor, præterea cum præceptũ sit Galeni lib. 13. meth. oportere nedum in deleterijs alijs, sed etiã in omni venenatarum ferarũ morsu qualitates manifestas, quas in demorsis corporibus inferunt perpendere, & eas contrarijs præsidijs curare, modò si quis diligenter ea remedia perpenderit, quę ab ipso Galen. & alijs ferè omnib. in demorsis à cane rabido maximè probãtur, illa omnia sicciora esse comperiet; hinc Gal. & ante ipsum Dioscor. cancrorum fluuiatilium cinerẽ, qui exiccatorius est, tum solum, tum magis cum gentiana, & thure lib. 11. simpl. probabat, & AEtius lib. 2. & 6. bitumen iudaicum extollit quod non modò hydrophobiam arcere, sed quos timor iam primùm inuaserit aquæ, ẽt sanare inquit, ab alijs alia plurima proponũtur, vt allium, centauræa minor, aristolochia, scordium, chamedrys, quibus omnibus non parua exiccandi vis inest; Tandem cum virulentia hęc si vllam principum partiũ occupet, ea cerebrũ sit, quod semper humidũ sui natura est, non erit præter rationem existimare, & illam humidã esse; cur aũt cerebro plus negocij, quàm cordi facessat pernicies ista, prę ter aquę metum, abiectionem, męroremq; animi, cuius propriũ domicilium in cerebri substantia residere medicorum omnium consensus est, ratio quoq; afferri potest, quandoquidem cum venenum hoc à rabiẽtis animalis ore proficiscatur cerebrum à noxijs excrementis præsertim per os expurgatur, & cerebri excrementa semper à prædominio pituitosa sunt, vnde Diosc. lib. 6. c. 39. à rabido cane largã, spumãtemq; pituitam naribus, & ore proijci testatus est, hæc aũt excrementa cum corruptelam, ac venenositatẽ in canis corpore conceperint, dum morsu homini cõicantur, conuertunt, quicquid tangunt, quod dispositũ, aptumq; sit in sui naturam mutari, sed cum in habentibus symboleitatem facilior fiat transmutatio, rationi consonum est vt non spirituosam substantiam, neq; calidiores, & tenuiores humores quemadmodum in aspidũ, viperarum, & similium animalium virulentia fit, sed potius pituitosum sanguinem, tanquam sibi similem succum inuadant, & sensim inficiãt, cum autem cor bilioso potiùs, & puriore alatur sanguine, & omnium membrorum sit robustissimum, cerebrum contra laxum, molle, & imbecillum sit, vti quod frigidius, humidius, & maximum est, & pituitoso sanguine, eoq. copiosissimo nutriatur, facile est, vt vna cum copioso alimento, ac sanguine pituitoso venenum quoq. in cerebrũ trahatur. &c.

Cur aquam metuant, qui rabie iam manifesta detinentur?
Cap. X X X I.

Oc non in occultam aquę naturam referendum est, quoniam cum ęquè metuāt, si ipsis offerantur iura, vinum, & alia potabilia, ac liquida, ista quoq; necesse esset, vt eandem occultam haberent naturam, quam aqua, quod tamen dicere maximè absurdum est; Duplicem ex alijs superius tetigimus causam. Prior est, quia in hoc veneno affectis totius corporis caliditas, & siccitas habituata sit, & in adscititiam veluti naturam abierit, vnde aquam perhorrescant isti, tanquam eorum aduentitiæ naturæ contrariam; Altera est Petri Salij dicentis ab his aquā, & alia liquida metui, & abhorreri, quia ex illorum assumptione maximè lędantur, quam insignem lęsionē prima vice, qua assumunt, experiuntur maximam ventriculi subuersionē, & internum cruciatum persentientes; Hoc aūt propter veneni peculiarem naturam, & antipathiā ad omnia liquida habentis fieri dixit, per quā ita à liquidis exasperatur, & efferatur, vt inde maiori feritate exultans internas partes sæpiùs petat, ac cruciet; cum itaq; & priori potu iam primam perceperint læsionem, deinceps ex sola ipsius inspectione aut imaginatione odium, & auersio subsequitur propter maximū consensum, quē habet ventriculus cum rebus, vel visis, vel imaginatis, sępè namq; videmus ob res visas, quæ sunt abominabiles, plerosq; vomitum incurrere, sicuti, & alios ex sola earum imaginatione in eundem incidere; prætereo quod addit Sal. de læsa deglutitione propter aliquā virosam qualitatem, vt hinc difficilius liquida, quàm solida deglutiantur, à rabidis, quandoquidem hoc à ratione alienissimum est, si verò de alia ab ipso allata causā loquamur, hęc certè nonnulla, quę vera sunt cōtinet, quadā tū ex parte suspecta est, nam quod à liquidis assumptis hydrophobici lædantur, quia ab illis venenū magis exasperetur, propter ad ea, quam habet anthipathiam, hoc suspectum facile redditur, dum quis obijciat, alimenta actu, & aspectu quidem solida, sed tū potestate humidiora, & in quibus plurimus succus liquidus actu cōtinetur, dum primum n. in ore tenētur, ac manduntur, statim in succum pro maiori parte liquescunt, vt sunt pepones, anguriæ, pruna, & alij horarij fructus, neq; ista tamen hydroplobici auersantur, aut perhorrescunt, neq; ab illis assumptis sensibilem læsionem sentiunt; Ab ijs verò qui caliditatem, & siccitatem in adscititiam naturam commutatam statuunt recedēdum est, quandoquidem, vt superiùs ostensum est nequaquam calidum, & siccum est huiuscemodi venenum, sed & hac eadem ratione, qui torrido marasmo affecti sunt, omnes aquā, nisi expauescerēt saltem abhorrerent in potu, sed nōne diximus etiam hosce non solùm aquā, sed oīa liquida metuere? modò si aquā quia illorum adnentitię naturæ calidę, & siccæ sit contraria, metuūt vinum quod calidum, & siccum est, expauescere non deberent; Pretereunda quoq; esset Aetij sententia dicentis hoc cōtingere, quia patētes in aqua rabidi canis imaginē videre imaginentur,

ginentur, cuius speciem recolentes protinus ingenti terrore corripiũtur; necnon ea prætereunda esset opinio, quam alij excogitarunt, dicẽtes à rabie affectis aquam metui, quia propriam speciem, seu faciẽ iratam, & à naturali valdè immutatã intueantur; certè nugantur isti, nam cum rabientes non solùm aquam, sed liquida omnia metuant, multa ex ijs offerri possunt, quę turbida cum sint, nullum imaginis reflexũ admittent, & tñ hæc quoq. perhorrescent rabie detenti. Sed omnium aliorum prætermissa opinione ad Gal. vel authorẽ, quisquis fuerit, libri de Ther. ad Pis. deueniamus, à quo habemus hydrophobicos propter multam siccitatem humidi teneri desiderio, sed à potu abstinere, quia mẽte alienati id quod auxiliari possit, non cõsiderant; Sed iam patet hydrophobicos mente quidem nõ esse alienatos, & si quodammodo in ipsis deprauata sit imaginatio, at esto eos mente omninò esse alienatos, cur semper, cur omnes, quamuis à medicis obnoxiè rogati aquam non bibunt, sed ipsam detestantur, abominantur, expauescunt? nonne phrænitici, ac maniaci, etiã si mente non constent, ex calido, ac sicco teneantur affectu, nisi semper rogati, saltem interdum bibunt, & potũ nonnunquam expetunt? præterea quã siccitate tenẽtur hydrophobici si multa abundent humiditate, humidi desiderio non tenentur neq. de necessitate sitiunt, neq. tandem ipsis aqua vllum potest afferre auxilium, sed si ex Gal. mẽte afferebat auxilium aqua cur ipsam aut interiùs, aut exteriùs nunquam proposuit? non proposuit, dices, quia illam nimis expauescunt ægri, hoc verissimum est, dum principẽ partem, nempè cerebrum, occupauit venenum, ac suas vires prodidit, sed dũ latitat, cur saltem ad præseruationem non proposuit Gal. cum calido, & sicco affectui secundum ambas qualitates mirificè aduersetur? hoc certè, & si quid aliud, non esse Gal. legitimum librũ illum, prodit; Cæterum cum iam in longius excreuerit problemma, decernẽdum est, quod superiùs sancitum fuit, caninum virus substantia corruptũ, viscidum, atq. temperatura humidissimum esse, & ideo rabientes omnia liquida, quę sola actu humida sunt, abominari, atq. expauescere, quoniã virus sui natura humidissimum fouere, & adaugere valent, hoc aũt vlterius confirmatur, si duo ab omnib. recepta, ac veluti fundamẽta supponamus, quorum vnum est circa ventriculi appetitum, alterum verò circa mutuum ventriculi, ac cerebri consensum; & quoad ventriculi spectat appetentiam, omnes sciunt, (& est Gal. præceptum lib. de arte parua) quod ille, dum naturaliter constitutus est, similia appetit, & contraria respuit, ita dum præter naturam se habet, ea, quæ proprijs vitijs contraria sunt, expetit, tanquam eorũ medicamina, ea verò, quæ eosdẽ affectus præter naturã fouere, & augere possunt, abhorret, & aufugit; exẽplo sint prægnãtes, quæ interdũ abhorrẽt alimenta sui natura optima, & alia praua, ac vitiosa appetũt, neq. ab eis lædũtur, quia prauos, & corruptos humores in ventriculo, ac potissimùm circa os superius illius existentes cõtraria qualitate frangunt, discutiunt, edomant, vnde & optimè cõsuluit

Auic. de Pica tractans, vt hæc alioquin absurda ab ijs expetita, aliqua ex parte concedantur, quia ab ipsis mirum in modum iuuantur, sicut ab his, quæ fastidiunt, adeò nonnunquam læduntur prægnantes, vt ex sola horum oblatione in animi defectum incidant; Mutuum verò cerebri, ac ventriculi consensum 3. de loc.aff.c.7. declarauit Gal.nam cerebrum (scripsit ille) ventriculo, & ventriculus cerebro suas affectiones transmittit, idq. propter neruorũ à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinem, propter quos etiam sensus huic particulæ, quàm vlli reliquarum corporis partiũ acutior est; Hoc igitur stante cum summis tum medicis, tum philosophis in confesso sit, & ab humoribus, & omninò à corporis temperatura animæ actiones alterari, quis miretur rabientes quoq. à corrupta, insigniq. humiditate penes eiusdem cerebri substant à obsessos, cuius vi, & os ipsum ventriculi compatiens maximè subuertitur, ac resupinatur, aquam, & omnia liquida, quæ actu illam humiditatem souere, & augere possunt, adeò perhorrescere? Hinc dicebat doctissimus Rud. constare experientia, quod hydrophobici, si sæpiùs liquida deglutire cogantur, aut eadem ipsis sæpiùs offerãtur, maximam noxam incurrunt, vnde non parum hallucinati sunt ex antiquioribus, qui ea, à quibus maximè iuuarentur, ipsos auersari putarunt, & hęc proposito problėmati satisfaciant, prout ex manifestis qualitatibus haurire, ac probabiliter veritatẽ ostendere licuit, nam & ante oculos nobis quoq. huius veneni proprietatem proponimus, tanquam huius rei certiorem, sed abditam causam, vnde fortasse ex doctiss. Simonio nro (referente Merẽda) tutius fuisset hic sobriè philosophari quàm velle id scire, quod demonstrari nequit, nam sua veneno canis, vt & veneno phalãgij atq. aliorũ peculiaris est proprietas. Hęc sunt ea, quę veluti cũalij sequutiens scripsi, antequã veniret ad manus eruditiss. excellentiss. Arom. opus de rabie contagiosa, quo perspecto subsequens caput adnexi.

Quod senserit Author circa superius problemma perlecto Excellentissimi Aromatarij opere. Cap. XXXII.

Profectò ex noui operis, operis verè aurei lectione, non secus ac à Sole nocturnæ tenebræ fugantur, tenebris intellectus fugatis, atq. dissipatis, facilior nobis est aditus ad indagandã supracit. problėmatis causam, & hanc non ex occultis, sed manifestis huiusce veneni qualitatibus, ad quã maximè facit opinio Excellenti. Aromat. quã in superioribus tetigimus, ille .n. in elaboratissimo tractatu de Rabie contagiosa optimè cõmonstrat rabiem esse quandam anginæ speciem qua in angina, vel larinx afficiatur, vel æsophagus phlegmate repleatur, vti facillimè (inquit ipse) per sectionẽ patere potest, Huic sanè opinioni, quæ pluribus, ijsq. doctissimis rationibus, ac tandẽ experientię optimę rerum magistrę innititur, ego omnino subscribo; at dum de rabidorum aquæ metu pertractat in hoc ab excellentissimo viro fortè quadantenus recedere cogar, non .n. ob imminens

minens dumtaxat strangulationis periculum; potabilium metu affici rabidos existimare, namq. si hoc esset, possent auersare quemcunq. potum, & à liquidis abstinere, non tñ tanto terrore affici ab eorundẽ aspectu, nam quemadmodum plures ab angina non contagiosa correpti liquida deglutire absq. strangulationis periculo nequaquam possunt, & tñ illorum aspectum minime formidant, sic & in rabidis idem contingere posset, & præsertim ijs, qui mente constant; cum rabidorũ nonnullos mente non alienari arbitrentur doctissimi viri. Attamen cum omnes, quos iam progressa rabies occupat, hoc metu affici certiores simus, alia inuestigãda est causa, nec meo iudicio (quod pace tanti viri dixisse volo) responsio, quam cuidã tacitę obiectioni dedit excellentiss. Aromat. dubietatẽ prorsus tollere videtur, sic in 8. partic. 4. par. scribit excellentiss. Dominus meus. " Nec instet aliquis ex hoc, quod quandoq. accidat rabidos ex aquæ intuitu lædi primò, quàm ex ipsa potatione, id etenim, & nos quoq. scimus ab Aureliano, & Cassio confirmatum quibus assentimur; Huic obiectioni respõsio excellentiss. viri duplex est, vtramq. affero; prior est," Sed addimus id ob aliã causam contingere, ob nimiam scilicet disgregationem iam ægrotantis oculi factã a rebus lucidis; Altera verò hęc est," A visione citiùs, & fortiùs immaginationem commoueri; Quoad hanc spectat, & nos verissimum esse dicimus à visione citiùs, & fortiùs imaginationẽ cõmoueri, sed si supponamus rabidum non adhuc expertum esse à potu periculum strangulationis, quomodo ab aspectu potabiliũ ad id periculum formidandum commoueatur immaginatio? non est vt dicamus rabidos terreri à potulentis proptcr dolorem, quem persentiant in faucibus ita vt pertimescant à potu ipsum adauctũ iri, hoc. n. & de esculentis quoq. contingere par esset, nec tñ cõtingit, prę terquamquod, rabidi de nullo conquerantur dolore circa illas partes, vti etiã confirmat excellentiss. Aromat. part. vlt. par. 4. dum nobis rationes insinuat, ob quas non conquerantur rabidi de prędicto dolore, cum cynanchici, seu anginosi sint; Quoad alteram verò responsionem pertinet, neq. hanc propositæ obiectioni omninò satisfacere arbitramur, nam si quæcunq. liquida perhorrhescat rabidus, quid huc spectat ægrotantis oculi disgregatio, quã lucida excitant? vina rubra, & nigricantia, à quibus potius cõgregatio, quàm disgregatio fit, non secus ac aquam reformidant ægri; præterea si ab aquæ sonitu, non dicam visu, & à nomine perterreantur rabidi (nam & excellentiss. quoq. vir par. 5. partic. 5. sonum, & nomen aquę fugiẽda esse docet) quo ad disgregationem perspicuitate, vel luciditate inductã confugiamus? Ego in superiori cap. huius aquę seu liquidorum metus causam reijeci tum in manifestam, tum in occultam qualitatẽ, in præsentia occultã silẽtio inuoluo, manifestã verò tetigisse visus est quoquo modo excell. Arom. p. 4. parti. 2. dum primum affert modũ, quo potus impedire potest in hydrophobicis, etiam si ille hanc causam ad potus impedimentũ, non ad metũ afferat, eamq. ibi, vel quoad impedimentũ

respuat;

respuat;& causa hæc est rõne abominationis,quę põt(inquit ipse) progigni,vel ab intensa humida qualitate stomachũ alterãte,vel à frigida, humidaq.materia ipsum occupante,hæc tandem verba mihi dederunt ansam olfaciendi,quam puto huiusce motus esse veriorem causam;sed antequam ipsam in medium adducam, mihi nonnulla liceat crassa minerua ratiocinari,eaq. tanquam fundamẽta iacere,super quibus meam sententiam construam. Ego in superioribus iam explicaui rabiem dependere à contagioso veneno,eoq.humidissimo,quod etiam si per inspiratum trahatur, nihilominus vt plurimum per spumã â rabido animali,vel morsu,vel aliter impertitam communicatur,modò hæc spuma sit,est spumosa excremẽta pituitæ naturam redolent, pituitæ aũt metropolis cerebrum est;quare & ab hoc veneno cerebrũ noxam incurrere non sine ratione statuerant doctissimi in re medica viri,hinc magis in dies labefactato cerebro,adauctaq.maligna materia vicinioribus partibus communicatur noxa,& præsertim ijs,per quas expurgari cerebrũ solet,ita vt mirum non sit,si fauces,æsophagus,& larynx hac humidiori,viscidiori,contagiosaq.materia repleantur,quæ dum in illis partibus stabulatur,magnum strangulationis periculum excitat, & tunc nõ latitans amplius,sed rabies manifesta dici promeretur; His ita sese habentibus mirum non erit,si tanto ab aqua, cæterisq. liquidis,metu angantur rabidi,etiam si ipsa potare non cogatur,sed dumtaxat ijs visis, vel etiam,quod magis est,eorundem sonitu,aut nomine auditis.hec.n. quocunq. modo percepta non solùm imaginationem mouent ad reflectendam se ipsam super strangulationis periculo,& proinde ad timorẽ adaugendum, quemadmodum rectè sensit excellẽtissimus Aromatarius,verùm etiam,cum actu liquida sint, & humida, humidiorẽ materiam in faucibus contentam propter sympathiam, quam actu humida habent,commouent,& exagitant, qua commota, & agitata periculum strangulationis intenditur,& ita maior metus incutitur ; imò tantus imaginationi repræsentatur metus,vt ipsa imaginatio circa hoc strangulationis phantasma deprauetur, ex vehementi enim atq. terrifico phantasmate imaginationem corrumpi, seu deprauari posse nõ est,qui neget,hinc à tenebricoso phantasmate melancholia induci scripsit doctissimus Capiuaccius, & hoc quod de sympathia fertur, ex eo facilè confirmatur,quia in alijs anginis non cõtagiosis nequaquam hic aquę metus insurgit,cum materia easdem producens ita insigni humiditate non excellat;nec me quid nimis,& vltra credulitatem dixisse,fortè miretur aliquis,quandoquidem si legerit esse medicorũ pręceptum,quod pueri,quibus erumpant variolæ,cooperiantur pannis rubro colore infectis,& hoc non ob aliam causam,nisi quia à rubro pannorum colore sanguis variolas efficiens faciliùs promoueatur,& ad cutim,vt ita dixerim, alliciatur, proculdubio cessabit admiratio, nam si tanta vis, ac sympathia est in solo colore, vt qui ab internis partibus ad externas sanguinem prolicere ac veluti trahere posit,quantò magis credendũ

erit

erit hanc vim,atq; sympathiam commouendi humores reperiri posse in vna ex primis qualitatibus? Remanet tandem, vt quædã diluatur contrarietas inter authores de rabie conscribentes,si quidẽ in hydrophobia, alij mente alienatos esse volunt ęgrotantes, alij verò eosdẽ mente interdum cõstare scribunt,quod postremum ijs aduersari videtur, quę c.27.prolata fuerunt,asserentibus nobis hydrophobiã inter melancholiæ species reponi,& idcircò aliquam ex principibus actionibus in ea depravatam existere; Respondetur melãcholiam (quod & eo loci iam tetigimus) dupliciter considerari,vel quatenus in ea non vna princeps actio,sed plures deprauantur,vel quatenus vnica tantùm deprauatur, nempè imaginatio,& hęc rursus, vel circa plura obiecta, seu phantasmata , vel circa vnicum dumtaxat obiectum , & quod de melancholia dicimus idem ad hydrophobiam coarctare possumus ; modò , qui hydrophobicos mente constare aiunt,intelligunt de ijs,in quibus non plures principes actiones,sed imaginatio sola,& hæc circa vnicum dũtaxat obiectum deprauata est,nempè circa aquę metum,quare cum illi in nullis alijs rebus à ratione sint deuij,mirũ non est,si hos mente constare,reliquos verò,qui pluribus in rebus aberrant mẽte alienatos esse ab authoribus statutum fuerit,ita vt priores non simpliciter quidem,& absolutè,sed respectiuè ad hos postremos,mente cõstare à scriptoribus intelligi nos arbitrari debeamus; hic finis esto problemati, in quo plurima, qui dissona sunt,& erronea,omnia mea sunt,si verò quid recti fortè inerit,id totum excellentiss. Aromatario me debere profiteor . &c.

Cur ex Auicenna à rabido cane demorsorum salus desperanda non sit , etiam si aquam metuant , dummodò in speculo se ipsos cognouerint ? Cap. X X X I I I.

HOC testatus est Auicennas lib.4. fen.6. tr.4.c.9. his verbis Et quando peruenit esse suum ad timorẽ aquæ,tunc tu non paueas iterum,dum non sit talis, vt non cognoscat faciem suam in speculo,& hoc idem ex ipsomet Auicẽna descripsit Rud.lib.4.de morb.occult.& ven.c.13. Iam statutum est huiuscemodi venenum cerebrum inuadere,quare si hoc verũ sit,quod Auic. profert, non aliunde fieri potest,nisi quia virus non adhuc omninò caput occupauit,nec cerebri substantiam insigniter labefactauit,quod inde patet,quia facultas animalis cognoscens prorsus læsa non apparet; Refert tñ Rud.hoc se falsum deprehendisse,cum contemplandũ speculum hydrophobia laborantibus ipse proprijs manibus obtulerit, qui licèt se ipsos probè cognouerint, nihilominus periere; & Rud. Gal. sententiæ adstipulatur in 3 de morb.vulg.com.3.partic.75. nã à rabidis canibus morsos,vbi illis aquę formido incesserit,breui postea mori scripsit ; Sed Rud. respondere possumus non omnes habere easdem vires æquè validas,ac æquè robustas,alius .n. ob vires validas vel vehementẽ superauerit

uerit morbum, quem vel mitiorē ob vires imbecillas alius minimè superare poterit, ita vt quem Rud. curabat, etiam si propriam faciem in speculo cognouerit ob imbecilliores vires fortè perierit, ad Gal. verò sententiam dicimus, ipsam intelligēdam esse de ijs, quibus nulla adhibentur remedia, vel congrua non fuerint adhibita, vel vbi iam omninò completa, & adaucta erit rabies, qualis in ijs, qui in speculo respiciētes se ipsos non agnoscunt; Hinc ex Auicenna nonnulli hydrophobici sanitati restitui poterunt, & inter cæteros illi, qui in speculo propriam faciem agnoscunt, ita vt eis non omninò salutis spes desit, quemadmodum illis, qui se non agnoscunt, quoniam in se ipsos agnoscentibus affectio ista, quam parit caninū virus non adhuc completa sit, & vndiq. perfecta, sed adhuc aliqua ex parte sit in fieri, nam cum affectio fit, & nondum facta est, breuiter (vt ad litteram Gal. habet in 1. Prorhet. com. 2. part. 17.) separata efficiente ipsam causa sedatur, si verò completa ea fuerit, etiam si vacuata fuerint, quæ affectionē procreauerint humida, nihil in sanationis ratione amplius existit; sed quod à rabido cane cōmorsi, etiam si in aquæ formidinem deuenerint, sanari possint, non omninò desperandū est, ad quid .n. Gal. 2. de Antid. c. vlt. ad hanc affectionem superandam remedia proponeret, si prorsus insanabilis esset affectio? certè frustra; imò ipse lib. 1. de compos. med. per gen. c. 16. asserit, se certò sanans medicamentum habere ex cancris confectūm, vnde lib. 11. de simpl. med. fac. nullum vnquam eorum, qui illo fuerint vsi, mortuum esse testatur; Sententiam igitur Auicennę veritati consonam esse manifestum apparet. &c.

An melancholia sit morbus hereditarius? Cap. XXXIV.

Pud neminem, quem ego perlegerim melancholiā esse morbum hæreditarium inueni, & iure merito, nam hæreditarij morbi partem viuentem, quam obsident (vt exempli gratia articulos pedum podagra, pulmonem phtisis) eandem in parentibus ægrotorum vehementer affectam fuisse supponunt, vnde ab ijs nati eadem parte imbecilles geniti fuerint, sed nullā ex necessitate viuentem partem vehementer afficit melancholia, nam sat est ad hāc constituendam spiritus animales denigrari, & si sæpè ratione materiæ denigrantis substantia cerebri intemperie, remissa tñ afficiatur, nàm si vehemēs esset, quomodo tandiù cerebrum cum ea absq. grauiori morbo posset existere? quomodoq. tamdiù naturales actiones veluti incolumes seruare posset? hinc Alexand. Aphrod. probl. 28. lib. 2. melancholicos, & si non animi, naturę tñ mūnia exequi valere scripsit, Modò cum ad constituēdam melancholiam spiritus animales præcipuè afficiantur, hi nullo pacto viuētes sunt, neq. sanguine, quemadmodum viuentes partes, nutriuntur, ergo nequeunt esse in causa alicuius hęreditarij morbi; quandoquidem nulla alia de causa parentum morbos hæreditant

reditant nati, nisi quia ex parentum vitiatio semine constant, quod ex vitiato sanguine fit; hinc Galenus hæreditariæ podagræ causam in patrum, & auorum vitiatum semen retulit lib. 6. aph. 28. quod semen Hippocrates ab omnibus corporis partibus decidere existimauit, & quamuis re vera ex omnibus corporis partibus non decidat, sanguis tamen, ex quo generatur semen, ab omnibus corporis partibus prodit, residuum est enim alimenti totius corporis, vnde Aristoteles semen vltimi alimenti vtile excrementum esse testatus est, cum igitur morbosum parentum semen ex residuo sanguinis, qui ad partem illorum affectam alendam destinatus erat, & qui proinde illam in se veluti impressam labem suscepit, genitum fuerit, mirum non est, vt Galenus subdit, si filijs vehementiorem fecerint partium imbecillitatem; sed hic aliquis obiiciat, homines interdum non patrum (hi enim nullo eius generis morbo laborarunt) sed auorum, ac aliorum consanguineorum morbos hæreditare, neque tamen ab his geniti sunt; Respondetur, illorum consanguineorum atque auorum morbos ad nepotes transcendisse mediantibus patribus, qui non secus ac nati imbecilla aliqua parte geniti sunt, eos tamen hæreditarii morbi non afflixerunt, nam quemadmodum ex Galeno lib. cit. podagra, quæ & ipsa est hæreditarius morbus, fieri non potest ex sola partium ad patiendum habilitate, nisi humores superabundauerint, ita in his etiam si adesset imbecillarum partium habilitas, humores tamen, copia, aut qualitate non peccarunt, quæ humorum vitia in nepotibus locum habuerunt, vnde mirum non fuerit, si existente materia, atque disposita parte postmodum hæreditarii morbi soborti sint. Cæterum melancholiam non esse hæreditarium morbum ex eo monstrari posse videtur quod ab hominibus mente alienatis, ac melancholico delirio subiectis sapientissimi procreentur filii; hinc lib. 1. problem. 28. cur plerique stulti liberos prudentissimos procreent, examinauit Alexander Aphrod. sed re vera stulti, de quibus loquitur Alexander valdè differunt à melancholicis, vnde ex alia parte si Hippocrati credimus lib. de sacro morbo, ait, ipsum, veluti & alios morbos secundum genus incipere, quare si dicat Hippocrates non solùm morbum sacrum, sed & alios morbos incipere secundum genus, quis non videt, & melancholiam inter hæreditarios morbos reponi posse? imò si (vt Hippocrates addit) ex pituitoso pituitosus, & ex bilioso biliosus gignitur, cur non addere possumus, & ex melancholico melancholicum gigni? Tandem Hippocrates lib. 2. prædict. de nonnullis morbis loquens, ait, quod qui illos hæreditarios habuerit ægrè sanabitur, quare, & vice versa valet consequentia, quod qui ægrè sanantur morbos habent hæreditarios, sed melancholia ægrè sanatur, ergò morbus hæreditarius

est; Neganda tamen est consequentia ista, nam valet hæc propositio, morbus hæreditarius ægrè sanatur, non valet tamen altera, morbus, qui ægrè sanatur est hæreditarius, quandoquidem plures morbi, etiam si hæreditarii non sint, ægrè sanantur, ob crassitiem, atque resistentiam materiæ, ex qua efficiuntur; quoad Hyppocratis verò sententiam ex lib. de sacro morbo attinet, certè liber ille non est genuinus Hippocratis nihilominus si authori aliqua fides est habenda, possumus dicere non esse inconueniens, quod & melancholia interdum possit esse morbus hæreditarius, sed rarissimè, qua de causa mirum non est, si de hoc à medicinæ scriptoribus nulla facta fuerit mentio; tandem quod ex pituitoso pituitosus, & ex bilioso biliosus nascatur, sic & ex melancholico melancholicus verissimum est, sed per pituitosum, ac biliosum intelligere debemus non hominem pituitoso, vel bilioso morbo detentũ, sed tali totius corporis temperamẽto prȩditum, quod & de melancholico quoq. intelligendum est, imò melancholici morbosi cum sint macilenti valdè, ac ferè semper in propriis cogitationibus fixi, cumq. crudis succis, atq. flatibus plurimum abundent, hinc pauco semine donati sunt, eoq. spiritibus, ac naturali calore exhausto flatibus turgido, ac excrementitiis serositatibus referto, quare cum filios non generent, ac infæcundi sint, quȩ poterunt ab eis hæreditarii morbi, aut ad hæreditarios morbos dispositiones insurgere? Tandem ex Auic. nõ omnes morbos hȩreditarios esse, sed aliquot tantùm colligimus, nãm lib. 1. fen. 2. doct. 2. c. 8. hȩc profert," Et sunt ægritudinum quædam, quȩ in semine hȩreditatur, sicut vitiligo alba, tinea, podagra, phtisis, & lepra; quare nec apud eum inter hȩreditarios morbos melancholiam recenseri videre est, &c.

An pueri melancholiam pati possint, vel potius, an esse possint melancholici morbosi à natiuitate? Cap. XXXV.

RES sanè ardua, & à nemine, quem ipse viderim, hactenus determinata, imò nec disputata, quid ergo possit ingenii mei tenuitas in his intimioribus medicinȩ penetralibus perquirẽdis? necesse est, vt ipsa veluti cȩcutiens toto cœlo aberret, sed aliis saltẽ altius philosophandi, ac sublimia edendi ansam prȩbuerit, & mihi in arduis voluisse fatebit; Cȩterùm ne versemur in æquiuocis, duo, vt sȩpè me edocuit, doctiss. vir Benedictus Syluaticus perillustris Eques, ac nobilis Patauinus sunt præaccipienda pro clariori huius quæstiunculæ dilucidatione; Primum est melancholiæ nomen dupliciter accipi communiter, & propriè, communiter acceptum comprehendit quemlibet actionum principum recessum à naturali statu, cui nec febris sit adnexa, per quã distinguitur à phrȩnitide nec furor associatus, per quem à

mania

mani. sequitur, in qua ampla significatione accipitur à Saxonia in suo tractatu de melancholia, vbi sub melancholia vaticinium, furorem poeticum, coream Sãcti Viti, fatuitaté, amentiã, & similes affectus comprçhẽdit, quorum aliqui sunt actiones imminutæ, vel deperditæ vt fatuitas, & amentia, & sic non referendi inter deliria, alii non fiunt à causis manifestis, vel neque à causis naturalibus, ac tandem alij non sunt affectus morbosi; Propriè sumptum illam delirii speciem significat, quæ sine febre, & sine furore iunctum habet timorem, & mærorem, qui diũ durẽt, de qua Hippoc. 7. aph. 42. hæc protulit," Si timor, atq. mæstitia homine habentes longo tempore perseuerauerint, tale est melancholicum, & de hac nos in præsenti loquimur; Secundum præaccipiendum est, melancholiam morbosam à naturæ primordiis cõtractam dupliciter intelligi posse, actu, & potentia, potentia quidem, quando quispiam actu nõ delirat, sed tale membrorum principalium temperamentum sortitus est à naturę primordiis, vt in adultiori ętate delirare valeat, eo prorsus modo, quo filii hęreditariam patiuntur arthritidem, quamquam in primis annis actuali arthritide non afficiantur; actu verò quando infantes melancholia morbosa detinentur, de qua actuali melãcholica passione, primò, ac pręcipuè intelligendus est quęstiunculę titulus, cum pręsertim hi, non illi, morbosam melancholiam patiantur, illi verò solummodò dispositionem habeant ad huiuscemodi affectionem; His igitur ita pręassumptis plures pro negatiuã parte rationes adduci possunt, inter quas prima hæc erit; Vnus & idem affectus non potest esse naturalis, & pręter naturam, sed affectus contracti à naturæ primordiis sunt naturales, quia dependent à principiis naturalibus, melancholia est affectus pręternaturam, cum sit actio princeps deprauata, ergo non contrahitur à naturæ primordiis; Secunda vbi nõ est delirium, ibi non est melancholia morbosa, sed in infantia nullum apparet delirium, est .n delilirium princeps actio deprauata, in infantia autem principes facultates non deueniunt in actum secundum, quandoquidem pueri destituuntur vsu rationis operantes per solam imaginationem ad instar brutorum, vt potè qui (sicut dicebat Arist. 11. sect. problem. 60.) non secus ac bestiæ suas exprimant affectiones, ergo nec melãcholiæ morbosæ subiici possunt, Tertia ratio à simili desumi potest, nimirũ quemadmodum somnia fiunt ab imaginatione mota, ita & melãcholia, sed somnia non fiũt in pueris teste Arist. lib. 4. de Hist. anim. c. 10. ad finem dicente," Editis nuper in lucem, & infantibus adhuc nullum penitus contrahitur somnium, sed plurimis anno circiter quarto aut quinto ætatis visa incipiũt, ergo neq. melancholia fiet in pueris; Quarta ratio est hęc omnia symptomata sequuntur morbum, vt vmbra corpus ex Gal. pluries, ergo stare non possunt sine morbo, à quo dependent, sed morbus melancholicũ

delirium causans contrahi nō pōt à naturę primordiis, quia est frigidus, & siccus à materia melancholica dependens ex Gal. 1. de caus. sympt. c. 7. & puerile temperamentum ex sui natura est calidum, & humidum (qui. n. crescunt plurimo abundant calido innato)& per cōsequens è directo contrariū melancholico, ergo neq. melancholicū deliriū cōtrahi potest à nature primordiis; Quintam tandem addo: Affectus contracti à naturę primordiis debent esse proportionati nostrę generationis principiis, at melancholia nunquam est huiusmodi, ergo nunquam contracta à naturæ primordiis, maior clara ex se est, nam cum omnes morbi ad duas genericas differentias reducantur; videlicet ad connaturales, & adscititios, sicuti adscititii proportionem, & conuenientiam habere debent cum causis superuenientibus à quibus producuntur ita connaturales cum causis connaturalibus, minor inde probatur, quia generationis principia sunt duo, semen & sanguis menstruus ex Galeno 1. aph. 14. neutrum tamen melancholiæ naturam redolens, quia melancholia est humor frigidus, illi verò humores calidi, ergo melancholia non est humor proportionatus nostrę generationis principiis. Hę sunt potiores rationes, quas pro negatiua parte adduci posse existimaui, quibus tamen non obstantibus in affirmatiuam partem sustinendam inclinat animus, nempè melancholia morbosa hominem affici posse à natiuitate, quam opinionem rationibus confirmare conabor, & Primò, Timor, & mæstitia est signum melancholicu m; sed est vt aliquis à naturæ primordiis deterreri possit ex quolibet oblato phantasmate, indeque mæreri, & lugere, ergo & melancholia morbosa detineri; Accedit secundò illum à naturæ primordiis ęgrotare posse, qui contrahit morbos hereditarios, sic Hippocrates in lib. de sacro morbo scripsit ex pituitosis gigni pituitosos, ex biliosis biliosos, & sic nos addere possumus ex melancholicis melancholicos, & in lib. de Aere, aq. & loc. subiunxit ex macrocephalis fieri macrocephalos, ex arthriticis, arthriticos, sed sic est, quod melancholia morbosa potest esse hereditaria, ergo afficiet à naturę primordiis, minor probatur, morbus ille est hereditarius, quem contrahimus vel ex sanguine menstruo (Mulieris enim natura vim habet plurimam ad immutandum in melius, vel in deterius rationem conceptus ex Aristotele 4. de generat. animal.) vel à semine genito ex sanguine à singulis particulis tanquam superfluo ad testes transmisso, prius tamen caractherizato paternis vitiis intemperiei, figurę, situs, & similium, dum à particularum temperamento, & modo substantię conuertebatur in temperamentum, & naturam membri nutriendi, sed melancholiam morbosam contrahere possumus vel ex sanguine menstruo melancholico, vel à semine morboso conformante singulas particulas, vel ab vtroque, ergo.

go poteſt eſſe hęreditaria, nec aliquis me palinodiam ceciniſse opinetur, cum ſuperiori quęſtiuncula non eſse hęreditarium morbum melancholiā ſtatuiſse videar, nam & ipſam quamuis rariſſimè, hereditariam eſse poſse non negaui, ita vt & in pręſentia dum de iis, quę non frequenter, ſed quę rariſſimè fiunt, agatur, non ſit inconueniens, & illis, quę raro eueniunt inniti; Tertiò ex puerorū parte eos facillimè incidere poſse in deliria melancholica argumentari poſsumus, nam tunc adeſt delirium, quando imaginationis vitia non corriguntur à ratione, eritque melancholicum, ſi cum timore, & męrore; ſed imaginationis vitia in pueris nondum rationis vſum habentibus à ratione corrigi non poſsunt, vt propterea ex Ariſtotele omnes homines patres exiſtiment, omnes mulieres matres, & omne terrificum etiam fictitium pertimeſcant, ergo pueri omnium facillimè incidere poſsunt in prędictum delirium; Quartò, Actuale delirium melancholicum conſequitur tenebroſitatem ſpirituum animalium, ſed in pueris facile obtenebrari poſsunt ſpiritus animales à craſſis vaporibus propter corruptionem lactis, & in adultioribus propter voracitatem, cruditates inordinatoſque, ac frequentes tum corporis, tum animi motus, adde quod & facilè in externis tenebris expaueſcunt, ergo facilè in melancholiam morboſam incident; Quintò & à ſimili argumentari poſsumus, nam ſi à natiuitate ſtultitia contingit, in qua principes actiones deprauatę cernuntur, cur non & melancholia à natiuitate contingat, & eò magis, quo in timorem, ac proinde męrorem, ſuapte natura proni ſunt pueri? nec de ſtultis à natiuitate dubitemus, quandoquidem apud vulgus in prouerbio eſt, quod qui ſtulti naſcuntur, nunquam ſanantur; præterea Ludouicus Mercatus vir doctiſſimus habet in 3. lib. primi tomi quæſt. 180. ſtultitiam eſse ſymptoma in actione deprauata ſimul, & imminuta, ſiquidem ſtultus parùm, et male iudicat, et maiori ex parte vitium eſse naturæ potiùs, quàm cauſæ morbificę ſcripſit; Sextò denique & authoritate Ariſtotelis hanc ſententiam confirmare poſsumus, qui in lib de Prędicam. cap. 4. propè medium confeſsus eſt, iram, amentiam, mentis alienationem, & ſimilia mox in naſcendo fieri, atque paucisſimis interiectis verbis, ait," Similiter, autem, & quæcunque alienationes non naturales &c. ſupponit enim (vt diximus) adeſse mentis alienationes connaturales, ſeu à natiuitate. His igitur, ac ſimilibus rationibus adductus hominem à naturæ primordijs melancholia morboſa affici poſſe exiſtimo, neque rationes in contrarium adductæ inſolubiles erunt, ad primam enim reſpondendum eſt, affectū eſſe naturalem dupliciter contingere, vel ratione principiorum, vel ratione operationum, affectus morboſi contracti à naturæ primordijs ſunt quidem naturales ratione principiorum, non propterea repugnat, quod

quod sint morbosi ratione læsionis operationum, & sic secundum diuersam considerationem erunt naturales, ac præter naturam; Ad secundam distinguendum est de facultatibus principibus, sunt enim in triplici differentia ex philosophis, imaginatrix, ratiocinatrix, & memoratrix, vt omittam in præsentia sensum communem, tanquam potentiam magis participantem sensuum externorum, vtpote quæ operatur tantùm præsentibus externis obiectis, nec speciebus receptis subnotiones addere potest, ex tribus autem potentiis principibus duas habent infantes in sola potentia quoad operationes, nempe rationem, & quoquo pacto etiam memoriam, ideo secundũ has delirare nõ possunt, aliqua tñ imaginationis officia actu exercere valent, & præsertim subnotiones addere, iudicãtes obiecta, vt sibi cõsentanea, vel aduersa, quare & decipi possunt in hoc ferendo iudicio, & sic delirare, & præsertim secundum Galenum, qui admittit delirium melancholicũ solius imaginationis quemadmodum exemplificauit de Theophilo Medico credente adesse tibicines in conclaui, ac propterea ipsos eiiciendos præcipiente, hanc tñ delirii speciem licét in pueris admittendam censeam, cum careant vsu rationis, in adultis nihilominus existimo etiam in hac delirii speciе adesse lapsum aliquem rationis dum huic deprauatæ imaginationi assentiuntur, quam ratione duce corrigere debuissent, sed de hac refusiùs in initio huius operis disputatum est; Quod si quispiam ex dictis inferat, ergo & bruta delirare, cum & ipsa vtantur imaginatrice facultate; Respondetur, subnotiones, quæ fiunt à brutis, fieri potius per istinctũ naturæ, quàm per imaginationis opera, nam ouis auersatur lupum, vt hostem per naturalem antipathiam, propterea brutis delirium non competit; & si quis addat vlteriùs in infantibus discerni non posse prædictum delirium, quoniam non loquuntur, sciat sat esse has animi perturbationes timorem scilicet, & mærorem continuum ad detegendam melancholiam, duplex enim est melancholia, incipiens, & progressa, in incipiente non loquuntur extranea, neque adulti, sed tantum imaginantur & cogitant extranea continuòque timent, & mærentur; at in confirmata loquuntur etiam, & operantur extranea; ad tertiam dicimus somnia in infantibus, ac pueris ante quartum annum non esse manifesta, cum ipsi non loquentes, vel ignari, etiam si loquantur, ea referre nesciant, & de his intelligendum esse Aristotelem, nam obscura, & quodammodo occulta in ipsis fieri non est negandum, cum eos somno inuolutos interdum moueri, gemere, concuti, ac veluti expauescí, imò & interdum loqui obseruemus, quę omnia à spectris, ac phantasmatibus imaginationi oblatis prouenire minimè dubium est; Ad quartam denique respondetur puerile temperamentum vel esse salubre, vel morbosum, salubre esse quidem re-

spon.

spondens ętati, & hoc esse calidum, & humidum, at morbosum posse esse frigidum. & siccum, qua responsione satisfit etiam vltimę rationi, si quidem semen & sanguis menstruus dum seruant naturę leges habent etiam temperamentum sibi naturaliter competens, at si naturę limites excedant, & proueniant à genitoribus actu ęgris, tunc possunt esse temperamenti frigidi & sicci, ita tamen vt retineant aliquid caloris viuifici, siue hic sit cęlestis, vt existimarunt Fernelius, & Archangelus Piccolomineus, siue elementaris cum Saluo Sclano, & aliis, & sic iam patet pueros à natiuitate corripi posse actuali melancholia morbosa; quo admisso, longè magis admittetur ipsos corripi à naturę primordiis melancholia potentiali, idest melancholica dispositione per intemperiem morbosam hęreditariam iecinoris, vel cerebri, per quam tractu temporis multiplicato atro humore vitioso, & in cerebrum recepto incurrēt in accidentia melancholica; Sed quidam adhuc scropulosior, ac nimis subtilizans dicet, quid per has voces à natiuitate, & à naturæ primordiis intelligimus? certè necesse est vt intelligamus vel fætus in vtero melancholiam morbosam pati, vel postqnam æditi sunt in ipsam adhuc infantes incidere; si primum, falsa est sententia nostra nimirùm hominem à natiuitate melancholico delirio affici posse, nam cum ex Galeno l.b. de fæt format. cap. 3. ad finem, sensus externi ferientur in fætibus, obiecta ipsis subministrari nequeunt, & proinde non eliciunt phantasmata; super quibus imaginentur, quare cum careant imaginatione, ne dicam cæteris principibus actionibus, quomodo in ipsis melancholia contingere possit? nequaquàm certè; si alterum intelligamus, non poterit homo nasci melancholicus morbosus, seu delirio melancholico affectus, ac proindè non à natiuitate, seu à naturæ primordijs erit talis, sed adeò dispositus ad huiusmodi morbum, vt postquam in lucem est editus, breui in ipsum incidat; nam morbi à natiuitate dicuntur, vt gibbositas claudiras, & alij similes, qui omnes in vtero morbi iam contracti sunt; Respondetur fætum melancholia morbosa detineri actu posse, dum est in vtero, & sic à natiuitate homines morbosa melancholia affici posse; Animaduertendum hic tamen est, nomen actus dupliciter sumi, & pro actu primo, & pro actu secundo, actus primus coincidit cum forma, & formam, ac essentiam significat, actus autem secundus coincidit cum operatione consequente essentiam; Modò fætus in vtero melancholia morbosa detinetur actu primo, non secundo, & sic non delirat, neque deprauate imaginatur, quia habet animæ potentias in solo actu primo, non secundo, propter defectum obiectorum, & propter imperfectionem organi, non secus ac puer potest esse claudus à naturæ primordiis, et in vtero, et tamen non claudicat in vtero, neque post-

postquam est natus vsque ad certum tempus, et sic est claudus in actu primo idest essentialiter claudus, non tamen est claudus in actu secundo vsquequo non peruenerit ad tempus præfinitum ambulandi; cæcus potest esse cæcus à natiuitate, & in vtero, & est talis actu; quia deficit ipsi oculus, & nihilominus dici non potest, quod non videat in actu secundo; quia in vtero non repræsentantur obiecta visibilia, & sic de melancholico à natiuitate dicendum est; nec dicatur melancholicum actu primo melancholicum esse potentia ad actum secundum, & idcircò non recté melancholicum appelari, cum frustrà sit illa potentia, quæ nõ reducitur ad actum, nam & si melancholia in actũ secundum non deueniat, hoc contingit, vt diximus, non quia fœtus tali morbo non detineatur, sed quia fœtus eiusdem instrumenta non sunt adhuc apta ad tales edendas operationes, quousque rationis vsu ille non fruitur, & sic illa potentia ad actum secundum non erit frustrà, nam suo tempore determinato ad illum reducetur; exemplo sit mutus à natiuitate, hic non detegitur mutus, nisi vbi perneuerit ad eam ætatem, qua pueris loqui posse natura concessit, sed satis superque de hac re. &c.

Finis primæ partis.

QVADRIPARTITVM Melancholicum,

GASPARIS MARCVCCII Nobilis Lucensis.

PARS SECVNDA.

An tria tantùm sint melancholiæ genera? Cap. I.

RIA esse melancholiæ genera statuit Galen. 3. de loc. aff. c. 7. quæ genera, dicebat ipse siue species, siue differentias quoq. appelles, nihil refert, Prior species est illa, quæ in cerebro per essentiam dicitur; Altera, quæ per consensum à toto corpore; Tertia verò; quæ est per consensum à ventriculo; de duabus prioribus ita loquutus est Galenus " Etiam cerebro accidit, vt nonnunquam vniuerso in venis sanguine melancholico effecto, ob commune vitium ipsum quoque lædatur (& de melancholia per consensum intelligit à toto) nonnunquam verò reliqui corporis sanguine prorsus innocuo, solus his, qui in cerebro contentus est, alteretur (& de melancholia per essentiam intelligit) atque pluribus interpositis verbis subdit," Est præterea tertium melancholiæ genus, morbi comitialis exemplo, cum ortum à ventriculo habuerit, solentq. medicorum aliqui hanc dispositionem hypocondriacam, flatuosumq. morbum nominare, (& sic tertiam melancholiæ speciem per consensum à ventriculo expressit) sed percunctabitur aliquis an hęc tertia species à ventriculo affecto solùm pendere possit, vel etiam ab alijs hypocondrijs læsis, vt ab hepate, liene, vtero, alijsq. subiectis partibus malè affectis? Huic respondendum erit vel ex Galeni mente, non solùm à ventriculo, sed & ab alijs hypocondrijs fieri posse prædictam melancholiæ speciem, nam quemadmodum Galenus cap. cit. de melancholia pertractans semper sumit exemplum à morbo comitiali, & vtriusque affectus species inuicem comparat, dum inquit ipse, quod morbus comitialis per consensum, non solùm à ventriculo fit, sed etiam ab alijs partibus, vnde affert exemplum de puero illo cui affectus iste ex tibia initium capiebat, mox illinc recta ascendebat per femur, & supposita illi ilia, ac per latera ad cernicē, donec ad caput perueniret, hinc non negaret

prædictam melancholiam etiam ab aliis hypocondriis fieri posse, sed eam, quæ à ventriculo fit, tanquam frequentiorem, ac proinde magis notam proposuit, & quia fortè in omni appellata melancholia hypocōdriaca necessariò ventriculus afficiatur, sed de hac re suo loco disputabitur, modò clarum est cæteros ferè omnes medicinæ scriptores hāc tertiam melancholiæ speciem, non per consensum à ventriculo, sed per consensum ab hypocondrijs in abstracto appellare qui etiā præter enarratas species nullam aliam dari existimarunt. Nonnulli tamen cum Auicenna addiderunt melancholiam à corde, quam alij per essentiam esse volunt, alij verò per consensum, sed quæ hypocondriaca dici non possit, cum cor nullo pacto inter hypocondria reponatur, hæc enim sub septo trausuerso collocantur, & inter naturalia, non spiritalia membra recensentur à medicis; sed ista de nomine potiùs, quàm de re videtur esse disputatio, quis enim neget per hypocondria viscera intelligi? nullus profectò, nihil igitur referat dicere hypocondriacam melancholiam fieri à visceribus, siue hæc naturalia, siue spiritalia sint; & quemadmodum præcordia cum hypocondrijs confunduntur cur non possumus etiam per hypocondria spiritalia viscera intelligere, non adeò strictè, sed largo potiùs modo loquentes? non igitur absq. ratione melancholiæ genera multiplicanda sunt; & si quis in hac re scrupulosior, aut rigidior esse velit, hic melancholiam, quam per cōsensum ab hypocondrijs vocauimus per consensum à partibus vocet, ita enim tam spiritales, quàm naturales partes complectetur, nec in nominum recto vsu peccabit; Cæterum melancholiam, quæ à corde est, per essentiam dici non posse iam satis monstratum credimus, dùm in omni melancholia cerebrum necessariò lædi antea disputauimus, quod etiam loco cit. confirmat Galenus, ait enim omnibus tùm melācholiæ, tùm comitialis morbi differentijs commune esse quod cerebrū afficiatur; Ratio autem præcipua, qua innituntur volentes melancholiam per essentiam affecto corde fieri, est, quia existimant principes animæ actiones à corde prodire, sed & hæc sententia iam fuit explosa, & ipsam doctissimè refutarunt Mercatus, & Laurentius; aliam quoque & hi afferunt rationem, nimirum à tenebricoso spiritu animali quamcunque melancholiam produci, & hunc in corde tenebricosum reddi posse à nulla intemperie, vel alia præternaturali dispositione cerebro affecto; nam spiritus omnes in corde generantur, & in cerebro animales vocati euadunt, non per vlteriorem coctionem, quia nullum viscus corde calidius, sed quia in eo exactè segregantur, purificantur, & cōtemperantur, cur autem in corde tenebricosi, atque opaci gignantur, hoc in materiam sanguinem scilicet, atq. in agentem causam, cor nempe, quod frigiditate, & siccitate morbosa fuerit correptum, referendū volunt, At re vera decipiuntur isti, nam falsissimum est animales spiritus in corde gigni, & si ex vitalibus in corde genitis, tanquā ex materia producantur, nec quia vllum viscus corde calidius sit, hosce animales

males spiritus ex vitalibus per vlteriorē coctionem in cerebro non generari dicendum est, nam priùs vitales in cerebro contemperantur, quàm ex ipsis animales fiant præterea vitalibus aer per nares inspiratus admiscetur, tanquam qui & ipse animalium spirituum materia est, sed ex Galeno aer, vel æstiuo tempore calidissimus, frigidior est cerebro temperatura frigidissimo, ita vt timendum non sit hoc pacto vitales spiritus in cerebro, ad hoc vt animales fiant, vlteriorem coctionem acquirere posse, non deest enim suus cerebro calor, sed de hac re diffusè tractatum est questiuncula 14. Quod magis negotium facessere videtur, est cor, quod aliqua morbosa intemperie sit affectum, nam si frigida intemperie vexetur sanguinem ab hæpate receptum non arteriosum, sed densando, ac exprimendo frigidum, & crassum reddet, si calida, illum aduret, quare redundabit melancholicus sanguis, qui cerebro impertitus melancholiam excitabit; modò difficultas exoritur, an tali pacto melancholia producta appellanda sit per consensum à corde, vel potius à toto, nam si cor aliqua morbosa intemperie afficiatur, totum corpus assentitur, breuique eadem intemperie donatur, ita vt per consensum à toto corpore potius, quàm a corde denominationem habeat huiusmodi affectio: At re vera datur melancholia per consensum à corde (vt optimè Auicennas lib. 3. cap. de Melancholia scribit) nec contra facit, quia cordis intemperiebus totum corpus assentiatur, hoc enim & si vt plurimum, non tamen semper verificatur, præterquamquod hæpar obstare potest, imò non pauci reperiuntur, qui cum frigida cordis intemperie laborent, calidiori iecinore sunt præditi, quorum si corda pro tenui, atq. arterioso sanguine crassū, ac melancholicū producant, & hic in cerebrum delatus melancholiam excitet nō hęc à toto, sed per consensum à corde appellanda erit, & quod de cordis intemperie diximus, id confirmare possumus authoritate ex Galeno desumpta lib. art. med. cap. 29. dum de cordis temperatura verba faciens, ait, ob calidam cordis temperaturam magna ex parte vniuersum corpus calidum reddi, nisi hæpar vehementius obstiterit, & quod ipse de temperie in statu naturali intelligit, idem morbosæ, ac præternaturali intemperiei accommodari potest.

An Cynantropia & Lycantropia inter melancholica deliria recensenda sint? Cap. II.

Licui fortasse consultius visum esset sermoni de canina rabie caninam melancholiam subiungere, sed ne de causis sermo abscinderetur hic illam potiùs describendam esse censuimus; delirium igitur illud, quo qui detinentur, canes, ac lupos imitari videntur, cynantropiam, ac lycantropiam appellantur, quæ vtrum inter melancholias recensendā sint, rectè examinabit ille, qui priùs horum affectuum signa, atque causas percurret; In

calce libelli de melancholia ex Galeno, Rufo, & Possidonio de his ita scriptum reperias," Qui canina lupinaue melancholia tenentur, Februario mense noctu domos exeunt, in cunctisque lupos, & canes imitantur, vsque ad diluculum vagantur, sepulcraq. præcipuè recludunt; ita affectos his notis dignosces, pallidi sunt segniter aspiciunt; oculos aridos habent, concauos, non lacrymantes, linguam siccam proferunt", saliuam nunquam reijciunt, siticulosi sunt, in tibijs vlcera gestant, quæ sanari non possunt, & quia crebrò offendunt, & quia à canibus mordentur, hæc eorum indicia sunt, estque hoc morbi genus melancholiæ species; præterea cum his morbis vexati perpetuò timidi ac mæsti sint, lucem aufugiant, vt hinc domi die lateant, & noctu etiam, dum huc illuc discurrunt, obuios deuitent, certè melancholici dicendi erunt, hinc Paulus, & Aetius, atque inter recentiores Altimarus, ac Rudius inter melancholiæ species lycantropiam connumerarunt; Altera tamen ex parte cum latrent vt canes, huc illuc vagentur, cadauera corrodant, hominibus insidientur, & in humanum sæuiat genus, non timiditatis, & melancholiæ, sed feritatis potius, ac maniæ præbent indicia; Hinc recentiorum plurimi, vti Mercurialis, & Massaria inter maniæ species connumerarunt, & Mercatus tomo 1. lib. 3. quæst. 180. diuidit maniam in furorem, insaniam lupinam, leoninam, caninam, & nocturnam; imò si ad causas quoque lupini, ac canini delirij respiciamus, ea ad maniacum delirium reducemus, nam quoad cerebri intemperiem attinet, hanc calidam, & siccam constituit Mercurialis, ac similiter humorem, à quo prædicti affectus producuntur, humorem melancholicum combustum statuit, sed & ex modo curationis in his summam caliditatem adesse ac proinde maniacum potius, quàm melancholicum delirium sapere, conijcere possumus. Aetius enim & cum ipso Arabes sanguinem euacuant per venam sectam vsque ad animi deliquium, quia magnam aliquam inflammationem in lupina, ac canina insania formidant, quod idem præcipitur in libello de melancholia citato, & Mercatus supracitata quæst. sic ait; ex speciebus insaniæ quædam dicitur lupina ex atra bile à succo melancholico suborta, alia leonina, ex biliosa atra bile, ferina insania à barbaris dicta, Tertia nuncupata est insania canina ex sanguine conuerso in atram bilem suborta &c. à prædictis verò humoribus maniam quidem, melancholiam verò nunquam generari omnes sciunt, cum propter ipsorum feruorem spiritus animales maximè agitentur, ac ignei præter naturam euadant; Quid igitur in hac contrarietate pronunciandum erit? breui res clara fit nam quemadmodum signa timiditatis, atque feritatis in cynantropia, & lycantropia mixta videmus, ita & hos affectus, quid mixtum esse ex melancholia & mania dicerem ego, quod & ex humore ipsum producente confirmatur, nam sicuti humor calidus cerebrum obsidens inducit maniam, ita & frigidus melancholiam, modo humor, qui harum affectionum est causa,

um frigiditatem, tum caliditatem habet, ita vt neque simpliciter maniam propter frigiditatem, quæ obstat, neque simpliciter melancholiam propter caliditatem valeat inducere, sed quid ex ambabus mixtum; Quod autem de hoc humore dictum est, idem veluti per transennam videtur Rudius asserere in sua praxi cap. de melancholia, de melancholicis enim loquens, ait, si noctu errabundi sint, hanc speciem vocant Arabes cutubut, quæ fortè fit ex melancholia aliquo modo calefacta, (est enim in continuo motu) vel adusta, in qua tamen feruor delituit, non enim est cum rixa; & elegantissimus Author Hercules Saxonia in suo tractatu de melancholia ita scripsit, " In lycantropia homines non quidem lupi figuras, vt fortè de Lycaone tradunt Poetæ, sed mores contrahunt lupinos, quod ex prauo humore nanciscuntur, est autem humor duplex melancholia naturalis, ob quam perpetuò mæsti, ac timidi sunt, & noctu tantùm ambulant, est & humor exustus, propter quem in humanum genus sæuiunt, siue corpora sint defunctorum, siue viuentium, sed & mixtos esse affectus cynantropiam, & lycantropiam ex modo curationis, quem habemus ex Galeno, Ruso, & Possidonio in supracitato libello colligi potest, quandoquidem sanguinis missio, balneæ dulces, ac serum lactis illud empyreuma (vt ita dicam) melancholici humoris respiciunt, hiera autem magna sæpiùs exhibita, ac theriaca illius crassitiem, atque frigiditatem; neque nobis obstat Mercatus, dum insaniam lupinam, atque caninam inter maniæ species recenset, quandoquidem non intellexit de ea canina, ac lupina insania, quibus detenti noctu vagantur, ac sepulcra quærunt, vt cadauera pascantur, tristes etiam sunt ac aliquo timore affecti, sed de vero furore maniaco, à que procul omnis timiditas abest, & idcircò tomo 2. lib. 1. c. 17. hæc scripsit: " Cum cerebri substantia feruidior fiat affluentem sanguinem adurit, & quod in eo est tenuè liquidumuè absumit, & relicta pars prauè crassescit, quo tempore si calor perseueret, homines fiunt veluti ita perciti, magisque audaces, ac temerarij, ita vt suos percutiant, multaque terribilia perpetrent, præsertim eo tempore quo sanguis assatur; verùm si frigidior subsit, qui in cerebro mansit, certè post incendium mærentes, tristes, ac meticulosi euadunt homines, ad quam sanè melancholiæ speciem referenda est ea, quam iuniores syluestrem appellarunt, & lupinam insaniam; Cæterùm prætereundum non est modò melancholiæ, modò maniæ magis indicia in hoc morbo manifestari prout magis feruet, vel deferuet humor, hinc & ægri noctu obuios modò aufugiunt, modò adoriuntur; sed cur Februarij mense valde grassetur hic morbus, difficilè est apud Authores causam adinuenire, non igitur sit mirum si & nos pro viribus de ea re aliquid afferre conantes, metam non attigerimus.

Cur

Cur mense Februarij cynantropia, & lycantropia magis grassentur? Cap. III.

AEtius lib. 6. c. 11. mense Februarij huiusmodi morbum maximè grassari scribit, & in libello de melancholia ex Galeno, Ruso, & Possidonio hoc idem confirmatur; cur autem hoc potius eo in mense, quàm in alio contingat, nonnulli in syderum concursus referunt, sed fortè medicis remota nimis hæc videtur causa, vnde Mercurialis in sua praxi ad Hippocratem recurrens hæc scripsit;" Cum Hippocrates dixerit 3. aph. 20. hyeme, & potissimum verè melancholiam dominari, & melancholicos morbos fieri, puto hãc verisimiliorem esse rationem quod scilicet humores melancholici autumno geniti, quasiq. ab hyeme congelati quiescunt, mitescente verò, serenaq. hyeme eliquantur, ac agitantur, ac propterea huiusmodi symptomata efficiant; hinc & feles, & complura alia animalia eo mense immani libidine efferuntur; Pulchra certè, ac ingeniosa valde doctissimi Mercurialis videtur ratio, difficultate tamen non caret, & in primis non est fideliter adductus locus Hippocratis, ipse enim, dum tempus, quo melancholici morbi fiunt in eo aphorismo recenset, veris meminit, de hyeme ne verbum quidem, ergo nihil concludit Mercurialis ex Hippocrate cum totus Februarij mensis sit pars hyemis, imò iuxta Astrologos peritiores, & plusquam Martij dimidium pars hyemis extat; sed si hyeme orirentur morbi melancholici, non prætermisisset Hippocrates aph. 22. eiusdem libri, vbi de hyeme pertractans, hæc habet ad litteram" Hyeme verò morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atque raucedines, tusses, dolores pectoris, laterum atque lumborum, capitis dolores, vertigines, atque apoplexiæ; ita vt melancholicorum morborum, ne quidem meminerit; Simile quoddã pro Mercuriali afferri posset, quod scribit Galenus in comm. nuper cit. aphorismi; ait .n.," Atqui primas partes hyemis rationabile est, & ita experientia comprobatur, cum autumno morbos communicare; & hoc vt ego opinor propter vtriusque temporis cõtiguitatem, namq. in adeò breui spatio neque aer nos ambiens, neque nostrorum corporum humores valde immutantur; propter igitur, & eandem contiguitatem fieri potest, vt hyemis extremæ partes eosdem morbos producãt, quos & ver ipsum, neque hoc præterfugit Mercurialem, quia quemadmodũ vere humores ab hyemis frigore veluti congelati liquescunt, ita extrema hyeme dissolui incipiant; sed & ab Aristotele 1. sect. problem. 17. eliciat aliquis mense Februarij ver esse, nam quærens Aristoteles cur à Vergiliarum occasu ad Fauonij vsque flatus potissimùm pereant, qui longo morbo laborant, & senes, paucis interpositis, ait," Subsequens enim tempus ver est; Fauonij autem, quos & Zephiros dicimus spirare incipiunt ad octauum Febrbarij diem, vt testis est Plinius lib. 11. c. 47.

Attamen quod ſtatim à Fauonijs ſubſequitur tempus, ex Medicorum ſententia minime ver eſt, cum huius principium ſit equinoctium vernum, vt author eſt Galenus comm. 1. ad 1. lib. Hipp. de morb. vulg. quod tempus in noſtris regionibus incidit in vigeſimum circiter diem Martij, vt Aſtrologi in ſuis ephemeridibus clarè colligunt; Accipienda ſunt Ariſtotelis verba (vt ait doctiſſimus Guaſtauinus in ſuis diſertiſſimis commentarijs) non abſolutè, ſed vt quæ potius reſpectum aliquem contineant, ſiue ratio quædam in eis habeatur extremæ partis hyemis, in qua iam Fauonij ſpirare incipiunt, ad illius ſummum vigorem, illius enim inclinatio, in qua iam tepor quidam eſt præ vigore, & acutie ipſius ver eſt, quod enim ad Fauoniũ ſubſequitur tempus, quamquàm hyemis adhuc pars ſit comparatum tamen ei, quod præceſſit, ver eſt, hoc eſt, tanta aeris temperie conſtans, vt illius ſummo vigore collatum, ver dici meritò poſſit. Sed neque his enarratis vndequaq. difficultas tollitur. Cur enim magis Februarij, quàm Martij, vel Aprilis menſe vigeat lycantropia, ſi in his menſibus magis fundantur humores? Et ſi ex Hippocrate potiſſimùm in vere morbi melancholici fiant, cur ergò potius hyeme, quàm vere lycantropia graſſetur? hoc rectiùs meo iudicio perſcrutari poterit deſumpto ex rei natura initio; In ſuperiori ſtatutum fuit huiuſcemodi morbi materiam eſſe melãcholicum humorem non omninò frigidum, ſed qui aliquam habeat in ſe caliditatem; præterea quoque ſtatuendum eſt cum Hippocrate atque Galeno lib. 3. aph. 22. non ſolum vere, ſed etiam autumno morbos fieri melancholicos, vti quartanæ febres, comitiales morbi, furores, & melancholiæ, quorum omnium materia eſt atra bilis, quæ duplicem habet generationem, alteram quidem vt Galenus ait in comm. ex flaua bile ſuperaſſata, alteram verò ex ſanguine craſſo, nec prætereundum eſt melancholicos morbos magis ſalubres vere, minus autem ſalubres autumno fieri, vnde Galenus in comm. 20. aph. dixit morbos quicunque ſunt verni temporis proprij omnes periculo vacare, tantùmq. abeſſe vt aphoriſmum illum falſum oſtendant, in quo dixit Hippocrates " Ver autem ſaluberrimum, & minimè mortiferum, vt potius ipſum videantur confirmare, Poſtremò nullus adeò peruicax erit qui non fateatur à materia morbifica, quò minùs hæc à naturali ſtatu receſſerit, eò ſalubriores morbos, quò verò magis, eò grauiores ac magis periculoſos produci non ſolùm, ſed inſuper ab hac naturam citiùs ſtimulari, atque offendi, ab illa verò tardiùs; His igitur ita præmiſſis nemini dubium erit, quod inter atras biles, ea quæ naturalem ſtatum magis ſapit, eſt fex ſanguinis, ſui natura frigida, & ſicca, quæ verò à naturali ſtatu magis recedit, eſt ea, quæ à ſuperaſſata bile fit hæc, vt qualitatis magis acris, ac calidioris non expers citiùs naturam irritat, atque citiùs ab ea morbi, & grauiores emergũt, illa verò qualitate minus acri, & frigidiori prædita tardiùs naturam ſtimulat, atque tardiùs etiam morbos, eoſq. non adeò graues inducit; Hinc mirum non eſt, ſi atra bilis,

bilis, quæ ex flaua superassata in æstate gignitur, autũno superueniente melancholicos morbos producat, sanguinis autem fæx, seu sanguis crassus, qui in autumno maximè generatur melancholicos morbos nõ statim hyemæ, sed vere afferat; Modò cum morbifica, ac melancholica materia, quæ cynantropiam, atque lycantropiam efficit, non sit tam calida, quàm quæ ex flaua superassata bile gignitur, neque tam frigida, quàm sanguinis fæx, sed inter vtrãq. existat, ac medio modo se habeat, hinc etiam neque adeò citò, neq. adeò tardè prædictas affectiones producet, sed tempore intermedio, intermedium autem tempus aptius, ac magis idoneum est illa hyemis pars, qua humores non congelantur, vt prima vel media hyeme, sed qua liquescere incipiunt, vt extrema; Extremam verò hyemem Februarius continet, & hanc eandẽ sententiam mihi videtur habuisse Gentilis in Auicẽnam, etiam si ipse in propriam huius humoris malitiam referat, nam & eandem malitiam in determinatam illius adustionem refert, ipse sic loquitur," Aliter dicendum quod hæc melancholia non solùm habet malitiam communem, imò propter determinatam adustionem etiam propriam: Seruata igitur ab autumno quiescit cum forti frigore hyemali versus finem autem hyemis statim mouetur, & propter sui malitiam accelerat motum, non expectando ver, & quæ sequuntur.

An Amores inter melancholicos cerebri affectus numerandi sint?
Cap. IV.

AMorem Platonici in celestem, & vulgarem diuiserunt; illi contemplandæ, huic generandę pulchritudinis desiderium tribuerunt, vterq. honestus amor, atq. probandus. Illud tñ in amore improbatur, si quis exem.gr. generationis auidior cõtemplationem deserat, ac corporis formã animi pulchritudini præferat; amore enim qui rectè vtetur, corporis quidem formam laudabit, sed per illam excellentiorem, pulchrioremque mentis, & Dei speciem cogitabit, hancq. illi præsefert, hancq. vehementiùs, & admirabitur, & amabit; generationis autem, & congressus officio eatenùs verè amans vtetur, quatenus naturæ ordo ad prolem legittimè suscipiendam, & ad mortalitatem hanc ab interitu vindicandam postulare videbitur; Amoris igitur ea est potentia in nobis, vt & animum temperet, & illum rursus in fauorem agere possit prout vel moderatè, vel intemperanter animũ diuexarit; si enim intemperatus accedat, tetris horrendisq. imaginibus interdiu, noctuq. animum implet, animalem spiritum obscura caligine inficit, mentem turbat, ac hominem sui impotem facit, nec in animum solum, sed & in corpus suam tyrannidem exercet, illud enim vigilijs, curis, macie, dolore, tabitudine, & mille alijs affectibus lęthalem noxam inferentibus cruciat, facilè autem hæc contingunt in ijs, qui perditè amant, nã ad duo simul perficienda opera vis naturæ fermè deficit,

Animi

Animi amantis intentio in assidua amati cogitatione tota se versat, illic tota fermè vis corporis intenta est, quo fit, vt neque concoctio rectè procedat, neque reliqua naturæ munia, quæ circa alimoniam facultatum naturalium ope fiunt, rectè perficiantur. Hinc Marsilius Ficinus in Plat. Conuiu. or. 6. cap. 9. hæc habet, "Amantes squallent, & melancholici euadunt, quia ob distractionem cibus in stomacho non benè concoquitur, & ad iecur crudus attrahitur, in quo nec benè concoquitur, vnde ex sanguine crudo pallor oritur, & animi assidua intentio spiritus in amati imaginem phantasiæ infixam trahit, qui illuc euolantes, assiduò resoluuntur, quibus resolutis multo sanguine opus est ad consumptos spiritus recreandos, & sic sanguis, qui restat, crassus, & ater est, à quo & squallidi, & melancholici redduntur, præterea amorem, quo homines insanire contingit, sanguinis esse perturbationem quandam ex eo manifestè videtur, quod æstus huiusmodi continuus est, & alterna requie caret, nec intermissionem omninò habet vllam, quod affectibus in sanguine positis peculiare esse solet vt Galen. lib. 9. meth. asseruit; ex sanguinis autem perturbatione, & ex cerebro facilè disposito, ob assiduas in amantibus cogitationes, quis non videt eos facillimé in melancholica deliria incidere? sed dubitabit aliquis, quomodo intemperatus amor ab aliis meritò ferinus, & irrationalis dictus inter melancholica deliria recenseri possit, si hic concupiscibilis potentiæ, quàm in hæpate statuunt, sit affectus, melancholia verò principum facultatum, non autem concupiscibilis, sit noxa, atque deprauatio? Respondetur huic, quod etiam si irrationalis amor primariò sit concupiscibilis potentiæ iecoris affectus, nihilominus secundario animalis potentiæ affectus dici potest, quandoquidem in hoc casu obcæcata mens concupiscibili, qæ sibi à natura fuerat in seruitutem mancipata obtemperat; cum enim iam furit Venus, veluti ab impetu maiori trahitur obcæcata mens, & quo belluina potentia iubet, hęc cupit ipse intellectus, sed quid ad eos, qui dicunt Amorem, non cerebri, sed cordis esse tyrannum, melácholiá verò cerebri non cordis symptoma esse? præterea si melancholia semper cum timore, & mæstitia, vel absque causá manifesta, coniuncta est, vbi ne in amore timor, si qui omnia vincit, omnium audacissimus est amor? Galenus 4. de placit. Hipp. & Plat. habet, passionem, qualis est amor, aut iudicium quoddam esse, aut iudiciis succedens, aut motum quemdam concupiscentis facultatis, ita etiam iram, aut iudicium, aut quandam succedentem irrationalem passionem esse ait; doctissimus Valesius in suis controuersiis Galenum interpretans, ait, constare ex Galeni verbis amorem esse aut iudicium, quod fertur de re amata, aut appetitum qui iudicium consequitur, sed cuiuis constat (subdit ille) amorem ad appetitum magis referri, quàm ad iudicium, esseque appetitum quemdā rei, quæ amatur,

cum igitur duplex sit appetitus, alter rationalis, irrationalis alter, hinc duplex quoque amoris species; vterque verò amor à contemplatione incipit, omnis enim appetentia ex cognitione rei quæ expetitur, sub ratione aliqua, quæ potentiam appetentem allicit proficiscitur, ergo & cerebrum, aut potius animalis potentia, quæ in cerebro residet, amore afficitur, cor verò, vt aliàs dictum est, cerebro compatitur, ex qua compassione & ipsum quoque affici verissimum extat; Quod verò omnia audeant amantes concedi, ergo non ipsos timere, negari volumus, nam & si omnia, vt re amata potiantur audeant amantes de re tamen amata semper timent, nam in his, qui amore ardent, cupido varios affectus ad cor eiaculatur, illudq. miris modis perturbari facit, vnde necesse est hos nunc irasci, nunc contra supplices fieri, nunc gaudere, nunc mærere, atque perpetò inter spem, atque timorem constitui; adde, quod statim ex amore, imò fortasse potius cum amore nascitur zelotypia, atque cum ea spes, desperatio, furor, timor. Hinc Paulus Aegin. lib. 3. c. 6. ait, amores inter cerebri affectus adnumerare, non esse absurdum, cum sint quædam curæ, & præsertim inter melancholicos, Tandem si qui delirant, mente non constent, & qui mente non constant apud se non sint, ac vice versa, cur in amore excedentes, qui nunquam apud se sunt, non delirare, aut non insanire dicamus? hos autem apud se non esse elegantissimè testatur in Cystellaria Plautinus ille amator, dum ait, nullam mentem animi habeo, vbi sum, ibi non sum, vbi non sum, ibi est animus; Hinc denique omnes Medici amorem non secus ac melancholiam curari, testati sunt, vnde (& hoc obiter sit dictum) quemadmodum aquæ dulcis balneum melancholicis affectibus mirificè conducit, ita ex Græcis antiquiores Poetæ finxerunt Selemnum fluuium, eos, qui se se in illius aqua abluerent, amore liberare, de quo loquens Pausanias omni auro preciosiorem esse Selemni aquam scripsit; Sed quid ni insaniant sæpenumero ex amore homines, cum vulgaris hic, & ferinus amor iam dictus fascinatio quædam sit, fascinationem autem quandam esse inde probari potest, quia amor per oculos imbibitur, nec mirum, quia cum amor nihil aliud sit, nisi rei amatæ desiderium, nec vllus incognita desideret, planè necessarium est, vt aliquo modo cognitum nobis antea fuerit, quod amemus, & hæc quidem cognitio vt plurimum oculorum sensu perficitur, sciendum quoque est (nec graue sit in amore intimiùs perscrutando aliquatenus à proposito scopo digredi) ad amoris essentiam non satis esse hanc cognitionem solùm, sed requiri etiam, vt quod amatur, tanquam bonum nobis, atque iucundum, pulchrumq. fuerit iudicatum, neque id satis esse videtur, nisi facilè consequi nos posse, quod pulchrum, bonumq. fore censuimus, iudicemus, sed ad rem, cum amor per oculos tanquam per patentes fenestras ad cor ingrediatur, & ab illis sui originem trahat,

omni-

omnibus notum est oculos refertos esse spiritibus subtilissimis, atque lucidissimis, vnde ab illis similes radii enascuntur, & emittuntur, quibus cum radiis emissitiis vaporem quemdam spiritalem trahi non est denegandum, qui non secus, ac spiritus ipsi primam sui originem à sanguine habet, hoc autem ex eo clarè percipimus, quod lippientes oculi radiorum suorum emissione cogunt spectantis proximè oculos morbo simili laborare, affrictu, atque contactu spirituoso similem parientes in benè valentibus oculis morbum, quo ipsi affecti sunt, vbi appareret, & radium ad propè adstantem oculum protendi, & cum radio vna vaporem corrupti in parte sanguinis emanare, cuius contagione oculus spectantis inficitur, ac coinquinatur, quin & Aristotelis lib. de somn. & vigil. testimonio constat, mulieres menstruo pollutas intuitu suo speculum nitidum sanguineis quasi guttis, & fœdo vapore inficere, vt & experientia constat; quod ex eo fieri arbitrandum, quia spiritus, qui vapor sanguinis est, sanguis quidam tenuissimus, & summè elaboratus esse videtur, adeò vt aspectum fugiat oculorum, sed in speculi superficie perpolita crassior effectus clarè perspiciatur; Cum statutum igitur sit vnà cum oculorum radiis vapores emitti, & eos propriam, qua laborant, affectionem impertiri intuentium oculis, oculi eorum, qui saucii amore sunt, propriam oculis amatarum passionem communicabunt, sed in illis non sistet passio, cum huius morbi non sint propria sedes, sed vlteriùs extendetur in cor, in cerebrum, & ita, vt si altiùs radices egerit, mentem ab aliis omninò alienet, vt in rei amatæ contemplationem solùm deuinciat, sed quid aliud quęsò mentis alienatio est, quam delirii genus? & quia in amore præter suspiria, querelas, ac lacrymas semper mæstitia, & timor adest (namque res est solliciti plena timoris amor) quod nam delirii genus nisi melancholicum erit? en igitur quandam veluti fascinationem esse amorem, à qua altiùs impressa aberrant actiones principes, & melancholica deliramenta suboriuntur.

An Melancholia sit cum risu? Cap. V.

DEsipientias, quæ cum risu fiunt, securiores esse dixit Hippocrates lib. 6. aph. 53. ita vt ex hac sententia plures colligant medicinæ scriptores melancholiam interdum fieri cum risu, sed quàm maximè decipiantur isti, quisque facilè animaduertat, qui Galenum consuluit in 6. de morb. vulg. comm. 3. t. 12. dicentem, melancholicorum maximè proprium timorem esse, & 3. de loc. aff. c. 7. vbi melancholicos à timore nunquam deseri scribit, etenim à timorę mæstitia, non autem risus prodire potest, qui lætitiæ, ac spei potius est comes; imò & ex Hippocrate perpetua melancholiæ symptomata metum, & mæstitiam esse 6. aph. 23. manifestè coniicere est, vbi habet, quod si timor, ac mæstitia diutiùs perseuerent, tale melan-

cholicum est; sed & rationes comprobantes hoc in promptu sunt, nam ex libello de anat. viuorum Galeno adscripto habetur, risum esse proprietatem, quæ sanguinem consequitur, quomodo igitur ille melancholico delirio coniungatur, quod ex atra bile, ac melancholico succo, ortum trahit? Amplius si lien ridere facit (vt mox infra videbimus) quatenus sanguinem à nigra fæce, ac terrestri materia defæcatum reddit, quomodo in melancholicis risus excitetur, in quibus fæculentissimus, impurissimusq. reperitur sanguis? Non desunt, qui dicant in his risum esse falsum, idest quamdam esse oris gesticulationem absque interna animi hilaritate, sed re vera ita desipientium risum verum esse deprehendimus ex tripudiis, cantu, iocis, quibus sæpè abundant, quare absolutè dicendum est, hos ita desipientes nullo pacto melancholicos esse; hinc Hippocrates desipientias, non autem melancholias appellauit, differentes enim sunt istæ delirii species, neque minus differt desipientia cum risu à melancholia, quàm ab hac phrænitis differat, vtraque enim vti diuersos habet effectus, ita & à diuersis producitur causis, melancholia enim ab humore melancholico, crasso, obscuro, ac nigro prodit, desipientia autem cum risu à sanguine calefacto, tenui, splendido, ac lucido, cuius proprium signa lætitiæ edere est, cum splendorem animæ afferat; Cæterum duæ non leues emergunt difficultates, quarum vna est, cur isti, qui cum risu desipiunt, magis cantent, & saliant, quàm qui sani sanguine maxime abundant, si sanguinis est tantam lætitiam parere? Altera est, cur videamus interdum melancholicos, qui tristantur, ac timent per interualla quædam etiam ridere, atque iocari? Vtriq. difficultati breuissimé satisfit, & priori si dicamus sanguinem, dum is incalescit, non autem vritur, rarefieri, ac ex eo splendidiores, lucidioresq. vapores, ac spiritus eleuari, atque produci, vnde animo, spes, vigor, & alacritas exoritur, quæ modum excedens principes actiones peruertit, atque deprauat, & hinc sic affecti cum risu desipiunt; in sanis autem sanguinem, & si maximè abundet præter naturæ limites calefieri non contingit; Alteri verò difficultati respondemus, has diuersas delirij species interdum misceri, ac confundi simul, quia earum causæ, nempe humores commisceantur, ita vt modò vnius, modò alterius prodeant effectus, prout modò vnus, modò alter mouetur, aut modò vnus, modò alter vicissim prædominatur humor, vnde & Galenus ipse has diuersas delirij species simul coniungi, 2. de diffic. resp. c. 5. ostendit, dum de Dealcis vxore loquens ait, non vnam desipientiæ speciem ipsi accidisse, neque vulgarem, sed multas, & fortes, partim silenti, partim loquenti, & partim cum lacrymis, partim cum risu, sed risus (quod polliciti sumus) cur à liene oriatur, clarius aperiamus.

An

An risus ex liene oriatur? Cap. VI.

Isus sedem ex antiquioribus plures lienem statuerunt, vnde vulgatum est illud

" *Cor sapit & pulmo loquitur, fel continet iras*
Splen, ridere facit, cogit amare iecur.

Hinc Marsilius Ficinus in Plat. Tim. c.69. quod lætitiam afferat lienis spongiosa natura crassum sanguinem sugens scripsit,& ex libello de spermate Galeno adscripto, ij, qui in horis choleræ nigræ concepti sunt, risores sunt propter splenem, à quo procedit risus; Sed hæc opinio non leues videtur pati difficultates, nam si lien sanguinis fæcis, ac melanconici succi receptaculum est, ab hoc humore fæculento, impuro, ac tetro, necnon ab eius vapore nobiles partes impetentibus, timores, mæstitiæ, suspiria, angustiæ, lachrimæ, ac fletus exoriuntur, qui igitur risus causa sit lien? præterea adinuenti sunt absque liene homines, & tamen risus in homine est inseparabilis proprietas, est enim animal rationale risibile, quomodo ergo in illis lienem risus fuisse causam asserere poterimus? quod autem absque liene adinuenti sint homines, testatur oculata fide clarissimus anatomicus Andreas Laurent. lib.6. quæst. 25. his verbis " Superioribus annis dissectum fuit Lutetiæ cadauer iuuenis benè habiti, & sine liene inuentum. & Plin. lib. 11. nat. hist. c.37 cum lien cursus sit peculiare impedimentum non solùm nonnullis inuri, sed etiam per vulnus exempto liene animalia viuere posse tradit, & sine liene fuit inuentus porcellus ex potu cuiusdam medicamenti, vt refert Galenus 9. de composit. medic. secundum loc. cap. 2. Amplius ex Galeni fragmentis ex apr. Raby Moysis collectis, risui (externas quas ponit, excipio) non est aliquacumque causa nota; quare non est, vt illius causam lienem esse dicamus. Tandem contra sententiam ex libello de spermate excerptam, dicimus, quod qui in horis choleræ nigræ concepti fuerint, etiam temperamenti, & habitus melancholici erunt illi, quare in ipsis melancholiam prædominantem potius consequetur risus, quàm sanguinem, & tamen in superiori risum esse proprietatem, quæ sanguinem consequitur, explicatum fuit; Respondetur libellum illum multis erroribus scatere, nec Galeno dignum, nihilominus, si illi aliqua fides habenda est, non choleram nigram, sed splenem risus esse causam dicendum erit, quemadmodum & author ille dixit, & ratio afferri potest, nam cum iidem, quibus nutrimur, nos ipsi constemus etiam & lien nutriatur atro sanguine, certè in conceptis in horis illius succi lien robustior generabitur, atque maioris molis cum in talibus pro eius generatione multa, & valde accomodata materia non desit, liene autè robustiore existente meliùs sanguinem expurgabit, & defæcabit ab impura

pura crassitie, ita vt hac ratione ex accidenti sit in causa risus, vti mox clariùs ostendetur, quod & ob maiorem molem quoque efficiet, nam vt habet Cælius Rhodig. antiq. lect. lib. 2. cap. 48. sunt ex authoribus, qui ioci intemperantiam huius visceris amplitudine arbitrentur constare, quod in naturali historia relatum non me fallit; ad locum autem ex Galeni fragmentis allatum dicimus esse fragmenta, in quibus authoris completam sententiam adinuenire non est, sed abscissam, imperfectam, ac mutilatam, nec enim credendum est Galenum internam risus præterfugisse causam, cum ipse non conniuentibus oculis Aristotelem perlegere potuerit 3. de part. animal. cap. 20. quamuis & Aristoteles in hac tradenda causa aliquo pacto deficiat, vt scribit Franciscus Valesius lib. 5. controu. cap. 11. quem consulat, oportet, qui risus causarum exactam cognitionem desiderat, & scire quomodo risus sit diaphragmatis, & musculorum thoracis, & oris vibrationem quamdam ob gaudium, & admirationem simul iuncta. Quoad illam verò rationem spectat, in qua dicebatur homines absque liene adinuentos fuisse: Respondetur in illis aliquam particulam adfuisse pro lienis officio inseruientem, vt in cadauere à clarissimo Laurentio dissecto, in quo obseruabatur splenicus ramus insignis in exiguum corpus glandosum desinens, & venæ duæ hemorroidales fæculentum sanguinem expurgantes. quod autem aliquibus inuratur lien, hoc tantum abest, vt sanguinis defæcationi obsit, quin potius auxilietur, per inustionem enim non secus ac per fonticula in externis partibus excitata prædictæ fæculentiæ maiorem ansam præbemus in lienem influendi, nam non solùm attrahitur à liene fæculentus sanguis, sed simul etiam à iecinore transmittitur, cuius transmissionis causa laxus, ac spongiosus fabricatus fuit à natura lien. quod tandem per vulnus eximatur lien homine superstite minimè credendum est, quandoquidem & hoc Plinius, qui tamen alia plura veritati parum consentientia scripsit, ex propria sententia non est ausus asserere, sed ex aliorum traditione refert; Ad eam denique rationem, in qua dicebatur lienem tetro, ac fæculento sanguine nutriri, ex quo in superiores principes partes irruente timores, & lachrimæ enascantur. Respondetur, hæc contingere intemperato existente liene, aut alia morbosa dispositione affecto, nequaquam autem intra sanitatis limites rectè cōstituto; Hæc cum degustasset Alexander Aphrod. quærens 1. lib. problem. 136. cur risum multi putent ex liene oriri, hoc argumento (subdit ille) quod quibus scyrrho, idest, tumore duro vitiatur, non proinde sint ad ridendum comparati, vt qui sunt incolumes, sed sint mæstiores. lien non propriè, ac per se, sed ex accidenti risus causa censendus est, quandiù enim est sanus, omninò fæculentum, & melancholicum succū ex iecinore trahit, atque ita dum sanguis purus, & defæcatus totum corpus, cerebrumq. inuadit, naturam simul, & animam, non aliter, ac

vinum

vinum delectat, & exhilarat, & in tranquillam constitutionem traducit; & inde risus excitatur; & Cælius Rhodig. c. iam cit. in omnimodam huius sententiæ confirmationem ita scribit" Author Auicenna est, lienis virtute ex iecore prolici melancholici humoris vim, tum naturalis, tum accidentalis, idest adusti, nec ratione canonica prouenientis, quemq. non intendat natura; euenit id vi duplici, hæpatis exigentis à se redundantia, lienis verò excipientis, prolicientisq. vnde prouenit sanguis benignus, clarus, copiosus, lucidus quem esse risus causam naturæ rerum periti tradunt, ex sanguine quippè ita affectò cósurgit spirituum multitudo, & claritas animam exhilarantium.

An sit melancholia cum febre? Cap. VII.

PRincipes animæ functiones deprauari cum febre, vt in phrenitide & lethargo, interdum sine febre, vt in mania, & melancholia pronunciauit Galenus pluries, & quoad melancholiam, hanc sine febre fieri testatus est Author libri definit medic. hinc practicantes ferè omnes definiuerunt melancholiam esse delirium sine febre, cum metu, ac tristitia coniunctum; sine febre statuerunt esse ad differentiam maniæ, quæ cum furore, & melancholiam esse sine febre humor à quo fit, suadere videtur, nam cum hic frigidus, & siccus sit, difficilè accenditur, ac difficilè putrescit, vnde Aegineta quoque lib. 3. cap. 14, eam sic descripsit" Melancholia delirium quoddam est sine febre, ex melancholico humore nascens, qui sedem mentis occupat, præterea si adessent melancholiæ cum febre, hę rationabilius essent cum quartanis, ac febribus ab humore melancholico factis, nam tunc præter obstructiones siue in liene, siue in aliis hypocondriorum venis, adest redundantia illius succi, à quibus omnibus nigræ euaporationes in cerebrum eleuari possunt, & melancholicas mentis emotiones parere, nihilominus nunquam tales in prędictis febribus obseruatę fuerunt, imò si Galeno credimus in 6. de morb. vulg. comm. 6. t. 7. quartanę febres ab aliis ingentibus morbis hominem tutum pręseruant, & comitiali morbo detentos liberant, sed si hos, ergo & melancholia vexatos, nam 3. de loc. aff. c. 7. iam vidimus ab eodem humore cerebri similares partes, oblędente melancholiam oriri, organicas verò inuadente comitialem fieri morbum; Et ex altero alterum vicissim surgere; Altera tamen ex parte Hippocrates in Coac. pręnot. non longè ab initio, ait, in febribus mentis emotiones taciturnas, in eo qui voce priuatus non est, perniciosas esse, sed quęnam sunt taciturnę mentis emotiones, nisi melancholicę? ergo ex Hippocrate melancholiam cum febre coniungi colligimus, & Hollerius vir grauissimus lib. 1. de morb. int. cap. 15. non semper melancholiam esse sine febre

febre verificari scripsit, experientia enim constat (inquit) in febre hominem melancholicum sępè reddi, timidum nempe, tristem, sine furore, multa falsa, ridicula, & ab omni veritate aliena animo mouentem; lęsa imaginatrice, & ratiocinatrice facultate, quę propria sunt melancholię symptomata: neq. phręnitide vera, neque manię, neque paraphronosi communia; & ad propriam sententiam confirmandam duo adduxit exempla, quę hic ad litteram conscripta legas. In febre ardēte Burgūdus quidā Lutetię multis clarissimis Medicis astantibus mortuum se affirmabat simul cum fratre ibi decumbente precabatur Medicos ne amplius animę impedimento essent, quo minus è purgatorio euolaret ad Deum, aliquando imitabatur moribundum, quasi efflaret animam mouebat, vt expectarent expiratum; postea summo timore, & omnium desperatione corripiebatur, tandem oportunis remedijs adhibitis, & hęmorroidum profluuio liberatus est; Alius itidem se mortuū & sine animo putabat, ob idq. cibum omnē reformidabat, quod mortuos edere negaret, tandem optimo consilio fuit effictum cadauer mensę accumbens, cuius exemplo cibum sumpsit. Hęc Hollerius, quę si rectè examinentur, tum ipsum, tum Galenū vera dixisse adinueniemus, nam in adductis exemplis, & in febre interdum deliria melancholica excitare nihil prohibet, dum quoque melancholicos humor putrescit aut accenditurr, quamuis re vera tunc temporis melancholiam non cōstituant, aut potius insequantur prędicta melancholica accidentia, quę permanentiam habeat, & inter chronicos morbos adnumerari possit, nec quæ essentialis sit (de qua Galenus, & alij intellexerunt) sed quandam momentaneam melancholiā, quę per consensum est, & alijs morbis succedit, hinc & non rarò in hypocondriaca appellata melancholia quandam leuem febrem ob diuturnas hypocondriorum obstructiones exortam spectes; Hic tamen instabit aliquis, nam si melancholia à pseudo phręnitide, seu per cōsensum phręnitico delirio, quemadmodū, & à phręnitide etiam distinguitur per febris absentiam, quomodo in Burgundo illo à febri ardente vexato melancholiam distinguas? adde, quod & Hippocrates ait, & in Coac. pręnot. necnon 1. Prorrhet. nimirum si ardente febre aurium sonitus cū caligine fuerit, proueneritq. in naribus grauitas, mente ex melancholia aberrant, ita vt potius cum ardenti febre coniungatur, melancholia, quàm ex ipsius absentia ab alijs delirijs distinguatur, nec dicas, non tantùm per febris absentiam, sed præcipuè per metum ac mæstitiam ab alijs delirijs melancholiam distingui, quandoquidem iam vidimus in allatis exemplis, & febrem, necnon metum, & mæstitiam adfuisse; Respondetur in prædictis casibus, aut commixtas fuisse delirij species, aut illa deliramenta phrænitica potius, quàm melancholica appellanda esse, nàm quoad Hippocratem attinet ex Galeno in 1. Prorrheth. comm. 1. t. 18. phręniticum

fuisse

fuisse delirium apparet, hæc enim sunt verba Galeni "Febris ardens tum ob alias causas, tum propter cerebri inflammationem æquè fit, nempe & huic succedit ex proprijs phrænitidis signis continua desipientia,& interpositis paucis subdit," Quod si flaua bilis quodam modo exusta, siue in capite,siue in toto corpore fuerit, ad id, quod melancholicum magis est, vergit, atque hinc in cerebrum ipsum, emittitur, ob idq; mente ex melancholia alienatur;si igitur ex flaua bile per adustionem in atram conuersa febriunt ardenter,& ex eadem in caput irrepente delirant, non melancholicum, sed phræniticum delirium appellandum est, nam & ab atra bile phrænitidem fieri non pauci cum Auicenna affirmant; hoc idem & de Burgundo illo dicendum est, nam si in eo sanguis incensus ardentem synochum excitabat, & ipsemet in caput irrepens, aut euaporans delirium producebat,quodnam delirium à feruenti materia produci dicendum est? sanè phræniticum potius, quàm melancholicum; sed cum magno metu illud fuisse dices, & phrænitides interdum cum metu fieri non est absurdum, quod nobis concedet Hippocrates lib. 1. de morb. propè finem, ibi enim hæc profert" Assimiles autem sunt maximè hi,qui phrænitide tenentur,his qui ab atra bile delirant,& si quis delicatioris gustus hunc librum non esse genuinum Hippocratis dicat, sed Polybi potius,& idcircò huic respōsioni non acquiescat, ille priori vtatur, nimirum in supracitatis exemplis delirij species commixtas fuisse, prout etiam sanguinea massa,quę in febribus accenditur ardentibus, est varijs commixta humoribus; quorum modò vnus, modò alter prædominatur, aut mouetur; varias autem delirij species inter se commisceri posse testatur experientia, & Galenus lib. 2. de diffic. resp. c. 5. necnon in 3. de morb. vulg. com. 3. ægr. 15. sic scribens" Sanè videtur hęc delirij speciem ex melancholia, & phrænitide habuisse mixtam, nam hoc aut multum loquebatur, aut perpetuò tacebat, ostendit huiusmodi mixtionem; quod etiam de nostro Burgundo dici posse rationabile est, nam sanguis dum aduritur, secundum tenuiorem sui partem in bilem, secundum verò crassiorem in melancholiam conuertitur, quare & prius bilem, tanquam quæ citioris est motus, suos prodijsse effectus, verisimile est, dein melancholiam, tanquam quæ tardioris sit motus; ex his igitur statuendū erit, melancholiam ex se, & vt plurimum esse sine febre, interdum verò, & ex accidenti cum febre coniungi posse, & non solùm quatenus phrenitidi,quam semper tanquam symptoma peracuta febris consequitur, sed quatenus etiam febribus morbis coniungatur, siue his ipsa, siue huic illæ superueniant; nihil enim obstat in aliquo melancholia detento quemdam humorem putrescere posse,ac inde febrem excitare, quod in hypocondriaca appellata melancholia præsertim obseruare difficile non erit.

An melancholia possit esse contagiosa affectio? Cap. VIII.

HAEC quæstiuncula risum potius, quàm quid serij afferre prima facie videbitur, quis enim vnquam scripsit melancholia affectos hanc alijs passionem communicare, quemadmodum de phthisim, lippitudinem, scabiem, aliosq. huiuscemodi morbos patientibus? nullus certè, nec mirum; etenim quænam ratio contagij sit in melancholia, quæ ab humore frigido, ac siccissimo dependat, cum tota contagij vis in putrida quadam exhalatione consistat, & quę insignem potius, ac excedentem humiditatem premonstret? Constat triplicem esse differentiam contagij, vt optimè adnotarit Marcellus Donatus tractatu de variolis cap. 5. nam quod cõtagiosum est, aut solo contactu afficit (sic scabie, & lepra infecti, quos contangant inficiunt) aut præter contactum fomitem habet, quem relinquit in re, quæ contagio afficitur, hinc fomite afficiunt quæ morbidam excretionem intus latentem alteri affricant, vti vestibus, lignis, & similibus, cuiusmodi est phtisis) aut deniq. non contactu, & fomite, sed & potentia ad distans contagium transferri potest, & hoc mediantibus euaporationibus, à vaporibus enim contagio infectis aer inquinatur, cum autem aer continuò à nobis necessariò inspiretur, cum eo infectionis seminaria commixta introgrediuntur, quæ non eadam facilitate per expirationem expulsa, qua per inspirationem intromissa fuerunt, humoribus, membris, ac spiritibus agglutinantur, & sic animal inficiunt. Si igitur melancholia per contagium induci possit, magis verisimile est, vt hoc tertio modo inducatur, at neque hoc tertio modo induci potest, quandoquidem, cum pendeat melancholia ab humore siccissimo, huic repugnant eæ conditiones, quę humori, seu corpori cõtagioso necessariò competunt, nam minimæ illæ particulæ, quæ è corporibus infectis euaporantes in aliud contagionem inferunt, necessariò duas hasce conditiones obtinent, nempè quod glutinosæ sint, ac valde putridæ, hinc in febre tertiana, aut causone licet corpora putredine affecta sint, & ab his particulæ quædam euaporent, quia tamen neque viscidæ, neque valde putridæ sunt, sed calidæ potius ac siccæ, per aerem delatæ, aut quid aliud medium aliud contangens non inficiunt, quoniam confestim euanescunt priusquam putredinis fomitem introducant, sed si in hisce nulla contagio sit, ergo & multò minus in melancholia, vbi nulla putredo, vbi frigidus, & siccus est humor; Aliquis tamen posset obijcere in melancholico humore insignem putredinem excitari posse, atque ita ipsum contagiosum euadere, nam etiam si frigidus, & siccus appelletur, talis non actu, sed potentia est, & in respectu ad cæteros humores, sed non ne ossa, quæ non potentia tantum, sed actu frigida, & siccissima sunt, putredine, & insigni putredine affici obseruamus? vnitur preterea melancholico humori plurimũ serositatis,

& ichori-

& ichoris, adde quod, & ferè semper pituitę commiſcetur, vt qui frigidus, & ſiccus natiuum calorem debilitet, & ſubinde pituitę gignendę prębeat anſam, ſed quod inſigniter putreſcat exemplo ſunt in peſtilentibus febribus, & in variolis apparentia exanthemata, quę à latinis peticulę, & peſticulę appellantur, quę eò peiores, & contagioſę ſunt magis, quò liuidiores, & nigriores apparent, tunc enim à melanchonico ſucco, & aduſto prouenire certum eſt; ſic & de antrace, ſeu carbunculo in peſte dicendum eſt, tunc enim morbus iſte ſęuior, & prauioris contagij eſt, vbi bilem atram ſui cauſam agnoſcit, ſed non ne & in gangręna, quę ab interna cauſa producitur, dum ab atra fit bile, tanta, & excedens adeò putredo excitatur, quod niſi pars gangręna laborans ferro, & igne tractetur, illa quàm breuiſſimè vicinas partes contactu afficiat? nec obſtat quod ſcriptores Medici nunquam dixerint melancholiam eſſe morbum contagioſum, non enim ipſi omnia ſcribunt, & pręſertim quę de raro contingunt, Cęterùm non ne ſcripſit Thucidides antiquiſſimus, & grauiſſimus inter Gręcos ſcriptores ſuo tempore peſtem graſſatam fuiſſe, à qua ſuperſtites omnium rerũ adeò fuerunt obliti, quod neque proprij nominis recordarentur? ſed quemadmodum tunc morbus ille contagioſus, memoriam, facultatem principem in cerebro reſidentem deleuit, non ne & alius ſimilis morbus contagioſus, ac peſtilens oriri poſſet, qui principes cerebri actiones deprauaret? maximè, eſto nobis exemplum, nobiliſſimus ſcriptor Plutarchus (referente Aulo Gellio) primo librorum, quos Περὶ Ψυχῆς inſcripſit cùm de morbis diſſereret in animos hominum incidentibus, virgines dixit Mileſias, fermè quot tùm in ea Ciuitate erant repentè ſine vlla euidenti cauſa voluntatem cępiſſe obeundę mortis, ac deindè plurimas vitam ſuſpendio amiſiſſe, id cum accideret in dies crebriùs neq. animis earũ mori perſeuerantiũ medicina adhiberi quiret, decreuiſſe Mileſios, vt Virgines, quę corporibus ſuſpenſis demortuę forent, eę omnes nudę cum eodem laqueo, qui eſſent peruinctę efferrentur, &c. Certè illud erat melancholię ſęuiſſimę quoddam genus, cumq. in dies plures Virgines, & ferè cunctas inuaſerit, contagioſum certè fuiſſe dicendum eſt; Hiſce tamen non obſtantibus melancholicum delirium nullo pacto contagioſum eſſe aſſeritur, ſiue à melancholico ſanguine, ſiue ab atra bile dependeat, ſiq. fortè eueniat in melancholicis alterutrum ex prędictis humoribus inſigni putredine corripi, aut ingẽti corruptione affici (quod interdum contingere poſſe non negandum) non tamen inde per contagium in alios melancholia migrabit, illinc quidẽ poterunt, & peticulę, & carbunculi excitari, ſimileſq. morbi, qui contagio inficiant, alijſq. communicentur hominibus, nunquam tamen melancholia ipſa communicabitur ratione contagij, nam cum melancholia cerebrum occupet, & contagium in humore alioquin ſui natura ſicciſsimo extare nequeat, niſi per inſignem, atque excedentem putredinem ſubortam, cerebrum pars principaliſſima non ſuſtineret

humores adeò prauos, natura enim aut succumberet, antequam humores in cerebro tantam labem contraherent, aut potius epileptici, vel apoplectici morbi succederent, qui ad necem perducerent. Sed quid ad virgines à Plutarcho allatas? Respondetur tunc potiùs ab aere (vt ego arbitror) animales spiritus cerebri ob indicibilem qualitatem contractam afficiente, obledenteq. oborta fuisse in virginibus Milesijs illa deliramenta melancholica, quam ob putredinem, siue contagionem aliquam in humoribus excitatam, quãdoquidem nec febris, nec alius morbus sanguineæ massæ corruptionem ostendens obseruati fuerunt, etiam si minimè negandum sit ab infectione humorum ab inquinato aere communicata suscitari posse cerebri morbos pestilentes, atque grassantes melancholias, sed sublata communis aeris infectione, non posse in cerebro adeò deprauatos, ac putridos humores melancholicos colligi, qui melancholiam contagiosam producat, nec afferantur Hippocratis exempla in Epidemijs vbi de melãcholicis delirijs mentio fit, nam præterquamquod populares morbos, & communes ibi recenseat Hippocrates, deliria melancholica ibi non recenset tamquam præcipuas affectiones, sed tamquam symptomata malignas febres interdum subsequentia, ita vt insignis illa putredo, & subinde contagio in humoribus potius intra vasa contentis extiterit, quam in humoribus melancholicis cerebri sedem occupantibus, atque melancholiam efficientibus; namque illa deliramenta melancholica certiùs à fuliginibus ex subiectis partibus in cerebrum elatis proueniebant, quàm ab humoribus in cerebro stabulantibus, hinc melancholica illa deliria per breui, non longo tempore perdurabant, cum tamen inter chronicos morbos recenseatur melancholia; Nec tandem aliquis objiciat phrænitides malignas, atq. lethargos, quibus in morbis in cerebro putrescunt, & insigniter humores, namque neque prædicti morbi contagiosi sunt, nisi pestilenti, vel saltem maligna febri mediante; Hinc concludamus melancholiam ex se non esse contagiosam affectionem, sed fortè ex accidenti, quatenus scilicet vel ab inquinato aere ipsa prouenit, vel ipsi pestilens morbus adnectitur, quo in casu & ipsa ex chronica in breuem migrat affectionem, nec illi, sed pestilenti morbo curatio præcipuè debetur; & si quis vlteriùs quæreret, cur absq. pestilenti, vel maligna febre phrænitis, aut lethargus, imò & melancholia à putridis humoribus excitata (si talis extet) non communicetur alijs, quemadmodum exempli gratia cõmunicatur phtysis; Respondetur, quod putride exhalationes, quæ in phtysi ab vlcere pulmonum eleuantur, à propria pulmonum substantia euaporant, & non ab humoribus in eo contentis tantùm, hinc propter quam dicunt analogiam, aliorum pulmones coafficiuntur; Adde phtysim esse longissimum morbum, phrænitidem autem, atq. lethargum perbreues, quare cum omnis actio fiat in tempore, longiori tempore commodiùs fiet; præterea à putridis euaporationibus inquinatus aer statim in pulmones attrahitur, in cerebrum

rebrum verò difficilius permeat, nec permeat nisi expurgatus; Tandem nisi diù cerebrum sustineat humores putrescentes in eius porositatibus, atque venis, quantò minùs propriam sui substantiam putrescere patietur? Post hęc scripta venit ad manus Roderici à Castro Lusitani liber primus de morbis mulierum, cuius ex scholio in 23. caput quis posset rationem afferre, cur melancholia non sit contagiosa, ibi namque solos morbos vniuersi corporis communicari, ac contagiosos esse scribit; ipse de Cancro loquens, hæc habet" Mirum quod cancer contagio careat, præsertim vlceratus, & qui tetrum expirat, eoq. magis mirari subit, quod eiusdem naturæ sit cum elephantiasi, quæ tamen contagiosa est, nisi dicas contagiosum cancrum non esse, quia soli morbi vniuersi corporis communicantur; Hactenus Lusitanus, sed re vera non arridet responsio ista, quoniam & phthysis, & lippitudines, & disenteriæ malignæ per contagium cæteris impertiuntur, hinc fortè mirum non est si statim subdat eruditissimus author hæc verba " Non tamen video cur procax humor, & feruens in parte aliqua contentus tetrumque de se expirans vaporem contagionem efficere non possit?

An in hypocondriaca appellata melancholia necessariò semper adsint obstructiones? Cap VIIII.

Elancholiam hypocondriacam semper cum obstructionibus adesse ex Galeno manifestè colligitur, nam 3. de loc. aff. ille ex Diocle, cui assentitur, ait flatuosos vocatos (& per flatuosos melancholia hypocondriaca vexatos intelligit) suspicandum est, plus caloris, quàm decet, habere in ijs venis, quæ alimentum à ventriculo excipiunt, sanguinemq. in ipsis crassiorem factum, quippè constat, has venas esse obstructas vel hoc argumento, quod alimentum corpori non distribuitur, & paulò post subdit " Aiunt autem nonnulli os ventriculi, quod intestinis continuatur, in huiusmodi passionibus inflammari, ac ob inflammationem ipsam, & obstrui, & prohibere ne alimenta statuto tempore ad intestinũ descendant &c. Insuper & lib. 5 de loc. aff. c. 6. hæc habet," Quippe laborantes huiusmodi morbo post cruditates multò vehementiùs infestantur, ac plures ex ipsis splenici quoque sunt, quocirca conijciendum est ex hoc etiam viscere vitiosã saniem in ventriculum irruere, sed splenici non solùm, insigni lienis obstructione, sed etiam tumore afficiuntur, præterea cur peius post cruditates habeant hypocondriaci, nisi quia huius morbi causæ obstructiones augeantur? Hinc eruditissimus vir iam in Academia Bononiensi condiscipulus, & amicissimus meus, excellentissimus Augustinus Pincetus Genuensis à me per litteras percunctatus, quid in hac re sentiret, respondit in melancholia hypocõdriaca necessariò obstructiones reperiri duabus motus rationibus, quarum prior hæc est; Hypocõdriac

driaca dependet, ex æstu fundi ventriculi, aut alterius partis proximę, (Galenus inflammationem vocauit, sed communiori nomine, nàm rè vera phlogosis, seù accensio est appellanda) sed hic ęstus fit ab obstructione ergo in melancholia hypocondriaca obstructiones adsunt; & minor syllogismi probatur, nàm hic ęstus non dependet ex natura humoris, qui frigidus, & siccus, ergo ex prohibita euentatione, sed euentatio prohibetur vel à nimia copia melancholici humoris, vel ab eiusdem crassitie, quę vtraq; obstructiones gignit, ergo in melancholia hypocondriaca semper obstructiones aderunt; Altera ratio est, quod hec melancholię species non fit sine materia, sed si sit materia, aderit obstructio, ergo: Maior est certa, namq. ad hoc vt fiat melancholia necessum est, quod vitiosæ euaporationes in caput eleuentur, sed euaporatio non dependet à simplici intemperie, ergo in melancholia requiritur materia & quod (si sit materia) adsit obstructio, clarum etiam est quia si hec materia non peccaret copia, vel qualitate, nullā faceret affectionem, alioquin omnes essent melancholici, sed si peccat copia, vel crassitie gignit de necessitate obstructiones, ergo semper aderit obstructio. Ceterum & ipse (vt aiunt) pedibus in hanc sentētiam venio, quandoquidem non solum in hypocondriaca, quę a locis ventriculo proximioribus dependet, sed etiam in ea, quę a remotioribus, hoc contingere videmus, nàm si ex; gr: ab vtero pendeat, siue ob retentum sanguinem menstruum, siue ob retentum semen, obstructiones adesse fatebimur; Attamen quę venerint in mentem in contrarium afferre non desistam, tum quia veritas à difficultatibus extricata magis elucescat, tum quia sue partes questiunculę non desint; En vnum igitur suppono, nimirum ex feculento, ac melancholico excremento ad os ventriculi illabente melancholica deliria fieri posse, quo concesso, concedendam quoq; erit nulla existente obstructione hypocondriacam melancholiam exoriri posse, nàm nulla existente obstructione interdum talem humorē ad os ventriculi illabi apertissimè monstrabo; & primò quod melancholica deliria ex fęculento, & atro humore ad os supernum ventriculi irruente exoriantur, ratione à simili desumpta probari potest, nam quemadmodum interdum ex biliosis succis ad os ventriculi superius confluentibus conuulsiones, & deliria oriuntur, ita & melancholicis confluentibus affectiones melancholicas oriri fatendum est; hinc Galenus 1. de sympt. caus. c. 7. delirio, & melancholiis quosdam ex stomachi vitio corripi scripsit, & clarius etiam lib. 6. de loc. aff. c. 1. sic inquiens " Quod verò melancholica męstitia liene excrementa huiusmodi ad os ventriculi transmittente proueniat, antea vbi de ore ventriculi tractauimus, iam dictum est; Quod autem melancholicus humor ad os supernum uentriculi confluere possit nulla existēte obstructione in ipso, nec n aliis hypocondriorum manifestum fit in ijs, qui diutius inediam tolerant, nàm si isti suapte natura ad habitum melancholicum vergant, illorum ven-
tręs

tres ob inediā exhausti,& ab hepate,& a proximioribus venis sanguinem atrum,& illius acidas serositates attrahunt,quę non solum ipsius os afficiunt, sed & in cerebrum effumant, vnde, & deliria melancholica, & dystimias, quas vocat Galenus ,nempè mestitias melancholicas inducunt, & præsertim in ijs, in quibus vomitus difficulter excitatur, talis. n. humor retentus vel Galeno teste loco de loc, aff. nuper cit. prædicta accidentia excitat; & quod tandem ob inediam ad os vētriculi confluant, interdum iam dicti melancholici humores,testis est Auic. lib. 3. fen. 13. tr. 2. cap. 1. quorum quidem humorum ad os ventriculi fluxus tam in corporibus obstructione detentis, quàm in deobstructis, ob inediam contingere potest, imo facilius in his tanquā quæ minus tolerent famem; neq; nobis secunda ratio Excellentissimi Pinceti obstat , nàm melancholicus humor in ventriculum non tanta copia illabitur, qui possit in ampla illius capacitate obstructionem parere, ergo minus crassitie hanc pariat, & admelancholiam inducendam sat erit illius peccatum in nigredine, in aciditate, & in alijs prauis qualitatibus. Præterea si aliquibus immoderatus sanguinis fluor exempli gratia ab vtero contingat (in quibus tantum abest, vt adsint obstructiones, quin potius venæ nimis apertę sint) & in ipsis melancholicum delirium fiat,proculdubio illud delirium erit per consensum ab vtero, & inter hypocondriacas melancholias enumerabitur, ergo non semper necessario aderit obstructio in hypocondriaca melancholia;Quod autem à sanguinis profluuio delirium oriatur, testis est Hippocrates 7. aph. 9. dum ait ,, A sanguinis profluuio desipientia ,, ac conuulsio malum;& quod tandem ab enarrato profluuio desipientia, seu delirium sit melancholicum, optima ratione elici potest ex doctissimo viro Francisco Valesio in commento eiusdem aphorismi,dùm delirii ex effluxu sanguinis causas reddit, nàm alius modus est(inquit ipse) cum atra bilis, quæ abundantia sanguinis attemperata erat , eius effusione facta est sincerior,ita vt tunc temporis ex atra bile sinceriori reddita, & benigni sanguinis commercio priuata exhalent in cerebrū crassiores fuligines,ac nigre exhalationes eleuentur, melancholici delirij causę. Hæ sunt difficultates, quę me à priori sententia extorquere valerent, nisi ambabus vnica responsione me posse satisfacere putarem,nàm duplici modo hypocondriacam melancholiam considerare possumus vel stabilem, & quæ permanentiam habeat, vel momentaneam, & quę cito desinat, ac pertranseat , non secus ac deprauatæ imaginationes,& deliria,quæ ab ebrietate fiunt,si de priori loquamur, hæc certe absq; obstructione non contingit altera verò proculdubio sine obstructionibus fieri potest, sed hæc , pro vt melancholia est , curatione non indiget, solummodo.n. vel affecto ori ventriculi vel sanguinis fluxui incumbendum est, at in hypocondriaca melancholia , quæ permanentiam habet, non solum ad eius causas , sed ad ipsam quoq; remedia diriguntur, hinc momentaneam medici ant præterierunt,

runt, aut neglexerunt, aut de ipsa tanquàm de signo dumtaxat pertractarunt, vt Hippocrates in supracit. aph. fecit.

An necessario ventriculus, & præsertim os supernum eius in melancholia hypocondriaca afficiatur? Cap. X.

CErebrum ventriculo, & ventriculum cerebro suas affectiones transmittere, idq. propter neruorum à cerebro ad os ventriculi descendentium magnitudinem scripsit Galenus 3. de loc. aff. c. 7. hoc igitur stante, non in hypocondriaca tantū sed in omni melancholia os supernum ventriculi afficietur; Respondetur non omnes sui affectiones cerebrum ventriculo communicare, sed eas tantum, in quibus ipsum læditur secundum neruosam substantiam, ac membranosam, in melancholia autem cerebrum non secundū eam læditur, sed secundum spiritus animales per medullarem ipsius substantiam disseminatos; sed in eodem loco de hypocondriaca pertractans Galenus hęc habuit,, Cum circa ventriculum prima incæperint accidentia, ipsisq. auctis melancholicæ sequantur affectiones, deinde alui deiectione, & vomitu flatibus per inferna emissis ructibusque leuetur, is qui laborat, hypocondriacū, flatuosumq. morbum ipsum nominabimus, accidētia verò ipsius dicemus: & mestitiā, & metū Quibus à nonnullis animaduersis in quacumq. hypocondriaca ventriculum affici pronunciarunt, & ad hoc comprobandum ex eo ducuntur, quia post cruditates, hypocondriaci magis vexantur, & quia etiam si ægri lienis tumore laborent, non alia de causa melancholiam incurrunt, nisi quia ab ipso in ventriculum refluat melancholicum excrementum, quorum testem Galenum adducunt lib. 5. de loc. aff. c. 6. dicentem ,,Quippe laborantes hypocondriaca post cruditates dictis accidentibus multo vehementius infestantur, ac plures ex ipsis splenici, quoq; sunt quocirca conijciendum est ex hoc etiam viscere vitiosam saniem in ventriculum irruere, sed quid plura? 3. de loc. aff. iàm cit. Galenus scribit, quod cum propria melancholiæ accidentia magna videntur, circa ventriculum vero aut nulla, aut parua admodum sunt, haud abs re existimaueris primitiuam in cerebro affectionem consistere, ob atrā bilem in ipso congestam; quibus vero signis discernatur, an hæc in solo cerebro, vel in vniuerso corpore contineatur, iam antea dixit, ex his igitur in omni hypocondriaca ventriculum affici colligas, nàm ni afficiatur, non erit hypocondriaca, sed vel essentialis, vel per consensum à toto melancholia; Cæterum in quacumq. melancholia hypocondriaca os supernum ventriculi lædi & Rudius & Capiuaccius inter reliquos clarius senserunt in proprijs de melancholia capitibus ille.n. in quacumq. melancholia hypocondriaca os supernum ventriculi roborandum esse docuit, ne vapores cerebro communicentur, hic autem quamuis in melancholia hypocondriaca materia pendeat à pluribus

partibus

partibus, necessariò tamen affici os ventriculi supernum scripsit, & ad hoc comprobandum vtitur sententia Galeni ex 5. de loc. aff. iam deducta, ità vt, quamuis hypocōdriaca (inquit ipse) fiat à liene, accidat tamen quia materia impertitur ventriculo, idest orificio superno. Profectò horum opinioni (& si hæc vt plurimum contingere existimem) ego omninò subscribere non possum, quandoquidem in ore ipsius vētriculi melancholicus humor non gignitur, nullius .n. humoris genus in eo producitur, qui tamen melancholicus humor in alijs partibus per assationem generari non inconuenit (quare nec etiam ipsius lęsionem necessariam esse rationi consonum est ad hoc vt principes actiones sēper deprauentur in melancholia ex consensu à partibus, præterea quę nam ratio est in promptu propter quam in ea parte contentus ater humor melancholiam producat? scio eos responsuros fore atrum humorem hic suas vires non sistere, sed eas cerebro per fuliginosas euaporationes impertiri sed non ne reperiantur viscera, quę nigro, melancholicoq; succo repleta in cerebrum effumare possint, absq; eo quod ventriculo saniem, aut euaporationem istam melancholicam communicent? vterus certe est, qui per plurimas venas, & arterias non tantum vapores verùm etiam & humores in cerebrum demandare potest, nec his vllo pacto ventriculum infestare, & hoc clarissime patet nam quemadmodum ab vtero in mammas progenerando lacte sanguis transmittitur per venas quæ ventriculum nōn attingunt, ac deinde ex eodē lacte interdum in venibus concreto, vel etiam putrescente, & ad cerebum euaporante suboriuntur insanie, vt ex Hippocrate testatur exactissimus scriptor Rodericus à Castro lib. 4. de morb. mul. c. 26. & se hoc obseruasse in quadam muliere refert, sic quoq. per easdem venas melancholici humores, ac vapores cerebro communicari poterunt. Neq. obstat quod Galenus dixerit hypocondriacos post cruditates peius se habere, quandoquidem hypocondriaci post cruditates magis vexantur non tantum, quia ipsorum ventriculus flatibus inappetētia, distentione, vel alio morboso affectu crucietur, sed etiam quia genitę in eo cruditates aliorum viscerum obstructiones fouere, augereque possunt, ex quibus fuliginosę, tetręq; euaporationes in cerebrum melancholici delirii causa excrescunt, & Galenus 3. de loc. aff. in hypocondriaca ventriculum affici scripsit non quia semper hoc necessario contingat, sed vt ostenderet melancholiam excitari, si ab atra bile in ventriculo contenta ad cerebrum tolleretur euaporatio veluti fuliginosa fumosaq. conuenit .n. (ait ipse) inter optimos medicos plura accidentia capiti à ventriculo procedere, inter que accidentia connumerat ille capitis dolores & comitialem morbum, sed capitis dolores, & comitialem morbum fieri ex consensu posse non affecto ventriculo quis neget? cur non igitur & melancholia fieri poterit? Pręterea omnes

nes adducti Galeni loci intelligendi sunt tantummodo de ea hypocondriaca melancholia, quę à ventriculo, & à liene dependet, non autem de ea quę ab hepate, aut ab vtero fit, nã cũ de antedictis tantummodo loquutus fuerit, de ipsis etiam intelligenda sunt, quæ scripsit; Cur autẽ de illis tantùm, nec de aliis verba fecerit, vt Auicennas, respondet Capiuaccius hoc contigisse, quia Galenus non è proposito sed exẽpli tantum gratia sermonem habuit de affectu melancholico, & hoc obiter dixisse volo; Quod autem in hypocondriacis melancholiis à Galeno non recensitis ventriculus noxam effugere possit, ex eo colligo, quod ipse in hoc affectu, dum lęditur, à melancholico humore lęditur vnde, & de melancholia à liene pertractans Galenus dixit, & in hac coniiciendum esse ex liene in ventriculum melancholicum excrementũ irruere; quo supposito sic argumentor, si ventriculus in aliquo melancholia lædi deberet, in ea profectò magis lædi deberet, in qua melacholicus humor magis abundat, sed in melancholia, quæ fit per consensum à toto corpore magis abundat melancholicus humor, nec tamen in ea ventriculus lęditur vel teste Galeno 3. de loc. aff. loc. iam cit. ergò & in melancholia, quę vel ab hepate, vel ab vtero dependeat, poterit non affici ventriculus, nàm valet propositio, si de quo magis, ergo & de quo minus; Si autem quærat aliquis, cur in hypocondriaca, quę à liene fit ventriculus necessariò afficiatur, in ea autem, quæ exempli gratia ab vtero fit, possit non affici; Respondebo hoc contingere propter splenicũ ramũ, quem vas breue, aut venosum dicunt, quò quotidie effunditur in ventriculum melancholicus succus ad ciborum coctionem iuuandam, ut Galenus voluit, & ad excitandam etiam naturalem famem, vt Auicennas addidit, hinc est quod à liene malè disposito, & obstructo, ac tumore affecto maior prædicti humoris copia in ventriculum refluit, nam cum lien ab ipso potiùs grauetu, prædictum humorem nec commode recipere, nec rectè, vt deceret concoquere, imò nec statuto tempore detinere valet, ità vt eò, quò se ex superfluis exonerare solebat, nempè in ventriculum tunc maiorem copiam deponat, vterus autem, ac venæ ad ipsum pertingentes si nimis repleantur, materia ad alias partes, non semper ad ventriculum necessario regurgitat; Si q. percunctaretur alius, cur melancholicus succus, qui à liene quotidie in ventriculum reiicitur, melancholiam non efficiat, respondetur eum tum inculpata qualitate præditum, tum in modica copia, & in ea quantitate esse, quæ naturales ventriculi actiones sua, qua gaudet, acerbitate, & acciditate adiuuare possit, non autem illi noxam inferre, vti quando vel quantitate, vel qualitate, vel vtraq. simul excedit; Tandem nec si quis prædictis acquiescat, ille vlteriùs sciat tres esse cuiuslibet melancholiæ gradus, ita vt hypocondriacam melancholiam, incipientem, progressam, atq. confirmatam considera-

re,

re, possimus; si igitur ipsam incipientem, & in primo gradu existentem accipiamus, dicimus re vera fieri posse nulla ventriculo noxa communicata, si verò ipsam progressam, atq. eo magis confirmatam spectemus, hanc certè absq. ventriculi læsione adesse non posse fatemur, progrediente .n. morbo copiosè adeó, ac frequentes & fere continuæ sūt euaporationes tenebricosæ, quæ in ventriculum quoq. permeent, & ita ipsius coctionem perturbant, atq. eiusdem vires languidiores reddunt, ita vt & ipse in his hypocondriacæ melancholiæ gradibus necessariò coafficiatur, qua propter Galenus ac cæteri authores, qui in hypocondriaca melancholia ventriculum lædi scripserunt, de progressa, ac confirmata intelligendi sint; nequaquàm autem de omni melancholia hypocondriaca incipiente cum hæc vt ostensum fuit, etiam absq. læsione ventriculi possit existere.

An in melancholia hypocondriaca semper adsit hypocondriorum phlogosis, seu accensio? Cap. XI.

Diocles ille ex Galeno 3. de loc. aff. ait flatuosos vocatos suspicandum esse plus caloris, quam decet, habere in iis venis, quę alimentum à ventriculo excipiunt; & paulo post addidit nonnullos dicere os ventriculi, quod intestinis continuatur in huiusmodi passione inflammari; cui quidem opinioni Galenus & ipse subscribit, ita scribens, „ Atq. videtur quidem in ipso inflammatio esse, sanguis autem in parte inflammata contentus & crassior, & magis melancholicus. Alia ex parte Auiccennas lib. 3. fen. 1. tr. 4. c. 18. concedit quidem huiusmodi melancholiam, quàm mirachiam vocat, fieri posse ex mesaraicarum venarum apostemate, sed ait hoc apostema, vt plurimùm, non esse calidum, ex quo fortè nonnulli adductam Galeni sententiam improbarunt, dicentes necessariò in hoc affectu, si in eo adesset inflammatio, febrem reperiri debere, non secus, ac in aliis inflammationibus internis, ac morbum necessariò acutum fore, cùm tamen, neq. febris adsit, neq. acutus sit affectus, vt qui in multos menses, imò & annos producatur sæpe. Hallucinantur tamen, qui Galenum per inflammationem verum tumorem inflammatorium, seu phlegmonem intellexisse volunt, cùm ipse eo loci per inflammationem phlogosim, seu accensionem quādam pylori subaudiuerit, nec Auicennas meo iudicio per apostema, verum tumorem intelligit, sed quemdam potius crassę, ac frigidæ materiæ affluxum, vt alibi etiam sui moris est, quam tamen eodem capite non negat in venis mesaraicis inculcari, ibique obstructiones excitare, vt tandem, ex ea calefacta, atq. alsata tenebricosus vapor in cerebrum eleuetur, qui melancholiam inducat; obiiceres tamen isti solent, qua de causa, si tanta caliditas adsit, febris non reperiatur, aut saltem sitis, quæ necessariò adesse deberet, sed potius

adſint flatus, fluctuationes, & ęgri plurimùm expuant, ructus acidos percipiant, interdumq. acidam adeò pituitam euomant, vt dentes etiam torpore afficiantur, quæ non calidas certè, ſed frigidas inſequi ventriculi intemperies ratio ſuadet. Reſpondetur primò febrem non ſequi, quoniam, & ſi à phlogoſi iſta humores adurantur, non tamen putreſcunt, vt febris propter putridas fuligines in cor effumantes accēdatur, nec tanta etiam caliditas eſt vt, in vera inflammatione, quæ partem poſt partem calefaciendo cor apprehendat, & febrem excitare poſſit; ſitis verò non fit, quia os ventriculi ſupernum humida copioſaque ſemper ſcatet materia, (vt plurimæ, ac frequentes expuitiones cōmonſtrant, quę ſiccitatem prohibens, ſitim etiam arcet; verum qua de cauſa flatus, fluctuationes, ac cętera frigiditatem atteſtātia ſymptomata excitentur, ratio non deeſt, nam dum ab inſigni calid ate humores adasſantur eleuatur fuliginoſa quædam euaporatio, quę cum in ventriculo cibis cōmiſceatur, coctionē perturbat, ac fluctuationes excitat quoad calore vlteriùs operante ructibus, aut aliter eleuentur ęgri; nec prætereà mirū eſt cibos parū proſpere concoqui in ventriculo, in quo calor præternaturalis vigeat, cū hic deſtruens nō concoquēs ſit. Hinc etiam plurimùm expuunt hypocondriaci, quia & ſi calida, & ſicca ſit affectio, læſa tamen ventriculi coctione ipſis copioſē, ac frequenter expuendi occaſio ſuggeritur; Addunt alii tandem in huiuſmodi melācholia ægros calidis ſemper medicamentis tractari, cum aſſiduè attenuantia, detergentia, ac calefacientia præſcribantur à medicis remedia quare ſi curatio morbum oſtendat, hunc affectum frigidum, non calidū in prçſentia oſtendit, quæ difficultas certè primo aſpectu aliqua videtur ſed rebus intimius perpenſis nulla ſit, cum. n. ab obſtructionibus phlogoſim hanc prouenire dixerimus, & materia obſtruens in hoc affectu craſſa, ac viſcida ſit, pertinacisſimeq. adhereat mirum non eſt cum eradicari debeat, ſi prius attenuanda, detergenda, ac calefaciēda ſit, etiam ſi ratione huius materiæ fiat affectus veluti inflammatorius, ſi.n. refrigerantibus vtamur, materia magis pertinax reddetur. Hic tamen non aufugiant illi documentum magni Auenzoaris memoria dignum, ſcilicet, vt è validis, atq. admodum calidis medicamentis abſtineamus, cum viſcera ſint incenſa in hoc morbo & præſertim meſaraica, atq. iecur. Quod magis negocium facit, nec adhuc extricauimus, ſunt acidi ructus, qui potius nidoroſi eſſe deberent ſi tanta caliditas vrgeat, etenim ex Galen. 2. de alim. facult. c.6.& in 6.Epid.com 3. t. 25. in ventriculo calida, ac ignea qualitate prædito fit corruptio ad nidorem, cuius corruptionis index eſt nidoroſus ructus, non ſecus ac acidus eſt index corruptionis, quæ ad aciditatem fit in ventriculo frigido ex 3. de ſympt. cauſ. cap. 1. Hanc difficultatem facile enodare poſſumus cum Tralliano, quem ſequutus eſt Auerroes, qui tàm à

cali-

calido, quam a frigido aciditatem fieri voluit. sed quia ipsum in hac re plurimi suspectum habent, nos inferius aliter huic difficultati satisfaciemus, Reliquum est, vt summatim dicamus quod Diocles, & cum ipso Galenus, dum de melancholia hypocondriaca verba fecerunt non de melancholia à quolibet hypocondriorum prouueniente, sed de ea, quæ præcipue ventriculi vitio, aut venarum mesaraicarum fit, intellexerunt, quæ sane melancholia necessariò cum accensione coniuncta est, nisi .n. ibi adesset accensio, non possent aduri humores, ac in atrā bilem converti ex quibus, aut ex eorundem saltem vaporibus cerebrum, atq. animales spiritus coafficerentur, nec nobis obstat Ludouicus Mercatus de inter. morb. curat. lib. 1. cap. 17. dùm tres modos generationis melancholiæ hypocondriacæ proponens, in secundo adducit ventriculi frigiditatem non solùm priuatiuam, quæ ob proprii caloris, & spirituum dissipationem contingit, sed etiam positiuam quæ in acorem commutet alimenta, quandoquidem in ventriculo simpliciter frigido etiam si acida pituita generari possit non tamē melancholicus humor generabitur, ex quo melancholicum delirium excitetur; fortè quis addat à ventriculi nimia frigiditate crassos humores produci à quibus fiant obstructiones, proptèr quas sanguis illuc transmissus du ventilari nequeat, aduratur, atq. ita ob prohibitam etiam transpirationem æstus inuadat; si vero de melancholia ab aliis hypocondriis originem trahente sit sermo, & cum hac fere semper illius partis, à qua nascetur, accensio coniuncta erit, siue .n. sit hæpar, siuè renes, hæc viscera vel absq. vlla obstructione. sed sola ingenti caliditate humores adurunt. nec quia hæpar toti corpori alimentum producat, ob id non ab hypocondriis, sed à toto tunc melancholiam per consensum oriri proferat aliquis, quia vario caliditatis gradū hepate affecto, ea humoris melancholici copia ab ipso generari potest, quæ non in totum corpus distribuatur, sed aut in cerebrum aut in ventriculum tantùm, tamquā imbecilliora interdū ac male disposita trāsmittatur; & in hoc casu non calefaciendi, sed euacuādi ac refrigerādi oritur indicatio. Lien verò mesenterium atq. vterus dū hypocondriacā inducunt melāchol ā, ob structione laborāt, ad quā æstū seu feruorē sequi necesse est, quo casu, non inconuenit respectu diuersorū, & calidā & frigidam vigere intemperiē, potest .n. hæpar summa caliditate, vētriculus vero frigiditate affici quod etiam esset in causa, vt calidæ ac frigidæ simul intemperiei symptomata excitarentur, quemadmodū non raro in hypocondriaca obseruatur, diximus autem accensionem fere semper adesse, non autē perpetuo, quia interdum, rarò tamen ex liene non obstructo, ac propterea non æstuante in ventriculum succus melancholicus effundi potest, qui ad cerebrum tetros vapores emittat, eiusq. actiones lædat, qua .n. ratione collecto in vniuerso corpore nigro humore citra ob-

obstructionem aliquam læditur mens nonnunquam, eadem prorsus ob transmissum eumdem humorem à liene vel alia quauis parte in ventriculum idem symptoma excitari posse non est dubitandum, potest prætereà ob frigidam præsertim atq. humidam intemperiem attractrix lienis facultas adeò, imbecilla esse, vt à fæculento sanguine hæpar minimè expurget, imò quod magis est, potest lien frigidissimo morbo detineri, nempè scyrrho iam consumato, atq. perfecto, ita vt fæculentũ sanguinem non attrahat, vel attractum recipere non possit, vnde in vẽtriculum remeãns nigerrima fex melancholiam excitare valet, [Hæc certè concedi possunt, vbi melancholia hypocondriaca momentanea est, sed si permanentiam habeat, & inter chronicos morbos reducatur dicendum est, quod quemadmodum ista sine obstructionibus esse nequit, ita nec sine efferuescentia, seu phlogosi; & quod de lienis scyrrho consumato feruntur, verum est, attamen melancholicus humor in ventriculum regurgitans tractu temporis nouas inducet obstructiones, ex quibus phlogosis insurgat, ita vt breui persistant illi hypocondriaci absq. æstu & incalescentia, & hinc vt diximus, frigiditatis, & caliditatis, vt plurimum permixta signa in hypocondriacis spectentur. Sed hic aliquis obiiciat, cur non quotidiè ista melancholica affectio producatur, si quotidie melancholicus humor à liene in ventriculum trãsmittitur, at in superiori quæstiuncula huic dubitationi satisfactum est, addere tamen possumus quod dum pauca, atq. ideò debita portio succi melancholici, quæ quotidie in ventriculum naturaliter deducitur, nõ multũ refrigerat, sed potius corrugando ventriculum coctionem adiuuat; cum verò magna copia istius succi petit ventriculum, refrigerat fundum ipsius atq. debilem reddit ventriculum vniuersum, & reprimit ipsius calorem naturalem, à quo perficitur concoctio, vnde fit, vt cõtingant affectus melancholici, nam ventriculus effumans ad cerebrum principes actiones peruertit. Hinc igitur tandem ex rei natura ratione desumpta, non difficile erit afferre causam (hoc enim restabat) cur acidi ructus, & vomitiones acidæ interdum ab æstuante, ac calido ventriculo proueniant, scimus enim sanguinis fæcem, seu melancholicum succum ad acidum saporem inclinare, & hunc quotidie à liene in ventriculũ excerni, & scimus adhuc (vt hoc maximè ad huiusmodi negocium facit) quod si talis humor aduratur, maximè acescit, ita vt sanguinis fex adusta, quæ propriissimè atra bilis appellatur acidissima sit, quare in ventriculo phlogosi laborante istum humorem aduri, & ob id acidũ admodum euadere credibile est, quo modo quid mirum si alimentum, ac reliqui excrementitii humores in ventriculo existentes ex permixtione istius acidissimi succi acescant? si enim in vini cyatho aliquot tantum guttulas acerrimi aceti superinfundas, totum vinum aciditatem acquirere facile perdipias, acida, maximè remittat, ac proptereà valdè sensibi-

sensibilis qualitatis se se produnt. Cęterum cum de melancholia, quæ ad ventriculum quotidiè a natura transmittitur, sermonem habuerimus, non esset ab re interim discutere an ipsa ad excitandam appetentiam transmittatur, huius .n. vsus cum Galenus non meminerit, & ipsius author fuerit Auicennas, facile controuersia exorta fuit, sed nę à proposito scopo iter delectamus, cuilibet in hac re Valesium, & Mercatum doctissimos viros inuicem pugnantes consulere fas erit, & eam, quę magis arrideat, opinionem amplecti.

Cur in hypocondriacis interdùm ità pulset arteria dorsi, vt ictus manifestè persentiatur ab ipsis? Cap. XII.

SI pulsus insit in hypocondriis delirium, aut perturbationē significare scripsit Hippocrates 1. prognost. t. 28. & Mercatus per hanc vocem perturbationem melancholicum delirium interpretatur lib. 1. de intern. morb. curat. c. 11. ità vt non solum arterię iuxta dorsum sitę vehemētiorem pulsationem quàm pro naturę lege conueniat, sed etiam aliarum arteriarum, quę iuxta hypocondria sitę sunt, pulsationem excedentem animaduertere liceat in melancholia, & pręsertim hypocondriaca, vnde & excellentissimus Iul. Cæsar Claudinus fælicissimę recordationis, & Bononię præceptor meus nūquàm satis laudatus in suarum consultat. medicin. 35. arterię pulsationem ad ventriculi fundum in hypocondriaca melancholia nobili Foroliuiensi laborante proponit; imò & Valesius in eumdem locum Prognost. commentariis scripsit, quod & in cubito pulsus significat delirium, aut furorem ex eodem Hippocrate 2. Epidē & Galenus in comm. in eundem locum Epidem. vbi de Licia habetur sermo, ait, & suspicandum fere etiam mulierem delirasse, quæ verba valde consentiunt is, quæ scripsit lib. Quod animi mores &c. c. 8. ibi .n. sic inquit, " Quorum vena in cubito pulsatu mouetur, hi furętes sunt, & iracundi, & per venam arteriam intelligendam esse declarat idem Galenus, dùm subdit venas .n. & ipsas arterias veteres appellabant, sic & Fernelius, vt refert Mercatus lib. 2. de morb. mul. c. 7 existimauit arterias quoq. mesenterii dùm inflammantur, id est dum phlogosim patiuntur (quod maxime in melancholia hypocondriaca contingit) subsultum illum pręseferre, quippe contingit, in feminis maxime subdit Mercatus) subsultum illum sentiri in toto ventre, & potissimùm iuxta ipsius fundum vsq. ad vmbilicum, sed harum arteriarum motus longe minor est eo qui iuxta dorsum sentitur nec adeo frequenter contingit, vt ille; Dorsi igitur arteriam adeò pulsare interdùm obseruatur, vt non solum tactu, sed visu etiam manifeste admodum percipi posse, quam quidem pulsationem plures ob causas contingere dubi-

dubitandum non est, & primum ob plenitudinem venę cauę à crasso, & calefacto sanguine, nam maior ramus venę cauę adiacenti arterię damnum communicat, & tūc maioris mali præludium pulsatio esse solet, namq. sic affecti causone laborant orto à plenitudine ex phlegmone venæ cauæ, quos decima quarta die mori 2. curat: acut. mor. c. 7. scripsit Arçteus, & illa pulsatio subito accidit & cum magnis symptomatibus, qua de causa hoc symptoma, & in illis etiam qui melancholici non sunt, euenire potest; imo affectio hæc ex tali causa, suborta, nisi in sanguinis fluxum ex pulmone, aut in breuem mortem commigret, vt idem refert Arçteus, in maniam tamen, aut tristem, & immedicabilem melancholiam dubium nō esse quin ocissime degeneret. scribit Mercatus de morb. mul. c. iam cit. & hoc, (vt ego existimo) quia ab exusto sanguine tum acres vapores, tum tenebricosi in cerebrum eleuentur, quo in casu non erit melancholię hypocondriacæ superueniens symptoma, sed illius potius causa; Secundò huiusmodi pulsationem efficit visceris alicuius calor acris, & mordax, cuius consensu arteria incalescit, & vsus augetur, subindeq. maior concitatur motus, quod gracilibus, & melancholicis ob humorum adustionem frequētius euenit ex mesenterio, & adiacentibus visceribus, & sensim pulsatio accidit, gradatimq. augetur, & hęc melancholię hypocondriacę non incipientis, sed iam progressę, & consumatę signum extat; Tertio addūt nonnulli visceris alicuius, aut meserei obstructionem, volunt .n. arteriam ab obstructione, aut à re dura compressam vehementius pulsare tum quia debitum spatium obstructione impediatur, tum quia obstructionis causa partes vicinę debiles redditę debite ventilari nequeant, sed in hanc causam non omnino inclinat animus, experientia .n. patet, quod si medicus, dum tangit ægrotantis pulsum, nimis arteriam comprimat ipsum minus percipit, ac tandem plures lienis scyrrho detineri obseruamus, qui tamen ab huiusmodi pulsatione omnino sunt immunes, idcirco huiusmodi pulsationem per se nunquam meo iudicio effecerit obstructio, nisi ipsi phlogosis, seu accensio superueniat; Hanc certe obstructionem puto esse in causa, cur in hypocondriaca melancholia, non semper magnę arteriæ iuxta dorsum persentiatur pulsatio, sed interdum etiam iuxta ventriculi fundum, quemadmodum obseruauit amatissimus Claudinus, hoc.n. aliquis petere potuisset, cui responsum sit, hoc prouenire ex obstructionum vario situ, nam si hę comprimant arteriam ad anteriorem partem (vt frequentius euenit) pulsatio iuxta dorsum percipitur, nam cum non possit arteria eo vehemētiorē ac per consequens ampliorem motum extendere, vbi comprimens, dilatationem impedit, necesse est vt eo extendat, vbi adiacentia non tensa, ac dura sunt, sed sua mollitie cedunt; si vero ad posteriorem comprimant, tunc quoq. iuxta ventriculi fundum pulsatio percipi possit,

possit, sed in hac re à nemine, quem ego sciam, fusius adhuc perscrutata, prudentiori iudicio non inuitus subiecero.

An in melancholia per consensum à toto temperatura corporis frigida & sicca sit? Cap. XIII.

GAlenus lib: 2. meth. c. 2. melancholiam à causa putatam denominationem habuisse scripsit, nempe ab humore melancholico, qui frigidus, & siccus est, sed frigido abundãte succo frigidam quoq. totius corporis temperaturam statuere debemus; preterea cum melancholia sit morbus frigidus, & siccus vel Galeno teste 1. de temperam. c. 3. & adhuc inter chronicos morbos reponatur ex eodem in 6. aph. 47. nonne à ratione alienum esse videtur existimare frigidum morbum, eumq. diuturnum in copore calido posse diutius persistere? Idem tamen Galenus 2. de temperam. cap. vlt. ait, si quis à primordiis sit frigidus, & siccus, hunc non melancholicum, sed pituitosum esse; quare ex hac sententia elici videtur in melancholia à toto corporis temperaturam esse potius calidam, quam frigidam; quod confirmatur etiam dum à caliditate, non à frigiditate copiosum humorem melancholicum produci plurimi medicorum testantur, & idcirco Galenus 3. de loc. aff. c. 7. non molles cand dos, & obesos, qui frigidi temperamenti sunt sed macros nigros, & hirsutos, & quibus venę latę sunt (hi .n. calido prędιti sunt temperamento) aptissimos esse, vt in ipsis melancholicus humor cumuletur, memoriæ prodit; Amplius melanchólicos à toto optimè coloratos videmus, & sępe prerubros, quod potius caliditatem, quam frigiditatem arguit. Vnde Galenus eodem loci subdidit fieri interdùm, vt prerubro colore homines affatim in melancholicam temperiem decidant; Verum cum plura, quę ad huiuscemodi disputationem facere possent, iam in ea quęstiuncula, vbi agitur an melancholicus humor à calida vel frigida causa producatur enarrata sint, non est vt eadem frustra repetamus, & pręsertim cum faccillime hęc lis conciliari possit, si quamlibet intemperiem vel natiuam, vel adscititiam esse animaduertamus, & ideo in melancholia à toto corporis temperatura excedens, & calida, & frigida esse poterit, diuersis tamen temporibus, cum se mutuò non patiantur contraria in vnico subiecto, calida erit in melancholia non adhuc progressa, & consumata, sed incipienti, & hæc natiua erit hepatis, ac totius corporis caliditas excedens, quæ etiam cum adscitia coniungi potest, & in hac melancholici prærubri esse solent, & de hac loquutus est Galenus 2 de temperam. suprà cit. In progressa autem & consumata melancholia, non calida amplius, sed frigida iam facta est totius corporis temperatura, nam qualitas humoris melancholici frigida & sicca tractu temporis cuilibet particulæ communicatur, hinc Galenus in arte medica c. 59. dum corpus ca-

S lidum,

lidum, & siccum euadit frigidum & siccum melancholiam dominari scripsit.

Cur eorum, quæ infestante melancholia propter consensum agunt melancholici, posteà non recordentur? Cap. XIIII.

MEmini me diu vicitasse Bononiæ in ędibus cuiusdam Reuerendi presbyteri Io: Dominici Parissii, qui per aliquot annos melancholia hypocondriaca interuallatim fuit afflictus, ac tandem ope Excellentissimi Claudini præceptoris amatissimi omnino liber euasit; Reuerendus hic vir dum melancholia vexabatur, se inter triduum certo moriturum fore existimans notarium accersiri iubebat, vt facultates legaret, sacerdotem, vt ipsi confiteretur commissa crimina, ac mercatores tandem quibus suppellectilem venditaret, & hæc assiduo iubens ob mortis, quam propè imaginabatur, timorem, suspira plurima, multasq. lachrimas effundebat; paucis deinde transactis diebus resipiebat, nec vllo amplius melancholico affectu vexabatur, præteritorum tamen, quę egerat infestante melancholia nullo pacto recordabatur; Huius autem euentus causam nonnulli putant eam esse, quam nos docuit Galenus lib. 2. de sympt. caus. c. 7. nimirum obliuionem ex refrigeratione creari, ita vt in melancholia, quæ per consensum fit, ex præsentia melancholici humoris, vel vaporis ad cerebrum transmissi, eiusdem et cerebri frigiditas insurgat, quæ prędictę obliuionis sit causa, Attamen nullo pacto arridet hæc ratio, nam quemadmodum intemperies non statim inducitur, ita nec statim recedit, sed tractu temporis introducitur, & introducta tractu etiam temporis superatur, & decedit, quare verisimile non est, vt in melancholia hypocondriaca quę non semper affligit, sed quasdam accessiones habet, tam cito producatur ista cerebri intemperies frigida: ac tam cito etiam recedat, nam nisi recederet, & ipsa obliuio persisteret, præterquam quod, si quę melancholia fieri possit absq. cerebri intemperie (vt re vera fieri posse nos iam ostendimus in primis sermonibus) hypocondriaca pręsertim melancholia est; Aliò igitur confugiendum est, & ne a Galeno recedamus, huius rei causam omnino in timorem referendam esse arbitratus sum ego, nam cum timore melancholia semper est, causam vero, cur eorum, quę in timore agimus, non recordemur, assignat Galenus 2. de motu musculorum c. 6. eam & in obscuras, & in superficiarias rerum impressiones referes; in timore .n. & aliis vehementibus animi affectibus tota mente non simus intenti, ne res quas agimus in memoria benè imprimatur euenit. Quod certè ab Aristotele desumpti libello de memor. & remin. c. 2. dicente, iis, qui in motu multo propter passionem sunt, non fieri memoriam; nec difficultatem facit, quod melancholici valde fixas habeant proprias imaginationes, ita vt insignes rerum impressiones fiat

neq.

neq. idcirco obliuisci debeant, quandoquidem eorum, qui hypocondriaca melancholia vexantur, proprium est circa nonnulla tantum peculiaria phantasmata imaginationem fixare, in iisq. toti versantur adeo, vt reliquorum, quæ agunt non recordentur posteà. Sic Reuerendus ille vir mortem se valde timuisse recordabatur, circa peculiare .n. illud mortis phantasma fixam, totamq. habebat imaginationem, cæteror. vero, quæ dum illa melancholica accessione detinebatur, agebat, penitus obliuiscebatur, cum totus .n. mortis timori esset intentus, quamuis illius causa alia plura efficeret, ea tamen non imprimebat ur qua propter nec illa conseruare memoria poterat. Adde quod in prædicta melancholia pręterquam quod non benè res imprimantur, seę superficiarè, obscure etiam memorię repręsentantur ab imaginatione propter tenebricosum spiritum animalem pręcipuã melancholię causam, qui species, ac rerum phantasmata recipiens ab vna ad aliam potentiam defert.

Cur ex melancholicis nonnulli Lunatici appellentur? Cap. XV.

LVnaticus, & lunaris morbus antiquitus appellabatur comitialis morbus, vt testis est Arçteus, quia flagitiosis hominibus à luna immitti existimaretur, vel quia lunę circuitus sequatur, vt alii inferunt. vel quia in interlunio nati huic morbo obnoxii existimentur, sed ad rem nostram; lunatici quoq. vulgo appellantur, ii, qui quibusdam lunę mutationibus, delirio, & melancholia infestantur, hinc Ludouicus Mercatus de intern. morb. curat. lib. 1. cap. 18. hoc habet, "Dimitto aliquando ob lunę motum, quem sic affecti in deliramentis obseruant, lunaticos esse appellatos; & in sacris litteris c. 27. Ecclesiastici legitur, quod stultus sicut luna mutatur; Constat igitur ad lunę motus & hosce morbos moueri: Modo cur hoc fiat, non omnibus est eadem ratio alii. n. putant hos morbos, quia sint cerebri morbi, nempe membri humidioris, cum luna moueri, quandoquidem hęc sit humidum planeta, & tunc præsertim, cum valentior est, increscens scilicet, nam lunam humiditates augere in plenilunio constitutam omnes scribunt authores; hinc Plinius lib. 9. c. 31. cancros & similia ostracea animalia in plenilunio augeri, & pinguescere scripsit, quod ante ipsum 4. de part. animal. c. 5. prodidit Aristoteles, Alii vero (& inter hos Peripatetici sunt) qui lunam calefacere, & siccare censent, vt ipsum solem, & eo quidem tanto minus, quanto repercussum, quàm rectum lumen debilius esse par est, non in plenilunio, sed in interlunio, seu decremento lunę hosce morbos inuadere malunt, tunc. n. humiditatem excrementitiam ob defectum caloris magis redundare afferunt, & hæc est etiam causa, ob quã menstruę mulierum purgationes decrescente luna potius fiant, ita vt non hęc in lunę humiditatem, siue eius temperamentum referenda

sint, vt putant Astrologi, sed in ipsius lumen quo .n. (vt optime notat Valesius in sua sacra philosophia c. 71.) luna plena à vacua differt, nisi solo lumine? nam cætera eadem habet; id autem lumen solare est, à sole .n. accipit, solem autem ipsum non aliter, quam lumine calefacere ac proinde in hęc inferiora agere verissimum est; Hinc igitur manifeste apparet noctes plenilunii calidiores, & sicciores esse, quam interlunii, atq. adeo lunam eadem præstare, quę sol, & si debilius; quare Aristoteles 4. de generat. animal. cap. 2. scripsit solem per totum annum hyemem, atq. ęstatem facere, at lunam per mensem id agere; idq. ita fieri non accessu, discessuq. lunę, sed alterum increscente luce alterum decrescente, & eiusdem libri cap. vlt. idem profert, dũ hæc habet " luna autem principium est propter solis societatem receptũq. lucis, fit.n. quasi alter sol minor, hinc merito luna solis vicaria appellari potest lumen ab illo accipiens, vt illius vice nocti, quemadmodũ soldiei, pręsit, luna igitur per lumen habet vim calefaciendi, quare ea diminuta, aut omnino deficiente merito euenit augeri excrementitias hmiditates, ob defectum scilicet caloris, qui coctiones adiuuabat, hinc in pleniluniis cancros, & ostracea animalia augeri videmus, quia calore, & lumine adiuta fælicius nutriuntur, Vnde Aristoteles 4. de part. animal. cit. testacea pleniora esse in pleniluniis scribit, non quia per id tempus copiosius pascantur, vt quidam putant, sed quod noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem, calorem .n. desiderant, quoniam frigori patent, vt pote quæ sanguine careant, & Plinius pariter loco iam cit. in pleniluniis hoc contingere ait, quia nocte sydus, scilicet luna tepido calore mitificat; His tamen ita se se habentibus, nihil obstat, quin luna etiam plena humidos morbos possit augere, non quia frigida, & humida, sed quia calor pendes ab illius reflexo, ac mutuato lumine sit tepidus, talis .n. solet humiditates plus fundere, quam resoluere, atq. ita augere, & mouere, non secus ac tepidum balneum, & vernus calor fluxiones moueat, vnde Plinius lib. 2. c. 9. ait lunam solis fulgore, vt reliqua sydera tegi, & in totum mutuare ab eo lucem ac fulgorem, qualem in repercussu aquæ volitare conspicimus; & ideo molliori & imperfecta vi soluere tantum humorem, atq. etiam augere, quem solis radii absumant, Constat igitur nonnullos esse morbos, qui luna crescente, alios vero qui decrescente augentur & hos lunaticos appellari, talesq. pręcipue esse cerebri morbos, quia id sit membrum multa scatens humiditate, quæ aut in plenilunio fundi aut in interlunio augeri possit; nam quę concreta, frigidaq. erit humiditas, non nisi magno calore, qualis lunę non est, fundetur sed frigore vel moderato, quod in interlunio contingit, augebitur, cuiusmodi erit pituitosa, ac vitrea, quę vero exusta, & calidior erit frigore non augebitur imo compescetur potius, sed calore vel medrioeri fundetur, cuiusmodi erit biliosa, atrabilaris, & exusta, ergo insanis, melancholicis, & epilepticis ex atrabile crescet malum cum luna, Epilepticis

vero

vero ex pituita, & crudis succis decrescente crescet, & in interlunio maxime urgebit, sic & melancholicis ex corrupta pituita.

Cur studijs valde addicti, & præsertim philosophiæ, melancholici sint? Cap. XVI.

Os omnes, qui excelluerunt vel in studiis philosophiæ, vel in Repub. administranda, vel in carmine pangendo, vel in artibus exercendis, melancholicos fuisse asserit Aristoteles 30 sect. problem. 1. vbi etiam causam assignat, & diffusè, cur melancholici ingenio clareant, ac propterea, in prædictis studiis excellant, non tamen vice versa cur scilicet, qui in prędictis studiis excellunt, melancholici sint, nec .n. credibile est conuertibilem semper esse propositionem istam, nec semper melancholicos studiis excellere, cum ipsi studiis possint non vacare, & studiis non raro sanguinei, vel biliosi temperamenti homines vacare possint, quibus si diutius, & attentius incumbant, & ipsi melancholici euadent (imò si parum suæ valetudini consulant facile, vt inquit Aristoteles, in vitia atræ bilis labũtur, & præsertim in melancholiam morbosam) cur autem hoc fiat, ratio perquirenda est. Triplicem assignat causam huius euentus Marsilius Fificin. lib. de triplici vita 1. c. 4. cælestem naturalem, & humanam. Cælestem in Mercurium, & Saturnum frigidos, melancholicosq. planetas, & studiorum patronos, ac veluti tutelares quosdam deos reiicit, quoniam Mercurius, vt doctrinas inuestigemus, nos inuitet. Saturnus, vt in doctrinis indagandis persistamus, inuentasq. seruemus efficiat, sed pace tanti viri in hac re falli videtur, quia præterquam quod hæc sunt deliramenta Astrologorum astris temperamenta tribuentium, & vim arcanam, oporteret quosq. sapientissimos non ioniales, aut solares sed saturnios, aut mercuriales esse, quod experientiæ repugnat; qui .n. pulchro (inquit Valleriola lib. 6. enarrat. medic. x.) quadratoq. corpore, suaui, & placidè colore, optimoq. habitu, & bene carnoso cõstant, hos iouiales, solaresq. esse Astronomi censent, at ex istiusmodi hominibus plerosq. est videre, & magno, atq. excellenti ingenio præditos, & ad maxima quæq. obeunda, fæliciterq. gerenda natos, quales & olim multos extitisse, & nunc quoq. esse perspicuum est, adde quod & nulla ratione probare possunt Astronomi hanc vim à Saturno atq. à Mercurio prodire. Naturalis vero causa ea affertur à Ficino, quod ardua meditantem necesse sit omnino animum ab externis secessibus ad internos reuocare secessus, hoc est à circumferentia ad centrum; ad centrum verò è circumferentia colligi, figiq. centro terræ maxime proprium esse videtur, cui atram bilem proportione quadam respondere naturæ scientissimi volunt; igitur atra bilis animum, vt se colligat in vnum, & sistat in vno, quod veritatem sit meditando adeptus sane prouocat. Sed hæc ratio tota magis analogica quadam, & recta.

recta comparatione, atq. similitudine, quam proprietate constat; Tertia vero, & humana appellata à Ficino, quæ ab effectis ducitur, nempe ab his, quę in nobis ab studiis proueniunt, & quam maxime naturalē censemus, propria magis & verior est & hæc in crebram mentis in studiis agitationem refertur, ob assiduum.n. contemplandi, & inquirendi studium, quo vehementer animales spiritus commoueri oportet, magnam in illis fieri resolutionem conspicimus, ad quos resarciendos cū purior, & tenuior, sanguis insumatur, hinc reliquus, qui superest, necessario densus, frigidus, ater, siccusq. redditur, vt totus in atrabilariū quasi degeneret; cur autem inter cæteros, præsertim qui philosophię addicti sunt, melancholici euadant, ratio est, quia in philosophia indagāda mens hominis magis laborat & attentius; Experentia igitur constat, eos omnes, qui in studiis floruerunt, vel natura, vel studio melancholicos esse effectos, iam de iis, qui studio tales effecti sunt, egimus; modo perquirendum remanet, an qui natura melancholici sint, ad artes, & scientias capessendas cæteris prestent, ac sapientiores sint.

An melancholici sapientes sint? Cap. XVII.

MElancholicorum alios morbosos esse, alios intra sanitatis limites constitutos nullus est qui ignoret; illi tantum abest, vt sapientes, ac prudentes sint, quin potius ab omnibus habeātur insani, ac delirantes sint: hi autem ad huc variæ sortis sūt quare quinam sint ex iis ad prudentiam aptiores nunc perquirendum est, Aristoteles 30. sect. problem. 1. ita scripsit; " In quibus multa & frigida bilis est atra, hi stolidi sunt, & ignaui, in quibus permulta, & calida, ii perciti, & ingeniosi, amatii, propensi ad omnem excandescentiam, & cupiditatem, nonnulli etiam loquaciores, multi etiam, propterea quod ille calor sedi mentis in vicino est, morbis vesaniæ implicantur & c. Atquibus (mox subdit) minus ille calor, remissus ad mediocritatem, sit, ii prorsus melancholici quidem, sed longè pruden tiores, & quaquam aliqua in parte minus excedant, multis tamen in rebus ceteris sunt omnibus præstantiores, alii in studiis literarum, alii in artibus, alii in Repub. ita vt ex Aristotele multa atra bilis non frigida, quia hęc stoliditatem, non calida satis, quia hæc excandescētiam, & furorem potius inducit, sed mediocriter calida ad sapientiā, atq. prudentiam faciat. Quomodo autem ista mediocriter calida reddetur? Certe ad melancholicum succum calidum constituendum, atq. efficiendum vel sanguinis, vel flauę bilis (hi.n. in nostro corpore sunt humores calidi) multum illi vt adiiciatur necesse est; At si mediocriter calida esse debeat melancholia, ex Aristotele ad sapientiam efficiendam, profecto sanguis ipse, cuius naturalis caliditas mediocris est, non flaua bilis, quę intensiorem habet caliditatem, id præstare dicetur, & summa cum ratione, quia non tantum caliditas, sed siccitas

citas etiam consideranda venit, at bilis atrę ac flauæ siccitas in vnum iuncta, præterquã quod exsolubiles admodum redderet spiritus, (propter laudabiles .n. spiritus animales, quos producit atra bilis mediocriter calida, ad sapientiam facit) specierum impressioni non esset accomodata, imo temeritas, & excandescentia excitarentur propter ingentem caliditatem, (nam vt dixit Aristoteles) qui bilem atram multã & insigniter calidam habent, furiosi, & iracundi sunt, quæ omnia ingenii excellentiæ, è vestigio aduersantur; Corpus igitur illud multa bile atra mediocriter calida abundare dicetur, in quo atrę bilis abundantiam à mediocri quadam sanguinis copia mediocriter excalefieri, contingat, bile flaua, & pituita in minori quantitate adiectis, ita vt primæ maioresq. partes atræ bili dentur secundæ & minores sanguini, tertię adhucq. minores bili flauę, vltimę omniũq. minimę pituitę; pituita .n. si abũdaret, sua frigiditate ingeniũ hebes redderet, stoliditatéq. & ignauiam pareret, vt eodem loco affirmat Aristoteles. Hæc omnia (vt sui moris est) elegantissime descripsit Marsilius Ficinus de studior. san tue. lib. 1. c. 5. his verbis, " Quæcumq. melancholia, quæ adustione nascitur, iudicio & sapientiæ nocet, namque dum humor ille ardet, concitatos, & furentes facere solet, cum extinguitur, subtilioribus partibus resolutis restante sola fuligine tetra stolidos reddit, & stupidos, & sola melancholia naturalis ad iudicium, & sapientiam conducit, nec semper; si sola sit, atra & densa mole offuscat spiritum, si pituitę simplici miscetur ad summum frigiditatis intenditur, quo in statu nil speratur, sed ædet cæli conuexa tueri; oportet ergo mox subdit, nec tam paucam esse, vt sanguis, bilis, & spiritus quasi fræno careant, vnde instabile ingenium, & labilem memoriam esse contingat, nec tã multam, vt nimio pondere pergrauati dormitare, & egere calcaribus videamur; ideo oportet esse, quo ad eius natura patitur subtilissimam, quare si sanguini optime permisceatur, & mediocriter calida, vt diximus, & subtilissima, quoad eius natura patitur, erit, & ob id ad prudentiæ excellentiam maxime idonea, ratio autem est, quia cum spiritus, quos animales appellant, sint totius intellectus instrumentum, & hos Galenus lib. Quod animi mores &c. c. 4. sui natura aliis aridiores, & sicciores esse scripserit, & ad huc spiritus quoscumq. esse in sanguine, & ex eo exilire omnis fateatur, profecto animales spiritus qui à ficciori sanguinis parte prodibunt, perfectiores erunt, A bile igitur aliqua, siue ab ea sanguinis parte, quæ huic, vel illi proportione respondet, vt proueniant, fatendum est, non autem à flaua rationibus proxime scriptis, ergo ab atra, hęc quidem sua natura dura est adque impressiones suscipiendas omnino difficilis, sed à mediocri sanguinis quantitate quadantenus emollita ad impressiones suscipiẽdas aptior euadit. Cęterum quoniam multæ rationes in contrarium afferri solent quas precipuas existimaui, in medium addicere nõ grauabor, Primo igitur sic instant nonnulli, Ad sapientiam requiritur bonus intelle-

ctus,& ad hunc spiritus animales copiosi, subtiles,& lucidi, sed isti ab atra bile generari non possunt, non copiosi, quia atri humoris siccitas spirituum copiæ obstat; non subtiles, quia atra bilis sua natura terrestris est; non lucidi, quia atra bilis nigra,& opaca est, quare non atra, sed flaua bilis potius erit apta ad hos spiritus gignendos, & per consequens melancholici non excellent sapientia. Respondetur ab atra bile non quidem sola, sed sanguini mixta tales spiritus gigni, & optime posse,& primò siccitas atræ bilis non obstat quãdoquidẽ à sanguinis humiditate satis illa cõteperatur: nec obstat illius terrestreitas, quoniam à sanguinis caliditate, dum elaboratur, id accidit illi, quod crassiori vino vi ignis in alembico vltro eliquato, à quo tenuissima aqua,& illa quidem potentissima educitur, nec etiam obstat atræ bilis nigredo, quia cum spiritus isti qui gignuntur sint subtiles, pariter splẽdentes,& claros esse, inde nobis verisimile fit, quod ferè omnia subtilia sunt lucida,& clara, vt in aere videre est,& in aqua: nec denique bilis flaua ad gignendos istos spiritus est aptior, quàm melancholia nostra, quia spiritus ex bile geniti essent fluxiles admodum & facile omnino absumerentur, ex melancholia autem geniti,& si sint subtiles, & tenues, non tamen admodum fluxiles sunt, nec facile omnino absumuntur, tum quia eius consistentiæ, quam habet ater humor aliquid retineant, tum quia agente mediocri caliditate in terrestrem, & durã materiam sensim ferè fit elaboratio, semperq. noua adest spirituum generatio, & quia multa est materia, multi quoque generantur spiritus.

Secundò à tẽp rato temperamento, tam animi, quàm corporis perfectiores proficisci operationes rationi consentaneum est prorsus; Temperatissimum namque, quod simpliciter salubre corpus est, operationum perfectione à reliquis intra latitudinem sanitatis intemperatis corporibus distare Galenus asserit in arte medicinali c.8. corpus autẽ multa atra bile mediocriter calida refertum inter ea, quæ intemperata sunt, absque dubio dinumarandum est, ergo tali temperamento prędi ti præditis temperatissimo ineptiores erunt ad sapientiam, nequaquam aptiores; vnde & Galenus etiam 2. de temperam. c. 1 temperatũ hominem operationes habere inculpatas scripsit; Respondetur operationem intelligi perfectiorem triplici modo, primò in vna operatione tantum, vt quando Aquilam homine perfectius videre dixit Aristoteles, quia longius videt; secundo, in pluribus operationibus, hinc Galenus 1. de ali. facult. c. 1. dicebat ventriculũ temperatũ perfectioris esse operationis intẽperato, eò quia plures rerũ differẽtias appetat,& concoquat, sic & visus hominis visu aquilę perfectior dicitur, quia plures rerũ differentias discernat, & cognoscat; tertio quando plures actiones ad vnum aliquod opus spectantes, & necessariæ ab vno perficiuntur omnes, non ab alio; exempli gratia si chylus in ventriculo recte debeat perfici, retentio, alteratio, concoctio, separatioq. requiruntur, quare ventriculus ille dicitur fungi hoc munere perfectius

qui,

qui has omnes operationes rectius, & absolute magis perfecerit; his ità habitis non est inconueniens iuxta primum perfectioris operationis significatum hominem intemperatum aliquam operationem habere perfectiorem temperato, sicut Aquila dicitur perfectius videre homine, quia longius videt, pariter itaq. qui multa bile atra mediocriter calida refertus est, sapientia excellet temperato, tanquam ad eam magis aptus, neque tamen ob id ad sapientiam dicetur ineptus temperatus, sed ad summam illam excellentiam minus aptus.

Tertio, si innati caloris humani medio actiones omnes corporis, & mentis cogitationes perficiuntur, pari ratione eodem imbecilliore existente eędem imperfectiores reddentur, at in atrabilarijs hominibus calidum innatum esse imbecillius patet; ergo ipsi ad sapientiam non erunt aptiores. Respondetur verum esse mediante calore innato omnes actiones perfici, & hunc calorem in melancholicis esse debiliorem, non tamen verum est, hoc imbecilliori existente omnes istas actiones imperfectiores edi, plures .n. imperfectiores edentur, & præsertim naturales, & alię non tamen illæ, quæ ad intellectum spectant (dummodo non sit adeo imbecillus, vt homo morbosus viuat) istæ .n. At edantur, non solum requirunt calorem innatum sed præter ipsum requirunt temperiem cerebri, quæ est pręcipuum instrumentum, deinde spiritus animales, qui sunt secundarium instrumentum, temperies autem, & spiritus ad prædictas actiones edendas redduntur, & fiunt aptiores ab humore melancholico mediocriter calido, quàm ab alio, imò calor innatus ad intellectus edendas operationes non requiritur, nisi per accidens, & nisi vt causa, sine qua non, quatenus scilicet conseruat cerebri temperamentum.

Quartò, Senes qui Sicciori sunt temperamento, & melancholico ingenium tamen magis hebes habent, ętateque vltrò satis procedente ad tantam fatuitatem perueniunt, vt repuerascere dicantur, ergo melancholici nec ingeniosi nec sapientes erunt; Respondetur quod senes, quamuis siccum corporis temperamentum habeant, cerebrum tamen, in quo suam sedem habet intellectus, humidum habent, excrementisq. plenum, innatoq. eorum calore magna ex parte imminuto, omni ex parte frigidi sunt, & propterea ipsorum mens obtenebrata est ingeniumq. obscuratum, hoc tamen intelligendum est de ea senectutis parte, quæ vltima est, & decrepitas appellatur, quando in prioribus eius partibus sapientia vigeat, & prudentia, coaceruato nimirum in eis magis atro humore, sanguineq. ad huc non multum imminuto.

Quintò. Hippocrates lib. de flatibus prudentiam, quę præstantissimum animalis facultatis munus est, & quæ ex Aristotele 6. ethic. c. 12. partem animę rationalem perficit, in sanguine esse docuit, interq. omnia, quæ in corpore sunt, nihil ipso sanguine ad prudentiam magis

conferre testatus est; Respondetur Hippocratem dixisse prudentiam esse in sanguine, quatenus ex ipso conficiuntur spiritus animales, qui sunt instrumentum facultatum ipsius animę, isti autem spiritus fiunt nō ex solo sanguine, sed ex massa sanguinea, de qua Hippocrates intellexit, & hęc ad spiritus animales perfectiores gignendos est aptior, quo magis ad melancholicum vergit.

Vltimo Aristoteles 2. de part. animal. c. 2. ait tenuiorem, & frigidiorem sanguinem perspicacius ingenium facere, quàm calidiorem, & crassiorem, ergo non melancholici perspicacioris erunt ingenii neq. sapientiores. Respondetur Aristotelem non absolute, sed respectiue loquutum fuisse, ita vt qui frigidum & tenuem sanguinem habent, plus valeant ingenio iis, qui illum crassum, & calidum satis habent, non autem iis, qui non multum crasso, sed tenui potius, & moderate calido abundant sanguine, quales melancholicos antedictos esse ostendimus; vnde Aristoteles paulo post subdidit, eos supra omnes ingenio excellere, qui paulo calidiori, tenuiq. abundant sanguine. Quod autem tali sanguine melancholici salubres abundent, duplici ratione probare possumus, quarum altera in humores sanguini commixtos (per sanguinē .n. non eum tanquam succum ab aliis humoribus seiunctum, sed totam sanguineam massam intelligimus) Altera vero in spiritus vitales præcipue referenda erit; Quoad humores igitur commixtos attinet, si in sāguine prędominetur pituita, hic frigidus, & crassus erit, si bilis calidior quam par sit tenuissimus erit, si vero melancholia, & in ea copia, quæ à subdominante sanguine possit attemperari, quemadmodum in sanis contingit tunc melancholicus ille sanguis, & paulo calidior, & tenuis erit; & si diceret aliquis cum à sanguine ista melancholia attemperetur, hoc est calefiat, & attenuetur, dum simul permiscentur, & vniuntur non ne & simili ratione pituita quoq. attemperari poterit? hic sciat pituitam propter viscididatem non adeo commode permisceri posse, cum adhæreat valde, nec facile obsequatur; quoad spiritus vitales attinet, hi procul dubio sanguinem permeantes, illi & calorem, & tenuitatem præstant, & re vera tunc magis pręstabunt vbi eorum copia maior affluat, sed ex sanguine ad melancholicum potius vergente, quam ad biliosum, aut pituitosum, spirituum maiorem copiam prodire posse ex eo manifestum fit, quia pituita tanquam frigida, & humida, & quæ cum sanguine recte, & intimius commisceri nequeat ad calidos, ac siccos spiritus gignendos non est apta, bilis ipsos nimis fluxiles, ac cito dissipabiles produceret, melancholia vero cū viscididate careat, & ob id per intima quæq. sanguini commisceatur, eos plurimos, ac magis perdurabiles progignet; Ac si quis deniq. ex sanguine prædomināte vitales spiritus satis abundantius produci posse, quam ex eo ad melancholicum vergente, affirmaret, huic & ipse subscriberem, sed

non

non ex eo aptiores animales spiritus ad intellectus operationes efficiendas prosilire posse fatebor, quemadmodum ex eo ad melancholicum vergente prosilire posse iam supra fuit ostensum, & quemadmodum ex eo innotescere potest, quod semel accensus diutissimè flagrat, & lucet, quia firmissimè siccitatis vnitate gaudet, & ob id ex eo purissimi, & splendidissimi spiritus, qui siccissimi sunt, elaborantur, vnde illud Heracliti philosophi emanauit, lux sicca anima sapientissima. Sed qui de hac re plura desideret, Valleriolam lib. 6 Ennarat. 10. & Io. Baptistam Syluati cum Contr. 10. viros doctissimos consulat.

An melancholici vaticinentur? Cap. XVIII.

DVo nobis præ cæteris ad huius rei faciliorem dilucidationem animaduertenda sunt, quorum primum ad diuinationem, seu vaticinium spectat, alterum vero ad melancholicos; si igitur de diuinatione sermo sit, omnia diuinationum genera, vt describit Cicero in libris de diuinat. ad duo redigi videntur vel ad artem quam piam, vt sunt auguria, auspicia, obseruationes portentorum, astrologia iudiciaria, missiones sortium, prognostica medicinæ, phisionomia, chiromantia, & similia; vel ad naturam, & hoc genus, quod arte caret, & natura potius constare videtur, subdiuiditur in ea, quæ extrinsecus petuntur, vt oracula, & Pythonum, & mortuorum responsa, & in ea, quæ in ipsa nostra anima esse videntur, vt insomnia, furores vatum, & similia, de quibus sermo intelligendus, dum controuertitur, an melancholici futura prædicant; Si vero de melancholicis loquamur, hi vel morbosi, vel salubres esse possunt, ita vt quinam ex his ad vaticinium, seu futura prædicenda sint aptiores non omnino constet. Multi inquiunt in hac re per melancholicos Aristotelem intelligere non morbosos sed salubres, vt ipsemet se ipsum explicare videtur, 30. sect. problem. 1. dum ait, hoc non morbo, sed naturali intemperie, contingere, ita vt ad vaticinandum sint apti melancholici propter naturale intemperamentum, nô quia morbo aliquo melancholico afficiatur; Alii vero, ii præsertim, qui sine studio, & arte melancholicos vaticinari profitentur, de morbo melancholico affectis hoc volunt intelligi, nam Bacchantes, Cassandram Troianam, Manthon, Mopsum, & alios antiquorum vates, seu diuinatores morbis ab atra bile detentos fuisse asserunt, imo & Aristoteles in eodem problemate, dum eos qui ingenio claruerunt vel in studiis philosophiæ, vel in aliis scientiis & artibus exercendis excelluerunt, melancholicos fuisse ait, non solum naturaliter melancholicos intellexit, sed eos etiam qui atræ bilis vitiis infestarentur, & affert exemplum de Hercule, qui morbo sacro corripiebatur, nos autem docuit Hippocrates Epilepsiam in melancholia

mutari, & vice versa, prout humor melancholicus, vel mentem, vel cerebri corpus occupat, sed & exemplum affert Aristoteles de Aiace, & Bellorophonte, quorum alter ad insaniam penitus prorupit, alter vero ad melancholiam, quoniam per loca deuia errabat, hominum vestigia vitans, suumq. cor edens, quare rectum de hac re iudiciū ferre difficillimum puto, attamen vt inceptum opus prosequamur, dixero melancholicos non morbosos ad futura prædicenda aptissimos esse, si eruditionis, & exercitationis medio, proprijsq. studiis eam virtutis excellentiam sibi comparent, quandoquidem maxime ingeniosi, & prudentissimi sunt à natura (vt in superiori quæstiuncula probatum fuit) quid ergo si eruditionem addant? sed sine arte & studio ipsos vaticinari, & futura prædicere posse, omnino à veritate alienum censeo hoc .n. esset supra naturæ vires, & quid diuinum; Ex melancholicis vero morbosis plures, imo fere omnes nullo pacto vaticinari videmus, sed cur de illis hoc pronūciauerint antiqui, & cur in aliquibus cōtingat, quærendū est, & vt rem paucis amplectar, nullā ali m ob causam hoc antiquos dixisse exstimo, nisi quia Baccantes Sybillas & vates suorū temporum melancholia vexatos viderent, nam scimus Aristotelem hoc de Bacch s, & Sybillis in cit. problem. dixisse, quamuis re vera de Sybillis hoc asserere non deceat, cum has non melancholia, aut furore vexatas, sed diuino numine afflatas futura prædixisse credendis sit, vnde à Lactātio Firmiano lib. 1. Institut. Diuin. Sybillę dicebantur mulieres Deo plenę, quarum pectora cum diuinum numen recepissent vaticinabantur, & D. Augustinus de ciuit. Dei l.b. 18. Erithræam Sybillam de Christo quædam manifesta cōscripsisse dixit; Cęterum vt diximus, nulla alia de causa vaticinari putabant Antiqui suos vates, nisi quia atra bile agitarentur, quam vim huic humori attribuerunt nō solum propter ipsius caliditatem sedi mentis propinquam vt scripsit Aristoteles, sed propter & ipsius insitam, & occultam proprietatem, hanc tamen opinionem ex eo falsam esse conijcere est, quoniam omnes maniaci ex atra bile adusta, & ii, qui lycatropia vexantur, essēt diuinatores, nec eos tamen diuinare inueniet aliquis; Cur tamen illi vates, qui atra bile angebantur vaticinati fuerint, & cur melancholici nonulli futura prædicere possint, certe nullam aliam crederem esse causam, quam aut malos dæmones illorum corpora obsidentes, aut assiduas imaginationes, nam si de antiquis illis vaticinatoribus sit sermo, eorum corpora à prauis spiritibus obsessa fuisse facile est creditu, nam Casandram Troianam apud Virgilium furiis agitatam habemus, quod et de aliis arbitrandum est possunt .n. Cacodæmones isti quibus futurorum plura conspicua sunt per voces illorum, qui vaticinatores creduntur, prædicere, vel illorum, quo possunt, modo mentem illustare, Hinc nos sæpe mulieres dæmone obsessas vidimus; quæ

dum à Sacerdotibus exorcizantur circumstantium facta, quę nunquam viderint, aut audiuerint, patefaciunt, nec mirari debemus dæmone ob sessas melancholicas euadere, vel melancholicas dæmone obsideri, quandoquidem ex Auicenna habemus nigram bilem per melancholicos affectus à dæmone excitari quod & Valesius cap. 28. Sacræ philosophiæ, testatur, sic & ad melancholiam subsequi demones facile est, atra.n. bilis communiter dici solet balneum Diaboli, vt quæstiuncula 25. explicatum fuit; Sunt & assiduæ imaginationes in causa, cur melancholici futura pronuncient, & hic forte modus melancholicis magis proprius est nam sicuti dantur, quidam melancholici, qui imaginantur se esse principes, ita (inquit Clarissimus Saxonia) dantur quidam qui putant se esse prophætas aut uates, isti itaq. cæteris omnibus dimissis negocijs toti sunt in speculatione alienarum rerum, cuncta ob seruant, præsentia, ac præterita, noctu diuq. in illis versantur, vt plerumq. tanquam boni venatores, qui emisso iaculo norunt, utrum feræ sint interfectu: nec ne; ipsi quoq. ex principijs quibusdam cognitis, & attente consideratis. vt plurimum futura prænunciant, sed hæc artificiosa, non naturalis prædictio erit appellanda, quemadmodum superior? quæ cacodæmonis ope fit, nec ipsa à natura erit, imo naturæ vires excedet, & idcirco supranaturalis appellabitur, quo nomine etiam vera diuinatio, seu prophętia appellanda veniet, huius .n. proprié, ac vere nulla naturalis causa est, quandoquidem nulla est in nobis facultas diuinandi, sed effectiuum principium externum est, ac spiritale, tamen potest esse in ipso, qui talem accipit inspirationem, naturalis quępiam dispositio magis, aut minus accommodata ad accipiendum, non ita quidem, vt ea dispositio causa sit inspirationis necessaria, neq. qua pręsente necessario fiat, neq. sine qua fieri non possit, si. n. Deus opt: max: est principium efficiens veræ prophętię, cum ne ad creationem quidem adstrictus sit causę vllę necessariæ, multo minus sit in largiẽdis his donis; sed cum is (quę est sua bonitas) soleat disponere omnia suauiter, in his quoq. quæ supra naturam facit, quoad fieri potest, rationem seruat naturæ, quare cum diuinatio non nascatur in nobis, vt reliquę sensationes ab obiectis (hec .n. nondum sunt) sed à diuinitus factis repræsentationibus, constat eam fore accomodatissimam dispositionem, per quam maxime vacat à motibus quos cient sensibilia; nam vt in aqua quieta facile redditur, quæcumq. figura, in agitata vero non potest reddi, ita & in quiescente à sensibilibus animo repręsentatio quæcumq. ab eo vero qui plurimum volutatur circa sensibilia excluditur omnis inspiratio. Hinc igitur manifestũ fit nullã dari vaticinationẽ, quæ arte ac studio carens à naturę viribus omnino pẽdeat, cui opinioni fauent Epicurei, qui omnia diuinandi generadere debãt & hæc præsertim ratione moti, nimirum, quæ neque sunt, neq. fuerũt

vnquam, nullo modo sciri possunt, nam neq. per se, vt quę actu sunt, neq. per sui species; ac velut vestigia, quę reliquerint, vt quæ præterierunt, ergo nulla est diuinandi ratio; Stoici vero hanc diuinationem concederent, tanquam qui omnia diuinandi genera admittebant, dicentes, quod sicuti naturaliter tributa est animæ vis quędam sentiendi præsentia, quæ dicitur sensus, & alia sentiendi pręterita, quę est memoria, ita oportet tributam esse aliam futurorum, puta uim diuinandi; & quam vis hęc ratio non concludat (neq. .n. quia pręsentium, & pręteritorum est sensus, oportet vt futurorum sit, cum illorum sit, vnde accipiantur certæ species, futurorum non sit, nisi per accidens, ex ipsis pręsentibus & pręteritis) fulcitur tamen talis opinio Aristotelis authoritate, qui in problemmate iam cit. hęc habet " Multi etiam propterea quod ille calor sedi mentis in vicino, est morbis vesaniæ implicantur, & lymphatici fiunt, vnde Sybillę & Bacchátes, & diuino spiritu afflati fiunt, ex quibus verbis Aristoteles cęset esse in hominum mentibus naturalem facultatem futura pręsentiendi, eam vero incitari calore, in quibusdam quidem morboso, eosq. dici maniacos, phræniticos, aut lymphaticos; in alijs vero naturali, quod scilicet atra bilis, eaq. calida naturaliter iuxta mentis sedem, hoc est in cerebro, abundent, eaq; causa fieri sybillas, & vates atq. adeo futura præuidentes; sed vt hæc lis dirimatur, dicendum est, diuinationem propriè vocatam seu vaticinationem nullam esse posse (quicquid grauissimi dicant philosophi) mere naturalem, nàm qui diuinat, aut tunc primùm illud didicit, aut antea quoq; sciebat non animaduerterat tamen; tunc quidem discere non potuit, quia cum non didicerit colligens ex pręexistenti aliqua cognitione causarum, aut signorum, aut cuiuspiam corporalis passionis quam acceperit, neq. omnino collegerit ratiocinando ex alijs assertionibus (id .n. non diuinare, sed coniectare esset) oportet ex ipsius obiecti præsentia sciẽtiã cõparauerit, at vero quod neq. omnino est, neq. fuit, nõ potest esse pręsẽs obiectiuè, igitur superest, vt qui diuinat eius quod diuinat, notitiã sẽper apud se habuerit, id vero nulli mẽti facultatis finitę potest contingere, neq. igitur vlla potest esse naturalis diuinatio; nam facultas diuinandi si quæ est, non est quorumdam ita vt aliorũ sit, aliorũ nõ sit, neq. futurorũ quædã diuinari possũt quędã nõ possunt, sed ea facultas erit per se se omniũ futurorũ, vt memoria est per se omnium præteritorum, vt quantum in ea agitur, quicquid futurum in ea est, diuinari possit, necesse est ergo si quę diuinãdi facultas naturaliter inest humanæ menti, in ea esse rerum omnium futurarum species, & notitiam; quoniam vero præsentia omnia, & pręterita aliquando fuerunt futura, tuncq. pertinuerunt ad diuinandi facultatem necesse est ea quoq. sint in anima, quæ eam habeat potentiam, ergo necesse est, habeat humana mens in se se species, & notitiam rerum

om-

omnium præsentium, præteritarum & futurarum, id vero fieri non potest neq. per infusas rerum species, neq. per participationem idearum, neq. aliter, cum sit finita, ac certæ virtutis, nam vt qui non est potentiæ infinitæ non potest omnia facere, ita qui non est infinitæ sapientiæ non potest omnia scire, fit ergo vt non possit esse in homine vlla naturalis facultas diuinandi; ponere .n. calorem quemdam siue atræ bilis, siue flatus cuiuspiam, aut que talis, quæ incitando mentem instiget ad diuinationem; nisi prius explicemus qua ratione possit mens ipsa diuinare, an euoluendo, quas in se habet notitias, an recipiendo, quæ accedant extrinsecus, inutile est. Quidam Neoterici hoc argumentum sibi videntur effugere ponentes humanam mentem per se, hac nisi corporeis impedimentis teneretur, omniscia esse ac, proinde cũ aliquando dimissis rebus corporeis quasi vinculis soluta euagatur, per se se etiã sine vllis obiectis res alioqui occultas, aut futuras agnoscere: hinc Iamblicus de mysteriis afferens causam cur melancholici prædicant futura melius cæteris, ait, Quia anima in talibus totaliter cessat à regimine corporum, & multum abstinent à cibo, quapropter anima exuta à mole carnis est spiritualis, & ideo videt spiritualia in inferno, & in paradiso, narrando de his aliqualiter quando sunt excitati à somno. Sed hi conditionem animę alligatę corpori non norunt, quæ nisi per sensus receperit, agnoscere nullo modo potest, & ipsam humanę cognitionis rationem tollunt, quæ nihil est aliud, quam quodammodo ab obiectis pati; non vident præterea se finitæ formæ perfectionem adscribere infinitam, scire .n. pręcipua mentis perfectio est, & quo plurimum est scientia, eo maior, quæ ergo omnium infinita; ea cum non nisi in prima causa (quam infinitę potentiæ, sapientiæ, & bonitatis esse scimus) existere possit, constat neq. scientiam futurorum esse posse, nisi penes primam, & infinitę sapientię intelligentiam; Itaq. vera, & certa futurorum prædictio, ac prophetia inspirationis à summo Deo per se, aut per bonos angelos factæ euidens argumentum est; falsa vero & incerta aut pertinens ad res præteritas, occultas tamen, vt furtorum, aliorum facinorum detectio (hanc .n. etiam vocant diuinationem) inspiratione fieri potest prauorum dæmonum; cuius inspirationis nonnunquam ipsi diuinatores sunt conscii, vt cum consulto, & præ impietate, cum illis pepigerunt, non numquam ipsi etiam ignorant, & hinc multi philosophorum sibi persuaserunt esse hominibus secundum naturam vim aliquam & facultatem, occulta, & futura diuinandi, cum .n. diuinationem videant, & inspirationem non agnoscãt, in naturam referunt; Certè longe facilius, ac suasibilius est, dæmonem tacitè rem quampiam phantasię repræsentare, quam esse vim naturalem agnoscẽdi futura, quæq. nondum sint, & occulta, quorum formæ per organa sensum non subierint, cum hoc adeo naturæ, ipsius animę, & conditioni

tioni humanæ cognitionis indicatum sit repugnare, illud vero sit per facile, agitatione .n. specierum rerum præteritarum] quæ in memoria sunt repositæ, possunt fieri futurarum rerum, ;aut occultarum spectacula; id vero nisi raro & casu quodam fiat (in plerisq. .n. eorum, quæ narrantur, casus, & credulitas pepererũt diuinationis opinionem) à dæmone fit; Itaq; omnis proprie vocata diuinatio, quæq. nullam habet adiunctam coniecturam, fit à dæmone bono, aut malo, neq. est in hominibus vlla naturalis facultas diuinandi, neq; vllus sensus futurorum Hoc vnum de melancholicis addere possumus. & præsertim de [non morbosis, nimirum eorum animas ad eam inspirationem, cuius ope diuinatio fit, recipiendam à Deo optimo maximo aptiores esse, atq. magis accomomdatas, cum hi, tanquam prudentiores, & sapientiores facilius, ac vhementius in Dei cultum, ac summi boni cognitioné, se tradant, hinc qui vitæ sanctitate fulserunt, et diuino numine afflati futura præsagierunt, eos macilentes, excarnificatos, [in heremis degentes & in summa habitu melancholico prædictos, vt plurimum adinuentos fuisse sacræ testantur historiæ; sed iam nimis quęstiuncula excreuit.

Cur melancholicorum somnia veriora sint?

Cap. XVIIII.

Melancholici recta valde, subitaq. insomnia habent, teste Arist: 7. Moral: Eudem: c. 18. & lib: de diuinat: per somnum c. 2. eos. quorũ quasi loquax natura est, et melancholica multimodas visiones videre scripsit, sed antequã ad melancholicorum somnia accedamus, non erit ab re nonnulla de diuinatione ex insomniis à grauissimis authoribus decerpta prelibare tanquam quę non parum ad huius rei cognitionem facere possint. Res igitur illæ quarum per somnum potest præsentio fieri, vel quędam à nobis sunt agendę, ac sustinendę, veluti si quis iturus sit Romam, Rex futurus febricitaturus, aut moriturus, vel quędam omnino extra nos futurę sunt, neq. in nobis vllum sui principium habiturę, vti si futurum sit nauale bellum, fugandi turcę, aut futura [ingens procella, aut largus imber; & eorum, quæ extra nos sunt, quædam talia sunt, vt cum eorum causis nullam habere possimus compassionem, aut talia vt possimus; Atqui vt non possimus cum eorum causis compassionem habere, aut ex natura rerum nascitur aut ex tanta distantia, vt nullus contactus esse possit (scimus .n. actiones nullas naturales sine contactu fieri) vt a causis futurę cras hic pluuiæ possum ego pati humectatus, emmollitus, atq. vexatus fluxionibus, quod palam faciunt podagrici, & hernia laborantes, à causis tamen futuri belli, aut fugæ Turcarum, ob ipsarum rerum naturam, nullam ego possim accipere passionem

ſionem corporalē, neq. Luce agens à cauſis futuræ pluuiæ Pariſiis, aut futuræ hic anno ſequenti ob diſtantiam loci, aut temporis; Rerum igitur, à quarum cauſis nullam accipere poſſumus paſſionem, nulla neq. dormientibus, neq. vigilantibus eſſe poteſt naturalis præſenſio, niſi per coniecturas, ſed cum euenit quempiam vigilantem cogitare aut dicere, vel dormientem ſomniare aliquid, quod poſteà re vera fiat, duorũ alterum neceſſe eſt, aut id fortuito fieri non aliter ac cum nobis de aliquo homine loquentibus, ille ſuperuenit, aut à Deo, cui omnia futura conſpicua ſunt, aut à ſagaciſſimo coniectore dæmone factam eſſe, reuelationem: Aliarum vero rerum, quarum principium intra nos eſt aut à quarum cauſis pati poſſumus præſenſio multo melius ac facilius accidit dormientibus, quam vigilantibus, nam ſi quid facturi ſimus, conſultamus, quid facere nos poſteà expediat, & ſi quid paſſuri ſimus ſentimus in nobis exigua imminentium; paſſionum initia, conſultatio vero, & ſenſus minutularum paſſionum multo melius accidit dormiẽtibus, quam vigilantibus, ſi modo ſomnus placidus ſit, neq. multis, craſſisq. vaporibus conturbetur, tunc .n. velut in agitata, conturbataq. aqua, multæ variæq. redduntur rerum imagines, nulla vero certa ac conſpicua, cum verò ſomnus eſt moderatus, neq. perturbatus multis animi motibus, aut morboſo apparatu, aut crapula, dicta illa accidunt melius, quia anima intro ſe colligens, & nullis externis ſenſibilium motibus diſtracta melius, ac perſpicacius conſultat, argumento eſt quod qui de rebus maximis cogitare volunt, in ſilentio, obſcuris concluſiſq; cubilibus, & ſępe etiam oculis id faciunt, nimirum ſubtrahunt ſe ſe ab externorum ſenſu, vt cogitationi vacent; Conſtat verò nulla ratione magis animam vacare ab externis ſenſibus, quam dormiendo, non ita vero vacat ab internis, ſi quidem ſomniat, quod Hippocrates libello de inſomniis ſignificauit his verbis," Cum corpus dormit, anima vigilat, eadem ob cauſam fit, vt minutulæ paſſiones, quęq. vigilantes latent, à dormientibus ſentiantur, videantur que illis eſſe multo, quàm ſint maiores, nimirum ſomnus habet ad vigiliam rationem, quam nox ad diem, tenebræ ad lucem, ſilentium ad clamores, at vero conſtat, noctu; & ſilentibus cunctis ſtrepitus, vel exiguos videri magnos, interdiu, & vbi eſt magnus ſtrepitus, magnos etiam latere; Horum vero cauſa eſt tum in ipſa anima, tum in ipſo organo, in illa, quia ſenſus coniunctus ſemper eſt cum imaginatione, quę cum animaduerſione operatur, diſtrahitur vero ob aliorum ſenſibilium magnitudinem, aut potentiam; in hoc vero, quia vbi multæ recipiuntur figuræ, aliæ alias obſcurant, velut in aqua indicatum eſt; Itaq: anima per ſomnum attentius cogitat quam per vigiliam, & minutulas paſſiones maiores eſſe indicat; Sunt verò hæ paſſiones, & à cauſis internis, vt ab humoribus, & flatibus, & ab externis, vt ab aeris intemperie, & aliis; Hinc fit, vt ex inſomniis poſſimus multa de imminentibus morbis, aut latentibus morborum cauſis præſagire,

V non-

nonnulla etiam de externis, vt de procellis, imbribus, & eiusmodi. Si igitur queramus causam, cur melancholicorum somnia veriora sint, & hi per somnia aliis magis diuinentur, supponendum est, vt alias iam diximus, melancholicos hosce, vel morbosos esse, vel non morbosos, sed salubres, si de prioribus sermo sit, male nonnulli horũ atrabiliariũ & melancholicorum hominum diuinationem in atræ bilis quæ furoris est causa naturam referunt per se quasi scilicet ea sit eius succi vis naturalis, quia talis sũbstantia, aut quia calida, & sicca, non .n. atræ bilis est ea vis per se sed per accidens, quia scilicet atrabilarii somniabũdi sunt, & loquaces, fit vt nonnumquam incidant somniando, aut loquendo, in id quod futurum est, nimirum illi cum plurima eaq. varia somnient, fit casu vt aliquando in res, quæ futuræ vere sunt, incidant, non secus, ac qui diem totum iaculatur (vt inquit Aristoteles) aliquando collimat, & si iaculandi peritus non sit. Aliam quoq. causam isti melancholici diuinationis habent, atq. eam etiam per accidens, nimirum dæmones facilius apprehendunt hos, quam alios homines, quia plus habent imaginationum, & minus prudentiæ. Cacodæmon vero vbi adest quandam ostentat diuinationis speciem, nimirum affectat diuinationis opinionem, ad quam solam scit pertinere veram futurorum, per se, & non per præsentes causas, ac notas præsensionem, parati etiam hi videntur ad inspirationes, quia cum sint alienati mente minus intenti sunt corporalibus passionibus, vnde Hippocrates, eos ne dolores quidem sentire, qui mente laborant, scripsit, argumento vero est, quod videmus tales, & plagas, & vulnera, & nuditatem, & famem, & passiones alias quascumq. sensibiles facilius tollerare, tales ergo sint paratiores ad inspirationes recipiendas, sed demoniacas potius quam diuinas, cum recte videatur censere Arist. in lib. de insomniis, qdam ait, indignum esse putare Deum cum hominibus dementibus colloqui præteritis bonis, & sapientibus. Si vero de non morbosis melancholicis habeatur sermo, his clariora, ac veriora somnia esse possunt propter eas somni conditiones, quæ ad clariora somnia producẽda facere iam superius diximus, & de quibus paulo post dicemus. Interim nonnulla Auicennæ proponere arridet, qui opinatus est imaginationem humanam, non tantum humana corpora mouere, vt bestiarum corpora ducuntur sua imaginatione, sed etiam insigne hoc habere externam materiam mouere sine actione quapiam per medium, & tota elementa alterare sine instrumento corporeo, vsq. adeo, vt non dubitauerit posse hominis cuiuspiam imaginationem fortem pluuiã congelare, & rationem afferunt huius opinionis authores, influit .n. (dicunt) nobis anima humana forinsecus, & est naturæ intelligentiarum cælestium, quare vt illæ intelligendo (non .n. dicunt aliter) mouent orbes, & multiplices vires infundunt in elementa, ita nostram animam, cum vehementius rapitur imaginatione quapiam forti extra materiam, nihil est improbabile, vt illas operari in externam meteriam-

His ita positis, nec de insomniis ex illorum mente difficile est causam reddere, anima scilicet ipsa inter dormiendum deposita rerum humanarum cura, operante vt illæ superne intelligentiæ, intelligenteq. ac diuinante, quæ ex sensibus non acceperat, non autem omnibus hoc equaliter contingere, sed insignius quibusdam, quibus contingit intelligentia hac vi precipue prædita, aut fortasse que minus materia est obruta, quare fortius imaginatur, sed illud (addas tu) in melancholicis sanis magis contingit, hoc vero in melancholicis morbosis, ergo vtriq. per insomnia diuinantur. Hæc tamen quantum iudicio assequor vt scripsit doctissimus vir Franciscus Valesius in suis cōtrouersiis falsa sunt, nam anima, & si nobis aliunde adueniat, quod bestiis non accidit, eodem tamen modo nobis inest, ac suæ illis, nempè vt forma, non .n. arbitrandum est aduenire forinsecus nobis mentem formatis forma quapiam priori, sed omnia nos ex rationali anima habere, vt eqqui habent ex sua anima, & ignis ex sua forma, quare verisimile est eam interim, dum in materia est vt in materia tantum operari, neque posse quicquam diuinare, quod non ex sensibus acceperit, neque remotam materiam alterare non alterata media neque quicquam aliud facere extra proprium corpus, quod substantiis ex elementis concretis denegetur; sed ad pollicitas somni conditiones accedamus; Hæ igitur somni conditiones, quæ ad clariora, atque ideò veriora somnia faciunt, sunt, vt somnus sit placidus, sit moderatus, nec multis animi motibus sit conturbatus, sed in melancholicis non morbosis somnus est talis, ergo in iis somnia veriora erunt, & primo constat in iis placidum satis esse somnum, tum quia in sanis melancholicis sanguinis etiam copia subdominantis adest, ex quo somnus producitur placidus, tum quia tunc somnus est placidus, vbi cerebrum à multis & veluti impetentibus, seu valde commotis, vaporibus non repletur, quod in sanis melancholicis contingit, quandoquidem à sicca materia, & in actiuis qualitatibus temperata prædominante modici eleuantur vapores, iiq. sensim & quiete, præterea somnus moderatus est, quia non breuis, & leuior est, vt in biliosis ob calidos, ac siccos vapores, non longior ac profundius, vt in sanguineis propter copiam vaporum, & vt in pituitosis propter eorundem frigitatem, & humiditatem; Tandem non multis animi motibus conturbatus est somnus, quia melancholici, qui sani sunt tanquam prudentes etiam eos compescunt, ac solis scientiis, vel artibus se totos tradunt, reliqua negligentes, ita vt pacatè, quietèq. viuant. Neq. his obstant, quę adduxit Aristoteles lib. de Diuinat. per somnum cap. 2. ibi .n. huiusce problemmatis duplicem rationem afferre videtur, quarum altera est, quod melancholici, cum secundum plura & multifaria moueantur, assequūtur; Altera vero, quod melancholici propter vehementiam imaginationum, quemadmodum iacientes eminus bene coniectant, quæ quidem rationes, inter se maxime contrariæ videntur nam si melancholici plura, &

multifaria imaginantur, illorum imaginationes vehementes esse non possunt, quomodo .n. illa vehemens erit imaginatio, quę cito desinit? sed qui plura, ac multifaria imaginatur, vt in vna imaginatione parum sistat, necesse est. Amplius ait Aristoteles, quod propter vehementiã non expellitur melancholicorum motus ab alio motu, quare si aliqua eorum vehemens erit imaginatio, ab alia imaginatione non expelletur, quare nec etiam plura, ac multifaria imaginari poterit melancholicus, si vehementer imaginetur; Cęterum quamuis inter se pugnare videantur rationes istæ, ambæ tamen quadrant, si melancholicorum genus distinguatur. Cum igitur alii temperamento tantũ melancholici sint, nec naturalis status limites excedant, alii verò melancholici morbosi sint, vt diximus ac præternaturam, & hi rursus vel impropriè & largo modo melancholici appellentur, vt maniaci, vel propriè, & verè melancholici, dicendum est, hos postremos propter imaginationum vehementiam bene coniectare, quandoquidem in propriis imaginationibus fixi peneq; immobiles manent, vnde semper cogitabundi apparent, imo cum hi imaginationi toti intenti sint, extrinsecos sensus veluti quiescere faciunt, quibus quiescentibus sensitiuæ facultates internæ suas actiones perfectiores edunt, hinc qui sine visu, & sine auditu sunt, sensitiuas virtutes internas perfectiores obtinent, cum igitur somnium imaginatiuę potentię sit opus, mirum non est, si in his somnia certiora contingant. Si verò de maniacis sit sermo, cum hi propter ingentem cerebri caliditatem, exindeq; magnã spirituum commotionem plura, ac varia imaginentur, tam in vigilia, quam in somno, illis inter tot somnia posse nonnulla vera contingere quis neget? & idcirco Aristoteles ait, quod hi assequuntur, quia secundum plura ac multifaria mouentur, & assequuntur quidem non semper sed interdum vt dissimilitudinibus ab Aristotele subnexis conijcere est, nam sunt isti, veluti qui multa tela iaciunt in signum, quorũ nonnulla facile est vt ipsum cotingant; Quod autem Aristoteles hic de maniacis intelligat, ipse testatur, dũ ait, eos multas visiones videre, quorumcumque quasi loquax, & melancholica natura est, nam maniaci valde loquaces sunt, verè autem melancholici taciturni, atq; silentes. Si tandem de melancholicis secundum naturam loquamur, his non tantum, propter vehementiorem imaginationem somnia veriora contingent, sed etiam quia sapientiores sunt, nam vt ait philosophus 30. sect. problemmate 13. qui instructi virtutibus sunt, meliora somnia vident, Quod etiam vigilantes meliora animaduertunt, & de his loquutus est ipse 7. moral. Eudem. iam cit. cum ibi, melancholicos inter eos adnumeret, quorum ratio soluta est, at morbosorum melancholicorum rationem solutam esse dicere minime possumus, sed corruptam, ac deprauatam, imo ex ipsomet Aristotele cit. problem. qui deterius vel animo, vel corpore sũt affecti deteriora concipiunt, quippe cũ etiã affectio corporis faciat ad somni visionem.

Cur

Cur in melancholicis somnia frequenter fiant
Cap. X X.

IN superiori problemmate melancholicos morbosos somniabundos esse quoq. retulimus; huius autem rei causam referũt recentiores nonnulli in flatuum copiam, quibus melancholici abundant, (flatuosos .n. esse melancholicos, & hypocondriacos præsertim, omnibus satis patet) voluntq. quod flatus caput petentes per cerebrum agitentur, commoueantq. spiritus animales deferentes simulacra, & imagines, a quibus commotis, & ipsa simulacra, quę seruantur in memoria, commoueantur, & immaginationi repræsententur, hincq. fiant insomnia, cum nihil aliud sit insomniũ, quam phantasma in somno ex commotione imaginum in memoria seruatarum causatum in ipsa imaginatiua, sed copia flatuum huius euentus causam potius destruere videtur, quam ipsa sit statuenda causa, nam copiosi flatus in cerebro angustiori loco coerciti cum exitum non adinueniant, huc illuc impetuosè mouentur, & ita imaginum vehementẽ commotionem efficiunt, ex qua somnia non fiunt, ex vehementi nãq. agitatione omnia confunduntur, & hinc pueri ex Aristotele lib. 4. de hist. Animal. c. 10. ob magnum vaporum ascensum non somniant, nec hii qui post cibum dormitant ex eodem lib. de insomniis, ca. vlt. præterea esto quod hypocondriaci maxime flatuosi sint, qui per essentiam melancholici sunt, vnde nam copiosos habeant flatus non est videre; Accomodatior igitur ratio huius problematis ex Aristotele elici pos se videtur sect. 30 problem. 13. nãcum eos, qui grauiter, ac suauissime dormiũt, nõ somniare asserat, eos somniare qui leuiori tenẽtur somno quis à contrario poterit deducere; ergo cum melancholici, & propter cerebri siccitatem, & propter melancholicum humorem, qui terreus ac siccissimus est, vigiliis infestentur, & leuissimo tantum somno teneãtur, frequentius somniabunt, preterea cum melancholici in immaginationibus valde fixentur & cogitabundi stat, mirũ nõ est, si somno superueniente ipsis somnia facile occurrant, ea .n. ex Aristotele maxime somniamus, quæ agimus aut acturi sumus aut volumus, de his .n. maxime cogitat ones imaginationesq. obueniunt; Cęterũ cur, qui profundiori tenentur somno non somnient, contra vero, qui leuiori, somniẽt, ex ipsomet philosopho in eodem problemmate ita scribente docemur, "Iactatur .n. animus noster maxime in somnis calore scilicet, qui vndiq. in partem se colligit interiorem, atq. ita efficitur, vt plurima, vehementissimaq. illa obstante iactatione nullum interuenire somnium possit, nec putandum, vt animus tunc conquiescat, & per se maxime fit, cum nullum somnium trahitur, vt multitudinis opinio, est, sed contra omnino incidit, vt qui in motu plurimo est, nec paulisper quiescit, hic intelligere nequeat, plurimus autem motus, cum suauissime quis

ob-

obdormiscit, merito propterea est, quod tūc maxime larga caloris copia in partem contrahitur interiorem; animum verò concitatum nō solum inter vigilandum sed ne per somnum quidem intelligere posse argumentum etiam illud est, quod in somnis, quos cibo ingesto primos agimus, nulla facultas videndi somnii datur, cum maxime accidat, vt animus propter cibum ingestum concitetur & paulo sū pra, hæc habet; " Et quidem qui inter dormiendum somniant, non alia de causa videre sibi illa videntur, quā intelligentia constante, requiescenteq. quod quidem somno contingit leniori; Sed & hic non leuis difficultas oritur, qñ quidē si qui profunde dormiunt, non somniāt eo quia in ipsis animus vehementius commoueatur, & agitetur ob largiorem calorem, interius se colligentem, & contra qui leuiter dormiunt, somniant, eò quia in ipsis animus quiescat, & tranquilletur ob paucum calorem, qui interius se colligit, merito concludendum esset, melancholicos, quia leuiter dormiant, somnia incurrere, quod .n. leuiter dormiant & Aristoteles concedit, cum eos, in somnis crebro excitari consueuisse scribat; sed Aristoteles tum omninò contrarium concludere tum sibi inconstans esse videtur, dum cit. probl. hæc habet ad litteram." Melancholici idcirco in somnis crebro excitari consueuerunt, quod calore largiore vrgente animus moueri æquo amplius cogitur, quod cum motus vehementior sit, merito dormire minime possunt, ex his igitur concludit Aristoteles melancholicos non somniare cum in ipsis propter nimium calorem vrgentem animus vehementius commoueri cogatur, qui ita concitatus, neq. intelligit, neq. apprehendit phantasmata, & ob id somniare nequit, Amplius sibimet Aristoteles contradicere manifeste videtur, dum ait, quod calore largiore vrgente animus æque amplius moueri cogitur, ex quo animi vehemētiori motu melancholici dormire nequeunt, cum dixerit superius, in iis, qui grauiter & suauissime dormiunt, largam caloris copiā vigere, animumq. idcirco vehementius concitari, atq. moueri. Cæterū vt hæc difficultas tollatur primo animaduertēdum est minus proprie appellasse Aristotelem melancholicos, cum non vere melancholicos, sed maniacos intellexerit, in his .n. magnus vrget calor, maximaq. adest cerebri efferuescentia, in melancholicos autem non tantus calor, sed præcipue siccitas vrget, & vt plurimum cum siccitate frigiditas; hoc autem confirmat Aristoteles lib. de somn. & vig. c. 4. dicens melancholicos somnolentos non esse, quia infrigidatus sit locus interior, vnde in ipsis non fiat multitudo euaporationis. Secundo per largam caloris copiam, quæ in melancholicis ab Aristotele appellatis viget, non natiui caloris copiam, sed extranei debemus intelligere, & huius non ad interiora contracti, sed ad exteriora expansi, quare cū somnus ex Aristotele loc. nuper cit. sit quidam conuentus naturalis caloris intro, & antiperistasis propter euaporationem alimenti ad cerebrum, (hęc .n. euaporatio ad cerebrum, quod ex Aristotele c. 5. eiusdem libri

bri omnium, quæ in corpora sunt frigidissimũ extat, delata, & ipsa frigidior fit, & calorem natiuum veluti fugat) mirum non est, si in melancholicis cerebrum preter naturam calidius habentibus hęc euaporatio non ita infrigidetur, ac proinde non fiat tanta natiui caloris cõcentratio; Tertio credendum est, quod Aristoteles de animi motu tractans, per animũ modo animum, seu animi facultates vere intelligat, modo illius organum, nempe spiritus animales, qui cum ex illius opinione in corde generarentur, ad cor etiam in somno retrahi putabat. His ita suppositis respondetur nequaquam concludi posse ab Aristotele melancholicos non somniare, nam dum ait, eos non somniare, in quibus animus vehementius commouetur ob largiorem calorem intus se colligentem, tunc per animum, non vere animum intelligit, sed illius organum, nempe animales spiritus, quos cum re vera à vitalibus non distingueret hos in somno ad cor refugere putabat, & propter antiperistasim, in ea .n. natiuus calor, atq. vitalis spiritus, qui sui natura ad exteriora feruntur ratione contrarii, quod fugiunt, intus retrahi coguntur, atq. ita assiduo fit in somno, & in profundiori maximè iste veluti coactus motus. Quod autem animi organum, & non vere animum subaudiat Aristoteles ex eo probari facile potest, quia animi facultates in somno quiescere vult ipse; hinc 1. Nicomach. c.13. otiũ animæ appellauit somnum, & lib. de somn. & vig. c. 2. interiores, exterioresq. sensus in somno cessare scripsit, quare cum in melancholicis, qui leui fruuntur, somno, largior intus calor non se colligat, & ob id spiritus, animę organum, vehementius non agitentur, concludendum non erit ipsos non somniare. Nec etiã sibi contradicit Aristoteles, nam dum ait melancholicos ex animi nimia agitatione ob largiorem calorem prouenientе non dormire, tunc per animum, vere animũ intelligit, atq. illius sensitiuas facultates, externas, & internas; hinc sæpe (vt experientia patet) dum lecto cubamus, vt somno nos demus ob nimias cogitationes dormire nequimus, sic per largiorem calorem in melancholicis vrgentem non natiuum intus collectum, sed extraneum intendit Aristoteles, qui est in causa, ne intro tam facile retrocedat natiuus, cum euaporationes ad cerebrum delatas consumat, indeq antiperistasim prohibeat. Duæ tamen ex dictis iterum difficultates emergunt, quarum vna est, quomodo animę, seu potentię sensitiuę organum, nẽpè animales spiritus in graui somno concitari possint, cum non à cerebro ad cor retrahantur, vt voluit Aristoteles, sed ad ipsum cerebrum confugiant, tanquam ad suum principium in quo generantur? Altera est quomodo somniare possimus, si in somno anima seu sensitiua potentia otietur? Ad primam respondetur, Galenũ non negare, quod natiuus calor in somno retrahatur ad cor, etiam si spiritus animales ad cerebrum reuocari velit; quorum spirituum etiã proprium est ad exteriora ferri, nempe ad omnium organa sensuum, & ad neruorum initia, ita vt & ipsi ratione contrarii per antiperista-

sim in cerebri ventriculos reuocari cogantur, & ita illorum quoque vehemens motus fiat, quem non male quis quamdam veluti oppressionem appellet. Ad alteram respondetur in somno feriare quidem sensus omnes externos & inter internos, quem communem appellamus, quandoquidem, & hic non operatur, nisi præsente obiecto; quemadmodum neque ipsi sensus externi; reliquos tamen internos sensus suas interdum edere posse actiones testantur insomnia, & hos seclusit Aristoteles, dum lib. de somniis c. 1. somniũ esse quoddam in somno phantasma sensitiui quatenus imaginatiuum est enunciauit; ex quo patet somnum non esse necessario otium animæ, seu sensitiuę potentię quatenus imaginatiuę, sed quatenus visiuę, auditiuæ, & ad reliquas sensationes externas ad communem usq. respicientis. Sed hactenus de insomniis.

Cur melancholici plurimos cibos appetant.
Cap. X X I.

Melancholicis plurimos cibos appeti nobis indicauit libellus de melancholia ex Galeno, Ruso, & Possid. vbi quoq. huiusce quęsiti affertur causa, nempe oris ventriculi frigiditas, ita vt a melancholicis, quia in ipsis oris superni ventriculi frigiditas adsit, plurimi cibi appetantur; Huic tamẽ rationi duo videntur obstare, nimirum melancholia essentialis, in qua, cum solum cerebrum afficiatur, non est necesse vt adsit ventriculi dicta frigiditas item & hypocondriaca melancholia, quę ex Dioclis sententia a Galeno comprobata 3. de loc. aff. c. 7. cum phlogosi, seu accensione ipsius ventriculi fit; ita vt neq. melancholici per essentiam, neq. hypocondriaci plurimos appetant cibos, vel si appetant, non ob prędictam frigiditatem appetant, cum in illis hęc necessario nõ requiratur in his autem summa potius caliditas, quam vlla frigiditas adsit, remanet igitur vt tantum melancholici a toto plurimos cibos expetant, cum in ipsis nigra bilis frigida, & sicca ventriculi superno ori alioquin sui natura frigido, & exangui propriam intemperiem facile, ac cito communicare possit; veruntamen animaduertendum est in melancholicis per essentiam, frigidam & siccam cerebri intemperiem, qua laborant, ori superno ventriculi facile communicari propter neruos nõ exiguos, qui a cerebro in ipsum deriuant, nam quemadmodum ventriculi superioris affectiones cerebro communicantur, ita & cerebri ventriculo teste Galeno loc. cit. quare non mirum, si illi quoq. plurimos cibos possint appetere, Quoad hypocondriacos vero attinet, nõ est dicendum in ipsis frigidam ventriculi intemperiem, non positiuã quidem, sed priuatiuam reperiri, ob quam plurimi cibi expetantur, quoniam & si vere in eis priuatiua frigiditas adsit, hæc nequaquam appetentiam excitat, vt in ardentibus febribus, in inflammationibus,

aliisq; similibus affectibus videre est in quibus propria innataq. ventriculi caliditas quam maximè absumitur; Veriùs hoc dicant contingere ob humoris melancholici portionem ad os vsq supernum ventriculi protrusam, quod tùm ob ipsius in eis redundantiam circa ventriculum, tùm ob prędictæ particulæ imbecillitatem facilè euenit; Nō tamen credendum est hoc semper fieri, & in omnibus melancholicis, sed interdùm, & in nonnullis, nā alia ex parte habemus ex sententia Dioclis superiùs citata melancholicos hypocondriacos plurimum cruditatibus laborare, quæ cibi potiùs inappetentiam, quàm desideriū efficiunt, sic etiam eos maximè siti infestari habemus, vbi autem sitis, ibi fames deest, hæc .n. calidi & sicci appetentia est, illa verò frigidi, & humidi, quare & contrarias etiam eorundem causas esse fatendum est, Non negandum tamen ex Galeno ibidem. & pręsertim 6, de loc. aff. cap. 1. ex liene in ventriculum melancholicum humorem transfundi, non quidem naturaliter, ac modice, vt quotidie in sanis cōtingit, sed præter naturam, ac excedenter, ex quo non solùm melancholicam affectionem produci, sed morbosam quoque famem existimare possimus nàm tunc melancholicus humor acidior factus os supernum ventriculi adeo constringit, atque corrugat, vt inde maior fames excitetur, & ob id plurimi appetantur cibi; hinc Galenus in 2. aph. 21. caninum appetitum fieri scripsit vel propter solam intemperaturam frigidiorem, vel propter humores acidos, quos exorbuit os ventriculi; præterea per plurimos cibos, quos melancholici appetunt, non semper plurimam cibi quantitatem subaudiendam esse existimarem, sed interdùm quoque varietatem, ita vt melancholici plurimos hoc est, varios cibos expetant, argumento autem esse possunt prægnantes mulieres, in quibus cum menstruus sanguis detentus & ad melancholici naturam conuersus coaceruetur, mirum non est, si ferè omnia, quæ viderint commestibilia, exoptent, eodem humore os ventriculi impetente; Tandem nonnulli aduersus hæc afferunt quorumdam melancholicorum exempla conscripta ab iis, qui medicas obseruationes adnotarunt, qui quidem melancholici, cum se mortuos putarent, comedere nolebant, hinc in ipsis ablatam, vel saltem admodùm imminutam fuisse appehentiam concludunt; non igitur plurimos, ac varios cibos melancholici appetant; Sed falsa est conclusio, quandoquidem non quia in eis deficeret appetentia cibos respuebant, sed quià se mortuos esse falsò existimabant, vndé cum alios, qui se mortuos fecerunt, ad mensam accumbentes, ac comedentes vidissent, & ipsi cibos assumpserunt; sed quià cibum potus subsequi solet, & hic vt plurimum ex vino est, & nos quoque de eo nonnulla subnectere non importunum duximus.

Cur ex melancholicis nonnulli vini plurimum hauriant? Cap. XXII.

Elancholicorum aliquos vinum plurimum haurire, quià calefieri frigidus humor desideret, habemus in libello de melancholia ex Gal: Ruso, & Possid: Hinc Hyeronimus Capiuacceus lib: 3 de aff: præter naturam c. 7. scripsit succos, vbi os vẽtriculi supernum occupent, qua sunt præter naturam esse in causa appetitus contrarii, quod & ante ipsum scripsit Auicennas lib: 3. fen: 13. tr: 2. c. 10. Nihilominus rectius intuenti non parum difficultatis habere videbitur allata ratio, quomodo.n. melancholicus humor, quatenus frigidus est poterit in ore ventriculi vini appetentiam excitare? frigidus frigiditatem imprimet, quæ etiam si præter naturam sit, & ob id contraria expostulet, non tamen potiùs hoc, quàm illud calefaciens expostulabit; Amplius multum potare ingentem sitim præesse commonstrat, imò nisi sitis adesset, quænam ratio esset, ob quam potabilia potiùs quàm commestibilia appeteret iste humor? taceo quod ex melancholico hnmore circa os ventriculi supernum existente maxima cibi appetentia, & canina fames excitatur, ergo in iis in quibus vini maximum desiderium excitatur, necesse est vt præter melancholicum humorem sitis adsit, neq. hæc modica tantum, ac naturalis, sed fortè excedens, ac præter naturam, quare si quemadmodum sitis fit partim humoris inopia, partim caloris copia, vt nos docuit Galenus lib: 1. simpl. c. 30. sic præternaturalis, & aucta sitis, à caliditate, & siccitate in ore ventriculi adauctis fiet, quare tantum abest, vt à frigiditate sitis excitetur, quin potiùs expellatur; Rectiùs igitur fortasse erit melancholici humoris frigiditatem conticere, vel cum eadem siccitatem in medium afferre, ob hanc .n. ori superno ventriculi impertitam sitis excitari potest, nàm & siccitas est ex causis sitim inducentibus, quæ sitis eò magis etiam excitabitur, si siccitati caliditas iũgatur, vt iis melancholicis contingit, qui ventriculi phlogosi laborant, aut in quibus ob nimium hæpatis feruorem calidæ, exhalationes ad os ventriculi effumant, isti .n. plurimum siti infestantur; Cur autem potiùs vinum, quàm cætera potabilia expetant, & hauriant, quisq. facile intelliget, qui vinum præ cæteris homini magis consuetũ esse animaduertet, vel dicamus cum Capiuacceo loc. cit. succos, qua sunt præter naturam esse in causa appetitus contrarii, & hoc cum animaduersione quadam intelligendum est, nã quatenùs præternaturales sti succi sunt exiguæ actiuitatis, sunt in causa appetitus quidem contrarii, sed boni, quale est vinum in casu nostro; quatenùs verò sunt insignis actiuitatis sunt, in causa appetitus contrarii non boni, id est non alimen-

alimentalis, sed medicinalis, quale ex: gr: esset vrina; vel alia praua potio; Sed adhuc obiiciat aliquis, si isti non solum ob melancholici humoris frigiditatem, qui calefieri expostulat, sed etiam propter sitim vt diximus, multum vini expetant, & hauriant, certè hoc postremum erit, à veritate dissentaneum, nec ipsi contraria appetent, nàm tantū abest vt vinum sitim adimat, quin potiùs illam efficiat, cum calefaciat & exiccet, atq. ita sitis causas adaugeat; Respondetur, causam, obquā vinum appetitur pręcipuam, & à natura intentam, esse calefactionem frigidi humoris melancholici, cum autem, nisi mediante siti vinum expetatur, hinc; & ipsa secundo loco tamquàm causa cooperās subnexa fuit, nec ista sitis præcipuè curationem expostulat, sed ad ipsam attemperandam, atq. mulcendam sat est actualis frigiditas, & humiditas vini.

Cur pleriq. natura melancholici propter vinum copiosius epotum pænitùs resoluantur, labanturque?
Cap. XXIII.

ARistoteles sect. 3. problem: 16. hoc experimentum asseruit, quo in problemmate, cur vinum in nobis diuersos pariat effectus (alios .n. timidos, ac tardos, alios superbos, & temerarios efficit) pręcipue rationem reddit, atq. huiusce effectus causam in humidam vini naturam refert, ait .n. vinum, vt quod suapte natura humidum sit, homines tardiores incendere, reddereque mobiliores contra mobiliores dissoluere; atq. rerardare, vnde, (& hoc ad rem nostram spectat) plerosq natura melancholicos pęnitùs resolui labiq. in crapulis nouit; Profectò à vino liberalius epoto non solùm melancholici, sed quicumq. alii quacumq. natura donati sint apoplectici possunt euadere, sed cur frequentius melancholici inuestigandum est, quod antequam fiat, vnum, vel alterum animaduersione dignum in verbis Aristotelis percurramus, nam quoad actualem vini humidam naturam pertinet, fortè non malè feceris, si ipsi calidam quoq. quam habet potentia, adiungas, etenim homines incendere, mobilioresque reddere caliditatis potiùs quàm humiditatis vis est; deinde cum ait, vinum mobiliores homines dissoluere, atq. retardare, vnde melancholici pleriq. ab ipso resoluuntur, ex his verbis melancholicos mobiliores esse colligimus, hoc autem fateri, certè rationi parùm consentaneum est, quomodo. n. melancholici frigidi, ac sicci, & qui fęculentiori, terrestrioriq. sanguine abundant, & ob id spirituum penuria laborent, cęteris hominibus mobiliores sint? neq. hic intelligere melancholicos atrabilarios, seu exustos possumus cum hi non natura tales inueniantur sed præter naturam tales euadant, Aristoteles verò de hominibus na-

tura melancholicis sermonem habet; sed ad rem, quam vt breuibus perstringamus, supponendum priùs est, tunc homines pænitus resolui, labiq. cum in ipsis cerebri cauitates. seù ventriculi, ab aliqua materia confertim obstruuntur, hęc autem materia dùm liberalius ebibitur, vel erit cum vino, vel potius cum vini vaporibus commixta (nec .n. solos vini vapores esse posse existimo, qui repleant, nàm si soli sint, nulla alia materia admixta, quærendum erit cur ventriculos cerebri melancholicorum potiùs obstruant, quàm biliosorum pituitosorum, aut sanguineorum hominum. Hoc vnum apud omnes constat, vinum sui natura vaporosum esse, & cerebrum ferire. sed rationabile est etiam cerebrum id à vino magis pati, quod debilius, ac sui natura laxius est, tanquàm ad recipiendum aptius; modò valdè magis laxum est melãcholico pituitosum cerebrum, ergo hoc multo magis affici, ac repleri à vini vaporibus, quàm melancholicum deberet, & quamuis melancholicorum cerebrum quod frigidum, & siccum est (id .n. aliquis poi tuisset obiicere) multa pituita abundet, non ea tamen scatet copia, qua pituitosum, non ergo dicendum est, à solis vini vaporibus cerebri ventriculos obstrui; Cum igitur præter vini vapores requiratur materies alia, quæ ventriculos obstruat hæc certè melancholica erit in melancholicis à prædominio, quemadmodum in pituitosis pituitosa, & sic de cæteris; Cur tandem hęc materia melancholica vna cum vini vaporibus permixta ventriculos cerebri frequentiùs obstruat, nobis cum Aristotele in eorumdem vini vaporum humiditatem referre non displicet, nàm cum melancholicus humor crassus, ac terreus humescit tenuior fit, ac fluxibilior, ita vt in vẽtriculos facile, ac cõfertim transfundi possit, si autem vini humiditati caliditatem etiam adiungamus vt superiùs diximus, non erit abre, cum hæc corporis resolutio citò fiat, & ab actiuis qualitatibus citius, quàm à passiuis humorum commotiones fieri non ignoremus; Cæterum vel hoc humiditati melancholicum humorem magis fluxibilem reddenti, vel caliditati ipsum fundenti, vel vtriq. simul tribuamus. nihilominus fortasse sciscitabitur aliquis, qua de causa hæc non adeò frequenter producat vinum in pituitosis, biliosis, ac sanguineis, dũ pituitæ, bili, ac sanguini sui ipsiusmet vapores miscentur. naàm si propter vini humiditatem hęc contingant pituita, ac sanguis tanquam melancholia humidiora ab ipsa vini humiditate facilius coaffici deberent, inter se .n. symboleitatem habent; sic si propter caliditatem contingerent, sanguis ac, bilis calidiora sunt melancholia, si tandem propter humiditatem, ac caliditatem simul cõiunctas. sanguis calidus & humidus est; Huic respondendum erit, pituitã non adeò facilè in cerebri ventriculos præcipitare posse, cum viscidi tate non careat, quę ipsam veluti conglutinat, atq. retardat; Quoad bilem spectat hæc in naturali statu nunquam adeò copiosa in cerebro colli-

colligitur, quæ obstructionem prædictam possit efficere, nam propria acrimonia ad sui expulsionem cerebri expellentem facultatem irritat Sanguis tandem magis à natura tuetur, ac regitur cæteris humoribu cum proprius illius thesaurus sit, pręterquam quod sanguinei homines robustioribus prę diti sunt facultatibus, ita vt ipsorum cerebrum morbificis casis magis resistat.

Cur varios mores quos vinum inpotantibus excitat, eosdem & melancholia in nobis producat?
Cap. X X I I I I.

Vinum varios in nobis producit effectus non modice sumptū nec in decenti quantitate, quę pro cibi vehiculo, & adiuuāda coctione inseruiat, sed immodicè haustum, vnde Aristoteles 3. sect. problem. 16. Cur vinum immodicè haustum diuersos producat effectus proposuit, & sanè hoc mirum esse videtur, nam cum vnica sit causa, nempè ebrietas, vnicum etiam effectū producere deberet, sed hic omnino contraria produci obseruamus, cum aliuse ad motum sit segnis, alius verò nimis promptus; Actio omnis quam uis varietur, aut mutatione agentis, aut seruato eodem agente mutata quantita te, tempore, loco ordine, iis tamen etiam in eadem proportione seruati s nisi passum eamdem seruauerit naturam, procul dubio effectus, qui producentur diuersi esse solent, & sæpe numero contrarii, hinc si quis natura frigidus foueatur, mediocri vini potu, is idoneus magis red detur ad proprias obeundas actiones; quod si immodice hauriatur à vehementer frigido, remissus ad omnia fiet, anxius formidolosus, delirus, sed iners si vero in tempera mentum aliquantò calidius incidat, immodicè autem vinum absorbeatur, loquaces redduntludibundi, petulantes; Quod si aut quantitas vini maior sit absorpta, aut certe calidiorem naturam nactum fuerit, videmus in iram sæpissimè proruere, minaces fieri, modoq. alios contemnunt, modò verò ab aliis contemni se putant, moxq. in furorem se vertunt, & ad contumelias, mox autem augescente etiam calore præter naturam, & naturali quasi suffocato in contrarium habitum incidunt, & quasi stertentes moribundis sunt quàm simillimi, Hinc apertissimè patet horum effectum varietatem non solum in potantium diuersas naturas, sed etiam in variam quantitatem vini referendam esse, quod postremum & nobis ex Aristotele innotescit 30. sect. problem. 1. vbi cur hosce varios mores in nobis quoq. atra bilis producat, rationem reddit Aristoteles, nempè Quia similem ambo istæc sortiantur naturam, atra scilicet bilis, & vinum, idcircò eosdem in nobis parere effectus ipse existimauit, hinc vinum, ait dum bibitur varios mores condit, variosq. homines

mines reddit, vt ira cundos, humanos misericordes, audaces, hæc eadẽ & melancholicus humor, facit, & hæc quidem præstat, ex Aristotelis mente propter sui temperiem toti corpori impertitam, à temperatura enim totius proueniunt mores, animiq. affectus qua in re, & Aristoteli totus assentitur Galenus in libello, Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, nàm nisi atra bilis sui temperiem reliquo corpori, aut sáltem cerebro tanquàm principi parti in qua fiunt animales actiones, communicaret, morum varietatem non produceret, sed potiùs morbos, qui sui copiam insequerentur, vnde de atra bile pertractans Aristoteles hęc habet" Parti igitur hominum, maximè victu quotidiano redundans, nempè atra bilis, mores nihilò immutat, sed morbum melancholicum, tantummodo creat, at quibus habitus natura talis constiterit, mox his multa, & varia morum genera exoriũtur, pro vt scilicet alius aliam habitus intemperiem sortitus est, quare pro vt atra bilis tali, vel tali temperamento donatur, ità hoc vel illo temperamento corpus coafficit, illi neq. varia morum genera profert atra .n. bilis, vt aquæ exemplo probat philosophus, & calidissima, & frigidissima reddi potest, sed si extremos, ergo & multo magis medios qualitatum gradus obtinere poterit, atq. ità plures, variiq. erunt frigiditatis, aut caliditatis gradus, quibus donari poterit atra bilis, ex quorum diuersitate varii posteà proueniunt effectus; vnum autem est, in quo atra bilis, & vinum differunt, nam atra bilis dùm propriam tẽperiem corpori communicauit, prędictam morum varietatem semper auget, & efficit, vinum vero breui tempore, & eo tantum, quo ebrietas perdurat, hoc efficere, solet, ex quo inquit Aristoteles vinum non longo hęc tempore augere, sed breui, naturam verò dum vita eduret assiduis incrementis amplificare, & per naturam ipse totius corporis temperaturam siue ab ortu profectam, siue temporis spatio contractã intelligit, nàm ait temperamentum omne calidi & frigidi esse, & ex his duobus naturam, & seruari & constare, Vinum verò largius sumptum cum breui moretur in corpore, non est necesse, vt totius temperamẽtum immutet, & (vt Aristoteles de atra bile asserit) se se constantię naturæq. vniuersi corporis intermisceat, confundaque: sed sat est spiritibus animalibus tanquàm animæ organo, se se suis euaporationibus immiscere, confundereq. atq. ipsorum temperiem illo saltem breui spatio alterare, Vnum tamen est ab Aristotele prolatum, quod nonnullis maximam difficultatem parit, nimirum quomodo vinum, & atra blis eamdem sortita sint naturam, quandoquidem atra bilis ex ipso, & frigidissima, & calidissima esse potest, vinum autem nequaquam frigidissimum esse potest, imo nequidem frigidum, dicunt isti, cum ipsum ex secundo ordine calefacientium esse, & si admodum vetus sit, ex tertiò scripsit Galenus de simpl. medicam: fac: lib. 8, qui etiam in 5, aph. 5
ait

ait vinum facile replere neruos, vt quod calidam habeat temperaturã talis si quidem natura promptè omnia subintrat,; si igitur vinum calidũ est, quomodo eamdem naturam obtinebit cum atra bile frigidissima? præterea quomodo timores, mæstitias, taciturnitatis, aliosq. similes pariat affectus, qui frigiditatis soboles, esse solent? Respondent aliqui vinum & si non eamdem omnino naturam sortitum sit cum atra bile, eosdem tamen varios affectus producere, quos & atra bilis, nãeos, qui caliditatem sequuntur, vt ex. gratia liberalitatem, loquacitatem, audaciam, petulantiam, cum calidum sit, per se producit, illos verò qui ex frigiditate fiunt, non per se, sed ex accidenti producit, vbi scilicet nimis copiosè epotum, naturalem calorem extinguit, sic Aristoteles dùm gradatim vini effectus commemorat, eos prius describit quos caliditas parit, tandẽ quos prę nimia copia vinum non calefaciendo, sed suffocando calorem natiuum, & proinde refrigerando inducit, ait .n. vbi vinum hominem frigentem, taciturnumque à sobrietate accepit, paulo liberaliori poculo refouet, excitatq. ad verba, tum largiori potu verborum vberem, eloquentem, fidentẽque reddit, post hac processu ampliori audacem, propensumque facit ad agendum, deinde plenius amplificato in contumeliam, & petulantiam vertit, mox ad insaniam propemodum accendit, & accendit, ait, quia hucusque vinum calefaciendo agit postremo nimio ex potu resoluit stultumque agit in mo um eorum, qui à pueris morbo comitiali, laborant, aut etiam eorum, qui vitijs atræ bilis maiorem in modum continentur, & ista non calefaciendo, sed vt diximus refrigerando, caloremq. suffocãdo agit: Hęc sanè responsio veritati maximè consentanea est, cui & ego libentissimè subscribo; Aritotelis tamen sententia vndequaque verificari non videtur, qui vinum & atram bilem similem sortiri naturam confessus est, quare cum atra bilis & calida, & frigida reperiri possit, vt & frigidum vinum reperiatur, necesse est, si inter ipsum & atram bilem similitudinem istam fateri velimus, quæ res profecto nullã apud eum difficultatem faciet, qui Galenum legerit in lib. Hippocratis de fract. com. 3. t. 24. vbi de vino tum habitu, tum natura frigido loquitur Galenus, nec ex ipso vina diuersas qualitates habentia desunt, nam 3. de cõpos. medic. secundũ loc. c. 2. & ętatem, & qualitatẽ vini considerãda esse monstrat, multum n. differre acerbum, aut austerum, aut acre, aut dulce, aut recens, aut vetus, aut crassum, aut tenue, aut fuluũ aut album, aut nigrum vinum scribit; sed etiam lib. de succ. bon. & vit. c. 11. vinum album, & austerum, & nouum, & crassum sensibiliter refrigerare apertissimis verbis explicuit, & ratio est in promptu, nam vina austera fiunt ex acerbis, & immaturis vuis ex quibus etiam fit omphacium, quod valde refrigerat; deinde cum frigidę, & indigestæ vuarum partes non ad huc à calore solis coctionem, maturitatem, &

ex consequenti calefaciendi potentiam receperint, in vino adhuc postea remanet refrigerandi facultas, ex quibus omnibus quàm simillima sit, & vini & atræ bilis natura intelligi potest, cum vtraq. & calefaciẽdi interdùm, & refrigerandi interdum potentia prædita reperiantur.

Cur melancholicis aluus fere semper adstricta sit?
Cap. X X V.

HOc melancholicis propter flatus circa prçcordia vagantes, nec deorsum admodum inclinantes euenire legitur in libello de melancholia ex Galeno, Rufo, & Possidonio, hinc tamẽ essentialis melancholia excludẽda venit, quoniã cum in ea cerebrum tantùm afficiatur, non generantur flatus in hypocondriis, possemus fortasse dicere & melancholicos quoq. per essentiam alui stypticitate affici, non quidem ratione flatuum, sed ob fixam imaginarionem circa phantasmata morbosa, qua detinentur, ita vt mente ægrotantes alui irritationem ad excernendas fçces non sentiant, vnde ipse ob diuturniorem in intestinis moram induratæ augeant stypticitatem, ob quam etiam rationem phrænitici tum aluo deiicere, tum mingere etiam obliuiscuntur; In reliquis melancholiæ speciebus flatuum copia distendentium viscera, fæcesq. suspendentium locum habebit, hypocondriaca n. melancholia ob copiosiores flatus flatuosa appellatur, in ea vero quæ est per consensum a toto, cum totius corporis habitus hac progrediente ad frigidum & siccum vergat, plurimç cruditates gignuntur, ex quibus, & ex imminuto natiuo calore producuntur flatus; Sed pulchra sanè oritur dubitatio ex 73. aph. sect. 4. inquit. n. Hippocrates. quod quibus hypocondria suspensa murmurãt lumbrorum dolore superueniente iis alui humectantur, nisi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo proueniat, ex quibus verbis clare colligimus, quod erumpentes flatus alui humectationem impediunt, cõtra verò ex libello de melancholia iam cit. habemus, quod flatus circa hypocondria vagantes, nec deorsum inclinantes, ac proinde non erumpentes, alui adstrictionem faciunt; quid igitur in hac re decernẽdum erit? Hunc nõdum facilè dissoluimus ex Galeno Hippocratis sententiam rectè interpretante, quandoquidem cum aliquã etiam humiditas vna cum flatibus circa hypocondria extet (vbi hæc suspensa murmurant) si contingat, vt prædictus humor per alias vias distribuatur, tùnc etiam si per sedem flatus erumpant, nihilominus non humectatur aluus, quemadmodum humectaretur, si vna cum flatibus prçdictis humor emitteretur, ita vt flatus per aluum erumpentes non ipsam adstringant, sed humor alio conuersus, vnde Galenus in comm rait quod humore aliquando ad distributionem concitato, solus spiritus flatuosos emittitur, nonnunquam verò vna cum humore; Tandẽ me-

melancholicorum ventris stypticitati aliam non raro superaddere causam par erit, nempè nimiam hypocondriorum, & iecinoris præsertim caliditatem, que secum humiditatem adeo absumit interdùm, vt ipsæ omninò exiccatę nequeant expelli.

Cur melancholicorum plurimi pilosi euadant? Cap. XXVI.

MElancholicorum plurimi pilosi euadunt quià multis, & crassis excrementis abundant; ex Galeno, Ruso, & Possidonio in libello de melancholia, quæ crassa excrementa mediante propria fuligine ad pilorum generationem aptissima sunt, vt optime ex Galeno colligi potest in lib. de humor: comm. 1. t. 8 dùm generationis pilorum modum explicat his verbis: Pili hunc in modum gignuntur, humor plerumque minoribus meatibus continetur, & aliquid intrò ad imas, corporis partes recurrere cogitur; si verò vapor veluti fuliginosus, crassusq. & terreus fuerit, periculum est, ne in angustis viis impactus nec facilè intus redire nec etiam euacuari possit, quocirca natura alium statim parauit, qui hunc è profundo subiens feriat, ac prorsum pellat, & hunc rursus alius atq. ità corpus tale conficiunt, quale est ea fuligo, quæ foris cernitur; ac tale corpus totum prorsus pellitur loci formam iam adeptum; hactenùs Galenus Sed huius problemmatis veritatem nonnulla inficere videntur, & primo quod scriptum fuit à Galeno in 6.aph.69.nepè quod multitudo pilorum cutis raritatem indicet, quandoquidem si plurimi innascuntur, pili in habentibus raram cutem, in melancholcis & præsertim à toto admodum pauci debent innasci, tanquam in iis, qui cutem densiorem habent propter totius corporis siccitatem, quod & ratione comprobatur, nàm quemadmodum fieri nequit, vt in terra, sicca herbæ nascantur, nutriantur, & incrementum capiant, sic nec pili in sicca cute; Secundò intemperies frigida & sicca glabra est, vti testis est Galenus 2. de temperam. c. 5. sed melancholici frigidi, & sicci temperatura sunt, quomodo igitur pilosi euadere possunt? Tertiò nigrorum, & frequentium pilorum prouentum boni in cerebro temperamenti notam esse dicebat Galenus 2. de temperam.c.6. ergo melancholici, si in his pili plurimi gignantur, cerebrum benè temperatū habebunt, quod tamen falsissimum est, nam cum in melancholicis perpetuò cerebrum afficiatur, vel per essentiam, vel per consensum à vaporibus, atq. ab atris humoribus, necesse est vt breui temporis tractu ipsius temperies peruertatur, & ob id minimè verum erit melancholicos plurimum pilosos euadere, Cæterum hæ dubitatiunculæ facilè tolluntur, nam quo ad primam attinet, respondetur siccam melancholicorum intemperiem non eam cutis densitatem parere, quæ pilorum exortum prohibere possit, non .n. omnis densitas, aut siccitas cutis prohibet, sed quę valdè talis extat, quemadmodum apertissimè

colligitur ex Galeno in 6. Epid. comm: 3. t. 1. qui ait neque ex præ humida cuti, neq. ex valdè arida pilos enasci, & calui indicio sunt, qiibus capitis cutis immodice arida est, sic & ad allatam rationem in comprobatione dicimus claudicare similitudinem quandoquidem non eo modo producuntur, & augentur pili quo herbæ sed & huic respondet Galenus 2. de temperam. c. 5. his verbis " Quippe terra, vt terra sicca dicitur, cutis vt cutis, itaq. siccitas, quæ in terra est, maximè sine humore est, quæ verò in hominis est corpore, & eius similium animalium, nec humoris est expers, & maximè omnium ad pilorum generationem est idonea; si quidem nec ex iis, quæ silicea testa tecta sunt, nec crustatis, veluti ostreis, locustis, cancris, sed nec ex iis, quæ in cauernis delitescunt, quales sunt serpentes, nec quæ squammata sunt, cuiusmodi sunt pisces, oriri pili possunt, sunt .n. horum cutes verè, & in totum siccæ ritu testæ vel petię; ceterum ex iis quę molli sunt cutæ vt homo, quantò vtiq. siccior. calidiorq. cutis fuerit, tantò magis potest pilos gignere; nam (vt ab exemplo terræ proposito non recedamus herbæ nec in sicca, & squallente, admodum terra nasci possunt, nec in humida, & lacustri, verum cum absumi cæperit redundātia humoris, tum enascuntur, è terra, augentur autem largius, vbi hęc quoq. siccescit, modicè quidem in verè, celerrime vero & plurimùm ineunte ęstate siccantur autem omnino arefacta terra æstate iam media. Ad secundam dubitationem dicimus, melancholicos antequam frigidi, & sicci fiant, pilosos euadere, nam in huiusmodi intemperiem non initiante melancholia, sed iam valdè progressa incidunt, ita vt nō frigida & sicca, sed calida sicca intemperies pilorum sit causa, cuius rei veritatem declarat Galenus 2. de temperam. c. vlt. sic scribens " Si quis ab initio sicciore, frigidioreq. temperamento statim fuit, is nō melancholicus est, sed vtiq. pituitosus ab excrementis, quod si ex habitus mutatione frigidus siccusq. est redditus, necessariò hic talis iam etiam melancholicus est, v. g. si quis ante calidus & siccus ex sanguine vrendo plurimam generauit atram bilem, est .n. is præterquam quod siccus est. & frigidus protinus etiam melancholicus; sin a principio frigidus & siccus fuit, habitus quidem corporis eius albus, mollis, depilis &c. Ad Tertiam deniq. respondetur Galenū non de totius corporis, sed de capitis tantum pilis verba facere, & ideo non concludere argumentum, nam melancholici non quia frequentes habeant capillos, sed quia frequentes habeant pilos in vniuersa ferè totius corporis cute pilosi dicuntur, Adde quod & bene temperatum cerebrum habent melancholici non morbosi, vt ex quæstiuncula, 17. huius sectionis colligere quilibet potest quos & in hoc problemmate comprehendere non denegatur

Cur melancholici libidinosi sint? *Cap. XXVII*

PRoblemma est Aristotelis sect. 4. in ordine 31. cuius causam in flatus retulit philosophus, voluit .n. semen esse decessionẽ flatus, & flatibus melancholici abundant, Cæterum duas melancholici humoris differentias inuenire longa oratione demonstrauit Galenus lib. de atra bile, quarum vna naturalis est, altera præter naturam, & hæc ex aliorum adustione fit, modo dũ queritur, cur melancholici luxutiosi sint, videndum est, an de iis, qui fęce sanguinis & naturali melancholia abundant, sit intelligendum problẽma, an de iis, qui atra bile scatent. Petrus Aponensis conciliator dictus de his postremis solum intelligi vult, cum .n. ad rem veneream exercendam tria requirantur, materia scilicet multa suppeditata, sensus multus partis, & spirituum, & flatuum copia, in melancholicis primi generis vix vnum, aut ne vix quidem reperiri posse scribit, non materiam, quia frigidi sunt, & sicci, & Galenus lib. art. med. tractatu de causis melancholicis semen inesse ait exile, & merito quidem, quoniam semen calore, & humore constat, non adsunt flatus, quia ii à calore fiunt, ex Aristotele 2. metheor. Neq. etiam partis sensibilitas, cum .n. frigidi & sicci, ac terrestres sint, non multo sensu prędìti esse possunt, cum sensuum exquisita ratio potiùs calore, aut temperie innitatur; Addit quod contrariorum contrarii sunt effectus, sed biliosi & melancholici contrarii saltem in caliditate, & frigiditate sunt, biliosi autem mavime in venerem ob calorem sunt proni, non ergo tales melancholici erunt, Galenus tamen & de illis quoq. intelligit, qui naturali melancholia referti sunt 3. in 6. Epid. comm. t. 12. quod & ex Aetio lib. 6. c. 9. colligimus, hosce .n. melancholicos ob multam copiam flatuum libidinosos esse scribit neq. verum est, quod in hisce flatus non adsint, quandoquidem certum est in iis adesse eum calorem, qui solet flatus excitare, debilis .n. calor, est qui plurimos eleuat flatus nec dissoluit, quemadmodum calor fortis, nec valet argumentum à contrariis desumptum, quia biliosi ad venerem stimulantur, ab acrimonia seminis melancholici autem ad eam excitantur à flatibus; hinc Auicennas dicebat, habentes choleram nigrã esse plurimæ erectionis, & fortis valde propter multitudinem inflationis, qui vero melancholici sunt ob copiam atrę bilis, hi ad venerem maximè sunt proni tũ ratione materię acrioris stimulos addentis naturæ expellenti. tum ratione flatuum tum ratione deniq. partis valde sentientis, Sed si ex Aristotele melancholici ob flatus sunt admodum venerei, cur non & pituitosi obiiciat aliquis, qui ob ventriculi cruditates, non minus quã melancholici flatibus redundant, libidine vexantur? Cui responderi potest non frigidos flatus, quales pituitosorum extant, sed qui aliquã caliditatem obtineant, dum semini miscentur, naturam ad libidinem

proritare, quod & ex Aristotele 21. problemm. eiusdem sectionis elici potest; dum ostendit, quod varicibus detenti gignendi facultatem amittant. ait .n. varicem flatu translato (nempè à genitalibus partibus ac crura) fieri solere, & concubitum quoque cum flatus excursu fieri, quamobrem (subdit ipse) si impetus ille agitur, cum varix exercet, semen non insuper excitatur, sed refrigeratur, hinc etiam colligere possumus non quoscunque melancholicos in libidinem pari gradu ferri, sed eos magis, in quibus ob hæpatis feruorem copiosa melancholia producitur, aut qui hypocondriaci appellantur, in iis .n. ferè semper alicuius hypocondrii est accensio. Verùm sicco pede prætereunda non sunt Aristotelis verba; nam dum voluit semen esse decessionem flatus, videtur flatum cum spiritu confundere, certum .n. est semen esse vndiq. spirituosa substantia refertum, quæ quidē spirituosa substātia cum purissimi, sanguinis tenuissimus vapor sit, & calor influens multum distat à flatu, quo melancholici abundant, hic .n. ab excrementitia materia eleuatur ob paupertatem natiui caloris, quam habēt melancholici, sed existimandum est Aristotelem hanc spirituosā substantiam veluti per similitudinem quamdam, quā habet cum flatibus (vaporosa .n. & ipsa est) flatum appellasse, communiori quasi quodam nomine. Galenus verò qui magis propriè loquutus est lib. 1. de sem. c. 5. semen esse plenum vitali spiritu scripsit. Sed cur magis melancholici, quam bona valetudine donati homines ferantur in venerem; cum hi copioso semine, eoq. spiritibus vitalibus referto abundent, illi verò pauco, eoq. flatibus tantummodo turgido? Respondetur seminis eiaculationem esse naturę quandam expulsionem illius vtilis excrementi, quę expulsio non secus ac in aliis inutilibus excrementis fit tum à copia, tum à qualitate seminis expultricem irritantis modo cū homines benè temperati à copia potiùs, quam ab aliqua seminis irritante qualitate in venerem ferantur; dum se copia seminis exonerarunt, iam cessat libido, melancholici vero qui pauco semine abundant, non à copia sed ab eius irritante qualitate ad venerem excitantur, nam calidis flatibus turgidum est illorum semen, neq. quamuis pauco semine excreto in eis cessat libido, cum semper adsint flatus, qui semen turgere faciunt, ac genitales partes distendunt. proritantq; adde ex Aristotele 1. de generat. animal. c. 18. quod senes, & qui morbo pessimè se habent, iis aut nullum semen omnino inest, aut non prolificum propter inutilis, ac morbidi excrementi permixtionem; quare melancholici cum morbosi sint infæcundum erit eorum semen, ac flatibus, inutilibusq. excrementis permixtum, vnde in ipsius emissione non adeò defatigati euadunt, imo potius leuantur vt cit. problemm. innuit Aristoteles, nam propter copiosos flatus ipsis semen amplificatur, hoc est turgescit, quare mirandum non est, si sæpius, ac frequentiùs venerē expetant bene costitutis viris. sed Aristoteles problemm. 21. aliquo pacto nobis contrarius esse videtur, dum varicibus detentos

tos gignendi facultatem amittere scribit, quia flatus semen, ac genitales partes deferant, & ad crura transferantur, vbi varices fiunt, aliquo pacto dixi, quia quemadmodùm melancholicos venereos fieri ex flatibus comprobat, ita quoque gignendi facultatem in flatus refert; quod ab iis, quę nuper diximus, omnino dissentaneum est; sed hoc discutiendum obiter subnectere necesse erit, tum vt presentem difficultatem tollamus, tum quia non erit, alienum à nostro scopo, & de iis interdùm agere, quæ à materia melancholica, non secùs ac melancholia producuntur, vti sunt varices iàm dictæ.

An ijs, qui varicibus detinentur gignendi facultas tollatur? Cap. XXVIII.

IAm superiùs diximus ex sententia philosophi seminis eiaculationem cum flatu fieri, vnde & problemm. 31. semen flatus decessionem esse scripsit, qui flatus si ad crura transferatur, inibiq. coerceatur, vt in varicibus contingit, semen non insuper excitatur (flatuum n. impetu caret) sed refrigeratur, fit igitur inde vt penis tentigo emarcescat, his verbis 21. problemmatis explicationem claudit Aristoteles. Verùm si, quid sentiam fateri velim, non parùm à veritate alienum propositum problemma videatur nonullis, nàm per flatum Aristoteles aut vaporem ab atra bile, vel alia materia excremētitia elatum, aut spiritum vitalem intelligit: Hunc certe subaudire nequit, quandoquidem (& hinc nostra pro defensione Aristotelis, quam superius adduximus interpretatio corruit) spiritus vitales non transferuntur ad crura in varicibus, neq. inibi detinentur, cum hi ex materia melancholica non gignantur, quemamodum gignitur, flatus ille, qui cum prædicta materia melancholica venas varicosas extendit imo qui atra bile abundant spirituum vitalium indigeni sunt, cum tamen ex Aristotele melancholici qui hoc scatent humore flatibus redūdent, vaporem igitur eum intellexit Aristoteles, qui ab excrementitio humore, & à melancholico præsertim elevatur, qui si in varicibus ad crura transferatur, tantùm abest, vt gignendi facultatem has patientibus tollat, quin potius ad generationem conferat, nàm cum flatus hic veluti quoddam excrementum sit (præter naturam n. intentum flatus in humano corpore generantur) dum semini se se commiscet, illud potius infæcundum reddit, propter inutilis n. ac morbidi excrementi permixtionem semen nō prolificum fieri ipsemet scripsit Aristoteles 1. de generat animal. c. 18. modò si flatus iste qui nō secus ac excremētū est, semini non commisceatur, sed ipsum immune relinquens ad crura tanquam in remotiorem locum se sequestret, non ne seminis fęcunditati ex accidenti conferet? Doctissimus Guastauinus in huius problemmatis eruditissima commentatione hæc habet ad litteram. Cum varice igitur multus flatus coniunctus est, & cum multi flatus transmuta-

finutatione fit, fit itidem concubitus cum multo flatu, qui intus conclusus est, verum in concubitu ad penem vergit flatus, cuius auxilio arrigunt, in varicoso autem ad crura cum humore melancholico itidē flatus declinat, si igitur existente varice rei venereæ impetus aliquis fiat, non potest flatus ad illud opus semen adiuuare, vimq. illi sufficere, quippe alio distractus, & ad crura translatus; semen itaque calidi flatus destitutum auxilio refrigeratur, pudendiq. vis,& robur emarcescit, nec res venerea rectè peragi, aut liberi gigni possunt, hactenus doctissimus vir, sed nos non paucos nouimus (quemadmodum & ante nos quoq. obseruauit Conciliator) qui varicibus detenti plures habuere natos; Respondet doctissimus Guastauinus hoc problemma sicuti & pleraque alia, non ita præcise rem definire vt aliter se habere non possint, sed probabiliter maxima ex parte in eis rem disquiri; Sed doctissimi Septalii (qui & ipse in Aristotelis problemmata eruditissima commentaria conscripsit) in hac re sententia valdè arridet, ait n. hoc loco Aristotelem intelligere varices non quascumq. sed eas tantum, quę in venis testium cōtingunt, vt ex postremis problemmatis verbis coniicitur, quæ postrema verba ita intepretatur doctissimus vir" Infringit itaq. fortitudinem testiculi, quę sane interpretatio optimè quadrat, quandoquidem dictio illa τὸ αἰδοῖον qua Aristoteles vtitur, non solūmodo penem, sed etiam testiculum indicat; Cum igitur semen (subdit doctissimus Septalius) à testiculis, & vasis seminariis, non nisi impetu quodam propelli debeat, vt ad vterū profundatur, operatio hæc huiusmodi esse non potest, nisi cum seminali materia spirituum multa copia misceatur, quin & flatuum multitudo, vt & penis in tumorem eleuetur & semē spirituosum, & spumeū reddatur; vbi in testibus sinuosi illi & tortuosi tumores fuerint & impetus propellentis refringitur, quod recta nō exeant, & spiritus qui semini admixti sūt, vēto in tumore extento admixti refrigeratur ita, vt minus fæcūdū semē efficiāt; verū nec huius grauissimi viri opinionem alii tentent infrigere dicentes hanc vocem κιρσὸς hoc est varices, ita ab Aristotele vsurpari, vt testibus nullo pacto possit accomodari, quod comprobant ratione, quam mox subdit Aristoteles, nimirum, quia hæc passio fiat translato spiritu, aut flatu, putant .n. isti in testium varicibus hanc flatus translationem à semine ad alias partes non fieri, cum semen & ipsum in testibus contineatur, sed tantum fieri in varicibus iis, quæ crura ac coxas occupare solent; at re vera non ita sentiendum existimo, quandoquidem cum varix sit extensio quędam venę ac paruulus tumor flatu, ac melancholico humore repletus, quid ne obstat, quin flatus in venis testium contentus & semini immixtus, vel in paruulum illum tumorem transferatur, nēpè in varices testium iam factas, & illas adaugeat, vel vna cum atro humore particulas quasdam earumdem venarum testium extendat, & in tumorē eleuet, & ita à semine in predictas particulas sequestretur ac transferatur? certe minor erit huius flatus translatio, & in propinqiorem

quiorem locum, quàm si à testibus ad crura, vel coxas transcurreret, sed quę rationi magis consentanea sit, quādoquidem facilius est flatui in angustis locis detento in propinquas partes erumpere, quā ad longinquas, & remotiores impelli; & presertim si ad ipsas per laberintheas vias, ac tortuosos gyros permeare necesse sit, praetereà eo sensu intellecta Aristotelis sententia à veritate longè recederet, quare summa cum ratione de testiculorum varicibus interpretatus est problema hoc doctissimus Septalius.

Cur melancholici semper medelas quaerant?
Cap. XXVIIII.

HVius problemmatis rationem reddere Aristotelem 7. Ethic. cap. 14. nonnulli volunt dum scribit, quod atra bile affecti natura semper medela indigent, quia corpus eorum extēperatura semper mordeatur, semperq. appetitu vehementi incitentur ità vt si semper natura medela indigeant, mirum non sit, si eam perpetuo quaeritent, sciendum tamen est, melancholicos qui per essentiam delirant, medicamenta non expetere, cum nec se ipsos etiā morbo teneri cognoscant, imo ipsis medicamenta prębere, vt plurimū difficillimum est, nec nisi vi, & verberibus ad ea sumenda cogi possūt sic & qui per consensum à toto corpore melancholia afficiuntur, nam etiam si horum corpus (vt ait Aristoteles) ex temperatura mordeatur nihilominus cum totum forte ęqualiter affectum sit, indigentiae sensus non inducitur, pręterquam quod & ipsi se melancholia laborare non percipiant, non negatur tamen quod ipsi sempet indigerent medelis; Hypocondriaci igitur, sunt qui semper medelas à medicis expetunt, cum enim à melancholia immunes per interualla sint, & se desipere interdum cognoscant, sanitatem vehementer affectant, & cum morbus iste diuturnior, difficiliorq. curatu sit, vnde primis non cedat adhibitis medicamentis, cumq. melancholici vehementi trahantur appetitu (vt dixit Aristoteles) hinc est quod semper medicamenta, & varia remediorum genera expetant isti miseri ægrotantes, Sed vnum memoria, & animaduersione dignum elicimus ex Galeno, Rufo, & Possidonio libello de melancholia, Quippe oportet, incipiente morbo mederi nam inueteratum, & auctum malum medentis manus respuit, Cum igitur pleriq. non incipiente melancholia, sed ipsa iam progressa & aucta medicos consulant, & tunc frustra ab ægris assumantur remedia mirum non est, si semper nouum remedii genus experiri desiderent, Verū aliquis hic dubitare posset, cur incipientes melancholiæ curādę sit, non autem progressę, vt quartanę febres, quarum nō ab initio sed iam progressarum curationem molimur ex Galeno 1. de arte curat. ad Glauc. c. 11. & tamen vterq. morbus ab eodem melancholico humore producitur, Respondetur forte in quartanis melancholicum hu

morem

morem tractu temporis attenuari, & ob id tunc facilius educi, & dissipari à medicamentis, quod non contingit in melancholiis in quibus progrediente, tempore melancholicus humor magis incrassatur. magisq. rebellis euadit, ac propterea incipiente non autem progressa melancholia curatio est adhibenda, præterea si materia turgẽs euacuãda est, ne principem partem petat, tanto magis euacuanda erit, & eradicanda, quanto principem partem actu occupat, sicuti in melancholia contingit, persæpe, dum in cerebrum confluxa est atra materia, ità vt summa cum ratione præceptum fuerit melancholia incipiente medelas esse adhibendas, sed fusiùs de hac re in postremis.

Finis Secundæ partis.

QVADRIPARTITVM Melancholicum,

GASPARIS MARCVCCII Nobilis Lucensis.

PARS TERTIA.

An melancholia sanari possit? Cap. I.

RES ista exactiùs ex singulis melancholię, speciebus petenda esset, nihilominùs si generico quodam sermone omnibus simul satisfaciendum sit, breuissimè negocium hoc decidi potest, nàm animaduertere oportet, an recens sit hæc affectio, an antiqua, & confirmata, hæc si recens fuerit, sanari poterit cum Galenus se solo victu, ac balneo melancholicos sanasse testatus sit lib. 3. de loc. aff. c. 7. quinimò & lib. de atra bile c. 9. asserit omnes ex melancholico humore ortos affectus, statim inter initia strenue purgantes talem humorem euacuantibus crescere nos prohibere, vel vsq. ad cancros, si vero antiqua, ac confirmata sit melancholia, omnia remedia irrita facit, vnde Aetius, & Auicennas asserunt non curari, & Trallianus c. proprio hæc habet, " Si confirmetur hic morbus cerebrum ad sui naturam mutat, & æger ad assumptionem medicinarum fit inobediens; Refert, tamen Balduinus Ronsseus in suis miscellaneis epistola 3: de quadam muliere, quæ à melancholia liberata fuit, cum tamen anteà plura, & per longum tempus, sed frustra adhibita essent remedia, cumq. ipsa etiã vinculis coercissent, & hæc mulier libera euasit postquam se se ab alto proiecit, in pauimentum, quamquidem essentiali melancholia laborasse intelligendum est, quæ fit ex sanguine tantum iuxta cerebrum alterato, reliquo in toto corpore illæso permanente; verisimile siquidem est violento illo, ac forti casu corporis compagem concuti, atq. melancholicum homorem forti illa concussione à cerebro ad partes inferiores delabi; Cęterum & si medicus non possit talia operari per sua remedia, qualia fortuito operatus est casus ille ab alto, nihilominùs extremis, ac sæpè repetitis remediis melancholiam etiam progressam, & antiquatam in-

terdum curare poterit, & præsertim vbi robustiores vires adinuenerit, ac validiora corpora tractauerit, nec obstant citati authores, quandoquidem inueteratam melancholiam, vt plurimùm, non autem vt semper, sanari non posse volunt, vnde eorum sententia non impossibilitatem (vt ità loquar) sed maximam difficultatem arguit; hinc Trallianus de ea loquens scripsit ferè incurabilem, fieri, & tunc extremis egere remediis' prætereà quantò faciliùs hodiè sanari poterit, cum habeamus salubriora multo, efficaciora, ac diuina pene remedia ob purissimam substantiam, qua prędita sunt, nobis ab arte spagyrica elargita?quę si Galenicis dogmatibus rectè coniungantur, certè nihil amplius in re medica desiderari potest; Tandem si eam melancholiã, quæ à natiuitate, & in vtero contrahitur sanari posse non est impossibile, nec rationi repugnat, vt in sequenti quęstiuncula apparebit, quanto magis ea, quæ nobis connata non est, sed ætatis progressu contracta sanari poterit?

An melancholici à natiuitate sanari possint? Cap. I I.

HAnc curationem difficillimam, non autem (vt diximus) à ratione alienam, aut impossibilem fore censendum est, profectò ad actiones edendas facultates cerebri, & partis structura, temperamento, calore, & spiritu tanquam instrumentis vtuntur, quæ si vitiata sint, medicamentis quoque corrigi posse, non est negandum, & quoad vitium structuræ cerebri pertinet, modo non est, vt loquamur, quandoquidem hac vitiata corporis actiones potius quam animæ lęduntur; vitia quæ in temperamento accidūt sunt, ea, quę ad animam vergunt, & illius actiones lædunt, vt ex Hippocrate & Galeno constat de melancholia loquentibus 6. Epid. nàm cum hęc vergit in corpus, & eius structuram lędit epilepsiam cōcitat, cæterum cum in animam, id est (iuxta eorum loquendi modum) temperamentum euertit, deliramenta concitat, hinc ex Hippocrate lib. de diæta, & ex Galeno 2. de sympt. caus. constat sapientiam sequi cerebri temperamentum, & eiusdem intemperamentum insipientiam, per tēperamentum autem cerebri non meram qualitatem, sed aggregatum ex calore, spiritu, & mixtione quatuor substantiarum humorum, quibus cerebri compago constat, intelligendum esse non ignorandum: Modo cum melancholia non secus ac insania, & phrænitis, morbus sit & morbus corporea sit affectio, hęc non potest per se lædere nisi facultates corpóreas, mentem vero lęsio non attingit nisi ex accidenti, quia scilicet dum in corpore est, sensibus vtitur, quare cum corporeę facultates pendeant ex temperamento, poterit hoc immutari medicamentis

mentis adhibitis, & si sit à natiuitate, nam quemadmodum cerebrum à natiuitate frigidius calefieri potest, & calidius refrigerari, quid obstat quin cerebri temperamentum in melancholico à natiuitate immutari possit? sed anteà rationes eas, quę contrarium persuadere possunt, in medium adducere necesse est, sic igitur exordiamur. Morbus habitualis, & connaturalis est insanabilis, sed melancholia contracta ex principiis generationis est connaturalis & habituata, ergo incurabilis; & hoc ratio suadet, nam quemadmodum se habet de habitu acquisito ita, & longè magis se debet habere de naturali, sed habitus acquisitus est difficillimę remotionis ex Aristotele, ergo & longè magis naturalis Amplius ille morbus est insuperabilis, qui remoueri non potest sine subiecti corruptione, sed morbus contractus à naturę primordiis remoueri non potest sine subiecti corruptione, ergo insuperabilis, & minor probatur, nā tunc sequitur subiecti coruptio, quādo tollitur materia vel forma cōpositi, sed in transmutatione constitutionis naturalis contractę ex semine, aut sanguine menstruo, tollitur materia cōpositi quia debet remoueri materia morbifica firmata in partibus solidis, ergo fiet hoc cum subiecti corruptione; Prętereà natura est morborū medicatrix, medicus vero naturæ minister ex Hippocrate, sed in morbis hæreditariis natura ad malum transmutata non potest pugnare contra morbum, ergo neq. morbo mederi; Tandem illi morbi sunt insanabiles, qui valdè recedunt à naturali statu, & destruunt calidum innatum, sed melancholia morbosa valdè recedit à naturali statu puerilis ętatis, quia frigida, & sicca, & ex toto destruit calidum innatum, ergo incurabilis esse videtur. Verùm .n verò si quis attentius considerauerit morborum connaturalium differentias, non difficulter inde colligere poterit, non omnes esse prorsus insanabiles, cum .n morborum connaturalium alii sint in partibus solidis à materia morbifica independentes, alii sint materiales morbi, illi sunt prorsus incurabiles, nisi per ætatis mutationem iuuamentum recipiant, sic tabes connaturalis est insanabilis, sic & intemperies melancholica frigida, & sicca, quādo est in solidis à materia morbifica nō dependens, sic & nephritica tica passio hæreditaria ex Auicenna; Sed si morbi connaturales dependeant à materia morbifica, vel recepta in vtero materno, vel post ortum genita ex lacte vitioso, aut ab intemperie morbosa connaturali, tales quidem morbi curationem admittere valebunt, ad quos respiciens Hippocrates in 2. Prorrhet. dixit de epilepsia loquutus, quod qui hunc morbum congenitum habent, ii ægrè ab ipso liberari possunt adducens difficultatem, non impossibilitatem, sic lues gallica contracta ex sanguine materno infecto sanari poterit, quando impressionem non fecerit in partibus solidis nec minus melancholica passio, saltem quoad accidentia melancholica sanari poterit, quemadmodum sana-

tur arthritis per euacuationes dùm euacuata materia morbifica illius causa prohibetur dolorum concursus; non tollitur tamen ex toto aliquis ex prędictis affectibus hæreditariis ob permanentem connaturalem & hęreditariā morbosam dispositionem partium solidarum; His igitur ita se habentibus facilè tollūtur argumenta in contrarium adducta, nàm morbos connaturales, & habituatos esse incurabiles, verificatur de morbis immaterialibus, sic morbos hæreditarios non tolli sine sub. ecti corruptione, verificatur de morbis partium solidarum, cuiusmodi sunt gibbositates strabismi, claudicationes ac alii similes morbi; Quod autem natura sit morborum medicatrix, dicendum est naturam esse medicatricem morborum superuenientium, non connaturalium nisi per mutationem, ętatis, nec omnium superuenientium, nam situs deprauatus à natura non reponitur, vt luxatio; Quod tandem melancholia valde recedat à naturali statu & calidum innatum destruat, hoc difficultatem, non impossibilitatem arguit, quare melācholiam morbosam etiam à naturæ primordiis, seu à natiuitate ortam admittere aliquam, curationē licet difficilem concludendum erit.

Cur melancholia, quæ cum risu coniungitur, faciliùs tollatur? Cap. III.

MElancholia, cui risus adiūgitur; aut admixtum esse sanguinem melancholico humori, aut sanguinem adustum esse prę monstrat, quam vtramq. causam optimè tetigit elegantissimus author *R*odericus à Castro in suo tractatu de morb. mulier. nam reddens causam, cur melancholici rideant, ait, quod vbi sanguis humori melancholico permiscetur, tristitia vehemens non est, per temporum interualla lętitiæ signa edit, sanguinei humoris genuina, & paulo post reddens causam, cur melancholici magis cātent, & saliant, quàm dum sani sanguine abundant, ait hoc euenire, vel quia ratione orbentur renitente, affectibus humorum, vel quia dùm sanguis vritur, magis splēdet, vnde animo spes, vigor, & alacritas oritur, & doctissimus Ludouicus Mercatus lib. 1. de inter. morb. curat. c. 17. ex risu insolito futuram melancholiam pertimescendam esse testatur, quia risus exustionem sanguinis arguit, Hinc igitur est, quod ratione sanguinis melancholia cum risu leuior sit affectus, ac proinde facilius curetur. non .n. in ea adeo crassa materia reperitur, quæ medicamentorum viribus difficile cedat, vt si melancholicus humor simplex esset, & impermixtus, hic etenim, vel esset fæx sanguinis frigida, & sicca, vel esset atra bilis si prior foret, ipsi competeret quo Galenus scripsit in 4. aph. comm. 44. nimirum non solum propter multitudinem, & viscíditatem, sed etiam propter frigiditatem, ac crassitudinem humorum morbos in longum

pro-

protrahi, si postrema, quid de ipsa idem Author scribat lib. de constitutione artis medicæ c. 17. quisq. perlegat, inueniat enim perniciosissimum succum esse atram bilem cum aliis preualuerit, vt potè quæ pre Cæteris, & corrodat, & maligna admodum sit, concoctuq. difficillima & ad purgationem ineptissima, atq. etiam plurimum indicet calorem, à quo fit per assationem genita; Aliquis tamen contradicendi ergo posset obiicere, naturam ex Hippocrate. 6. Epidem. morborum medicatricem esse, & hanc eò citius, ac facilius morbos auferre, quo magis ipsa robusta, ac validior extiterit, cōtra verò tardius, ac difficilius, quo debilior, quare si verum est hoc, verum quoq. erit à natura difficilius edomari morbos, dū in sanguine vitiū est quam dū in cæteris humoribus nā cū sit ille naturę thesaurus à quo calor à quo vita, cui dubium sit debiliorem esse naturam vitio potius in sanguine, quam in reliquis humoribus existente? Respondetur sanguinis vitium maximam habere latitudinem, nec semper ipsum in sui à naturali statu recessu naturę vires prosternere, aut debilitare, nisi corrumpatur, aut putrescat, ita vt influentem calorem, ac spiritum naturæ parcius impertiatur, scimus enim, quod corruptio optimi pessima est in cęteris autem dum sanguis naturæ limites egreditur omnium mitissimus est, vt qui & dulcissimus sit, & ad concoctionem facilis, quemadmodum, subdit Galenus loco iam cit. de const. art. medicę; Neq. valet etiam nonnullorum obiectio dicentium morbos à sanguine in longius protrahi debere, quam morbos à cæteris humoribus dependentes; etenim cum ob humoris multitudinē protrahantur morbi, sanguis in humano corpore seiunctim consideratus, maior est quantitate, quam cæteri humores simul iuncti, ergo & ab ipso geniti morbi longiores fieri debeent, quam à reliquis producti humoribus, & præsertim à melanchorlico succo, qui omnium paucissimus est; dupliciter, huic obiectioni respondetur, primo quantitatem sanguinis valde quidem maiorem esse quantitate melancholici humoris in humano corpore, & nihilominus has quantitates, & si non inter se, nostræ tamen naturę æquales esse, ità vt hoc habito respectu neque sanguinis quantitas excedat, neq. melancholici humoris deficiat, ea .n. proportio in humoribus naturæ commodo seruari debuit, vt si exmpli gratia sanguinis quantitas sit vt decem melancholici humoris sit vt duo, quare cum non possimus in naturali statu has quantitates iter se conferre, nec etiam in statu præter naturam illas int er se conferre liceat; Secundò quando dixit Galenus ob multitudinem humorum morbum protrahi, non humorum multitudinem inuicem contulit, sed sibi ipsis, ita vt si morbus à melancholico humore excitetur, ille longior euadet, quo a maiori copia melancholici humoris producetur, & si mixti sint humores efficientes morbum, ille longior erit, quo maior admixtorum humorū extiterit copia, alioquin

quin falsissima esset sententia illius, videmus enim à maxima bilis quãtitate breuissimos fieri morbos, qui si fierent à triplo minori melancholia in longum tempus producerentur; Concludamus igitur melancholiam, quæ cum risu est leuiorem esse affectum, faciliusque curari, quam eam quæ cum studio, & hoc quia melancholicus humor ipsam efficiens sincerus non sit, sed sanguini admixtus, præter .n. sanguinẽ (vt docuit Galenus in Progn. Hippocratis comm. 2. t. 47. quiuis alius humor si sincerus fuerit, prauam indicat affectionem, & hoc quia fortasse non adeò à natura regitur.

Cur melancholicæ affectiones diuturniores sint, quam quæ ab alijs prodeunt humoribus? Cap. IIII.

HVmor melancholicus frigidus, crassus ac terreus est, quare si exuperet, & in aliqnam partem præter naturam decumbat difficulter à naturali calore euincitur, longoq. temporis spacio à natura edomatur, ita vt morbi ab eo geniti diutius perdurent; hinc Galenus in 6. Aph. comm. 47. melancholiam inter diuturnas passiones commemorat; Contendunt nonnulli tamen à pituita longiores morbos produci, tanquam ab ea, quæ non solum frigida & crassa sit cum lentore, & visciditate, sed quę etiam copiosior admodum melancholico humore redundare soleat, cum non tantum, ex sola morbifici humoris qualitate, sed etiam ex copia morbi diuturni fiant; Respondetur ex sententia Alexandri problemm. 48. lib. 1. pituitam humidam esse, humidum autem quodq. facilè immutari potest, & à natiuo calore resolui, non ita siccum, siccus verò melancholicus est humor, & quamuis pituita copiosior sit, & ob id ipsa quoque longos producat morbos, non tamen longiores producit, quam melancholia faciat, nam quemadmodum ait Alexander, pituita nostræ naturæ accomodatior est, quam atra bilis, vnde per esuritionem pituita pro alimento natura vti consueuit, quare quicquid vtile in ea adinuenerit, id totum ad corpus alendum concoquet, atque dispensabit, nec immerito, nam ex Galeno passim pituita per vlteriorem coctionem in sanguinem vertitur, quorum nullam atræ bili conuenit.

Cur in ætate consistenti, & in autumno potissimum vigeant melancholiæ? Cap. V.

AETatis, & anni tempora inuicem comparari rectè quidem possunt, nam quemadmodum homo per ætates, ita & per anni tempora diuersas corporis constitutiones sortitur, hinc pueritię, quę calida & humida est, ver calidum, & humidum respondet

pondet; iuuenili, ætati calidæ, & siccæ æstas calida, & sicca, consistēti verò frigidæ, & humidæ hyems frigida, & humida, hinc etiam cum in hac, vel illa ætate hic vel ille humor prędominetur, ita & in diuersis anni temporibus hic, quam ille magis abundat humor; vnde Galenus in lib. Hipp. de nat. hum. t. 4. nos docuit; Quod sicut in anno quādoq. humidum, & frigidum dominatur, & hyems appellatur, quandoq. humidum & calidum, quo tempore ver est, quandoq. siccum, & calidum, quæ æstas vocatur, postremo vero omnium in autumno frigidum, & siccum, ita in homine, hyeme quidem pituita viget humor frigidus, & humidus, in vere sanguis; qui calidus est, & humidus; flaua vero bilis facultate calida, & sicca prædita in æstate, atra, quæ frigida & sicca est, in autumno, ex quibus iam vtriusque particulæ problemmatis ratio manifestè habetur, Sed vlterius progredi non tędeat, nam difficultatem facere posset, quod de consistenti ętate dictum est, quandoquidem frigiditas, siccitas, & atra bilis, ei, quę declinans dicitur, ætati magis conuenire videntur, quam alteri; Hęc tamen leuis est difficultas, quamuis .n. diuersa sint nomine, nihilominus vnum & idē sunt consistens, atque declinans ætas, nam si quæ vni tertio conueniūt inter se sunt eadem, consistens atque declinans ætas vni tertio conueniunt ex Galeno, quandoquidem vtraq. iuuentutem insequitur, ergo vt diximus, vnum & idem erunt, hinc Galenus quam per consistentem ætatem intelligere debeamus nobis declarans in 1. aph. comm. 13. hæc habet " Appellat autem (scilicet Hippocrates) ætatem habentes consistentem, eos, qui mediam ętatem habent, inter iuuenes ac senes, ità vt ab ætate quidem vigente recedant, nondum tamen habent sensum senectę manifestum, Hanc eamdem vero ętatem declinantem quoque appellasse Galenum patet in 3. aph. comm. 30. vbi ait, quod declinātium ætas iuuenilem, quæ maximè æstati assimilatur, subsequitur; Cur igitur in hac ætate, & in autumno magis vigeant melancholiæ, atra bilis, quę his ętatę, ac tempore in humano corpore magis abundat erit in causa, quod optimè loco nuper citato ita declarat Galenus" *Sane* horum temperatura atra biliosior quodammodo est, atq. ideo in ea multi melancholia afficiuntur, veluti ex anni temporibus in autumno sicuti .n. hoc tempus frigidum existens pallidam excipit bilē tempore ęstiuo exassatam, sic declinantium ætas iuuenilem, quæ maximè æstati similatur, subsequitur, Hinc colligimus quod quemadmodum in autumno abundat atra bilis propter pallidam exassatam bilem in ęstate, ita & in ętate declinante abundat propter pallidam exassatā bilē in iuuentute, Sed statim obiicieta liquis, si in iuuenili ætate, ac in æstate pallida bilis exassatur, cur non etiam in his fiunt melancholiæ potius, quam in subsequentibus ętate ac tempore? Respondetur in æstate, & in iuuentute propter feruidum quidem calorem pallidam bilē exassantem

fantem atræ bilis maiorem copiam produci, sed dissipari etiam, & ob id non adeo frequenter melancholicos morbos excitari in autumno verò, ac in ętate consistentiæ feruidus ille calor remittitur, qui ex assatam bilem dissipare nequit, nec eam, quæ à feruido calore genita remansit, nec quam ipse producit, ita vt atræ bilis plurimum colligatur, atq. coaceruetur, ex cuius copia melancholici morbi excitentur, quæ omnia Galeni authoritate confirmari possunt, nam in supracit. loco de inclinanti ætate loquens ita scribit, " Omnium ferè ætatum quæ iam declinat, paucissimis indiget ad corporis resumptionem, si quidem & id, quod ex ipsis resoluitur paucissimum est, neq. .n. corpus similiter calidum est, vt prius, neq. amplius in augumentum quicquam assumitur, & in comm. 22. eiusdem libri de autumno hęc habet, "Neq; n. sicuti æstas veri superueniens humores euacuat, ita & autumnus ęstiuos, sed contrarium ex toto accidit. nam ex partibus extimis ad intimas ducit Cęterũ & Auicennas nobis obstare videtur, dum cap. de mania ait ab humore exusto non fieri melancholiam, sed eo loci intelligit Auicennas humorem exustum, in quo adurens causa & feruidus ille calor ad huc perseueret, non eum à quo iam recessit, & de quo verba fecit cap. de melancholia, dum scripsit humorem ex ustum melancholiam parere.

An faciliùs curentur qui melancholici euadunt ante quadragesimum annum, an qui post quadragesimum ætatis annum melancholici fiunt? Cap. VI.

EXtat Hippocratis aphorismus 85. sect. 7. quo habetur, quod quicumq. supra quadragesimum annum insani fiunt, non admodum conualescunt, minus .n. periclitantur, quibus proprius, natuæ, & ętati morbus fuerit, aphorismus tamen iste spurius ab omnibus existimatur, qui pręterea etiam si genuinus fore t Hippocratis non de melancholicis, sed de maniacis intelligendus esset hi.n. propriè appellantur insani, nihilominus quis posset arguere, quod quemadmodum mania, seu insania difficilius abigitur post quadragesimum annum, sic & melancholia, vtraq. .n. est principum actionum deprauatio, atq. eiusdem cerebri affectio, nec difficultatem facit aphorismus, quia inter Hippocratis spuria reponatur, nam non valde dissimilis, & genuinus Hippocratis aphorismus extat in 8. sect. in quo hęc habentur ad litteram, " qui supra quadraginta annos phrænitici fiunt, non omino sanantur, minus .n. periclitantur, quorum & naturę, & ætati morbus sit conueniens; qua propter sicuti hæc vera est Hippocratis sententia de phrænitide, sic & similis allata de insania erit vera,

ra, nàm præterquam quod vtraq. sit cerebri passio vtraque etiam ab eodem progignitur humore, Sed quis dubitet melancholiam à quadragesimo anno difficilius auferri posse quam ante quadragesimum factã, si vires respiciat? vires .n.in curandis morbis pręcipuas tenere partes quilibet non ignorat, cum natura sit morborum curatrix, & profectò in his, qui quadragesimum ętatis annum excesserunt, iam natiuus calor præcipua virium basis labascere incipit, & cerebrum, vbi propriam erigit melancholia sedem, frigidius, ac siccius, infirmiusque reddi, ita & mentis functiones magis defatigari incipiunt, quo fit, vt noxa, quæ cerebro functionibusque animalibus in ea ætate inducitur, vix, ac ne vix quidem deleri possit, sed commoriatur, Altera tamen ex parte, si supracitati aphorismi rationem spectes, necesse est fatearis melancholiam facilius abigi posse post quadragesimum, quam ante quadragesimum ætatis annum exortam, cum à quadragesimo anno hæc sit affectio, quę & hominis naturæ, & ætati magis consentiat, etenim cum à melancholico humore producatur, & siccam cerebri intempetiem sibi associet, certè ab eo tempore, & melancholicus humor magis redundare solet, & vniuersa corporis, non solùm cerebri temperatura fieri siccior incipit, quare tantum abest, vt prædictus aphorismus nostrę melancholię accomodarl possit, quin potius eidem omnino contrarius extet. neque aliquis hanc coarctare velit sententiam ad acutos tantum morbos, atque ab ea chronicos excludere quandoquidem illa simpliciter prolata de omnibus morbis verificatur, quo stante inferendum est, melancholiam faciliori negotio profligari posse à quadragesimo anno, quam ante, nec à ratione alienum, est quoniam, si ante quadragesimum annum melancholia producatur, necesse est, melancholici humoris causa productrix adeo potens, intemperiesq. viscerum adeò ingens, & insignis sit, quod difficulter admodum, aut vix amoueri queat, & proinde talis melancholia incurabilis sit, non.n.vegetiori ætate tam multus colligi potest melancholicus humor, aut tam cerebrum exiccari, nisi valida præcedat affectio, & quæ adeo corpus vniuersum commutet, quod in pristinum statum arte reduci nequaquam posit, loquimur .n.modo de essentiali melancholia, & de ea, quæ per consensum à toto fit, nam si de ijs sit sermo quę per consensum ab aliqua determinata parte vel à retentis menstruis, vel à vermibus vel à febribus, vel à similibus fiunt, nemini dubium est, quod vegetiori ętate ob virium robur facilius hæ poterunt edomari, sed si vegetior ętas aut essentialem, aut per consensum à toto melancholiam admiserit, certè ad vtriusq pręinsignes, ac admodũ validas causas necesse est vt vires quoq.melancholiam patientis adeo fractæ, ,ac imbecillæ sint, quod minus sint aptæ contra morbum pugnare, quam vires illius, qui in ætate consistenti melancholiam incurrerit cum hę non tantam noxam receperint, à causis melancholię vti minus validis, & ætati, temperamentoq. corporis valde, minus

dissentientibus; vnum tamen de melancholia essentiali noto, nimirũ quod si hæc fortè phrænitidi, aut etiam maniæ superuenerit, tunc certè facilius abigetur in ætate vegetiori, quam consistenti, & post quadragesimum annum, namq. præcedens melancholiæ causa nempè phrænitis, morbus est congruentior iuniori ætati, quàm seniori, sed si melancholia prænitidi, aut manię non succedat, sed ex se incipiat, secus se res habet; Tandem huic opinioni aduersari videtur Hippocrates, dum ex eo habemus aph. 7. sect. 5. Comitialem morbum ante pubertatem amotionem recipere, verum post vigesimum quintum annum ad mortem vsq. comitari; Sed quod pronunciauit Hippocrates de comitiali, illud & de melancholia dici posse comprobatur, cum alias idemmet Hippocrates, imò & experientia ipsa, ex comitiali morbo melancholiam, & ex melancholia comitialem fieri morbum nos certiores faciat, quare si comitialis à 25. anno non sanatur, sed commoritur, ita & melancholia, sed si melancholia à 25. anno exorta ita se habet, ergo & valdè minus sanabitur ea, quæ à quadragesimo anno exoriatur, Sed facilè soluitur hic nodus, nam dum ait Hippocrates hoc morbos ex se inuicem exoriri, intelligit de eo comitiali morbo, qui sui causam atram bilem habet, in aphorismo verò citato de comitiali intelligit, qui à pituita, & cruditate originē trahit, & qui ab eodē puerilis etiam dicebatur morbus, Pueri .n. propter intemperantem vitam, & intempestiua exercitia crudos colligunt humores, quos facilè suscipiunt eorum nerui, vt qui molles satis, & imbecilli sint, vnde epilepsia gignitur, quam in ætatis mutatione solui posse spes est, succedet .n. ætas calida, & sicca, quę materiam morbum cōstituentem attenuare, & incidere, eiusdemque frigiditatem, & humiditatem corrigere, nec non simul neruosum genus roborare valeat, At Epilepsia illa quæ ab atra bile fit, rarissimè in hac puerili ętate contingere solet, & si forte contingeret, non secus ac melancholia, numquam, aut vix sanationem reciperet.

An melancholia viri, vel mulieres facilius tententur? Cap. VII.

NAtura, & in vniuersum mares fæminis longioris vitæ esse scripsit Aristoteles lib. de long. & breuit. vitę c. 5. quia calidius animal sit mas, quàm fæmina longitudinis .n. vitæ calida humiditas in causa est, quare si longioris vitę sunt viri ergo magis resistent melancholico humori frigido, & sicco, qui è diametro aduersatur natiuo calori in quo tanquam in calido, & humido vita consistit, & ob id minus in melancholias incident, non ità mulieres, quę viris frigidiores sunt, præterea mares prudentiores sunt, & experientia ipsa eos quoque robustiores, & magis animosos esse videmus, ita vt tum ob animi, tum ob corporis vires insipientia & melan-

lancholicis deliramentis minus affici debeant, Nihilominus viris fæminas rarius, sed peius à melancholia tractari voluit Aretæus, & peius tum ob sanguinis menstrui prauitatem, atq. colluuiem (adeo.n. fœdus interdum, & ob id naturæ infensus est hic sanguis, vt quotiescumq. humori melancholico coniungitur, horribiles, & incredibiles producat effectus) tum ob animi deiectionem fœminei sexus, qui vbi semel ab hoc humore capitur, se ie totum in ipsius potestatem tradit; rarius vero hoc affectu feminas tentari volunt, tum quia menstruis gaudeant purgationibus ita namq. ab omni excrementorum colluuie vniuersum corpus expurgatur, tum quia frigidiori, & humidiori fruātur corporis temperamento ita, vt non multum melancholici gignant humoris, plurimum .n. melancholiæ ab excedenti potius caliditate quam secus generari, voluit Galenus) & humiditate etiam melancholię siccitati resistant, & ob id in feminis, quam in viris fortior causa in hoc affectu producendo requiritur, quapropter etiam segnius affliguntur, Quod autem ob humidius temperamentum rarius hoc affectu capiantur mulieres indicio sunt pueri, & eunuchi, qui numquam, vel rarissimè saltem melancholia tentantur, A nonnullis tamen obiici potest ob mulierum frigidius, atque humidius temperamentum in illis maiorem in modum cruditates coaceruari, quę quantum valeant ad melancholicos affectus producendos iam satis explicauit Galenus 5. de loc. aff. c. 6. nec mirandum est si a viscerum obstructionibus frequētissimè hypocondriaca appellata melancholia excitetur, quarum præcipua origo cruditates esse solent, præterea si menstruis purgationibus retentis aut imminutis facilè, ac sępe eleuatur in cerebrum fuliginosa, ac tetra euaporatio, indeq. melancholica symptomata exoriuntur, nonne semper mulierum caterua hisce vteri affectibus detinetur? Adde his omnibus tamquam pasfi accomodatam dispositionem ad recipiendum, innatam mulierculàrum ad timiditatem propensionem, querimonias, ac męstitias, & fæminas fortasse magis, quam mares melancholia infestari conciicies. His obiectionibus facilè responderi posset, essentiali melancholia, aut ea, quę est per consensum à toto viros frequentius occupari, tum ratione calidioris, ac siccioris temperamēti ad melancholicum humorem producendum magis accomodati, tū ratione fixioris imaginationis, non.n. vt fæminę valde variabiles, & instabiles sunt, sed valde constantes in opinionibus permanent viri, hypocondriaca vero melancholia mulieres facilius apprehendit, neq. responsionem hanc perturbat innata illarum propensio ad timiditatem, hæc n. naturalis omnino est, melancholicorum autem timiditas a causa præternaturali omnino dependet, ita vt & audacissimi quique viri hac causa existente in corpore necessario pertimescant.

Cur ex mulieribus viro iunctis steriles melancholiam magis patiantur? Cap. VIII.

HAec sententia clarissimè ex Hippocrate colligitur in extremis verbis libelli de virg. morbis, nec huius reddere causam difficilè erit, si prius id supponamus, quod Galenus in lib 5. aphor. comm. 62. scripsit, nimirum corpus totum, vt plurimum, esse vteris simile; Hoc supposito, cum in vtero conceptio fiat, videndum est etiam prius, quinam sint vteri ad conceptionem inepti, mulieres .n. talibus vteris preditæ steriles, erunt; Id autem nos docet Hippocrates in eodem aphorismo inquiens, Quod quęcűq. frigidos, & spissos vteros habent, & quæcumq. humidos, & quæcumq. siccos magis, & adurentes non concipiunt; Modo quemadmodum propter vteros frigidos, & spissos, nec non propter vteros siccos magis, & adurentes steriles mulieres ad melancholiam dispositas censemus, ita steriles propter humidos vteros melancholicis affectibus minus subiici credimus, quandoquidem cum corpus vt plurimum vteris simile sit, humidiora, ac pituitosiora corpora difficulter, & non nisi raro melancholia tentantur, Sed vlterius dubitabit aliquis, quomodo mulieres steriles propter vteros frigidos, & spissos melãcholiæ subiici possint, nam cum corpora, sicuti dictum est, vteris vt plurimum similia sint, hęc quantumuis frigida, non atrabilarem, aut melancholicum succum, sed pituitosum copiose generabunt vt optime adnotauit Galenus 2. de temperam. c. vlt. quia natiuus calor imminutus cruditates affert, Huic respondetur mulieres, quę propter frigidos, & spissos vteros steriles sunt, non quidem ex sui natura melancholicis morbis esse dispositas, sed ex accidenti, nimirum, quia in ipsis non expurgentur menstrua; quod optime notat Galenus in cõmento pręcitati aphorismi, vbi .n. immodica frigiditas (inquit ipse) exuperat adeo, vt vterus spissior efficiatur, angusta quidem sunt summopere in iis mulieribus ora vasorum, quę ad ipsum pertingunt, ita vt nullo modo fiant in hisce mulieribus purgationes, vel omnino paucę, & hæ ipsę vitiosę, solo tenuiore, atq. aquosiore sanguine perlabente, crassior autem qui intus permanet, dum ad huc magis ex frigiditate exprimitur, atq. desatur, atrum colorem acquirit, & in cerebrum effumans melancholica producit symptomata, Quæ tandem mulieres ob siccos, & adurentes vteros steriles sunt, hę melancholię valde dispositę extant, tum quia eorum corpora valde calida, & sicca atræ bilis prouentum maximum aggenerent, tum quia si quis ad vterum confluat sanguis, hunc exurant, & in atrabilarem vertant, qui crassefactus, cũ exire nequeat, in ibiq. diutius detineatur vt sursum effumet, necesse est, & hinc melancholica deliramenta concitantur.

An Spadones, seu eunuchi melancholia tententur? Cap. VIIII,

QVibus amputantur testes, eos frigidam, & humidam naturam assumere effeminatosq. euadere experientia patet, vnde Eunuchos à sectione testium similes effici fæminis scripsit Galenus in 6. aph. comm. 28. Quicumq. igitur frigidi & humidi sunt non melancholico humore, qui à feruidiori hepate plurimus gignitur, sed pituitoso abundant, quare nec melancholicis affectionibus subiecti sunt, hinc Aristoteles sect. 10. problem. 39. Spadones vel omnino varicibus vacare, vel minus habere, quam cæteri testatus est, non .n. ea melancholici humoris quantitate redundant, quam ad crurum venas grauata natura deponere coacta sit, sed & rationem quoque addere possumus, quam ob eamdem eos podagra non vexari ex Hippocrate recenset Galenus loco cit. nimirum amissum venereorum vsum, nam qui venerem immodicam exercent, cerebro aliisq. neruosis partibus imbecilliores fiunt; Modo Eunuchi cum ob denegatam venerem cerebro robusto constent, melancholiam non patientur, cum ad hanc efficiendam non solum presens agēs nempe melancholica materia, sed etiam dispositum patiens, nempe cerebrum imbecillum ad suscipiendum aptum requiratur, Nihilominus quemadmodum Galenus suo tempore Eunuchos podagra laborare nouit, ita eos melancholia affici posse censemus, nam quamuis frigido, & humido sint temperamento, ac proinde pituitosis potius abundent excrementis, hoc nihil obstat, quandoquidem à cruditatibus originem ducere hypocondriacam melancholiam non negauit Galenus lib. 3. de. loc. aff. c. 7. Sed nonne & fęminæ, quibus ipsis Eunuchi temperamento similes sunt, melancholia afficiuntur & quacumq. melancholiæ specie? Dices fortasse hos melancholiam hypocondriacam pati, cum hypcondriorum obstructiones incurrere possint; non autem eam, quę vel per consensum a toto, vel per essentiam fit, non hanc, cum cerebro robusto sint non eam cum feruidius iecur non habeant, Hæc & si aliquid faciant ad hujus morbi resistentiam, non tamen eum in Spadonibus excitari non posse necessario concludunt, nam etiam si ob coitum amissum cerebro robusto sint, non desunt alia plura, quę ipsum imbecillum reddere queant, nam præter externa errata hoc efficientia, cerebri imbecillitatem à genitoribus ea parte male dispositis contrahere possunt, ita hepar in eis, quamuis ob proprium ipsorum temperamentum remissiori calore donatum, fit euadere feruidius potest tum propter obstructiones a crassis, ac lētis humoribus in eo genitis, tum propter aromatum, ac salitorum vsum, propter vina generosa epota, atq. similia, ita vt feruidiori existente hepate, additisq. melancholicis cibis, atræ bilis prouentus accumulari

possit,

possit, ex qua non solum melancholia, sed varices etiam, aliæq. melancholicę affectiones producantur, vnde & ipse nobilem virum eunuchum ad plures menses quartana febre laborantē Bononiæ noui, verū istas melancholicas affectiones in cæteris frequentius, in Eunuchis rarius excitari posse rationi maximè consentaneum est.

An melancholico habitu præditi breuioris sint vitæ? Cap. X.

QVi duriori sunt corpore fortiores extant ex Aristotele 10. sect problemm. 57. ergo melancholici fortiores, & per consequēs longioris vitæ sunt debilioribus, melancholicos .n. duriori corpore præditos esse ex eo conuinci potest, quod crassiori, ac terrestri sanguine abundent, vnde Galenus lib. art. medicinal. c. 41. dicebat, Qui calidum, & siccum hæpar habent, illis esse sanguinem crassiorem hosq. non solum venarum, sed etiam vniuersi corporis duritie donatos esse; Amplius quæ densiora sunt corpora ab extrinsecis iniuriis solis, aeris, ventorum, pluuię, & similium difficilius lædentur, quam rariora, ergo melancholica tamquam densa cum minus lædantur diutius etiam sanitatem & vitam protrahent; Altera tamen ex parte corpora quæ facile perflantur, non secus ac vrbes, & loca in apertis locis sita salubriora sunt, hæc autem corpora non densa sed rara sunt, & ita sensit Aristoteles 1. sect. problemm. 54. & ratio est, quia ea salubriora sunt corpora, in quibus vel non existunt excrementa, vel quam primū excernuntur, & quę excrementa mouentur, non autem quiescunt, quæ .n. quiescunt, illa putresiunt, vt patet aquæ immotę exemplo, putrescentia autem morbum faciunt, in illis vero, quæ bene perflantur, excrementa vel non existunt, vel excernuntur, antequam morbum faciāt item in iis, quæ mouentur, motus .n. excrementis, eorum ve putrefactioni locum non concedit, fit igitur, vt quæ bene perflantur, salubriora sint, sed rarus habitus perflatur, non perflatur densus, in hoc .n. obturati meatus sunt, per quos perflatio fit, in raro autem aperti, & laxi, rara igitur corpora salubriora sunt; Est omnium medicorum sententia, moderatum corpus cæteris preferendum esse, non quod in raritate, aut densitate excedat, vnde Galenus libello de optima corporis nostri constitutione c. 4. hæc habet, " Moderatum corpus neq. rarum, aut densum dici debet, sed sicuti inter alios, sic quoq. inter hos excessus medium constituendum est, paucisque interpositis subdit, idemque inter vniuersa corpora saluberrimum censemus; quare non indistincte loquendum, nam si ad moderatum respiciamus, dubium non est, quod melancholico, & denso preferri debeat, si vero densum raro comparemus, & rarum quoq. præferendum erit, nam præterquā quod externæ iniurię plurimum euitari possint, melancholica, & densa corpora plurimo semper scatent excremento crasso, fęcosoq. quod

cum

cum ſemper intra ſe gerant, euitari nequit, & ideo cum magis vrgeat, quam externæ iniuriæ, neq. propter meatuũ anguſtiam facile difflari poſſit, hinc eſt quod ſanitati, vitęq. magis officiat; Ariſtoteles lib. de vita, & morte definiit vitam eſſe vegetatricis animæ in natiuo calido manſionem, & per natiuum calidum, tùm naturalem calorem, tum radicale humidum medici omnes intelligunt, quæ duo humanę vitę veluti ſubiecta, ac fundamenta ſunt; Quicumque igitur hoc calido innato magis abundant longæuiores ſunt, qui vero minus breuioris ſunt vitę, quare ſuperuacanea omnino videtur hæc quęſtio, omnes .n. ſciunt, quod qui calido & humido conſtant temperamento longęui ſunt, cum principiis, vitæ abundent, contra vero melancholicos, qui frigidi & ſicci ſunt temperamenti, eſſe breuioris æui, vt quibus qualitates inſint vitæ aduerſariæ frigiditas, & ſiccitas, Pręterea Ariſt. lib. de long; & b, eu. vitæ inter præcipuas vitę breuitatis cauſas non ſolum ſubſtantię noſtræ ex contrariis conſtitutionem, verum etiam excremẽtorum in nobis prouentum repoſuit, Modo quinam maior excremẽtorum prouentus abundat, quam in melancholicis? etenim hi frigidi & ſicci ſunt, optima autem coctio à calido, & humido celebratur, Denique ſi vitam minuant, vigiliæ, curę, metus, ac triſtitia, vt quæ innatũ calidum abſtrahant, diſſipent, & extinguant, quinam magis hiſce vexantur, aut in has animi perturbationes melancholicis ipſis proniores ſunt? Nonnullæ tamen ad huc ex aduerſo rationes, quæ veritatis quandam ſpeciem repræſentent, adduci poſſunt, quandoquidem cum noſtri corporis ſubſtantia perpetuo fluat, in melancholicis tamquam qui propter ſiccitatem ſint habitu denſiori, minus fluit, ergo rationabile eſt longæuiores eos eſſe in quibus propriæ ſubſtantię minimum, quam in quibus plurimum diſſipatur, quorum in albo ſunt humidiores omnes, & qui rara admodum corporis textura ſunt, dein habemus ex Ariſt. 30. ſect. problem. 1. quod qui habitu melancholico præditi ſunt prudentiores extant, tales autem tum propter vitę continentiam tum propter animi moderatos mores vitam producunt, cum in ea nõ incidant errata, quæ ab aliis perpetrari ſolent, Demum Ariſtoteles 14 ſect. problemm. vlt. eos, qui loca habitant calida, timidos eſſe ſcribit quoniam frigidi ſunt, frigidi autem & timidi melancholici ſunt; & problemmate 9. eiuſdam ſectionis ſcribit eos diutius viuere qui locis calidis ſuam degunt ætatem; ex his igitur melancholicos diutius viuere colligimus, Cur autem illi diutius vivant, Ariſt. in ſicciorem ipſorum naturam refert, namq. quod ſiccius, firmius & diuturnius eſt, cum .n. mors ex philoſopho putredo quædam ſit, quæ humidiora ſunt ſiccioribus facilius putreſcunt, Ego, vt ingenue fatear, quemadmodum eos, qui loca inhabitant calida non diutius viuere opinor, ita & Ariſtotelem ſibimet ipſi contrarium extitiſſe exiſtimo, Nam cum mors caloris interioris refrigeratio, ſit vel ipſo teſte, nemini dubium eſt, quod ii breuioris erunt æui, quibus innatus, interiorque calor citius

tius foras euocabitur, ac profluet, quam quibus intus diutius perseuerabit, sed in locis calidis vitam degentibus ocyùs profluit, & euocatur foras, ergo ipsi breuioris sunt ęui, minorem propositionē 16. problem. probat Arist. dum ait" Accidit ergo vt qui loca calida colunt refrigerari nimirum possint, cum .n. solutum, rarumq, corpus eorum sit, calor foras profluere potest; His autem ita perspectis, quod sibi contradicat Aristoteles facile erit inspicere percurrenti nonū problēma, hic .n. loca calida inhabitantes vult esse sicciori natura, ac proinde densiori corpore, superius autem soluto, raroq. corpore, hic ambientis aeris caliditate (calet.n. locis calidis aer, sicuti frigidis friget) innatum, internumq. calidum calefieri, illic refrigerari scribit, Quāobrem crederem ego Aristotelem problemmate 9. per loca calida intellexisse calida temperata, problemmate vero 16. intellexisse calida intemperata, & excedenter calida, quo pacto vbiq. verum, nullibi falsum prolatum fuerit, Quod autem melancholici sicciori sint habitu, ob idq. proprię substantię minus dissipent, hoc ad longitudinem vitæ nullo modo facit, cum cętera non respondeāt, etenim quamuis minus dissipent, minus etiam quod dissipent habent, nempe radicalis humidi, quod natiui caloris pabulum ac propria substantia est. Quod tandem melancholicos prudentes esse dixerit Aristoteles, non de iis, qui frigida & sicca donati sunt temperie audiuit Philosophus, sed de aliis, vt 17. 2. sect. quęstiuncula iam enarratum est.

Cur qui melancholico habitu constant, hasitent lingua? Cap. XI.

Lingua hęsitantes sunt melancholici, sed non omnes, & melā lancholici lingua hęsitant, sed non omnes, quare & de melancholicis, & de linguę hęsitantię causis distinguendū erit, vt problemmatis veritatem assequamur. Cuius problemmatis causam reddens Aristoteles. 11. sect. problemm. 38. ea refert in imaginationem, nempe in phantasmatum copiam, nā cum lingua eas innummeras imaginationes assequi velit, non secus ac animus visa, nec possit, inter loquendum hęreat, atq. ita impetus dicendi preruat, verū idemmet Aristoteles problemmate 30 eiusdem sectionis linguę hæsitantiam declarans, ait hanc esse alteram alteri Syllabam iungere properè non posse, & hanc in pueris contingere (namque hi viris magis hęsitant lingua) propter eiusdem linguæ imbecillitatem, quę certe quemadmodum, & in cęteris ipsorum musculis ab excedente, neque adhuc satis reficcata humiditate fit, quinquagesimo vero quarto problēmate, cur aliqui lingua hęsitantes fiant, in membri quo loquimur refrigerationem refert, quasi stupens & attonitum id membrum euadat; sexagesimo tandem tertio non solum refrigerationi, sed & magno etiā calori, atq. nimio feruori linguę hęsitantiam adscribit, ita vt inter loquendum

quendam lingua offendendo adhereat, quasi in salebris, quomodo affici iratos homines noscimus; Hinc tres linguæ hæsitationis causas preter imaginationum frequentiam ex Aristotele attulimus, nimirum linguæ imbecillitatem ab humiditate excedenti, vt in pueris, eiusdem frigiditatem vnde quasi obstupescat, ac tandem nimium sanguinis, atq. spirituum feruorem, insuper & lingue breuitas, & siccitas, siue accidentalis ariditas, imo & ex Aetio flatus, qui linguam velocius impellere possunt, possunt esse causę prædicti affectus, vt optimè adnotauit Septalius vir doctissimus; Remanet modo explicare de quonam melancholico habitu intellexerit Aristoteles, nàmq. tam melancholico habitu donatus erit is, qui melancholico humore frigido, & sicco abundat, quam qui atra bile pręcalida, & sicca; Per habitum igitur melancholicum non frigidum & siccum intellexit Arist. quoniã & si ob frigiditatem lingua obstupescat, proindeq. hæsitet, non tamẽ adeo frigidum hunc humorem melancholicum subaudire debemus, vt sua frigiditate linguam veluti torpore afficere possit, namq. in viuente corpore actu calidus est, ac tandem hoc magis vitreæ pituitæ, quam ipsi competeret, pretereà melancholici, qui frigido & sicco sunt habitu fixas potius, quam vagas habent imaginationes, tùm propter crassitiẽ, tum propter spirituum quamdam veluti immobilitatem, atq. pigritiam, cum tamen Aristoteles in his vagas, atq. frequentes imaginationes esse voluerit; Habemus in libello de melancholia ex Galeno Ruso, & Possid. hæc ad litteram" melancholici linguam velocem ferè semper habent, sed & balbè, & exili voce loquuntur ob lingue incontinentiam, nàm vehementes lingue motiones à spiritu crasso fiunt, omne autem quod vehementer mouetur, celeriter quoq. motum suum absoluit; Sed si per spiritum crassum animalis spiritus intelligatur, vti intelligi debet) hic .n. solus motricis facultatis est delator) iam suspecta redditur hæc sententia, nam spiritus animalis sua substantia ad linguam vsq. non pertingit, sed sola irradiatione; Cæterum & si pertingeret non vehementes efficeret motiones, nam si quæ de lingue eadem de cæterarum partium musculis sit ratio, nos videmus vehementes motiones à præcalefacto ac tenuissimo spiritu fieri, vt in maniacis, ac phræniticis, Tandem non est vt in hoc habitu melancholico, tamquam frigido, & sicco linguæ hæsitantiam fieri ab imbecillitate, quæ ex nimia humiditate prouenit, intelligamus; Reliquum erit igitur, vt per melancholicum habitum eum Aristoteles intelligat, in quo atra bilis feruida, ac exusta prædominatur, & quod hoc sit verum, tum causa ab ipso assignata problemm. 63. sect. 11. nempè ingens calor, ac feruor, tum frequentes imaginationes, seu phantasmatum copia, quam 38. problemm. affert, nobis declarant, namque & à calore & à phantasmatum copia linguæ hæsitantia fit, neq. tandem in

alio quem melancholicum habitum appellare possimus, nisi in calidiori atq. atrabilario ingens hæc copia phantasmatũ excitari poterat, nàm spiritus animales à feruore exagitati huc, illucq. in cerebro vagãtes, varias semper suscipiunt imagines; exemplo vinolenti, seu ebrii sint quibus ob spirituum animalium agitationem obiectum, quod vnũ est, sub specie multorum obiectorum apparet, vnde phantasmatum frequentia, & simul ipsi lingua oberrant, & hęsitant, quamuis & ipsis hoc contingat, vel propter madescentiam, ex qua ampliatur & extollitur linguæ caro mollis, & spongiosa, quemadmodum docuit Aristoteles sect. 3. problemm. 30. Censendum igitur est, & iure optimo Aristotelem de iis melancholicis loquutum fuisse, qui calido cum sint temperamento sanguinem aliqua adusta melancholia refertum habẽt aut sanguine aliqua ex parte exusto abundant, & hoc ante ipsum cognouit Hippocrates qui lib. 2. Epid. sect. 5. quod morbos habeat balbus atrabilarios scripsit, & sect. 6. clarius hæc profert " Balbi, celeri lingua præditi atræ bilis humori obnoxii biliosique sunt oculis non nictantes, iracundi, quare hinc quoque excludendi erunt balbi illi, & hęsitantes lingua, qui intemperie capitis nimia humiditate excedenti laborant, quiuè imbecilla lingua præditi sunt ob imbecillitatem aut formatricis facultatis aut diminutionem caloris, vel innati, vel influentis, nam hi siue loqui tantum, siue cantare velint, siue cunctanter, siue rapidè (vt ait doctissimus *Septalius*) numqũam non balbutiunt, neque sunt iracundi, sed calidos potius, & potissimum biliosos, qui ob caloris excessum in iuuentute etiam melancholici fiunt exusta bile flaua; Hos igitur lingua hæsitantes esse Aristoteles scripsit, quoniam nimis properè sequi imaginationem, melancholicorum sic hi .n. conantur dicendi impetu ac celeritate ea, quæ visu, aut aliis sensibus exceperunt in internis potentiis lingua exprimere antequam conceptus rectè sint formati; ac ad expressionem dispositi, neque impetus dicendi prætuit, anteceditque facultatem eorum, sicque hæsitantes fiunt & blęsè proferunt; Cæterum & de balbis ab hac causa loquutus fuit Hippocrates 2. Epid. iam citato, cum eos celeri lingua præditos appellet, nam si de balbis à siccitate loquutus fuisset (tale ab humiditate iam exclusimus) tantum abesset vt hi celeri lingua præditi essent, quin potius tarda, nam etiam si ex Galeno in 6. aph. comm 32. lingua vehementius exiccata sit in causa balbutiei, nihilominus ex eodem etiam lib. 11. de vs. part. c. 10 lingua ob siccitatem efficitur tardior.

Cur si lingua repentè incontinens fiat, aut pars aliqua corporis stupida, tale melancholicum sit? Cap. XII.

SEntentia est Hippocratis lib. 7. aphor. 40. quam Cardanus interpretans per incontinentiam linguę dicacitatem, siue impotẽtiam quamdam tacendi explicat, sed refellitur, illius opinio à Hyeronimo Mercuriali in sua praxi cap. de melancholia, quandoquidem non de morbis animi, sed de corporis vitiis loquutus est Hippocrates, præterea addamus nos ex sententia Galeni in cõm. huius aphorismi Hippocratem eam incontinẽtem nominare linguam quæ aut infirma est, ita vt non possit integrè dearticulare vocem aut immobilis, & omnino resoluta, ita vt linguæ dicacitas Cardani excludenda sit, Duo autẽ Gal. addit, vnum, se nescire causam, propter quã incontinentia linguę sit melancholię signũ cum nullę melancholicę passiones eã antecedãt. Alterũ, quod si vlla causa huius rei assignari debeat, erit melãcholicus humor, qui nõ secus ac quartanarii circuitus est causa ita & linguę incõtinentię sit, fieriq. posse, vt propter humoris crassitudinem talis passio consequatur, qualis ex crassa, & lenta euenit pituita. Hoc postremum Galeni dictum non integrè huius euentus explicat causam, verissimum tamen est, in crassitiem .n. melancholici humoris neruorum linguæ principia obstruentis referenda est incontinentia linguæ, sed an ob eandem rationem propter quam est quartanarii circuitus, linguæ quoq. incontinentiæ sit in causa, non est in præsentia disputandum, hoc vnum vtriq. affectui commune esse videtur, nimirum melancholicum humorem veluti quemlibet alium, tunc de loco ad locum à natura expelli, vbi vel quantitate, vel qualitate ipsi est infensus, sed cur in quartanario circuitu de quarta in quartam diem ista repetatur expulsio, in linguæ autem incontinentia vnica tatum vice vt plurimum fiat, causam reddere tenebatur Galenus, si inter vtrumq. affectum istam causæ identitatem (vt ita loquar) agnoscebat, Quoad alterum vero ipsius dictum respondetur non esse necesse, vt præcedant melancholicæ affectiones, & præsertim cum melancholicus humor, & paucus est, & quietus manet, Hyeronimus Mercurialis se huius rei veram attulisse causam ex Aristotele 11. sect. problemm. 38. opinatur, dum ait melancholicos propterea hęsitare lingua, & fieri incontinentes, quoniam tanta sit copia imaginationum vt lingua non possit sua celeritate eas assequi, & idcirco firmetur, sed neque hæc sententia planè arridere potest, quando quidem loquitur Aristoteles de ea linguæ hæsitantia, in qua lingua titubat, & inter loquendum hæret, nec syllabam syllabæ præproperè connectere potest,

& quæ homini ferè connata est ac perdurans, quamuis & hæc quoq. (vt superius ostensum fuit) in melancholiam referatur; Hippocrates verò de ea linguæ hæsitantia intelligit, quæ repente fit, cum anteà non esset, & quę omnino, aut valdè saltem vocum dearticulationem tollit, accidit .n. in paralysi, vt fiat lingua incontinens, idest pereat linguæ firmitas ad dearticulandas voces; nàm quemadmodum, si quę pars corporis stupore elangueat, illius impeditur, & imminuitur motus, ità & linguæ si hæc stupore afficiatur impeditur, aut imminuitur motus ad articulandas voces, non aliud .n. intellexit Hippocrates per linguæ incontinentiam nisi illius stuporem, qui paralysis, vel si propriè, & strictius loqui velimus semiparalysis est, & hoc ex eo magis cōfirmatur, quia tam repentinę linguæ incontinentiæ, quam repentini stuporis alicuius partis corporis eadem est causa, nempè melancholicus humor, sed quomodo horum sit in causa melancholicus humor videndum est; Benedictus Victorius fauentinus in proprio huius aphorismi commento, & lib. de morb. cur. c.14. ait hæc euenire ob cerebri refrigerationem ex melancholico humore in eo aceruato, contribuente linguę eādem intemperiem, qua lingua ipsa ægra redditur, & impotens ad dearticulationis motum, pariter si aliqua pars corporis stupore infestetur, id quoque accidens ait melancholicum est, quoniam stupor refrigerato cerebro exoritur ob intemperiem frigidam ipsi condonatā à præsentia melancholici humoris, quam cerebrum sic affectum contribuit parti corporis stupidæ factæ, Ego tamen in hac parte tanti viri sententiam recipere non possum, quoniā cum hæc symptomata repentè fiant, quomodo poterit ista frigida intemperies à cerebro tàm citò communicari ex. gr. cruri? credendum potius est à melancholico humore in cerebro existente initia neruorum aut linguæ, aut huic vel illi corporis parti inseruientium obstrui, dum cerebrum à talis humoris copia vel qualitate irritatum illum ad subiectas partes expellat, sed cum hæc symptomata à pituita quoq. contingere possint, vt superius innuit Galenus, inter illa discrimen extat, namque si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis repente stupore elangueat, tale melancholicum est, & indicia sunt perstantis melancholiæ, vbi vero vtrumque symptoma sensim & paulatim exoriatur, tale pituitosum est, & nequaquā indicium præsentis melancholiæ, sed pituitæ cerebrū offendentis, & si quispiam ambigeret, vnde nam si pituitam sensim, & paulatim ea efficere symptomata, melancholiam vero eadem repente inducere, Respondetur esse huius rei in causa pituitæ visciditatem, ob quam pituita hæreat in viis ducentibus ad linguam, & ad partem corporis stupore elanguentem, quod melancholico humori haudquaquam contingit, hic .n. etiam si crassus & terreus, sit & ob id tardi motus, nihilominus cum visciditate careat, celerius quam pituita ab

vna

vna ad aliam partem expelli potest, & idcirco prædicta symptomata repente valet efficere; sed & aliam præter hanc causam affert Iacobus Hollerius in scholio citati aph. ob quam hæc à melancholico humore potiùs fiant, quam à pituitoso, nempè melancholici humoris paucitatem, quam & nos superius tetigimus; Melancholicus .n. humor (inquit ipse) paucus est in corpore, omniumq. humorum paucissimus; pituitosus autem humor multus, ac post sanguinem omnium humorū plurimus, at paucus humor rarò non nisi particularem paralysim, plurimus autem sæpius vniuersalem paralysim efficit; proinde particulares partium affectiones, resolutiones, ac stupores ferè à melancholico humore fiunt, vniuersales vero pituitam magna ex parte sequuntur.

An gracili voce præditi melancholicis morbis sint obnoxij? Cap. XIII.

QVi gracili voce præditi sunt atrabilariis morbis affici scripsit Hippocrates 2. Epidem. sect. 5. vnde fortè habemus in libello de melancholia ex Galeno, Ruso, & Possidonio, quod voce exili loquuntur melancholici, & si quę fides spuriis Galeni libris habenda est, hæc in lib. de spermate leguntur" Vox subtilis non alta est conceptis in hora melancholiæ; Certè ex ipsa voce aliquam de morbo coniecturam deprehendi posse declarauit Galenus in 6. Hipp. de morb. vulg. comm. 2. part 43. Verùm hæc Hippocratis sententia difficultates patitur, nàm Pueri & Eunuchi vocem reddunt gracilem, & exilem, & nihilominus melancholicis morbis rarò subiiciuntur; amplius videmus hydropicos, asthmaticos, & alios, ex defluxu materię catharralis ad spiritales partes exilem vocem reddentes, qui non melancholicos, sed omnino contrarios patiūtur affectus; Dicendum fortasse erit vocis gracilitatem ex angustia asperæ arteriæ prouenire (quemadmodum etiam subtilem, vel grauem reddi sonum ex angusta, vel ampla siringa, aut alio musico calamo obseruamus) quæ quidem angustia tum ex nimia humiditate, tùm etiā ex siccitate contingere potest, si ex nimia humiditate contingat, vt in pueris & eunuchis, qui humidiori sunt temperamento, naturaliter euenit (quamuis in pueris alia etiam de causa vocis exilitas fiat, nempè à paruitate asperæ arteriæ, nec ad iustum incrementum auctæ) & vt præternaturaliter in quibus spiritales partes pituitosa materia implentur, aut premuntur, tunc Hippocratis sententia locum non habet, si vero ex siccitate fiat, tunc siccitas aut cum humore sibi congenere, nempè melancholico cōiuncta erit, aut sola, si sola, nō est vt morbi melācholici contingant, si vero adnexos habeat humores, facile est vt hi in calidiori parte contenti iam in cerebrum effument, & melancholiam inducant,

inducant, vel mox sint inducturi, Hinc non inelegans in huius rei cō. firmationem extat Hippocratis sententia 2. Epidem. iam cit. vbi hæc extant ad litteram" Vocis gracilitatem soluit varix ad sinistrum, & dextrum testem, absq. horum altero fieri non potest, vt soluatur; Cæterum cum varices fiant ex sanguine crasso, & melancholico venas eleuante, & in tuberculum circa cutem protrudente, clarum iam est ab eodem melancholico succo circa pectoris partes decumbente, easq. angustante vocis gracilitatem exoriri, quę ob eiusdem etiam succi depositionem ad infernas partes tollitur, quo pacto, & melancholicum delirium à superuenientibus varicibus sanari alibi idem scripsit, Hippocrates; Scio à peritissimo anatomico Andræa Laurentio aliter hūc Hippocratis locum interpretari, quam interpretationem hic afferre non grauabor, doctissimus vir lib. 7. suę Anatoniæ Quæst. 5. hęc habet" ἰσχνοφωνίας, idest gracilitatis vocis causam agnoscit Galenus angustiam organi, & musculorum laringis affectum, superueniente itaq. alterutrius testis, aut vtriusquę varice, hoc est, dum labyrinthea illa vasa, varicum modo implicita, turgere incipiunt, seminis copia distenta, soluitur gracilitas vocis, incalescente ob caloris reflexum vniuerso corpore, vnde vasorum omnium amplificatio, & frigidi humoris musculos laryngis inebriantis resolutio, & sané cum primum pubescere incipiunt mares, semenq. emittere, tunc grauior, asperiorq. vox redditur, & hoc τράγαν appellat Hippocrates, nos hircire, verissima hæc sententia est, & optima interpretatio, sed fortè non omnino ad Hippocratis mentem, ad quid .n. ille dixerit gracili voce pręditos atrabilariis morbis affici? si de gracilitate vocis puerorum intellexisset numquam dixisset, eos morbis atrabilariis subiici, præterea si de varice morbo loquutus non esset Hippocrates frustra addidisset, fieri nō posse, vt soluatur vocis gracilitas, nisi alterum testium saltem apphræhenderit varix, si .n. de semine intellexisset ille sciebat hoc non posse in vnico tantum teste generari, in altero vero non, cum in ambobus generari, & accumulari necesse sit, & si fortè in vno, quam in altero maior aliqua seminis portio reperiri possit, sed hac lite dimissa redeamus ad Hippocratem, qui 1. Prorrhet. sect. 2. part. 10. scripsit, quod quibus vox acuitur, hypocondria intus trahuntur; quem locum Galenus in comm. explicans, ait hoc fieri à septo transuerso cum vel inflāmatur, vel arescit propter igneam caliditatem, vel à membrana costas succingente aduritur, cum rursus & ea ipsa ob phlegmonem, & siccitatem tendatur, nos autem scimus, quod dum sanguis aduritur, in melancholiam, seu atram bilem conuertitur, ita vt mirum non sit si atrabilarii morbi inde possint enasci; Verum difficultas adhuc remanet, nimirum quomodo melancholici exili voce loquantur, aut gracili voce sint præditi, si.n. tali voce præditi morbos habeant atrabilarios

atrabi-

atrabilari, quoq. temperamento eos donatos esse credendum est, at homines atrabilarii cum calidiori constent, temperamento, vti in iis, qui lingua hæsitant, superius manifestum fecimus ex Aristotele.in ipsis quoq. partes spiritales, & trachæa ob calorem magis dilatabuntur, & proinde non exilis, sed grauior vox reddetur, & hæc veritas à contrario magis elucescit, nam ii, qui frigidiori sunt temperamento, vt mulieres, & Eunuchi exilem vocem reddunt, ob remissum .n. eorum calorem partes spiritales vocem edentes non adeo dilatantur sed compressiores remanent, ex quibus ita dispositis vox gracilis, & exilis editur, præter humiditatem .n. superius adductam, & frigitas, seu remissus calor in his gracilis vocis est causa. Respondetur melancholicos, siue hi sanguinis fęce abũdent frigida & sicca, siue atra bile, vel adusto sanguine, partium quoq. siccitatem sibi adiunctam habere, ità vt quantum calor dilatare posset, tantum siccitas dilatationem prohibeat & ob id exili voce loquantur, prętereà cum in melancholicis semper copiosius effument exhalationes crassæ hę spiritales partes magis angustare, quam eas calor dilatare possunt, Tandem non me fugit, quod Galenus scripsit in 1. Hipp. de morb. vulg. comm. 2. part. 78. nimirum per gracilem, & exilem vocem idem significari, quamuis in hoc differant, quod exilis vox fiat ob angustiam asperæ arteriæ gutturis, at gracilis propter musculorum guttur mouentium innatum vitiũ, quodnam autem sit hoc innatum vitium non declarat Galenus, sed eos à natura imbecilliores conformatos esse credendum est, & ob id ad recipiendum valde dispositos. ita vt & à cerebro, & à glandulis proximè positis nimis irrigentur, nimisq. laxentur, vnde nec possint (vti par esset) laringẽ satis aperire, ac dilatare, ex quo vox gracilis reddatur sed de gracili voce ab hac causa proueniente non est intelligendus Hipp. hanc .n. varix in testibus superueniens non solueret.

Cur Calui melancholiæ sint dispositi? Cap. XIIII.

Hippocrates, vt iam superius diximus caluos melancholicis affectionibus obnoxios esse enunciauit 2. Epidem sect. 5 & 6. Ratio autem facile desumi potest ex Galeno lib. art med c. 14. vbi ait, quòd qui calido sunt cerebro caluitium patiuntur, atq. eo magis, qui plus modico sunt calidiores, nec non c. 16 inquo qui cerebro sunt sicco, cito caluos fieri scribit, nam in cerebro calidiori, ac sicciori intemperie affecto aut sanguinem aduri aut sanguinem adustum, ac proinde melancholicum reperiri rationabile est, vnde non mirum erit, si in his etiam melancholicæ affectiones excitentur, Item non dissimilis quoq; ratio ex Galeno elici potest à de temperam. c. 5. dicente nonnullos procedente tempore caluos redi-

di, quibus ſcilicet à primo ortu ſiccior cutis erat, Modo autem veriſimilius eſt, cutem à primo ortu ſicciorẽ contrahi, vbi caliditas adiũgitur, quam vbi frigiditas, non .n. primo ortu tanta frigiditas eſſe poteſt quæ exiccare valeat, qui igitur calidiori, ac ſicciori temperatura ſunt copioſiorem melancholiam producunt, quemadmodum Galenus adſtruit 2. de facult. nat. c. 8. ac proinde melancholicis morbis magis vexantur, verum hic non inepta difficultas meo iudicio exoritur, dum Galenus loco de temperam. iam cit. ſcribit. quod calida & ſicca intemperies maxime hirſuta, eſt quomodo in capite, ſeu potius capitis cute, calua erit, ac debilis? quomodo à tali intemperie maximus pilorum prouentus fiat, & ab eadem nullus? Reſpondeat fortaſſe aliquis ab iſta intemperie caluitium produci, dum nimis excreſcit, tum quia cutis pori ex nimia ſiccitate in ſe contrahantur, ac veluti occludantur, & ita ſuccorum per cutem tranſpirantium limoſam materiam quę pilos progignit non recipiant, tum quia prędicta materia diſſipetur & abſumatur, hinc Galenus 2. de temperam. ex valde arida cutæ pilos non enaſci aſſeruit, quemadmodum neq; ab arida terra herbam produci cernimus, Verum reſpõſio iſta difficultatibus non caret, quandoquidem neq. in ardentibus febribus, neq. in hecticis inde ſequentibus pilos vel pectoris vel ſub axillis, vel ſuper cruribus ac brachiis exiſtentes defluere videmus, cum tamen maior ſit in ſic affectorum totius corporis cute intemperies iſta, quam in capitis cute homines naturaliter ſe habentis, ac caluitium patientis, Quare dicendum eſt caluitium & pilorum amiſſionem in capitis cute potius, quam reliquarũ partium contingere, quia cerebrum ſiccitate affectum à caluaria recedat, ſiccius .n. euadens veluti conſtringitur, ac coarctatur, & ita à caluaria, quam ſuo corpore tangebat, recedit, qua de cauſa capitis cutis materia pilorum productrice priuatur, quæ ſibi antea à cerebro veluti per contiguitatem mediante caluaria ſuggerebatur, quod aliarũ corporis partium cuti non contingit.

Cur melancholia affectis ſi tremores accedant malignum ſit? Cap. XV.

QVibus melancholico modo mente motis tremores accedũt malignum hoc eſt, teſte Hippocrate lib. 1. Prędict. ad initium; cuius rei cauſam non aliam putant aliqui, quam atræ bilis melancholiam facientis confluxum ad cerebellum ſiue ſpinalis medullæ initium, quæ dum ſemel neruos petierit, ac ſemiobſtruxerit, cum craſſa, ac rebellis ſit, difficillime, aut potius nunquam inde abigi poſſit, & idcirco hoc malignum ſit, quia ægrorum necos ſubſequantur, Hinc vel ex eodem Hippocrate in calce 6. Epidem.

quemadmo-

quemadmodum atrabilarii etiam comitiali morbo corripi plerumq; solent, ita & tremore superafficí posse credendum est, inquiunt, nàm vt diuini senis vtar verbis, sicuti ex melancholicis comitiales fiunt vbi ater humor ab animo ad corpus inclinarit, nempè ad ventriculos cerebri, ità vbi ab animo ad initium spinalis medullæ secesserit, tremores fiunt, tunc .n. ex Galeno 2. de symp. caus. cap. 2. succi tremoris causæ fiunt, vbi virtutis viam sic obstruunt vt parcior influat, nàm semper tremorem ex facultatis, quæ corpus sustinet mouetq; infirmitate accidere voluit Galenus lib. de trem. palpit. &c. cap. 3. Hoc tamen alicui suspectum videri posset percurrenti 26. Hippocratis aphorismum sect. 6. nam ibi si tremores, qui in febribus ardentibus fiunt delirio soluuntur, quomodo melancholico delirio tremores accedant? ego suspicionem istam certé paruifacerem, quandoquidem Galenus in commento preterquam quod impropriè loquutum fuisse Hippocratem dicat, addit quod quemadmodum ex arteriis & venis ad neruos transfluxus noxiorum humorum fieri potest, ità & ex neruis ad has, quare eò facilius fieri poterit iste transfluxus à cerebro ad ventriculosq;, & à ventriculis ad cerebrum, vt in Epilepticis, & melancholicis dictum est, nec non à cerebro ad cerebellum, seù spinæ initium, & ab hoc rursus ad cerebrum tanquam quę propinquiora sint, vt hinc melancholia tremori, & tremor melancholiæ superuenire possit. Quod magis difficultatem faciat, est, cur malignum sit, si melancholię tremor superueniat, cum potiùs minus malum esse deberet, quoniam fit transfluxus materiæ noxię à cerebro principe parte, ac nobilissima ad spinalem medullam ignobiliorem, nec principe partem; Respondetur quod tremor in melancholicis fieri potest manente ad huc in eis melancholica affectione, absq. eo quod atrabilis ex toto recedat à substātia cerebri ad spinalem medullam, nam adeò iste humor redundare potest interdùm, vt & cerebrum, & spinalem simul afficiat medullam quo modo in presentia intellexit Hippocrates, nàm dixit " Quibus melancholicis tremores accedunt, idest coniunguntur hoc malignum est, nàm geminata mala malignitatem efficiunt, & præsertim cum vnumquodq. suapte natura ad perniciem potiùs, quam ad salutem tendat, quare hinc manifestum est etiam in præsentia non habere locum similitudinem à melancholicis, qui fiunt Epileptici, desumptam.

An quemadmodùm ex melancholicis non raro fiunt epileptici, & vice versa, ità ex melancholicis apoplectici euadant, & vice versa? Cap XVI.

FVit Hippocratis sententia in fine libri 6. Epidem. quod melancholici comitiali morbo afficiantur, & contrà morbo comitiali laborantes efficiantur melancholici, quorum vtrumlibet magis accidere scripsit Galenus 3 de loc. aff. cap. 7.

pro vt in hanc, vel in illam partem infirmitas repit, s.n. in corpus epileptici, si verò in mentem melancholici redduntur, per infirmitatē autem humorem melancholicum intelligit Galenus, nàm comitialem morbum, qui ab humore pituitoso fit, excludens, eum solum, qui à succo melancholico fit in melancholiam transire subdit; manifestum igitur est, quod ratione viciniæ, nec non eiusdem materialis causæ inuicem commutantur isti affectus, facile .n. est vt melancholicus succus, qui cerebrum tanquàm similarem partem lędit, eius substantiam, in qua principes fiunt actiones, occupando, ab ea in ventriculos depellatur, tuncq. cerebrum tanquàm organicam partem lædendo comitialem morbum inducat, rursusq. à ventriculis in cerebri substantiam depulsus inibi melancholiam inducat; Adde quod comitialis morbus non secus ac melancholia, vt plurimùm in autumno, ac in vere fit ex Galeno in 3. aphorism. comm. 20. Modò quemadmodum melancholia in epilepsiam transit, ità & in apoplexiam commigrare posse videtur, cum sit epilepsia affectus apoplexiæ proximus, namq. idem locus nempè ventriculi cerebri in vtroq. patitur, & idem humor in causa est, vt Galenus asserit in 2. aph. comm. 45. & humor apoplexiam faciens non pituitosus solum, sed etiam melancholicus est ex eodem in 6. aph. comm. 56. dicat quicquid velit Fernelius, cui non liberè pronunciandum erat lib. 5. de part. morb. c. 3, à sanguine & melancholia apoplexiam gigni posse non esse verisimile, imo apoplexia non secus ac melancholia maximè fit à quadragesimo anno, & in autumno, quia ab atra fit bile, quemadmodum in commento subsequentis aphorismi testatus est Galenus; neq. dicat aliquis si melancholia in apoplexiam sicuti in epilepsiam migraret, hoc non reticuissent Hippocrates, & Galenus, quandoquidem hoc innuit Hippocrates aph. 56. sect. 6. dum ait quod in melancholicis morbis periculosi decubitus apoplexiam corporis, vel conuulsionem vel furorem, vel cęcitatem significant, tūc .n. humorum decubitus, seu transpositiones periculosæ fiunt, cum morbi succedant, qui difficile, vel potius numquam sanantur, & Christophorus à Vega in commento prędicti aphorismi ait hanc humorum transpositionem fieri aut à liene obstructo, aut inflammato, aut, à venis per quartanas febres, aut à capite ipso per melancholiam morbū & Petrus Forestus lib. 10. obseruat. 78. iuuenem melancholia laborātem in apoplexiā incidisse narrat, cuius obseruationis in scholiis hæc sunt illius verba " Quod hic ex longa melancholia etiam melancholicus in apoplexiam inciderit, non oportet adeò hoc tanquam insolēs admirari, nam apoplexia, vt dictum est prius, ex melancholia, & succo melancholico fieri potest &c. Hoc tamen verissimum est, quod nō magna ex parte, sed raro melancholia transit in apoplexiam, & apoplexia rarissimè, vel potius nunquam in melancholiam commigrat, quorum vtriusq. rationes manifestissimę sunt, non .n. frequenter melancholia transit in apoplexiam, vti in epilepsiam, quoniam animal

raró

rarò capit apoplexia ; Epilepsia autem, ac melancholia præterquam quod morbi frequentiores sint, frequenter etiam hominem, quem semel afflixerant, inuadunt; prętereà cum in apoplexia ventriculorum cerebri omnimoda requiratur obstructio, in epilepsia autē nequaquā sit necesse vt iidem omninò obstruantur, hinc est quod potius in Epilepsiam, quam in apoplexiam commigrat melancholia, nam cum atrabilis, quę melancholiam parit, facilè propter sui, aut acrimoniam aut asperitatem, aut malignam qualitatem contractam irritet naturam ad expellendum, accidit vt dum illius à cerebro ad ventriculos fit depositio, ventriculorum expultrix facultas ad eam expellendam insurgat, antequam omninò ipsi repleantur, Nequaquam autem, vel rarissimè saltem (vt diximus) in melancholiam vertitur, apoplexia (non enim ex rei natura omninò impossibile est, etiā si de hac re nullas hucusq. perlegerim historias) & ratio est, quoniam et habemus ex Hippocrate 2. aph. 42. soluere apoplexiam fortem quidem impossibile, debilem verò non facile, deinde apoplexiæ solutæ creberrimè succedit paralysis ex Galeno 4. de loc. aff. cap. 2. ità vt cum apoplexiam, vel mors vel paralysis sequatur, non possit illa in melancholiam transire, & quamuis (vt optimè notat Galenus in 2. aph. comm, 42.) extet apoplexia, debilior, quę si omnia fiant, quę necessaria sunt, cito curatur hęc, certè non ab humore melancholico tamquam qui admodum rebellis sit, & expellenti naturę valdè resistat, sed à flatu potiùs, seù vapore vt plurimum ortum habuerit.

Cur melancholico delirio tententur, qui febre ardenti laborant, si sonitus aurium cum visus hebetudine, & grauitate in naribus accedant? Cap. XVII.

IN febre ardenti sonitibus aurium accedentibus cum visus hebetudine, & grauitate in naribus accedente, melancholico modo mēte moueri scripsit Hippocrates lib. 1. Prędict. Modò sub ardenti febre, tum quę causo, tum quę Synochus appellbtur, complecti iam notum est medicis, quare non de causonide sed de Synocho tantum intellexisse Hippocratem credendum est, quādoquidem cum causo fiat à bile, hæc nō cum timore & mestitia inducit deliramenta, sed cum temeritate & audacia, Synochus verò cum fiat à sanguine, hic adustus, & crassefactus pro splēdore, & claritate quam obtinebat, opacitatem, & nigredinem acquirit, & pro hilaritate, ac fiducia quam inducebat, mæstitiam, metumque affert, præterea quod Synochum per ardentem febrem intelligat Hippocrates, declarant quæ superueniunt symptomata, nempè sonitus aurium, visus hebetudo, nec non grauitas in naribus, nam ab humore crasso in capite redundante grauitas producitur, & cum ab ipso nigri vapores eleuentur plurimi, hi animalibus immiscentur spiritibus, & quatenus audi-

tui inseruientibus sonitus aurium, quatenus verò visui inseruientibus miscentur visus hebetudinem pariūt, sic etiam vbi cum spiritibus principum facultatum instrumentis confunduntur, imaginationem vitiāt, deliriumque cum metu, & męstitia inducunt, Sed quid plura? Hippocrates se ipsum declarat in Coac. pręnot. illatamque sententiam coarctat, dùm ità scribit " In febribus ardentibus si aurium sonitus accedant cum visus hebetudine, & grauitate secundum nares melancholico modo ab atra bile mente mouentur, sanguine ipsis non erumpente, Hinc manifestum fit in febre ardenti, quam synochum appellant, a ccedentibus prædictis symptomatibus sanguinem cerebrum petiisse, qui nisi per nares erumpat, necesse est, vt detentus in atram bilem vertatur, ac melancholicum delirium producat.

An in melancholia floridus faciei color bonum sit signum, vel malum? Cap. XVIII.

FOrtè à ratione videatur aliena præsens quæstiuncula, quoniam si ęgri, vt qui sani sunt, bene colorentur, quid mali hoc possit portendere? imo si quę sanorū sunt propria in ęgris appareāt signa, semper salutis spem præseferunt, quandoquidem eos à statu naturali non multum recessisse indicant, hinc Hippocrates, & cū eo Galenus 6. Epidem. comm. 2. part. 3. ait ingentibus malis bonam faciem optimum esse signum, præterea si humorum in corpore abundantium certam notitiam ex colore habeamus vti nos docet Galenus 4. de san. tue, c. 4. quem florida, ac benè colorata facies indicabit humorem, nisi sanguinem? ergo bonum, quoniam melancholiæ, quę fiūt à sanguine mitiores, ac securiores sunt, Contrarium tamen sentiendi ansam dedit Hrppocrates 1. Prorrhet. sect. 2. vbi hæc habet " faciei color bonus, & męstitia multa malum, quare cum melancholici semper męreant, in iis non erit laudabilis colorata facies, imo cum hi semper timore ac tristitia afficiantur, & in talibus animi affectibus spiritus ac sanguis in altum se recipiant, non potest in ipsis benè colorata facies apparere, sed exanguis erit potiùs, ac obscura, quare si rubicundior extiterit, alium morbum simul adesse testabitur (hinc rubentem faciem post aures futurum abscessum significare colligimus ex Hippocrate & Galeno 6. epidem. sect. 2. part. 18.) & idcirco malum. quoniam plures morbi ægrius feruntur, quam vnicus, Cæterum breui res ista determinatur, si dicamus in melancholia quæ fit per essentiam in capite rubicundam, ac benè coloratam faciem malum portendere, in reliquis autem melancholiæ speciebus bonum potius testari signum, in illa malum, quia vt ait Galenus in comm, 14. particulæ allatæ ab authore Prorrhet, quædam in cerebro valdè calida affectio esse videtur, quæ sanguinem exurit, eamq. ob causam bilem atram gignit, fieri .n. nequit, ait Galenus, vt ægri ità colorentur, vt qui optime valent, pro ea

quidem

quidem, quæ in illis est affectione, sed ob caliditatem multam impensè rubros ipsos factos, & bene coloratis similes videri relinquitur. In reliquis autem melancholię speciebus bonum potiùs erit signum benè colorata facies, & præcipuè in ea, quę fit per consensum à toto, quoniam in toto corpore sanguinem superabundare ostendet, à quo prodeuntes morbi mitiores, ac tutiores sunt quam si ab aliis pendeant humoribus, vt colligitur ex Galeno in Progn. Hippocratis comm. 2. part. 46. quare & in hoc casu prioris sententię rationes veritatem habebunt.

An melancholiam sanguinis per nares effluxus soluat? Cap. XVIIII.

A Sanguinis profluuio desipientia ac conuulsio malum, dixit Hippocrates 9. aph. sect. 7. si ergo à sanguinis profluuio desipientia fit, quæ est delirii genus, quomodo ab eodem delirium soluatur? Respondetur à sanguinis profluuio, & immodico delirium excitari, tunc .n. facultas sentiendi præ imbecillitate vacillat, inanito si quidem, ac profuso sanguine inaniuntur spiritus, qui pręcipuum animæ sentientis instrumentum sunt, vnde sua munera rectè exercere nequit, sed delirare cogitur; At si delirium adsit, potest à sanguinis fluxu, qui vires non eneruet, tolli, vnde sanguinis per nares effluxus, etiam si inter symptomata, quæ à toto genere præter naturam sunt, reponatur, nihilominus hunc mentis emotiones soluere dictum fuit ab Hippocrate in Epidemiis referente ludouico Mercato cap. de Mania; & Galenus 2. de motu musculorum cap. 6. quemdam Romę delirio detentum fluxu sanguinis per nares copioso sibi facto conualuisse refert, sed hoc remedii genus à natura emolitum fortè à doctissimo Ludouico Mercato damnaretur in melancholia, cũ ipsum damnetur in mania, quæ non à sanguine quidem, sed à flaua, & atra bile proueniat quod non alia de causa fortè existimat periculosũ nisi quia sanguine euacuato, qui sui natura mitis, ac temperatus est, vtraq. bilis magis effrenetur, nam frenũ bilis dicitur sanguis ab Auicenna, sic pari ratione calido, & humido euacuato sanguine (nam qui moderatè talis est succus tẽperatus dicitur) eũ qui remanet in melãcholia melãcholicus humor frigidus, & siccus, rebellẽ magis euadere necesse est, Sed paruifieri hanc rationem ego semper reperii, quandoquidẽ in affectibus, inquibus bilis, aut melancholicus succus peccat, numquàm per sectã venã detrahendus esset sanguis, & tamẽ ab omnibus sanguinis missionem proponi videmus, sed quid plura? non ne febriũ ardentium, in quibus prędominatur, per nares sanguinis efluxu iudicari peculiare est? hoc patet experientia ab Hippocrate allata, & a Galeno confirmata in 1. Epidem. sect. 2. part. 63. Nec quod sanguinis profluuium à toto genere prẹter naturam sit, itá vt melancholiæ nequeat

queat

queat esse auxilio, dicendum est, non .n. adhuc præter naturam est, si tempestiuè fiat vti nos docet Galenus de sympt. diff. cap. vlt. tempestiue autem fit, cùm id quod contristat, expellitur, cùm igitur in melancholia per nares melancholicus sanguis qui contristat, expellatur, hoc tempestiuum, ac vtile erit, nequaquam autem præter naturam. Neque quod à natura hoc præstari possit dubitandum est. namque si arte melancholicum sanguinem secta vena euacuamus, quantò magis id præstare poterit natura rectè segregans atque discernens id, quod grauat, ab eo, quod alimentum præbet? quare non solùm in ea melancholia quę, cum risu, & à sanguine fit, sanguinis fluxus è naribus laudabitur, sed etiam in ea quæ, à melancholico succo, & presertim si per essentiam in capite sit tunc .n. commodè, quià per vicina ac conferentia loca expurgatur, qui contristat melancholicus succus; imò & in melancholia quoq. laudabitur interdum, quę per consensũ erit, quoniam ex Hippocrate 5. aph. 33. mulieri menstruis deficientibus sanguis ex naribus fluens bonum, sed sæpè menstruis deficientibus melancholię fiunt, ergò in illis sanguis è naribus fluens bonum esse dicendum erit.

An in melancholia sanguis per inferiora deiectus bonum? Cap. XX.

A Furore difficultatem intestinorum bonum esse habemus ex Hippocrate. 7. sect. aph. 5. illam verò intestinorum difficultatem appellat Galenus 4. aph. comm. 65. quam sanguineam nominant, quæ est sanguinis euacuatio per intestinum absq. exulceratione, vnde per intestinorum difficultatem, non esse intelligendam dysenteriam patet, quamuis hanc alibi subaudiat Hippocrates sicuti in 24. aph. sect. 4. dùm ait, quod difficultas intestinorum, si ab atra bile inceperit, lethalis est, quoniam si dysenteria intelligeretur, cum furor non rarò ab atra bile fiat, tantum abesset, vt bonum foret, quin potiùs pessimum, ea igitur sanguinis euacuatio intelligenda erit, quæ vt diximus, per intestina absq. erosione, aut exulceratione fit, hæc furori conuenit, quia ratione transmutationis (à capite .n. ad inferiora transferuntur, humores noxii) est furoris sanatio, vti Galenus in commento asserit, Eamdem igitur ob causam, & melancholiæ proderit euacuatio ista, imò & magis, quoniam in melancholia ex melancholico qui deiicitur, sanguine, non imminet intestinorum abrasionis periculum, quod ex acriori sanguine in furore posse contingere non est preter rationem. Hanc rursus deiectionem in melancholia tutam esse ex eo coniectare licet, quod sanguis per intestina certis periodis nullo corporis incommodo à natura euacuari soleat interdum, vt in iis, qui valentem exercitationem subito, & prorsus dimiserunt, aut artuum aliquem præciderunt teste Galeno 3. de nat. fac. cap. 13.

c.13. Alia tamē ex parte cū in melancholia sanguis feculentus, ac niger abundet, hic desubter excretus nequaquàm bonum, quoniam ex Hippocrate 4. Aph. 21. deiectiones nigrę, qualis est sanguis niger, sponte venientes, siue cum febre, siue sine febre, pessimæ, imo cum melancholici affectu, qui longissimus est, detineantur, ac valde emaciati, sint, iis talis euacuatio proximam mortem minabitur, quibuscumq. n. ex diuturno morbo extenuatis veluti sanguis niger desubter exierit, proximę mortis est signum, ex eodem Hippocrate aph. 23. eiusdem sectionis, Ad Hippocratis authoritates respondetur eas non esse vniuersaliter, & absolute tamquam veras recipiendas, sed cum limitatione, non. n. in omnibus emaciatis proximā minatur mortem nigra deiectio sed in iis. qui ad extremam extenuationem venerint, ita vt eorum natura, quemadmodum Galenus in commento affirmat, adeò imbecillis, sit vt neque concoquere, neque discernere, neque excernere morbificas materias valeat, Melancholici autem non omnes ad extremam deuenerunt emaciationem, neque in omnibus natura adeò imbecillis est, quod non etiam possit quicquid morbificum est, per intestina expellere, antequam ipsa omnino secumbente parui humores qui contineri nequeunt, effundantur; Neque etiam pessimæ semper sunt nigræ deiectiones, cum salutares non rarò reperiantur. & presertim coctionis signis apparentibus, vnde Galenus in commento huiuscemodi deiectiones sequi sæpius ad morbos in vigore consistentes natura superfluitates expurgante scripsit, & in commento aphorismi. 22. eiusdem sectionis hæc habet," Quando igitur post morbi coctionem aliquis humor vitiosus excernitur, tùnc corpus à natura expurgatur, & propter hoc atra bilis, & alius omnis huiuscemodi humor, vbi signa coctionis in morbi processu apparuerint, bonam significat euacuationem. sed ad quid in longius quæstiunculam protrahere, si infra nigra deiecta bonum esse 4. aphorismorum 25. ipsemet enunciauit Hippocrates? & hinc deniq. pateat non de optimo, ac laudabili sanguine, & proinde florido, quæstiunculam intelligendam esse, sed de vitiato sanguine, ille. n. cum integer, sit ruber, et dulcis saporis est, hic autem vbi vel natura, vel morbo vitiatus est, atrior cernitur teste Aristotele lib. 3. de hist. animal. cap. 19. preterea ille cum naturę familiarissimus sit, vacuari non potest, quin simul multum caloris, & spiritus efluat, vnde exoluantur vires.

Cur hæmorroidibus, aut varicibus superuenientibsc ægri à melancholia liberentur? Cap. XXI.

HAec fuit Hippocratis sententia lib. 6. aph. 11. et 21. quare Galenus in commento ab hæmorroidibus melancholiam sanari scribit, non solum ratione euacuationis, sed & ipsa qualitate humoris euacuati, nempè sanguinis crassi, ac me-

melancholico humore pleni, a quo melancholia excitari solet, dùm in cerebro existit, aut dùm in ipsum effumat, addamus & preter hæc reuulsionem, quę maxima fit a capite apertis hæmorroidibus, aut varicibus superuenientibus, hæc .n. ambo materiam auocant, & abducūt à partibus principibus ad ignobiles, quę sanè omnia experientia ipsa confirmat, vti videre est apud Galenum lib. de atra bile cap. 4. vbi de iis qui varices patiantur loquens, ait periculum in his esse, ne si affectas resecueris venas, melancholia corripiantur, etenim hoc crebrò fieri visum est non solum in varicibus, sed in hæmorroidibus etiam, quę ab eiusmodi humore melancholico proueniunt, & paulo inferiùs hęc habet " Alios declaraui melancholia correptos ex varicum quoq. sublatione aut hæmorroidis, Si igitur restricta hæmmorrois melancholiam faciat, mirum non erit si aperta eamdem soluat, & summa cū ratione, quia crassus, ac feculentus sanguis, qui in venis, ac toto corpore redundat, aut per hæmorroidas excernitur aut ad varices decūbit, quemadmodū nos docuit Galenus lib. 2. de art. curat. ad Glauc. cap. 19. vnde ob eamdem rationem hæmorroidas aperire ad melancholiam curandam artificiosum, atq. vtile admodum erit, vti suo loco ostendemus, Quod tandem varices melancholiam soluant ex eo argumentari potest (vt rectè excogitauit Hollerius in 6. aph. comm. 21.) quod in melancholia prodest detrahere sanguinem è cruribus, & malleolis imitatione naturæ, constat & exemplo (subdit ille) melancholici illius, qui dùm noctu vagaretur per vias fortè, vulneratus est in crure, & multo effuso sanguine melancholia est liberatus.

An melancholia soluatur hydrope superueniente? Cap. XXII.

IN hac re duas opiniones reperio, Galeni vnam, Auicennę alteram, quarum vtramq. discutiendam esse duxi, Prior Galeni opinio elicitur ex commento ad 5. aphorismum sectionis 7. vbi Hippocrates hæc habet " A furore difficultas intestinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio bonum, Cuius sententiæ rationem reddens Galenus, difficultatem quidem intestinorum vel aquam inter cutem transmutationis ratione esse furoris sanationē dixit, cùm a capite noxii humores transferantur ad inferiora. Auicēnas autem lib. 3. sen 14. tr. 4. c. 4. hæc habet ad litteram " Si alicui accidit hydropisis habenti melancholiam, resoluitur melancholia, propterea quia hydropisis humectat eam, Ceterùm quoad Galenum spectat, quomodò atra bilis in cerebro redundans, ac melancholiam inducens in abdominis cauitatem detrusa hydropem excitet? Sed quod ab omnibus pro certo habetur, & nos veluti fundamentum subiiciamus, nimirùm tam hydropis, quam melancholiæ tres esse species, hæc .n. vel essentialis est, & a materia tantùm in cerebro existēte fit, vel est per consensum a toto corpore, & a materia in toto genere venoso

re venoso redundante pendet, vel deniq. per consensum ab hypocondrijs, & à materia circa eorum aliquod inexistente producitur; Hydrops autem vel Anasarca est, & ab humore pituitoso per carnes dispersos, easq. tumefaciente prodit, vel est Ascites, & à seroso humore in abdominis cauitate contento fit, vel deniq. Tympanitis est, & à flatuosa materia in prædicta abdominis cauitate detenta generatur. Modò vt ad Galenum redeamus, ipse quidem de maniaco delirio cũ Hippocrate loquitur, sed si, & de melancholico idem pronunciari posse aliquis velit, dicendum est de essentiali delirio intellexisse Galenum cum de materia in capite redundante verba faciat, nec non de Ascite hydrope, cum non ad totum corpus (in Anasarca[.]n. ferè totum corpus intumescit), sed ad inferiora tantùm prædictam materiam transferri velit sed de vera hydropis specie intellexerit, nullo pacto materia in cerebro peccans, inibiq. melancholiam efficiens, poterit ad inferiores partes translata hydropem inducere, tum quià melancholicus humor à pituitoso, atq. seroso aquam inter cutem efficientibus differt, tùm quià non potest in cerebro ea melancholici humoris copia redũdare, qui ad inferiora transmissus abdomen, vel totum corpus in tumorem attollat, quod si de melancholico humore, cui tanquàm crasso plurimum seri natura permiscuit, contingere nequit, eò minus de bilioso humore in capite existente, ac maniam efficiẽte continget, cum illi tamquàm subtili, ac facilè permeanti valdè minus seri permixtum sit; præterea biliosus humor prævalidus frigidum morbum qualis est hydrops, an potiùs calidum inducet? abdomen ac reliquas corporis partes tumefaciet, & augebit, an potiùs exedet, & imminuet? Quod autem ad Auicennam spectat, ipse ab hydrope superueniente non nisi humectando melancholiam resolui pronunciauit, sed & hæc opinio plures patitur difficultates, nàm si de melancholia essentiali sermo fit, hæc neq. ab Ascite, neq. ab Anasarca resolui posse arbitrandum est (tympanitis tanquàm ea quæ à flatuosa materia fit prætermittitur) Non ab Ascite quoniam cum ad hoc vt melancholia morbus resoluatur, melancholia humor in cerebro existens humectari debeat non potest hic humor ab aquosa materia in abdomine contenta humectari cum inter se loco valde distent, & omnis actio fiat per contactum, Nec dicat aliquis hanc fieri posse humectationem mediantibus vaporibus ab aquosa materia in cerebrum elatis, quandoquidem vapores, qui calidi, & sicci sunt, nequaquàm humectant, hoc commõstrat Ascite laborantium sitis, quæ calidam, & siccam agnoscit causã & ab iisdem vaporibus ad os ventriculi delatis assiduò, trahit ortum, Non ab Anasarca resolui potest melancholia, quandoquidem illam producens melancholicus humor vbi diutiùs in cerebro moratur, ipsiq. iàm frigidam & siccam qualitatem impertitus est, non parum

sibi ob prædictam cerebri intemperiem pituitosi humoris associat, nec tamen vnquàm ab eo humectatur ità vt melancholia resoluatur, quare nec à pituitoso humore Anasarcam efficiente humectabitur. Si verò melancholia fit per consensum à toto, neque hæc resolui potest, cum melancholicus sanguis totius venosi generis à neutra hydrope humectari queat, non n. ab Ascite, cum aqua in abdomine contenta totius corporis, uenas non attingat, non etiam ab Anasarca, & primò quià vbi plurimum melancholici sanguinis generatur, ibi minimum pituitosi producitur vt in melancholia à toto, ità vt anasarca superuenire nequeat, cum hæc iecinoris frigiditatem, melancholia verò à toto caliditatem insequatur; secundò esto quod superueniat, nihilominùs melancholicus sanguis non humectabitur, cum à plurimo sero, quod commixtum habet non humectetur. Restaret hypocondriaca melancholia, cuius humor circa hypocondria detentu s à serosa materia in cauitate abdominis contenta posse humectari videtur, cum hypocondria in ea serosa materia innatent, sed neq. hoc rationi consonum est, quandoquidem illa serosa materia etiam si sui natura frigida & humida sit, detenta nihilominùs, atq. conclusa incalescit, acrimoniamque adipiscitur, ità vt adscititiam naturam calidam & siccam acquirat. Verùm n. verò posset aliquis pro Auicenna his obiectionibus respondere, & (retrogrado ordine incedamus) materiam serosam in abdomine conclusam incalescere quidem, aliquamq. acrimoniam acquirere, sed non eam, ex qua calidam, siccamq. naturam adscititiam acquisiuisse possimus asserere, nam illa aquea materia sane putrescit, sed putrida calida & humida quidem dicenda sunt, nequaquàm sicca preterea si illa serosa materia adeò sicca potentia esset, vt quod contangeret, non humectaret, sed siccius redderet, in dissectis hydropicis viscera, quæ in ea innatarunt veluti computrefacta, ac flaccida non apparerent. Sed hæc responsiones quemadmodum meo iudicio reprobandæ non sunt, ità non omnino quadrant, tùm quià aqua in abdomine contenta, etiam si putrida sit vt ex fætore patet, nonnullas obtinet partes, quæ tanquàm salsæ redditæ & acrimoniam, & siccitatem possident, tùm quia in dissectis hydropicis ego semper viscera, lienem præsertim & iecur prædura, ac scyrrhosa adinueni. Quoad melancholiam verò à toto spectat, respondeat Auicennæ asseclà ille, ipsi Anasarcam superuenire posse, nec obstare, quod illa iecinoris caliditatem, hæc verò frigiditatem insequatur, nàm melancholicus sanguis etiam si caliditate hæpatis producatur, frigidus nihilominùs, & siccus est, & adeò vt temporis tractu totum corpus, & hepar ad huiusmodi intemperiem commutet, quo casu plurimum pituitosi sanguinis produci, atq. inde Anasarcam hydropem fieri posse non negandum, nam à frigiditate, & siccitate non melancholicum humorem, sed pituitosum gigni pluries

testatus est Galenus, Hæc responsio verissima est, sed patiens melancholiam, præterquamquod huiusmodi hydrope mediante difficulter à priori morbo euaderet, in proximam mortem incideret, nequ aquã in sanitatem recuperaret; Hippocrates autem, & cum eo Galenus dum dicunt melancholiam ab hydrope solui, intelligunt quoque & hydropem istum faciliè decedere, alioquin hoc non posset appellari bonum vti appellat Hippocrates, imo malum esset appellandum, quare neq. de hydrope, qui hoc pacto producitur intelligendus erit Auicennas; Quod antem à pituita melancholicus sanguis non humectetur, quia à plurimo sero, quod commixtum habet, non humectatur, respondeat iste pro Auicenna non esse parem rationem, nam omne serum sui ipsius humoris qualitates obtinet, & idcirco melancholicum serum cum frigidum. & siccum potentia sit, quomodo humectet? Item & argumento desumpto à pituita melancholico humori commixta in essentiali, melancholia respondeat, pituitam illam non esse in tanta copia, quæ melancholici humoris siccitatem obtundere queat, quod inde cognoscitur, quia in melancholicis illis sicca adhuc cerebri intemperies remanet cum vigiliis, aliisq. symptomatibus siccitatem insequentibus; Ad id tandem, quod de serosa materia hydropis Ascitis dictum fuit & ipse concedat eam non posse totius corporis, neq. cerebri melancholicum sanguinem humectare, cum ipsum in abdominis cauo conclusa non contangat, sed hoc per proprios vapores efficere posse non repugnare dixerit, nec quod ipsi ad os ventriculi supernum delati sitim inducant, indeq. calidi, & sicci sint, eum amoueant, quandoquidem ad cerebrum sui natura frigidius delati accidentalem illam, quam ex putredine, atq. incalescientia serosæ materiæ, caliditatem, leuemq. siccitatem contraxerunt, deponunt, in aquamq. reuersi suæ naturæ proprias frigiditatem, atq. humiditatem retinent, hincq. quod contangunt humectare possunt; Hæc tamen non me ad Auicennæ sententiam amplexandam impellunt, de Anasarca .n. & Ascite, ac illis hydropis speciebus intelligenda sunt, quę hæpate languidior reddito ac labefactato fiunt, nos autem de ea hydropis specie intelligimus, sub qua hæpar nullam, vel paruam recipit noxam, vt mox ostenditur; præterea quomodo Auicennam tueri possumus, si melancholicus humor non siccitate, sed nigredine melancholiam parit? quantumlibet humectes ipsum, nisi nigredinem tollas hic semper melancholiam producet; Rectius meo iudicio sensit Galenus, dum in materiæ transpositionem à capite ad subiectas partes, nimirum ad abdominis cauitatem detrusa producitur, nam vt scribit Hercules Saxonia grauissimus author in suarum Prælect. parte 2. cap. 27. interdum fit hydrops à materia purulenta, interdum à sanguinea, & interdum ex colliquatione humorum in venis existentium subitaneos hydropum status in-

duci docuit Galenus lib. 3. de sympt. caus. cap. 2. ad calcem, Tandem hydropem de quo loquimur fieri à materia melancholica à cerebro ad abdominis cauitatem translata testatur Iacobus Hollerius in commento aphorismi iam cit: cuius hæc propria sunt verba. " Iam per aquam inter cutem verisimile est, quod hoc loco intelligitur non ea quæ fit magno vitio hæpatis, sed à materia illa translata à cerebro ad ventrem, & hæpar, quæ cum robusta sunt eam transmittunt ad spatium interceptum inter peritonæum, & intestina, vbi fit hydrops, non quod ea materia afficiat hæpar, vt volunt nonnulli.

An quemadmodùm mentis alienatio furorem soluit, ità & melancholiam soluere possit?
Cap. XXIII.

A Mentis alienatione, quę vocatur ἔκστασις furorem solui scripsit Hippocrates 7. lib. aph. 5. Galenus verò in commento ait tantùm abesse, vt mentis alienatio sit furoris solutio, quinquispiam potius dicat esse incrementum, at profectò (subdit) si modò re vera Hippocrates continuum, atq. vehementem furorem alienationem mentis nominauit, quendam nouimus à furore mecri, quo prius detinebatur fuisse liberatum, vnde ratiocinando perpendimus ex vehementi motu causarum efficientium furorem solutionem fuisse subsequutam, quemadmodum in morbis acutis vehementissimi casus solent aliquando bonas crises operari, & hinc obiter per continuum furorem à Galeno dictum, non assiduum, sed momentaneum interpretari debemus, ἔκστασις .n. insaniam non diù perseuerantem importat, vnde definiunt eam ὀλιγοχρόνιον μανίαν, & Galenus seù quisquis fuerit author definitionum medicarum, in calce illius libri ait, ecstasim esse insaniam, quæ breui finitur; Galenum sequuti sunt Neoterici Scriptores, hinc Hollerius in commento ad citatum Hippocratis aphorismū dixit, quod hoc loco mentis alienatio, seù ecstasis dicitur mania illa temporaria & maxima, quæ solet moueri in perturbatione critica, quæ vocatur etiā ἐμμανία. Hæc ergo mentis alienatio bona est, quià natura materiam illam maniæ in cerebro contentam vehementiùs commoue vt criticè, vt excernat: & Franciscus Valesius in cōmento ad eundē aphorismū hæc profert, " Mentis alienatio maxima in, cum vehementer mouetur atra bilis, cui motui succedere solet hac, sitt illac euacuatio, non aliter ac alii morbi, cum iudicantur, ingrauescere videntur, deindè soluuntur succedente euacuatione. His ità præhabitis videndum est, an maxima ista mentis alienatione seù summo pro furore superueniente possit melancholia solui, sed antequam hoc aggrediamur, duo essent nobis percurrenda, & primùm, An chro-

sici morbi, & per consequens Melancholia, per crisim quę cum excretione materiæ fit, terminentur à natura; Alterum, An mania mentis alienatione, seu ecstasi superueniente criticè soluatur; de priori inferiùs agetur, Quoad alterum verò spectat, hoc maximè innuere videntur Valesius, ac Hollerius, hic .n. in perturbatione critica, ecstasim fieri scribit, quæ perturbatio critica nihil aliud est, quam expulsio morbificæ materiæ, ille verò tunc mentis alienationem maximã fieri scribit, cũ vehementer mouetur atra bilis, cui motui succedere solet, aut, hac, aut illac euacuatio, quæ certe euacuatio, aut erit per venas narium, aut per hæmorroidas, aut per varices aut per alui fluxum, omnibus .n. hisce modis, & maniam, & melancholiam sanari posse pluries, apud Hippocratem, & Galenum obseruamus; Alia tamen ex parte Galenus in mania, quæ soluatur ecstasi superueniente, nullius ex recensitis euacuationibus meminit, imò dum à se factam obseruationem recenset, ait se perpendisse ex vehementi motu causarum efficientium furorem, solutionem fuisse subsequutam, & solutionem non iudicationem, seu crisim subsequtam esse scribit, quare per insensibilem resolutionem solutam tunc fuisse maniam apertè videmus, apud Galenum .n. tunc soluuntur morbi, vbi insensibiliter euanescunt, tunc vero iudicantur, vbi critica aliqua euacuatio succedit, sed & Hippocrates præter plures euacuationis modos, quibus mania finiri potest, ecstasim recenset, vnde si aliquo euacuationis modo solueretur mania ecstasi superueniente, illum certè non præterisset, sed vtroq. modo rem ipsam contingere posse arbitramur, nihil.n. impedit, quod in excessu furoris crises etiam subsequi possint, imo eo temporis calefactis magis, ac proinde attenuatis humoribus facilius contingere posse existimandum est, sed videamus modo, an melancholia ecstasi superueniente soluatur, & re vera melancholia fit ab humore frigido & sicco, qui suapte natura expultricem facultatem ad sui concitatam, ac vehementem expulsionem irritare non solet, ergo ab eo non producetur illa mentis alienatio summa, quæ melancholiam soluere possit, si tunc summa mentis alienatio, & furor excedēs producitur, vbi atra bilis vehementer agitatur, quemadmodum & Valesius, & Hollerius tradiderunt, prætereà siue incalesceret iste melancholicus humor siue adureretur, ità vt impetuoso, ac turgenti motu exagitaretur, certissimum esset, quod furorem produceret, & proinde sæuiorem morbum, quam esset melancholia, interdum autem foret an naturam ad crisim efficiendam impelleret, nam rationi magis consonum est, vt ii vincantur humores à natura, qui mitiori qualitate sunt præditi, quam qui sæuiori, imo quemadmodum in illis edomandis natura victoriam sępè obtinet, ità ab his, vt plurimum suffocatur; ac succumbit, nec mirum est, nam vt ait Galenus in commento ad 56.

aphoris.

aphoris. sect. 6. ad furoris generationem humor irritans, mordens exigitur, qualis semper est flaua bilis, melancholicus autem humor nō semper, sed cum supra modum exustus, aut putrefactus malignam induerit qualitatem, & idcirco in praxi semper procurant medici, ne melancholia in maniam degeneret; imò hanc degenerationem pertimescentes, ipsi omni conatu, ac generosioribus remediis obuiam eūt. Hinc periculosas esse permutationes in melancholicis ipsis scripsit Altimarus, cum vel conuulsionem, vel cæcitatem, vel furorem significent, vt innuit Hippocrates 6. aph. 56. & ex mente Galeni, tandem constat melancholiam confestim curandam esse, quia cum fiat à melancholico succo, hic si non prius euacuetur, paulo post atra bilis futura est in 6. aph. comm. 53. quare & furorem efficiet, Si igitur à mania solueretur melancholia, certè mania seu magna illa mentis alenatio non prohibenda, sed procuranda foret à Medicis. at cum in melancholia contrarium fieri obseruemus, tantum abest, vt sequius delirium melancholiæ superueniens bonum signum existimandum sit, quin potius malum, ac perniciosum. Alia vero ex parte & melancholiam superueniente furore finiri posse ratione comprobatur; nam si melancholia fiat ab humore frigido ac crasso & ipsi cerebri intemperies frigida coniungatur, proculdubio superueniente mania interdum salus sperari poterit, nam frigidus, ac crassus humor attenuabitur, ac frigida cerebri intemperies emendabitur, præterea si mania ab ingenti mentis alienatione curatur interdum, vt Hippocrates asserit, & Galenus obseruauit, cur non & melancholia curari poterit, cum vterq; sit affinis affectus? Quid ergo tandem in hac re decernendum? Certè naturæ vis qualibet arte potentior est, nec quomodo agat, ab humano ingenio semper inueniri potest, hoc satis sit nobis non ignorare, naturam semper materiebus morbificis expellendis viam inuenire quam sententiam habuisse Hippocratem nobis testatus est Galenus in 7. aph. comm. 54. Quare mirum non est, si nonnulla fiant à natura, quæ ars moliri non potest, & si possit non debeat, ex. gr. qui à conuulsione, aut distentione neruorum tenetur febre superueniente liberatur teste Hippocrate lib. 4. aph. 57. sed medicus in conuulsione etiam si posset excitare febrem, hanc tamen excitare non debeat, non enim ille febrili calori determinatum gradum nequaquàm prætergrediendum possit præscribere, quem tamen natura præscribet; pari ratione natura potest etiam si stimulata à morbifica materia, magnam mentis alienationem inducere mediante concitato humorum motu in cerebro, & eorumdem excalefactione, quam mentis alienationem medicus inducere non potest, & si possit (extant n. plura, quæ insanire ac dementare efficiunt) neutiquam debet, quandoquidem ex ea salutem eliciet natura, medicus autem perniciem, & ægrotantis mortem acce-

accelerabit, & ob id in hisce casibus ab iis medicus cauet, quę interdùm natura prouida non absq. vtilitate molitur. Hoc etiam addendū seu potius repetendum est, nimirum non semper ex maioris mentis alienatione superueniente salutem procedere, sed aliquando, non .n. sēper, vt Galenus inquit in acutis morbis vehementissimi casus bonas crises operantur, sed aliquando; Hinc igitur coniectare possumus melancholicum succum, qui melancholiam producit, & calefieri & agitari posse, & eò vsq. quo maior mentis alienatio proueniat, & cum maiori alienatione solutio, prout quantitas, & qualitas prædicti succi euinci, & edomari poterit à natura, ita vt non vt plurimum, sed vt raro, & non ex se, sed ex accidenti contingere possit in ęgro robustarū virium, quod maxima mentis alienatio, seu subitus, ac ingens furor melancholiam soluat, nimirum quatenus melancholicus humor exustionem adeptus, vel facile à natura consumitur, ac dissipatur, vel eamdem naturam robustam ad sui met omnimodam expulsionē irritat.

Verùm hāc opinionem nobilis ac excellentissimus vir Sebastianus Pissinius validis, iisq. doctissimis rationibus refellit, & primò ἀδύνατον esse videtur (inquit) quod suppono, nā m si ecstasis est intensus furor, non potest melancholię superuenire, nisi prius melancholia in furorē versa sit, quare ecstasis furorem soluęt, non melancholiam, quæ tunc non adest, Respondetur ecstasim eo nomine hucusq. acceptam, quo Galenus & alii supracitati authores intellexerunt, nihil aliud esse nisi furoris excessum, sed eum repentè factum, ac momentaneum, quare non erit necesse vt prius mania, deinde furor iste excedens producatur, nām succus in cerebro melancholiam efficiens, vel paulatim incalescere potest, vt quando diutius detentus, nec ventilatus calida contrahit qualitatem, & efferuescentiam, vel ob alterius humoris admixtionem, nempè bilis, vel præcalidæ serosę materiæ, quarum vtraq. in cerebrum repente irruat, si primo modo certè sensim manifestabitur maniacum delirium, quod procedente tempore, & augescente calore in ingentius excrescet sed si postremo statim ingentius sese prodat; nec dicat aliquis ad extremum perueniri non posse nisi prius per media transitus fiat, ita vt melancholia in excessum furoris commutari non possit, nisi prius in maniam commigret, nam in mutationibus momentaneis hoc tantum ope intellectus, sensu nequaquam assequemur, quapropter medicus, qui est artifex sensatus, re vera fateri possit, non esse ἀδύνατον quod interdū melācholia in excedentem furorem conuerti possit, nullo antea ad sensum apparente mitiori furore, quem maniam appellamus. His ità se habētibus corruit secūda ratio, in qua ita ratiocinabatur vir doctissimus Sit aliquis, qui melancholia laboret; hęc vel medici incuria, vel morbo procedente sponte in maniam terminetur, post hanc superueniat ecstasis, quæ furorem soluat, remanebit ne melancholia? neque

hac

hac ratione (subdit ille) censuerim melancholiam curatum iri, nam per tot affectus male vexatum cerebrum, necessarium est, vt quotidie debilius efficiatur, & excreta calidioris humoris portione frigiditatẽ ac siccitatem in cerebro, aut frigiditatem saltem remanere conueniẽs est, quæ melancholiæ comes esse consueuit. Hic duo animaduertenda veniunt, & primo melancholiam, & maniam ex iis affectionibus esse, quarum morbifica materia vt dicebat Hippocrates in mentem, non in corpus repit ità vt interdum cerebri substantia vel minimum, aut satis parum lædatur, sed animales spiritus sunt ii, qui noxam omnino recipiunt, & proinde mirum non sit, si sæpius hi morbi sint impedimento potius ad benè viuendum, quam ad viuendum, hinc Alexander lib. 2. problemm. 28. hoc problemma exagitauit, " Cur homines melancholici munera quidem naturæ exequi valeant, quippè qui cibos concoquant, atque in sanguinem vertant, animi nullum munus integre exequi queant? sed hoc certè eo magis contingerit, quo momentaneę erunt affectiones, qualis est ecstasis, quod autem cerebrum in hisce affectionibus aliquando non adeo grauiter offendatur, innumeræ melancholicorum historiæ nos certiores faciunt, nam si ille, qui se caput non habere putabat solo pileo plumbeo imposito, & mulier quæ se serpentem in proprio ventre gestare imaginabatur, perspecta vipera, quæ clàm in vase posita fuerat, pristinæ sanitati sũt restituti, hæc sane remediorum genera non cerebri dyscrasias emendãt non illius peruersum temperamentum restituunt, nec tandem eius imbecillitati medentur; Secundò ea verba perpendenda sunt, videlicet, & excreta calidioris humoris portione frigiditatem, ac siccitatem in cerebro, aut frigiditatem saltem remanere conueniens est, quæ melãcholię comes esse consueuit, nam per hanc excretam materiam nos intelligere debemus, aut per euacuationem à natura factam per sensibiles vias, aut per dissipationem, & insensibilem resolutionẽ, si priori modo materiam excerni quis intelligat, nihil obstat, dum natura robusta sit, quin etiam simul crassa materia excernatur, sic pluries insaniæ, & melancholię præsertim, quę penitus ex crasso fæculentoque succo fiunt perfectè sublatæ fuerunt, tùm per morbifici humoris excretionem è naribus, tùm ex hęmorroidalibus venis, si altero verò modo intelligamus, quis neget melancholicum etiam humorem à natura insensibiliter resolui posse, & pręsertim si illum quantitate paucum, & à bile, vel serosa humiditate admixtis attenuatum consideremus? & quod sincerus non sit in repentina ecstasi, rationi valde consentaneum est vti, iam diximus, quod verò paucus esse possit neq. hoc negandum est, si quidem ad excitandam melancholiam morbum sufficit illius nigredo animalibus spiritibus impertita, hinc si prędicti spiritus ad eam caliginem suscipiendam sint dispositi, non est necesse, vt semper ma-

gna copia isti us succi cerebrum scateat, etiam in melancholia essentiali, de hac n. in presentia sermo est, quocirca non ab re superiùs concl. sum fuit, ecstasi superueniente melancholia solui posse pro vt quantitas, & qualitas prędicti succi à natura euinci, & edomari poterit, quoquidem in casu, & quantitate paucus, & qualitate tenuior redditus fuerit; Supposito igitur quod non semper humor melancholiam valeat inducere, non erit necesse vt in ea cerebro contingat, quod aliquando in phrenitide euenit, & quod tertio adducebatur nimirum cerebrum affici instar lunæ, quę ab infectoribus tincturam non amplius eluibilem contrahit, quod ex Galeno in 1. Prorrhet. comm. 1 part. 33. in hæctica phrænitide euenit, . præterea ob diuersum modum quo afficitur cerebrum in melancholia & in prænitide, nequit subsistere allata consequentia, omnes n. sciunt, & fatentur phrænitidem esse cum inflammatione cerebri, ac membranarum eius, & esse morbum in aucta magnitudine, ita vt non solum substantiam cerebri irriget, morbificus humor, sed internas eiusdem particulas subeat, in ipsisque figatur, quod in mel ancholia nullo modo fit, imò vt diximus non raro melancholiam efficiens humor cerebri substantiæ nullam, aut saltem paruam noxam affert. Sed prosequitur vir doctissimus ità ratiocinari. Si ecstasis superueniat melancholia incipiente, rationi consonum est, vt solui possit melancholia. at raro dabitur melancholiam à principio in furorem commutari, atque inde in ecstasim. sed sępissime, aut quod magis arbitror semper, quando in furorem vertitur, iam contraxit habitum. hęc opinio meo iudicio non raro fit fallax, nam cum certum sit melancholiæ eos esse subiectos, qui hirsuti, macri, & præcalidiori sunt temperatura, quid obstat, quin in his pr æter fæculentum, ac melancholicum succum non generetur quoque biliosi humores qui non secus ac ille in cerebrum ad suscipiendum aptum redditum rapiantur? hinc sępiùs, hosce affectus commixtos videas, præterea ex Galeno constat in 6. aph. comm. 53. melancholiam confestim curandam esse, quia cum fiat, à melancholico succo, hic si non priùs euacuetur, paulo post atra bilis futura est, & ab hac tum furor, tum ecstasis excitari potest, sed si paulo post, non ergo semper progressa melancholia, & habitum iam contracta in furorem & ecstasim commutetur; imo hæc difficilius in furorem vertatur, quam melancholia recens, & ratio est, quia in melancholia iam protracta, & consumata totius corporis temperamentum ad frigidum & siccum vergit, quo stante non facile superexcalefiunt humores, qui furorem inferat, hinc Galenus in arte medicinali c. 9. dum corpus calidum, & siccum euadit frigidum, & siccum, melancholiam dominari scripsit; Postremo vir doctissimus nostram quamdam rationem ità redarguit, ab intemperie calida, quæ per furoris excessum in cerebro concitatur si

Ee modo

modo calida sit intemperies, & non potius materia (nos calidam intemperiem cum materia subaudiri volumus, nec negamus huiusmodi intemperiem momentaneam statim euanescere posse dissipata ac esoluta materia, quam etiam intemperiem in fieri non in facto esse appellare possumus) ab ea inquam nullo pacto cerebri intemperies frigida quæ adesse videtur in melancholia corrigi valeat, atq. ad symmetriam reduci, sed inæqualem potius intemperiem gigni, omnesq. cerebri functiones euerti assueuerat; Hic duo supponam, vnum iã sępius decantatum, nimirum non semper in melancholia eam cerebri intemperiem fieri, quæ summa sit, & valdè cerebri substantię officiat, sed nõ rarò paruam esse, & quę nihil vel parum illud offendat, quod vti dictum fuit ex pluribus melancholicorum historiis, commonstrari potest. Alterum est, quod duplex est statuenda frigida intẽperies, altera positiua, altera verò priuatiua, priuatiua est, vbi cerebri innatum calidum sui iacturam patitur, & hęc tùm cum calida, tùm cum frigida positiuis intemperiebus coniungi potest, quandoquidẽ hæc extinguit, illa autem absumit innatum calidum, & hæc est illa, quæ ab intẽperie calida superueniente nequaquàm corrigi potest, imò tunc cerebrum maiores ęrumnas patietur, positiua verò frigida intemperies nisi eò excreuerit, vt priuatiuam etiam introducat, facili negotio, à superueniente siue calida intemperie, siue calida materia auferri potest, atq. corrigi non secus ac frigefactę manus, vel gelidi pedes, si igni admoueantur, calefiunt, & ad symmetriam proprii caloris redeunt; Cæterum vt huius rei veritas adhuc magis indagari possit, & simul tanti viri doctrina magis elucescat, placuit hic adnectere traditam ab eodem Excellentissimo Pissinio interpretationem supracitati aphorismi, ex qua plurimum lucrabor, cum .n. hoc optimum in præsenti opere contineatur, nihil boni in eodem contineri nullus proferre audeat.

Perill. atq. Excellentissimi Domini Sebastiani Pissiny In Aphorismum V. sectionis 7. explicatio.
Cap. XXIIII.

FVrori quē Greci *μανίαν* vocant si *ἔκστασις* superueniat bonũ esse scribit Hippocrates; quippè furorem soluit. Haud me fugit Valesium, Hollesium, Fuchsium, cæterosq. modernos, immò & Philotheum, inter priscos Galenum sequutos pro ecstasi quemdam furoris excessum interpretari, vt exagitatus tandẽ humor, qui maniam excitabat motu quodã veluti critico mox excernatur, atque ita desinat affectio. Hunc porrò furoris excessum, idest *ἐκστατικὴν μανίαν* appellant Aureliani Methodici, vel fortè etiã ipsius Galeni authoritate permoti, qui sub finem libri medicarum

defi-

definitionum breuis temporis insaniam esse illam statuit, sed à Galeni lucubrationibus librum medicarum definitionum quoquot in Galeni doctrina versati sunt penitus seiunxerunt, præterquamquod quę sub illius libri finem de ecstasi conscribuntur, quis adiectitia esse non animaduertit? Osteologia ibi traditur, nec vllus ordo, cuius tamen author, ille quis quis fuerit obseruantissimus existit, vllo modo patitur vt ibidem ἔκστασις, & ἐκλαλεῖς definiatur, Attamen Galenus videtur hærere inscius an Hippocrates ἔκστασιν nominauerit πολλὴν μανίαν καὶ σφοδρὰν idest, crebram, vehementemq. maniam, nec tamen continuam, vt Leonicenus, & Rasarius transtulerunt. Fortè horum virorum authoritate Cęlius Rhodiginus persuasus ἔκστασιν esse scripsit ἐγχρόνιον μανίαν, idest perpetem insaniam, non ὀλιγοχρόνιον, idest momentaneam. Iam cũ Galenus hęc subiungat, (si re vera Hippocrates per ecstasim intelligi voluit crebram, vehementemq. maniam) profecto nobis ansam porrigere videtur, vt ad Hippocratis mentem noua excogitata interpretatione proprius accedamus, neque n. possumus hoc loco doctissimorum virorum, quorum prius mentionem fecimus sententię subscribere, scilicet in perturbatione quam concitari sibi persuaserunt in ecstasi aliquam contingere euacuationem, quin cum sępè sæpiùs maniaci sub lunæ cum sole congressum, vel oppositionem vehemẽtissime in furore agi videantur, nec vlla inde sequatur excretio, vel affectionis solutio, aliter Hippocratis sententiam exponendam esse existimauimus, cum itaq. mania dupliciter terminari possit, & per humoris maniam efficientis, excretionem, & per alterius morbi superuentum. De excretione iam sermonem habuit Hippocrates aphorismo 21. sectionis 6. vbi maniam solui scripsit varicibus, aut hæmorroidibus superuenientibus, quamquam Galenus eo loci per μανίαν nihil aliud intelligere Hippocrates affirmat, quam melancholiam, alibi tamen scripsit omnes homines vti verbo μαίνεσθαι de iis, qui sine febre insaniunt; At in pręsenti aphorismo de solutione maniæ loquitur, quæ fit alterius morbi superuentu. Verùm cum Hippocrates nusquam quod ego sciam ecstasis significationem tradiderit diuinandum nobis erit vt dubio procul in huius aphorismi expositione, & ipse Galenus fecit, quod apertè fatetur, quid sibi voluerit Hippocrates: Hoc autem sibi velle videtur, docere inquam, bonum esse, si humores maniam facientes, à cerebro ad alias partes transferantur, quamuis in aliis partibus morbos excitent, at quoniam per morbos postremò excitatos, non numquam natura affluentes excernit humores, qui priorem morbum efficiebant, atq. hæc in primis optabilior est morbi solutio, si superuenientem morbum fieri necesse sit, idcirco traditur, qui morbi maniam soluant, primo loco dysenterię meminit; Deinceps eius expulsionis mentionem fecit per quam à cerebro in partem longè dissitam, nec tamen extra corpus detruduntur humores, hydrope scilicet superueniente; Reliquum igitur erat, vt tertia

quædam expulsionis species adderetur, per quam licet nec extra corpus, nec longè à parte affecta peccans humor expellitur, in proximas tamen deriuatur, atq. hac ratione cerebro laboranti auxiliatur. De hac postrema furoris solutione loquutum esse Hippocratem in hoc aphorismo censemus, ac nihil aliud significare voluisse per ecstasim superuenientem, nisi materiam efficientem maniã, idest cerebri substãtiam occupantem in proximas cauitates effundi, vnde commutato morbo furor soluatur, ità vt existimandùm sit Hippocratem per ecstasim morbum aliquem vicinarum cerebri partium intelligere per quẽ soluatur mania. Siue autem morbum, siue aliquod accidens præter naturam dixero parum refert, nàm neq. Hippocrates, cuius dictionẽ interpretamur, de hac re valdè sollicitus fuit. In hanc ire sententiam ferè coactus sũ ob varias ecstasis significationes, quas apud Aristotelem inuenio, quę præter illam cuius Galenus meminit, adeò Hippocratis menti videntur accomodari, vt his potiùs sit quiescendum. Aristoteles itaq. 30. problemmatum sectione ἔκστασιν aliquando fieri scribit à bile super excalefacta, vt quis optimo iure tùnc nihil aliud intelligere debeat, nisi furorem, vel furoris excessum. Est tamen aliquando ἔκστασις apud eundem quaudam mentis alienationem significet, per quam tamen haud ità animi functiones vitientur, vt in furoris excessu, sed potius excellentiori, quodam modo perficiantur quomodo ipse Aristoteles eodẽ loco ostendit Maraci Syracusani Poetæ exemplo, qui præstantior erat ὅτ' ἐκσταίη, idest quando alienaretur Sed & quãdam mentis alienationem, licet non exactam cum taciturnitate fieri subiungit, eosq. qui ita afficiuntur ἐκστατικοὺς appellat, quam quidem affectionem ex perfrigerata bile oriri probabile maximè est, ab ea inquam quæ prius superexcalefacta maniam gignebat, ac furoris excessum. Pręter has ecstasis significationes morbum pueorum, quem epilepsiam esse certum est, τῆς ἐκστάσεως appellatione cõprehendi voluit, siue quod consueuerant antiquiores hunc morbum ecstasim appellare, siuè quoniam in epilepsia, non secus ac in ecstasi quędã mentis alienatio fieri videretur. His addere, placet quę apud Scaligerum exercitatione 312. aduersus Cardanum alias, legisse memini, Stupor inquit si validius in cumbat, ac diuturnius insideat Ecstasis dicitur, à Græcis, à nostratibus excessus, est autem priuatio officiorum animę sentientis, mouentis, & intelligentis. Ex his ecstasis significationibus duæ desumi possunt quę in rem præsentem maximè facere videntur; Altera est mentis illa imperfecta emotio, quę cum taciturnitate fit, & quæ si validior sit ad Scaligeri stuporem reducẽda esse videtur, quę etiam quodammodo vt mihi videtur ζωφα quędam ἔκπληξις vocari posset, quanquam non extrinsecus aduenie ns, vt quã propriè ἔκπληξιν nominant. Hic vero stupor cum dupliciter, fieri possit, & ratione frigiditatis, quippè tunc in proximas cerebro partes humor excernitur, vbi concoctus, ac domitus fuerit, quo quidem tempore

pore furori gignendo non est amplius idoneus, sed frigidiorem aliquẽ morbum procreare tantùm potest, & ratione compressionis, quippè idem humor neruorum exortus solo pondere comprimendo stuporem intensum gignere valet, vtraq. ratione si hæc furore idest mania percitis eueniant, furor solui videtur. Altera ecstasis significatio est, vt per illam comitialis morbus intelligatur, atq. hoc in primis Hippocraticæ doctrinæ consentaneum est, si quidem Hippocrates 6. de morb. vulg. sub finem docuit facillimè ex melancholia (quę adeò maniæ affinis est, vt nihil aliud esse videatur, Aretæo teste, quàm manię principium) morbum comitialem fieri, & ex morbo comitiali melancholiam. Nàm si in cerebri corpus infirmitas vergit, morbus comitialis hominem corripit, si in mentem melancholicus efficitur. Aut potius dicendum est etiam Scaligeri ecstasim esse morbi comitialis speciem, si quidem cum duæ sint eius species, altera quę diuerso raptu, vt Celii Aureliani verbis vtar, corpus afficit, altera, quæ somno similis altissimo videtur, nihil obstat quin omnibus animę functionibus penè abolitis, talis quędam in cerebro exorta sit affectio. Hæc habui, quæ pro huius difficillimi aphorismi explanatione in medium afferrem, quæ tamen doctissimorum, inter quos te iamdudum esse noui, iudicio decernẽda relinquo.

Nonnulla circa superiorem explicationem doctissimi Pissinij ab authore habita. Cap. XXV.

On possum non admirari, vt semper soleo, Vir Excellentissime præclaram, summamq. tui doctrinam dùm propriam sententiam, pluribus iisque firmis rationibus, elegantissimoque dicendi genere describis, nihilominùs cũ vnicuiq. liberum sit speculari, & ex speculatione elicitos conceptus exprimere, & ego crassa quidem minerua, sed quàm breuissimè quicquid de proposito aphorismo senserim subnectam, numquam contradicendi, sed semper veritatis indagandæ cupidus. Profectò per hanc vocem ἔκστασιν plura intelligi apud varios authores apertissimum est, pręterea & Hippocratem in hoc aphorismo de maniæ solutione (vt optimè adnotasti) per alterius morbi superuentum agere non dubitarẽ si quidem dysenteria, & hydrope superuenientibus maniæ bonum esse tradidit, quemadmodum, & eidem manię ecstasi superueniente bonum esse tradidit, sed quid re vera per ecstasim intelligat Hippocrates, hoc erit in quo forte a tua sententia discrepabo. Verum antequã ad illius vocis interpretationem iterum accedam (namq. superius me cum Galeno sentire iam declaraui) vnum tanquam ratum supponã nimirum, Hippocrate pluribus in locis anteà patefecisse frequentiores solutionis modos, per quos desipientię, insanię maniæ, nec non & melancholiæ finiuntur, dummodo hos morbos per hæmorroidas, per varices, per sanguinis profusiones è naribus finiri asseruit, quemadmodùm

dùm re vera frequentiùs terminari apud medicinę scriptores quilibet adinueniat; Contrarium modo in hoc aphorismo agit Hippocrates, si quidem non rariores dicam, sed rarissimos tradit modos, per quos prædicti affectus, seù potius mania finiatur, quis.n.nostri hác terminari vidit dysenteria vel hidrope superuenientibus? imò quis hoc apud authores visum, aut obseruatum fuisse à Medicis perlegit? Ego nequaquam hucusq. & quod de his dictum est, idem de ecstasi dictum volo; hoc facto fundamento facillima patet responsio ad argumentū, quod affers de maniacis, qui sub lunę cum sole congressum, vel oppositionē vehementissimè in furorem aguntur, nec tamen à morbo liberi euadūt Amplius non mihi necessariò ponenda videtur conclusio, quamuis artificiosissima, et tanto ingenio digna, quam deducis iis verbis, " Reliquum igitur erat, vt tertia quędam expulsionis species adderetur &c. nam si materia ista posset absumi absq. eo, quod ad vicinas partes detruderetur, quidnam inde inconueniens? à bile, nec non ab eiusdem ichoribus cerebrum occupantibus maniam excitari posse, nullus inficias ibit, imò & ab his, vel quantitate paucis eamdem fieri posse non negabit, cum maximæ actiuitatis sint, modo quid obstat, quod tenues ichores, & quantitate pauci, dùm magis agitantur, magisq. incalescūt, in vapores dissolui possint, atq. ità morbum, quem nuper ex maiori concepto incendio augebant tandem in flatus, seù vapores faciles dissipatu conuersi finirent? Tandem ex variis ecstasis significationibus duas desumis, quæ in rem præsentem maximè facere tibi videntur; Altera est illa mentis imperfecta emotio, quæ cum taciturnitate fit, & quę si validior sit ad Scaligeri stuporem reducēdam esse censes &c. Altera est, vt per illam Epilepsia, seù morbus comitialis intelligatur, quod in primis Hippocraticę doctrinę consentaneum esse monstrare intendis. Cæterum quoad hanc extremam ecstasis significationem attinet, eam nullo pacto rei, de qua agitur, accommodari posse existimo, quandoquidem inextricabiles difficultates inde exoriri video, & primò, quia vt iam tactum fuit necesse, est vt seruetur illa Hippocratis conditio, nempè quod bonum sit, modo si manię superueniret comitialis morbus esset ne bonum? nequaquam certè, sed exitiale, ac perniciosum valdè, Hinc Hippocrates in Epidemiis dum dixit ex melancholia comitialem fieri, numquam addidit bonum esse, nec dicat aliquis, ergo neq. bonum sit dysenteriam, & hydropem maniæ superuenire, quoniā Hippocrati dysenteria quę maniæ superuenit, non est, quæ à bile flaua vel atra intestinorum tunicas exulcerante fit, cum hæc valdè lethalis sit, & periculo plena, item nec verus hydrops est, cum in hoc hæpatis perfrigeratio, ac læsio magna reperiatur, nec facilis curatu sit, longissimus morbus, atq. vt plurimum quoq. lethalis, vnde eos affectus quasdam potius hydropis, ac dysenterię nothas species esse apud Galenum, et alios doctissimos commentatores adinuenias; & hinc omnes vnanimi consensu asserunt, & dysenteriam, & hydropem, quos morbos

morbos maniæ superuenire dixit Hippocrates, citò resolui, ac salubrē corporis statum breui succedere, quare bonum dixit Hippocrates, sed si maniæ, aut melancholię, quæ, vt plurimum, in consistenti fiunt, ętate, succederet comitialis morbus, hic ne breui finiretur ? Hippocrates lib. 5. aph. 7. sic scribit" Quibuscumq. morbi comitiales ante pubertatem fiunt, mutationem habent ; Quibuscumq. verò vigintiquinque annos natis fiunt, commoriuntur." Tandem ex Hippocrate & Galeno etiam in 1. Prorrhet. comm. 2. part. 19. hæc habentur " Si in febre aphonię, quæ conuulsiuo modo fiunt, desinant in eam, quæ cum silentio fit ecstasim, perniciosum." Ex quibus verbis rationabiliter inferri potest, quod Hippocrates per ecstasim numquam comitialem morbum intellexerit, siquidem cùm hic totius corporis conuulsiuos motus adiūctos habeat, videretur nugari Hippocrates, & dicere, quod conuulsiui motus in conuulsiuos motus transmutarentur, ac desinerent. Tandem cum ab Hippocrate comitialem morbum variis nominibus insigniri videamus, numquam tamen ipsum nomine ecstasis ab eo appellatum fuisse adinuenias, sed & idem de Galeno imò & de omnibus aliis medicinæ scriptoribus affirmare est. Nec quisquam consingat sibi Aristotelem sub ecstasis appellatione comprehendisse morbū puerorum, namq. ad initium problemmatis primi sect. 30. per ecstasim seù mentis motionem puerorum, non comitialem morbum, quo superiori linea Herculem laborasse annuit (vnde sacrum & herculeum ab Hercule eundem morbum prisci nominarunt) sed insaniam, seù furorem potius, vel alium morbum intelligit, nam dùm vult ostendere homines in aliqua re excellentiores, natura melancholicos extitisse, & inter hos alios ità melancholicos extitisse. quod etiam melancholicis morbis infestarentur, subnectit varios melancholicos morbos quibus infestari solebant, quos inter comitialem morbum, mentis alienationē puerorum, & vlcerum eruptionem recenset. Modò si per mentis alienationem morbum puerorum, seù comitialem intelligeremus, sequeretur quod Aristoteles iterum poneret, quod iam posuerat, & idem frustra repeteret, cum tamen ipse tres diuersos morbos, etiam si ab vno melancholico humore contractos proponat, quemadmodum vnicuiq. legenti euidentius patebit. Quoad alteram verò ecstasis interpretationem spectat ad eam scilicet mentis alienationem, quę cum taciturnitate fit, hanc & si quæ alia existimo esse, in quam mania possit desinere, quod facilè ac certius ex rei natura coniectare possumus; nam cum statutum sit, maniam à flaua vel atra bile superexcalefactis oriri hi humores si quantitate mòdici sint, possunt dùm aduruntur, maiori ex parte consumari ac resolui, & eorum quod parum remanet, velutì, in cineres conuerti, qui cineres euanescente calore perfrigerantur, & ex his perfrigeratis, atq. adhuc cerebrum occupantibus facilè procreatur affectio ista, quam mentis alienationem cum taciturnitate appellamus. Hanc autem manię superuenire bonum erit, quandoquidē

pauci

pauci cineres, qui supersint huius affectionis causæ, breui à natura edomari, ac dissipari possunt; Si vero hi cineres insensibiliter à natura non expurgentur, sed ad vicinas partes expellantur, eum affectum producere poterunt, quem catalepsim, seu catochum appellant, qui simillimus, & affinis prædictæ mentis alienationi extat, & ad quem potius Scaligeri stuporem reducere debeamus, quàm ad comitialem morbum, Cum Scaliger ipse in enarrata stuporis descriptione immediatè hæc verba subiungat, " Immoti manent, ac potius rigent; transfixi non sentiunt, & paucis interpositis addit, oculis apertis manent, quæ propria catochi sunt Si catochus maniæ superueniat, cum breui finiatur, bonum forsan esse dicere possumus, neque .n. ipse, vt comitialis morbus circuitus habet, & vt ab initio diximus, inter eos affectus reponitur, qui rarissimè contingunt. Sed in horum confirmationem præterire nolo, quæ scribit Ludouicus Mercatus tomo 1. lib 3. quest. 180. vbi de ecstasi loquens hæc habet, " Ecstasis ergo propria significatio nulla alia, est quam alienatio imaginationis ab omnibus rebus cum detentione in alicuius rei consideratione. Quod profectò accidere sanis hominibus non raro conspicimus, à quibus sane trasfertur ad significandam similem dispositionem, quę in morbis accidit pręter voluntatis imperium, nimirum cum cerebrum ratione alicuius morbi in animam vergentis eo deueniat, quod veluti in ecstasi maneat homo detenta, & fixa imaginatione in vnius tantum rei, aut forsam in nullius consideratione (quod magis arridet) quare cum vi causæ præter naturam non possit aliud facere, redditur veluti amens, ac si prorsus esset ratione orbatus. & similis ei affectioni, quam catalepsim, aut cõgelationem vocant, & paulo inferius inquit" Distinguens à catalepsi quod sensim, & paulatim fiat, & soluatur, catalepsis vero subito, & affatim. Hactenus Mercatus, Quibus addere possumus & catalepsim ecstasis quoque nomine appellari quemadmodum testatur Hieronimus Mercurialis in suis prælect. cap. proprio, Quamobrem si per ecstasim, quam mania commigrat, aliud intelligendum foret ab excessu furoris secundum Hippocratis mentem, ego à proximè dictis affectionibus non recederem. Verùm & ab his recedere cogor cum videam Galenum allata ab eo ecstasis explicatione constantissimum esse, nec .n. ipse (vt arbitraris vir doctissimè) hærere videtur, nec ansam porrigit nobis nouam excogitandi interpretationem, dùm ait " Si re vera Hippocrates per ecstasim intelligi voluit crebram, vehementéq; maniam, sic.n loquitur non quia hereat, quid per ecstasim intelligere velit Hippocrates, cum totiès alibi ex illius mente excedentem insaniam explicauerit, sed quia mirum sibi videtur, quod ex incremento morbi morbus solui debeat, hoc certè raro euenit, contrarium verò sæpius, nimirum hoc pacto morbi solutio raro, mors sæpe succedet; hinc dicebat ipse tantum abesse, vt ecstasis sit furoris solutio, quin potius quispiam dicat esse incrementum, Quod autem Galenus nõ hoc

loci

loci tantū, sed pluribus in aliis per ecstasim, vel ad Hippocratis mentē excedentem insaniam intelligat, audiamus ipsum in. 1. Prorrhet. sup racit. ità loquentem, " Quod idem motus ostendant à ratione alienos exilientes, vel inordinaté conuulsi, hæc desipientiam ipsorum indicant, & si valenter horum affectio excedat, iam non desipientiam simpliciter, sed ecstasim, id est insaniam iure appellamus, & in 1. Prorrhet. comm. 3. part. 6. hęc habet, " ἐξίστασθαι autem, quod est σφοδρῶς παραφρονεῖν, id est valde desipere eos ait, & si nullum fortis desipientiæ, quam ecstasim vocant, signum effectum fuerit; & tandem in 1. Prorrehet. comm. 1. part. 14. ait, " Melancholicam ecstasim, id est mentis motionem, aberrationemque intelligere oportet, vehementem, & ferinam, quæ irrigante cerebrum assata flaua bile oritur, & quæ sequuntur Hęc breuiter dixisse volui, quæ à te oculatius, & intimius perspecta resecentur, vbi superfluunt, augeantur, vbi deficiunt, corrigantur, vbi delinquunt, nihil.n. mihi certius est, quam hæc omnia crimina in his reperiri, & si quid forte non damnandum inest, id à tuo ipulsu, seu potius ab amico influxu promanasse agnosco.

An Chronici morbi & per consequens melancholia, per crisim, quæ cum excretione materiæ fit terminentur à natura? Cap. XXVI.

SOli morbi acuti sunt ii, qui per crisim, quæ cum materiæ excretione fit, terminantur, non ergo chronici morbi, vnde Galenus in 4. aph. comm. 36. hæc habet, " Morbi .n. istis diuturniores (scilicet illis, qui intra quadragesimum diem finiuntur) non admodùm solent per sudores iudicari sicuti neq. omnino per excretiones, sed vel per concoctionem, vel per abscessus; & in 1. Progn. com. 2. part. 65. Acutos morbos per excretionem potiùs iudicari, diutinos per abscessum scribit idem Galenus, & hic (quamuis obiter) non inepte nos qui de melancholia agimus consequentiā deducere possumus, ergo melancholia, quæ est chronicus morbus, vt plurimùm per abscessum terminari deberet, sed cur hoc apud Hippocratem, & Galenum reperire non facile fit, & raró, aut potiùs nūquàm obseruetur in praxi, minime prætereundum est, quare ipsi futuram quæstiunculam dicabimus; sed ad rem. Alter extat Galeni locus, qui apertiùs hanc rem decernere, nec ad vtramq. partem (vt potiùs adducti) deflecti posse videtur, talis est 2. de Cris. c. xi. vbi sic „ Crises febrium earum, quæ ex calidis humoribus accenduntur proprias esse existimandum est, post has earum, quæcumq membrorum sunt principatum habentium facilè mobiles, & calidę dispositiones. non ergò chronici morbi (subdat aliquis, per crisim soluantur, & inter hos præsertim, qui sine febre sunt, vnde & eò minus melancholia, quæ & sine febre, est, & frigida passio extat; Ratio Tandem quoque addenda est, quoniam si natura debet

excernere materiam morbificam, necesse, est, vt ex parte ipsius aptitudo ad excretionem adsit, hæc verò adest, vbi materia tenuis, & fluxibilis sit, talis verò non est, quę crassa est, à qua chronici morbi dependent; Hæc tamen omnia quemadmodum vt plurimùm conuincūt, & frequenter eueniunt, non tamen semper veritatem habent, quod clare ex Galeni authoritate adducta in aph. & in Prong. patet, hic.n. dū scribit,, Acutos morbos potiùs per excretionem, illic verò,, chronicos non admodùm per sudores iudicari, neq. omninò per excretiones, satis declarat etiam chronicos, quamuis rarò per crisim terminari; Ad authoritatem verò ex 2. de Cris. desumptam, nobis respondendū erit Galenum imitantibus, qui cum dicat,, Crises proprias esse febrium ex calidis humoribus accensarum, post has calidarum dispositionum principum partium, & nos illius vestigia insequentes addere possumus, & post has interdùm diuturnarum passionū, quod Galeno quàm maximè consensit,, dùm de diebus decret. lib. 2. cap. 5. hæc habet," Inuenias autem alios quoq. ægros hoc sermone iàm mihi citatos, item quos nequaquàm apposui, iudicatos euidenter die vno per excretionem in procedente, diuturnoq. morbo; vel tandèm dicas prędictarum febriū, & calidarum dispositionum proprias dici crises, quia in ipsi frequenter eueniant, in diuturnis vero affectionibus, quia rarò fiant earum non adeo proprias dici, Tandem ad rationem respondetur duplicis generis esse chronicorum morborum materiam, alteram pituitosam, viscidiam, alteram verò melancholicam, ac crassam, sed minime viscidam, illa nequaquàm ad crisim aptitudinem habet, cū ipsi & crassities, & visciditas impedimēto sint ad facilem excretionē hæc etiam si sit crassa, cū tamē visciditate careat, non omninò expulsioni inepta est, imò hęc promptè, ac facilè commoueri solet, ità vt si à natura regatur non difficili negotio crisibus accommodari possit; Non ne dixit Hippocrates 7. aph. 40. si lingua repentè incontinens fiat, aut aliqua pars corporis stupore elangueat, tale melancholicum est? melancholicum dixit, & non pituitosum, quia cum pituitoso humori multa, melancholico autem nulla visciditas extet, hic est aptus repentè moueri, & subitaneos decubitus efficere, qua ratione & ad crises etiam aptitudinem habet; sed quid plura? non ne in melancholia, & mania etiam diuturnis affectibus (& hæc .n. ab atra bile pendere potest) quibus nulla febris est adnexa crises succedere ex Hippocrate & Galeno pluribus in locis tùm per sanguinis effluxum è naribus, tùm ab hæmmorroidalibus venis comperimus? quæ sanè crises perfectæ sunt, quia morbum omninò tollunt, Sed non defuerunt studiosi viri, qui excogitauerint in mania, & melancholia sanguinis profusiones ex naribus aut ex hemorroidibus non esse appellandas crises, sed spontaneas euacuationes, & ob id ipsas Galenus, & Hippocrates crises haud nominauerit, oh mirum dictu, non ne omnis perfecta crisi

ficum materię excretione, quæ morbum soluat, est spontanea euacuatio? itá, sed non omnis (ipsi subdant) spontanea euacuatio est crisis, quod & nos liberè concedimus, sed si ista spontanea euacuatio, quæ à natura rectè operante fit in morbis contingat, cum morbum imminuat, aut omninò tollat, certè critica appellanda erit, ego eas spõtaneas euacuationes non criticas dicerem, quæ non in ægrotantibus, sed in sanis hominibus contingunt, cum in his nullus iudicandus sit morbus & critica euacuatio iudicium sit pugnæ inter naturam & morbum, sed hæc saniori iudicio subiecta volo, Amplius isti propriam opinionem hac ratione confirmant, quià non competant ipsis nonnullæ, prężuiæ conditiones, quas recensuit Galenus in libris de Crif. nimirum coctiones humorum, seù potius signa coctionis humorum in vrinis, dies critici, noxq. molesta crisim præcedens, Quoad primùm respondetur non esse necesse vt semper coctionis signa pateant ex vrinis, & præsertim si morbificus humor in aliqua sola parte resideat, vt exempli gratia in cerebro, quemadmodum in melancholia per essentiam contingit, si verò in vniuerso corpore abundet, tunc nos posse coctionis indicia ex vrinis desumere, sed quæ signa coctionis aderunt, dixerint ipsi? aderit ne sedimentum album, leue, & ęquale? Certè decipiuntur isti dùm putant eos tantùm humores concoqui à natura, qui putrescunt, vt in febribus, nàm, & qui non putrescunt, rectè concoquũtur à natura, dum aut attenuantur si crassi sint, aut calefiunt, si frigidi, & in summa dùm præparantur, disponuntur, itá vt facilè possint à natura per loca conferentia expelli, quare non erit necesse, vt in vrinis melancholia detentorum obseruemus sedimentum prædictum, sed satis euidentia humorum coctionis signa ex eis sumemus, si ipse vrinis sanorum similes sint, Quo ad dies verò criticos spectat, certè hi non attenduntur, in morbis longis, in quibus decretoriorum dierum vis periit, sed horum vice menses, & anni attẽdi possunt, nàm longi morbi mensibus, & annis iudicantur ex Galeno 3. aph. comm. 28. Certè non possumus (fetor) itá exactè crisim præsagire, vt in acutis morbis, quandoquidem hęc in ipsis frequenter cõtingit, in longis verò morbis rarò, & scientia facilius habetur de iis, quæ frequenter, quàm de iis, quæ rarò eueniunt, preterea fieri non potest, vt in longum tempus iudicatio differatur in morbis acutis, quemadmodum scripsit Galenus 2. aph. comm. 23. & quæ cito fiunt facilius etiam prænosci possunt; Attamen hæc non efficiunt, vt longis morbis crises per excretionem denegemus, quas & accuratus medicus suis temporibus præuideat, si sint futuræ nec ne, quandoquidem non solùm ipsas nox molesta, pręcedere potest, sed & grauiora quoq. anteà possunt excitari symptomata, aliaq. inde consurgere, quæ aut sãguinis profusionem ex naribus aut ex hęmorroidibus futuram indicẽt Tandem si non est inconueniens (quod scripsit Excellentissimus vir Iulius Cæsar Claudinus, & felicissimæ recordationis præceptor meus

tractatu de Crif. sect. 3. cap. 2.) in acutis morbis fieri abscessus, qui magis propriæ sunt crises chronicorum morborũ, sic & in chronicis non est inconueniens fieri excretiones, quamuis acutorum morborum magis sint propriæ crises, nam tunc in chronicis quoq; morbis (subdit ipse) fiunt excretiones, quando adest facultatis robur, humoris propensio, & viarum præparatio.

An melancholia per abscessum soluatur? Cap. XXVII.

NOn ab Hippocrate, non à Galeno traditum fuit vnquàm melancholiam per abscessum finiri, imò neque hoc ab aliquo classico medicinę scriptore, quem ego legerim, obseruatũ esse reperias, quod mihi certè admirationem parit, non enim rationes desunt, quæ melancholiam per abscessum finiri posse suadeãt, & primo si chronici morbi plerumque vel per concoctionem, vel per abscessum terminantur, vti Galenus asserit in 6. aph. comm. 36. nec non in 1. Progn. comm. 2. iam in superiori quæstiuncula citatis, & melancholia, quę inter chronicas passiones reponitur, per abscessum terminari deberet interdũ Secundò si cerebrum superuacaneis humoribus obsessum sæpe eos ad vicinas post aures glandes deponit vbi abscessus parotides appellati procreantur, cur non & id in melancholia, & præsertim essentiali efficit, in qua atro veluti inebriatur humore? nàm vt ait Galenus 13. meth. c. 5. superuacanea à valentioribus partibus in imbecilliores propelli proprium est, hincq. fit vt glandulæ facile fluxiones accipiant, eoque facilius cerebrum pars princeps in prædictas glandulas se exonerare solet, cum istæ laxiores sint, vnde etiam vulgò illius emunctoria appellantur, Ampliùs qui abscessui futuro ad articulos subiacent, eos ab imminenti abscessu liberat sanguinis effluxio è naribus Hippocrate, & Galeno testibus, 4. aph 74. sic & melancholiam sanguinis effluxio è naribus sustulit, interdùm iisdem testibus His ita suppositis cum in melancholia sæpè obseruemus nullam fieri sanguinis per nares excretionem, cur non interdum succedat abscessus, quemadmodum succedet in iis, qui articularibus abscessibus, subiacent, hac sanguinis per nares euacuatione non succedente? nàm si melancholici non habeant articulos forte, imbecillos, vt isti, illis non desunt aliæ debiles, & laxiores partes, vt glandulæ, ad quas saltẽ morbificæ materiæ decumbere possent, ac abscessum progignere. Sed variæ, vndique responsiones audiri mihi videntur, & primò Galenum intelligendum esse de chronicis morbis, dum eos per abscessum finiri scribit, qui cum febre sunt, & chronici ex decidentia appellantur; Secundò eos morbos diuturnos per abscessum finiri tantum voluisse Galenũ, qui à pituitosis fiunt humoribus, vel à sanguine pituitoso. Tandem eos morbos per abscessum nequaquã solui posse contendunt, qui ab

ab humore melancholico excitantur, quandoquidem hic in abscessum conuerti non sit aptus. Cæterum hę responsiones fortè diluentur, sed antequam id aggrediamur, necesse prius est quid per abscessum intelligatur, aperire, ne ex vna in alteram incidamus difficultatem. Multipliciter igitur accipi solet hæc vox abscessus, interdum .n. pro effluxione, seu excretione per aliquam partem, & tunc cum crisi, quæ per excretionem fit videtur confundi, interdum pro transitu morbi in aliū morbum; vnde Hippocrates 1. de morb. vulg. part. 21. ait," Quibusdam ex aliis febribus, & morbis abscessus in quartanas fiebant, & Galenus in comm. scribit," Tu verò fac memineris, vt hic vsurpetur rursus hoc nomen ab Hippocrate cum dicat abscessus in quartanas factos esse, videtur non tantum abscessum quosdam per effluxionem appellare, verum etiam cum alius transit morbus in alium; Ampliùs appellatur à Galeno abscessus ac inflammatio, quæ ad pus conuersa est, Tandem verò, ac propriè magis accipitur abscessus pro humoris decubitu faciente tumorem (quo pacto in præsentia à nobis vsurpatur) Hinc Galenus 2. de arte curat. ad Glauc. c, 7. sic fatur, " Transmutantur autem in abscessum inflammationes quædam, atq. ex inflammationibus erysipelatis participantibus, & ex erysipelatibus inflammationis participantibus non pauca; Sine his verò etiam abscessuum dispositio consistit ex multitudine quorumdam humorum, aut spirituum vaporosorum, siue in ipsis patientibus partibus generentur, siue ex aliis confluant, ea ratione, qua fiunt illa quæ apostemata, idest decubitus vocantur; Modò his ità phræhabitis ad allatas responsiones reuertamur, easq. omnes æqua lance libremus, & certè si prima perpendatur, ea manca manifeste videbitur, nàm non soli chronici morbi ex decidentia, & qui cum febre sunt per abscessum finiuntur, sed & alii plures, qui à febre omninò sunt immunes; sic ex Hippocrate lib. 1. prædict. ex sudítate abscessus circa aures fieri docemur & idem 2. lib. agēs de morbo sacro, ait bonos esse abscessus, qui ad infernas partes conuertuntur, Tandem Galenus in 1. Prorrhet. comm. 3. part. 68. interpretans illa Hippocratis verba " Paraplegicis parotides vitiosæ, inquit, " Ego autem non simpliciter dixerim malum signum esse superueniētes paraplegicis parotidas, sed quod iis abscessus morbo minor sit referre fuerit satis, quare ex adductis modò constat etiam alios morbos longos, & à febre immunes superueniente abscessu finiri posse; sed hęc nulli faciamus; addas tamen Hippocratem, atq. Galenum melancholię crises tribuisse, hanc .n. & per sanguinis profusionem è naribus, nec non ob hæmorroidalibus venis iudicari pluries tradiderunt, sed si crises, quæ propriæ sunt acutorum morborum cū febre melancholiæ tribuunt, quæ & sine febre est, & chronicus est morbus, non ne rationi magis consonum erit ipsi tribuere abscessum? si melancholiæ tribuūt illi crisim certè omnis conditio deest, quæ crisi conueniat, nēpè morbi acuties, & ex consequenti breuitas, nec non febris, Si autem nos melancholię abscessum tribuamus, vna tantum conditio deerit, nem-

pè

pè febris etiam si & hac absente abscessum in morbis fieri iam patefecerimus. Ad secundam vero responsionem dicimus nihil obstare, quin & morbi, qui à melancholicis fiunt humoribus per abscessum finiantur & præsertim cum nomine abscessus in præsentia intelligendus veniat tantummodo humoralis tumor, siue hic ad suppurationem deueniat, siuè minimè, quemadmodum iam tactum fuit (& hinc tertia respõsio corruit) Amplius sicuti melancholia non semper fit ab humore melãcholico solo, ac sincero sed multoties sanguini permixto, vt nobis declarant interdum faciei rubor, symptomata cũ risu, & sanguinis excretiones ipsam sanantes, ita & tumores fiunt à melancholicis humoribus non solis, sed sanguini non rarò immixtis, vnde Galenus huiusmodi tumores scyrrhos phlegmonosos appellauit 7. de compos. med. per gen. cap. 1. quos sanè tumores ad suppurationem deuenire posse nemo inficias ibit; Quod tandem Hippocrates, & Galenus cęteros modos, quibus melancholia, & insania finiuntur, tradiderint, de abscessu autem ne verbum quidem fecerint, hoc mirum non est quia res, quæ rarò eueniunt forte obliuioni traduntur, sed non ob id fit, quin hoc contigerit, aut contingere possit; sed neq. hoc ipsos omnidicos conticuisse credendum est, Ego duo apud Hippocratem reperio, vnum ad abscessum, alterum ad melancholiam spectans, de abscessu loquens ipse 2. Epidem. sect. 2. ait optimos esse eos abscessus, qui sunt inferni, & remotissimi à morbo, de melancholia verò loquens, eam hęmorroidibus superuenientibus finiri pluribus in locis testatus est, ergo melancholiam per abscessum, & optimum abscessum finiri voluit Hippocrates; Consequentia facilè probatur, nam si hęmorroides fiunt vel ex Galeno in 3. aph. comm. 30. vbi atra bilis ad venas, quæ in sede sunt, cumulatius decumbit, non semper eandem bilem per eas venas excerni obseruamus, sed interdum etiam in ipsis consistere, easque in tumorem attollere, en igitur abscessus; prætereo quod pluries tumefactæ hęmorroides etiam ad suppurationem deuenerint, quare per hæmorroidas non tantum sanguinis excretionem per hasce venas, sed etiam earum tumorem intelligere poterimus, hinc author definit. medic. dũ hæmorroidas distinguit, ait, alias esse paruas, alias magnas, alias medias, sic iterum nonnullas angusta, quasdam lata esse basi; Verum si hoc quod euidentissimum est alicui non arrideat, pretermittamus hæmorroidas, & ad Hippocratem confugiamus, qui lib. 5. aphoris. 65. hęc habet ad litteram; " Quibus tumores in vlceribus apparent, non valdè conuelluntur, neq. insaniunt, ergo manifestum est ex tumoribus superuenientibus, quos re vera abscessus appellamus, tùm insaniam tùm melancholiam sanari posse; Sed & in horum confirmationem nonnulla addere volo, quę à nobili ac studiosissimo viro Francisco Maria Vruccio accepi, cum ipsi opinionem meam de hac re communicauerim Inquit igitur ille, si per abscessum intelligamus eum, (multipliciter. n. abscessus dicitur) qui fit per materiæ decubitum à loco affecto in alium, vt ad articulos, aut glandulas, & huiusmodi Hippocrates me-

lancholiæ solutionem per abscessum hoc modo sumptum aliquandò vi sus est obseruasse, dū libro de Iudicationibus ità loquitur, " Quicũq. insaniunt sua sponte liberati ex morbis, his insaniam soluit dolor ad pedes progressus, aut ad pectus, aut tussis vehemens oborta, si verò horum nihil fiat, insania soluta oculi priuatio contingit, qua sententia clariorem non puto, atq. ad propositum magis accommodatam inueniri posse, per insaniam vero melancholiam intelligo ex Galeni interpretatione super 21. aphor. sextæ particulę, ità vt oculatissimus senex semper admirandus nihil omiserit. Parotides autem an superuenire possint à melancholia liberantes mihi non dum constat, nisi Galeni faueat authoritas 3. lib. de Cris. cap. 3. vbi inquit; " Parotides lethargos finiunt, ac reliquos omnes capitis affectus; Hactenus vir excellentissimus, qui vlterius perquirens cur numquàm vel rarò admodum huiusmodi abscessus à melancholia liberantes obseruentur, ità ratiocinatur; Si noxius humor melancholiam efficiens à natura excutiendus sit, manifestum est ipsam non alio id peracturam medio, quã expultrice facultate illius partis, in qua humor præter naturam continetur, cuius vt sequatur expulsio (omitto attractionem, quæ dolore, & calore partis recipientis fieri consueuit) duo ex parte facultatis requiruntur, vt scilicet robusta sit, ac vt ad expulsionem irritetur, ex parte verò humoris vt sit vel nimia quantitate grauis, vel parua qualitate molestus, ac præterea vt omninò ad motum ineptus non sit, secus. n. facultati non cederet expellenti; viæ autem, per quas transferendus humor est, satis apertę esse debent, alioquin conatum omnem irritum redderent, Quod verò spectat ad partem recipientem, hæc siuè à natura, siue ab aliqua intemperie præsertim humidiori laxa, & imbecilla esse conuenit, vt tantum sit ad recipiendum idonea, quantum inualida ad propellendum, si hæc omnia simul concurrant, proculdubio quicumq. humorum transfluxus facile sequetur, Quod verò in melancholia id non conspiciatur, partim in facultatem referendum puto, partim in humorem expellendum, in facultatem quoniam illi desit, vel robur, vel stimulus, in humorem quoniam cum sit frigidus, & siccus ea qualitate careat, qua expultricem irritare possit, vt eius crassitiem, & reliqua omittam, quæ ipsum pigrum admodum, atq. inertem ad motum reddũt; [Hucusq. tamen dicta non videntur omnino concludere nam qui naturam sępe melancholici humoris excretionem vel per nares, vel per hęmorroidas in melancholia tentare cognouerit, potius naturæ robur & humoris aptitudinem ad motum arguet quam secus, nàm multò plus roboris naturæ ad excretionem, quam ad abscessum requiritur, sicuti & maior humoris habilitas,] Sed quid dicendum (prosequitur ille) si facultas robusta sit, & à copia humoris melancholici grauata? Rarò admodum id euenire affero, nam statim atque hic morbus detegitur eidem pręsidiis artis occurritur, atque dempta multitudine, sanguinis missione, atq. iteratis purgationibus occasio naturæ præripitur gignẽdi abscessus, non secus ac in iis morbis euenit, in quibus, & propter lon-

gi-

gitudinem, & propter coctionis difficultatem iure abscessus expectatur, à quibus tamen liberat vrina multa, crassa, & alba reddita, vt habemus 4. aph. 74. Neq. ob id damnandus medicamentorum vsus, nā pleriq. & si dum curabantur nihil profecerint, quiete deinde auctis naturæ viribus ad sanitatem perducti sunt, præterquamquod prohibetur tali pacto, ne humor melancholicus in atram bilem vertatur, inquit.n. Galenus in 6. aph. comm. 57. succum melancholicum per verbi abusionem se interdum atram bilem appellare, quandoquidem nisi prius euacuetur, atra sit non multo post euasura, quod si huiusmodi morbus prolongetur, hominibus fere consenescit, ac commoritur, neq..n.inueteratus vllis cedit medicamentis, neq. melancholici humoris expulsioni natura amplius incumbit, vt pote à quo vitæ periculum non impendeat, cerebroq. connaturalis factus sit, licet ab ipso, atq. ab intẽperie frigida & sicca quam fouet, functiones eius principes fere omnes oblædantur, At omnibus naturæ, commissis aggredietur ne humoris expulsionem? fortasse, sed ni fallor, non ita, vt ex ea sequatur abscessus, sed potius varicibus, aut hęmorroidibus superuenientibus fiat insaniæ solutio, vt dicitur 11. & 21. aph, sextę particulæ, at inquies, hoc est, quod in dubium reuocatur, cur scilicet, si natura per hæmorroides hunc humorem expellat, non possit eumdem in aliquam aliam partem ad abscessum deponere, ac demandare, ad hoc responderem, quod quemadmodum natura semper de vita animantis sollicita est, vt asserit Galenus comm, 5. in 6. Epid. ità eandem in humorum expulsione, nisi aliquid impediat, semper quod melius est pro eiusdem salute moliri, ac melius multo esse humores noxios extra corpus ferri, quā in ipso detineri, quod si detineantur, præstare, vt quam longissime à parte affecta & ad id ignobilem amandentur, vt animaduerterit Hippocrates 2. de morb. vulg. nām si exempli gratia sanguis crassus, & melancholicus in toto abundet, atq ad vniuersā cutim expellatur, fiet fortasse elephantiasis, si in parte & ad partemr alteram scyrrhi differentiam procreabit, ac si ob detentionem putredo, aut calor accedant, in cancrum vlceratum, aut non vlceratum pro gradu caloris degenerare poterit, auctoq. feruore etiam in carbunculum, omninoq. illud eueniret, quod scriptum reliquit Hippocrates 1. Epid. 2. orti scilicet in quadam constitutione abscessus vel maiores, euam ferri possent, vel minores quam conferrent, Hęc admodum docte ab ingeniosissimo viro prolata sunt, & quæ omnem ambiguitatem soluant, vt nihil amplius re vera desiderari possit, Tandem vnicum addo, nempe naturam quod melius est intendentem, non per abscessum, sed plerunq. per excretionem melancholias soluere, ad quod non parum facit melancholici humoris propria siccitas, ob quam à visciditate est immunis, qua de causa ad omnem motum se facillimum exhibet, vti in superiori quæstiuncula ex declaratione 40. aph. septimæ sectionis innuimus.

FINIS TERTIAE PARTIS

QVADRIPARTITVM Melancholicum,

GASPARIS MARCVCCII Nobilis Lucensis.

PARS QVARTA.

An in melancholia per essentiam in cerebro sanguis mittendus sit? Cap. I.

SAnguinem in hac melancholia non esse mittendum plura suadent,& primò ipsius melancholici humoris natura frigida,& sicca, nam si sanguinem extrahas calidũ,& humidum, illi medelam aufers. Secundò penuria spirituum, tùm vitalium, tùm animalium, qua melancholici laborant, nàm si sanguinem detrahas, vtrisq. suę generationis materiam detrahis. Tertiò cum materia melancholica excrementitia sit, ideoq. alia à sanguine ad quid mittendus sanguis? Quartò Galenus noster lib. 3. de loc. aff. c. 7. ait, quod vbi solum cerebrum sanguinem melancholicum continet, infirmus sanguinis detractione non indiget, quo ad hanc dispositionem, hoc est essentialem melancholiam attinet, imò paulo infra ad hanc melancholiæ speciem respiciens præcipit, vt si secta vena sanguis ruber appareat, supprimatur, nouit .n. non laborante toto corpore, sed tantum capite, nedum inutilem, sed perniciosam esse sanguinis missionem, vnde inferius etiam frequentibus balneis, victuq. humido boniq. succi, nullo alio adhibito pręsidio se huiusmodi morbũ curasse testatur; Sed quando, nõnulli inquiunt ex alia parte? vbi nondum ob longum temporis tractum nocuus humor multum vacuationi resisteret, cum enim diuturnus iã factus est morbus fortiora (vt Galenus ait) prædictis oportet adhibere remedia, sed quæ nam sunt fortiora, remedia? venæ sectio, ac medicamentum purgans, In essentiali igitur melancholia, quæ iam progressa est, ad sanguinis missionem per sectam venam deuenire non erit inconueniens,& quia melancholicus humor peccans tantummodo in cerebro reperitur, non alia vena secanda erit, quã frontis, & quamuis humor hic excrementitius,& alius à sanguine esse possit, nihilominus sanguini commiscetur, ipsumq. fæculentia sua reddit impurum, ità vt ad eductionẽ sanguinis& ipse euacuetur, addunt prætærea, humor me

lancholicus non ne frigidus & siccus est? dum igitur parum sanguinis iam propter melancholici humoris commixtionem refrigerati ex vena frontis educitur, sursum portio sanguinis laudabilioris calidi,& humidi trahitur, qui frigido, & sicco humori remedium est, Vt hæc controuersia dirimatur, duo sunt animaduertenda,& primo à Galeno dictum esse,quod vbi solum cerebrum sanguinem melancholicum cõtinet infirmus sanguinis detractione non indiget, quamuis (vt ipse addit) ob aliam quampiam causam sanguis mitti possit; Secundò a quanã causa in cerebro producatur melancholicus humor; Quamuis igitur infirmus sanguinis missione non egeat, vbi in solo cerebro sanguis melancholicus peccat, nihilominus ex Galeno ob aliam causam sanguis mitti potest, Hæc autem causa potest esse plenitudo corporis, hæc.n. si in melancholico per essentiam adsit, quamquàm primo,& per se non faciat melancholiam,illam tamen iuuat,& fouet,nam vbi multus est sanguis, multa quoq. est fex, &loca affecta in sanguinis plenitudine promptius replentur, Amplius cum ad edomandum humorem frigidum, & siccum calida præsidia requirantur,vti interdum mithridatum, theriaca, confectio Alkermes, & similia sunt, nisi sanguis euacuetur, iis, vti tutò non possumus, Tandem si melancholicus humor in cerebro redundet, non quia in eo genitus sit, sed quia aliunde in ipsum transmittatur, aut ob eodem attrahatur, tunc secanda vena, quæ parti mandanti proximior existit, Si vero melancholici humoris in solo cerebro peccantis causam perpendamus, hic si in eo generetur, vel à calida, vel à frigida intemperie generabitur, quam vtramq. Galenus tetigit 3. de loc. aff. cit. dum scripsit fieri huiusmodi melancholię speciem affecto prius calidis dispositionibus cerebro, aut æstuatione, aut phlegmonosa passione, aut etiam phrænitide, & ad frigidam respiciens subiunxit interdum fieri à sollicitudine & męstitia cum vigiliis, Si igitur hic humor melancholicus à caliditate genitus melancholiam excitet, tunc si caliditas non deferbuerit ad hanc contemperandam sanguis necessario detrahi, debet, & si in solo cerebro caliditas sit ex vena frontis ipsum detrahere par erit, vel etiam ex venis narium. vel ex venis post aures, hæ .n. omnes eligi possunt, & inuicem substitui; Si vero non solum in cerebro, sed etiam in hepate vel in vniuerso corpore caliditas extet, tunc non solum aliqua ex prędictis, sed etiã cubiti vena prius aperienda erit, & hæc omnia in incipiente potius melancholia, quam in progressa efficienda sunt, in progressa .n. caliditas iam deferbuit, ita vt ratione alicuius exuperantis caloris sanguinem mittere non sit opus, Si deniq. humor melancholiam efficiens à frigiditate productus sit, & in solo cerebro redundet, tunc a sanguinis detractione desistendum est, nisi ipsam ob aliquam ex prenarratis causis amplectamur, neq. in hoc casu secta vena frontis educendus est sanguis, vt laudabilioris sanguinis attractione frigido & sicco humori medeamur, ità.n. maius esset detrimentum ex sanguinis

eductione,

eductione, quam excogitata, ac ingeniosa potius, quam vtilis medela, quæ hoc pacto afferri posset, magis .n. vniuersi cerebri intemperies ad refrigerandum, & siccandum sanguinem, eumq. in melancholicum vertendum valebit, quam valde paucus sanguis propter sectam venã ratione vacui attractus ad predictam intemperiem amouendum. Ceterum ex iis, quæ dicta sunt satis aperta contradictio oritur, nam in incipiente potius melancholia sanguinem mittendum esse præcipimus, cum tamen ad initium huius controuersiæ vel ex Gal. mente in melancholia progressa proposita fuerint fortiora remedia, iter quæ sãguinis missio recensetur. Pro conciliatione huius contradictionis dicimus melancholiam progressam duplici modo posse considerari, vel eò vsque progressam, quod nullus preternaturalis calor in cerebro humores adurente, tenebricososq. reddente reperiatur, sed omnino deferb uerit quam sanè melancholiam tunc diuturnam satis, ac consumatam dicere possumus, vel non eo vsq. progressam, inqua adhuc præcalidæ cerebri dispositiones vigeant, & tunc melãcholia non nimis progressa, nec valdè diurturna extabit, sed media inter incipientem, & consumatam erit, & in hac Galenus ad sanguinẽ missionem confugiebat, nõ in ea, in qua calidę dispositiones tenebricosi humoris causæ deferbuissẽt, vti iam valdè progressa, & consumata, item Galenus in incipiente melancholia essentiali ad generosum sanguinis remedium non accedebat, dum sibi persuadebat paucum reperiri in cerebro melancholicum humorem, qui mitioribus remediis superari posset, qui si paulò copiosior extitisset, & Galenus quoq. in initio morbi sanguinis missionem amplexatus esset, quemadmodum quoque illam amplexabatur, vbi morbus quadantenus progressus mitibus remediis cessurus nõ esset, vel fortè facilioribus prius tentatis non cessisset, vnicę rationi satisfaciendum remanet à spirituum penuria desumptę, cui quoq. facillima responsio est, nam melancholici per essentiam non semper spirituum penuria laborant, nisi iam valdè progresso morbo, quo casu & nos a sanguinis eductione abstinemus reliquis vero temporibus potius spirituum siluestrium, ac tenebricosorum copia vexantur, & tunc sanguinem omnino extrahendum esse censemus.

An in melancholia à toto sanguis parcè vel largè mittendus sit? Cap. II.

CVm in melancholia à toto sanguinem crassum, ac melancholicum in vniuerso corpore abundare manifestum sit, minimè dubitatum fuit à nobis, an sanguinis missio conueniat, quandoquidem Galenus lib. de cur. rat. per sang. miss. cap. 10. vsq. adeo laudat missionẽ sanguinis in melancholicis, vt dixerit etiam, quando ii rectè, valent, conuenire hoc auxilium, quia cum sanguis melancholicus crassus fit, neq. inedia, neq. frictionibus, neque

balneo consumi potest, vnde vel venæ sectione, vel medicamento purganti ipsum euacuare oportet; Cæterum an parce, vel largè sanguis euacuandus sit, controuersum est, nam inter recentiores doctissimus Ludouicus Mercatus sanguinem parce mittendum esse in melancholicis, à toto, tum ob timorem, & mæstitiam, quibus semper necessario afficiuntur, tum ob spirituum vitalium imminutionem scribit in sua praxi cap. de melancholia, imo vbi animi affectiones, vt cura, amor, & similia, vel inedia, & vigilia melancholiam concitant, omninò à sanguinis detractione abstinendum esse censet, & præsertim si diutinę vacuationes, siue sanguinis, siue ventris pręcesserint, aut si tandem comperiatur corpus excarne, hirsutum, aridum, curis contabefactum, & nigri coloris esse, ac deniq. adusti, crassi, frigidi & sicci humoris plurimum abundet, sanguinis vero non item, quorum occasione sanguinis detractionem melancholicis, parum prodesse à veteribus dictum esse existimat, Verum Aretæus antiquissimus author in quocumque corpore, etiam gracili hoc auxilium conuenire ait, & Galenus 3. de loc. aff. c. 7. de melancholia pertractans, ait, quod vbi vniuersum corpus sanguinem melancholicum continet, curationem à venę sectione incipere oportet, neq. eodem loci sibi contradicit, dum in melancholia venam cubiti secandam præcipit, ac si tunc fluens sanguis non videatur melancholicus, statim supprimendum esse, quasi non semper mittendus, sit sanguis in melancholia à toto, quandoquidem ibi Galenus proponit huiusmodi venæ sectionem, non tamquam remedium sed tamquam signum, quo dignoscere queas, an melancholicus sanguis vniuersum corpus, an solum cerebrum occupet, & proinde an melancholia per consensum à toto, an per essentiam in cerebro, sit, si .n. sanguis non egrediatur melancholicus, oportet, iudicare melancholiam non esse per consensum à toto, in hac .n. in venis totius sanguis melancholicus redundat, qua de causa neque etiam valet, quod melancholici corpora habeant cacochyma, (hoc .n. plurium est argumentum, qui in cacochymia purgatione vtendum esse, & à sanguinis detractione cauendum pręcipiunt), quoniam in melancholia à toto, quicquid vitiatum est, in sanguine reperitur, vt ob hoc sanguinis euacuatio maximè vtilis, & necessaria sit, pręterea Galenus è diametro contrarius est Mercato, nam cum in melancholia à toto sanguinis missio conueniat, quia melancholicus humor in vniuerso corpore redundat, in iis præcipuè redundare docet hunc humorem, qui macri, nigri & hirsuti sunt, & maxime quando vigiliis, & sollicitudine, & tenui victu fuerint educati, quare in his ex Galeno non aufugienda, sed maxime amplexanda erit venę sectio. Verũ omnibus æqua lance libratis vtrumq. veritati consentanea protulisse opinor, nam cum in omni sanguinis detractione Medicus sibi perpetuo ob oculos ponat virium robur, & prò vt eas vel robustas, vel imbecillas reperit, ita non solum sanguinis missionem respuat, aut eligat, sed sanguinis etiam mensu-
ram

ram prescribat, proculdubio scientissimus Mercatus de iis melancholicis loquutus est, qui corpus adæò macrum, & excarne, aridum, cutisq. contabefactum habent, quod eorum vires imbecillimę factę nullã sanguinis missionem perferre queant, quemadmodum illorum vires, quas longa inedia, aut fastidiosa vigilia deiecit, & infrinxit, Galenus non item; addas præterea, quę ex Mercato adduximus non in incipiẽti sed in progressa, & valdè progressa melancholia contingere, quo in casu & nos à sanguinis missione abstinendum esse censemus, vti in superiori quæstiuncula monstratum fuit, Mercatus etiam parcam moliatur sãguinis euacuationẽ in melãcholicis à toto propter timorẽ ac męstitiã nec nõ propter vitales, spiritus imminutos, sub his n. vires imbecilles sunt, qua in re nec Galenus etiam aliter sentiret, & presertim cum iubeat Mercatus considerandum esse an iecur propter ipsius calidam & siccam intemperiem huius humoris melancholici plus gignat, aut copioso sanguine generato ipsum exurat, vel propter ipsius calidum intemperamentum, vel totius corporis, an etiam suppressa sit euacuatio aliqua, vt hæmorroidum, mensium, ac alia similis tunc .n. largius mittendus est sanguis, neq. immerito, quandoquidem sæpe ob permissam sanguinis efferuerscentiam nullo sanguine extracto, malũ ex melancholia in maniam migrauit. hinc in lycantropia in qua melancholicus humor aliquam retinet caliditatem, quam rectè græco nomine empireuma appellares, ab Aetio, & ab Arabibus probatur venæ sectio vsq. ad animi defectum, quià maximè in hoc morbo formidetur magna aliqua inflammatio, quare hi erunt melancholici per consensum à toto, in quibus larga sanguinis missio conueniet, in superius vero relatis, aut nulla, aut parca saltem sanguinis euacuatio molienda erit, nec tandem in melancholia à toto venæ sectio omnino excluditur ea ratione, quià cum crassior sit in ipsa melancholicus humor, sanguinis quod crassius est intus adseruetur, subtili, & vtiliori parte euacuata; namque si aliqua obseruentur in praxi, quod etiam crassius est a euacuabitur, & primo fæx sanguinis cuius proprium est semper subsidere, est ita fundenda, vt toti sanguini commisceatur, ad quod nonnulli respicientes, non solum frictionibus, & aqua calida ministros vti pręcipiunt, sed etiam consulunt, vt antequam secetur vena in melancholicis, corpus agitetur, & medicamentis, & syrupis, vt ex agitatione fex sãguinis cũ tenuiori portione misceatur Secũdo iubet vt post sectã venã propter arctã ligaturam qua vtuntur ministri, aliqua ex parte laxetur vinculum, Tertio vt amplius fiat foramen, quibus peractis res ex voto succedet.

An in melancholia hypocondriaca sanguis mittendus sit? Cap. III.

FLatuosa affectio, qualis hypocondriaca est, quę comitem habet cruditatem,& cui adiungitur ventris deiecta facultas,sanguinis missionem renuit. Amplius cum in hypocondriaca appellata melancholia tantum circa mesaraicas venas resideat materia, venæ sectio prætermittenda est, trahit .n. succum melancholicum à partibus determinatis in venas communes, sicq. totum inficit sanguinem, Hinc Rhasius in hypocondriacis venę sectionem prohibet, Contrarium tamen colligi videtur ex Auicenna lib 1 fen 4. doctr. 5. cap. 20. dicente venarum pedis phlebotomiam conferre ægritudinibus melancholiæ, & re vera conuenientissima est venæ sectio in hoc affectu pluribus de causis, etiam si plethoria non adsit, & primò, quia in hypocondriis, aut in mesaraicis venis (quæcunq. fuerit affecta pars)aggeneratur materia cũ sanguine mixta secũdo quia ob materiam obstruentem caliditas intenditur, vnde & in ipsis succe adũtur humores tertio quia nisi sanguis euacuetur,tuto calidis medicamentis vti non possumus ad materiam melancholicam obstruentem superandã quarto quia est affectio veluti inflammatoria,hinc conuenit sanguinis missio,vt ex accidenti refrigeret quinto deniq.quià non rarò ad hypocondria sanguis regurgitare solet abhęmo rroidibus , aut menstruis, quo casu sanguinem mittere necesse est. AdRhasiũ,& ad rationes in contrariũ adductas respondetur,quod&si circa mesaraicas venas resideat materia, non tamen sanguinis missio prohibenda est, quoniam siue melancholia hypocondriaca fiat liene non attrahente succum melancholicum, siue iecore chylum, & sanguinem exurente, necessarium est non modo ad mesaraicas, sed ad communes venas illius portionem distribui, itaq.tunc educitur sanguis non pro euacuãdo succo melancholico iam confluxo,& impacto, sed pro illo, qui in venas totius distribuitur. Tandem cruditates,& ventriculi imminutam coctionem affectus hypocondriaci comites esse verissimum est, neq. ab his sanguinis missio permittitur, sed si cruditates aliquo lenienti pharmaco, vel vomitorio medicamento expurgentur, & detergantur à ventriculo præmissis etiam, si opus fuerit incidentibus, & extergentibus medicamentis, moderata sanguinis euacuatio non inconuenit,et pręsertim cum ab hypocondriis,ac mesaraicis venis sæpè numero calidę euaporationes in ventriculum effument, quæ ipsis coctionem perturbant, et ità crudorum succorum prouentus sunt in causa. Hoc vnum tamen animaduersione dignum est (quod et ab Amato Lusitano obseruatum fuit Cent. 4. curat. 42. (quippe si patientis corpus aridum sit, et debile, vt sanguinis missionem per venę sectionem in cubito ferre non possit illius vice hyrudines ani venis affigen

dę

dæ erunt, per quas ater humor euacuari solet, Postremo hanc quæstiũculam Petri foresti sententia claudere non displicet, qui scholiis obseuationis 18. lib. 10. sic fatur, " In melancholia hypocondriaca à venę sectione abstinemus, nisi hoc fiat præseruationis causa, vel si ex aliquo viscere vt liene, vel iecore, ad ipsum ventriculum, vel venas mesaraicas, et mesenterium sanguis sit deriuatus, tunc reuulsionis gratia seruata rectitudine, item, & prę seruationis vena secanda erit.

An in melancholia superiores, vel inferiores venæ secandæ sint? Cap. IIII.

QVemadmodum ob omni morbo melius est præseruari, quam curari, ita et à melancholia, quare si de præseruatione ab ipsa sit sermo, ex infernis partibus semper mittendus est sãguis, longe .n. ducendus est à cerebro pręseruationis tẽpore, in morborum .n. capitis præseruatione longe semper à cerebro ducendus est sanguis, hinc Galenus lib. de cur. rat. per S. Miss. c. 19. hæc habet, " Comitialibus morbis. vertiginibusq. obnoxios potius ex cruribus euacuato. Si vero de curatione loquamur, vbi melancholia essentialis erit, et opus sit sanguinem mittere, potest venę communis sectio interdum pręmitti, et pretermitti, non tamen determinatę sectio prętermittenda, quę est vena frontis, vel narium, Si vero melancholia sit per consensum à toto secatur vena communis, aut vnius tantum, aut vtriusq. brachii, potestetiam in magna plenitudine secari, et superior, et inferior, sed quando vtrumq pręstare liceat, vt prius inferiores, quam superiores secentur venę magis probatur contra quam senserit Mesues cap. de melancholię curat., Nam si secentur primo infernę, sanguis crassus ad inferna ducitur, nec dicat aliquis quemadmodum secta inferna vena sanguis crassus inferius trahitur, ità etiam secta superna superius trahi, quoniam quod crassum, ac graue sui natura est, facilius deorsum, quam sursum tendit, etiam si hoc fiat ratione vacui, preterea reuulsio deriuationem semper præcedere debet, at vena inferna secta in melancholia ex toto habet, rationem reuellendi, superior deriuandi. Si tandem sit melancholia vel a toto, vel ab hypocondriis, in qua menses, aut hæmorroides suppressæ sint, tunc inferiores venæ secandæ sunt, et ex Galeno semper, numquam superiores, etiam si adsit plenitudo, vult .n. lib. de cur. rat per S. miss. cap. 11, plenitudines. a suppressis mensibus ortas omnino per crura euacuari, siuè venam secare oporteat, siuè scarificare, sectę .n. in cubito venę (vt ipse inquit) mulierum reuellere purgationem assolent, nihilominus si res contra se habeat, ita vt non plenitudo a suppressis mensibus sed hæ a plenitudine ac copia sanguinis ortum habeant, vena superior prius secari poterit, quemadmodum præscribit Aetius Tetrab. 4, serm. 4. cap. 57. quem Auicennas, et ex neotericis doctissimus Mercatus sequuntur,

tur, & ratio est, quia vbi plenitudo, & præsertim superiora obsidet, sanguinis parca detractio ex brachio facta longissimè ab eo tempore quo purgationem mulier expectat, tantum abest, vt supprimat, vt potius iuuet ad earum euacuationum prouocationem, impediendo ne superiorum plenitudo deorsum irrepat, si tal: venas protinus incidas, & aut obturet, magisq. vteri vasa obstruat, aut sanguine copiosius ad vterum euocato immodicum sequatur mensium profluuium, quod cohibere nequeas, preterea si in magna sanguinis plenitudine menses suppri-mente ex vena cubiti parum sanguinis detrahas, natura eo onere, quo veluti sarcina præmebatur exonerata, quod reliquum erit, facilius per consuetas vteri vias extrudere poterit. sed hactenus, de quibus obiter sermo contingit; Cæterum quoad melancholiam hypocondriacam attinet, in hac nonnulli, & inter eos doctissimus Capiuaccius, prohibet venæ sectionem in cubito, concedunt autem in pedibus hac ratione moti, quia cum sanguis vitiosus pertineat ad hypocondria, & bonus sanguis ad totum, secta vena cubiti bonus sanguis euacuatur, & non melancholicus, & hac facta euacuatione, ne detur vacuũ, fit attractio sanguinis melancholici ad superiora, sed pace tanti viri nulla est hæc ratio. quasi melancholicus ille sanguis, qui est circa hypocondria possit per infernas euacuari venas nõ attractus in vasa communia, quod si concedant attrahi, eadem est ratio sectionis infernarum, & supernarum, sed vera ratio, ob quam melius sit pedis, quam cubiti venam secare, est, tum quia sanguis subsistit, infra iecur, tum quia sanguis ille sursum mittit vapores, vt ob id longè à cerebro reuellere oporteat.

An melancholicos per consensum à liene iuuet vena, quam saluatellam communiter appellant, in sinistra manu sectio? Cap. V.

AB huiuscemodi venæ sectione melancholicos per consensũ à liene iuuari posse non sine ratione existimo, cum lienis affectibus saluatellam sectam mirificè prodesse vulgata sit hucusque, & ab omnibus ferè recepta opinio, & Galeni tẽporibus hoc remedii genus floruisse ipsemet est testis lib. 3. de anatom. administr. cap. 5. dum de vena, quę mediam digiti medii, & anularis regionem ingreditur loquens, ait quod hanc nonnulli in sinistra manu secantes, sinentesq sanguinem ex ea fluere, quousq. vltro sistatur, lienem ex tali vacuatione iuuari asserunt, et in libro qui præsagium experientia confirmatum inscribitur Galeno adscripto hæc habentur. Si quispiam anularis digiti venam secet, et nonnulli mediam, inter medium, et anularem digitum venam, sinentes sanguinem efluere, quoad sponte cessauerit lienem iuuari, vt in ancone venam secando interiorem, satis commode namq. lieni prodest male habenti sanguinis detractio ex manu sinistra, Hinc Montagnana qui in Medicina exercenda

cenda peritissimus, ac consumatissimus extitit, vbi de ægritudinibus splenis, ex cuius consensu cerebrũ lædebatur, agit, ad saluatellæ venæ sectionem recurrit, quemadmodum videre est Consiliis 159. & 160. Nonnulli tamen nequaquam conferre volunt saluatellam sectam, tum ob melancholici humoris crassitiem, quo lien oppletur, tum ob eiusdẽ grauitatem, nam cum valde sit terreus, facilè deorsum tendet, & ob id facilius, ac melius per inferiores venas euacuabitur, quod & nobis natura ostendit, cum ipsa sæpè huiuscemodi humorem per venas hæmorroidales euacuet, & non rarò in crurium venas deponat; præterea quomodo tam crassus humor, qualis est melancholicus sanguis in lienis morbis è saluatella vena tam exili possit exire? hinc Galenus lib. de cur. rat. per sang. miss. c. 14. ex venis summæ manus nihil, quod effatu dignum sit, effluere scripsit; Cæterum vt de hac re aliquid certi proferatur, præsciendum est lienis morbos, qui propriam curationẽ per sanguinis missionem exposcunt, à pluribus venis apertis iuuari posse, & vt plurimum ab hæmorroidalibus, à venis brachii, & ab iis, quæ in summa manu existunt, nec non insuper illorum alios ab hac magis, quam ab illa vena aperta iuuari, alios vero contra, pro vt sapiens medicus internoscere poterit, ægri viribus, & morborũ natura, ac temporibus diligenter animaduersis, etenim in quacumq. melancholia per consensum à liene, & in cæteris præternaturã. affectibus, in quibus lien ità afficiatur, vt sanguinis missionem requirat, nemini dubiũ est, quod sanguis per venas hæmorroidales cõsultius euacuatur, tum propter rationes superius adductas, tum propter cõmunicantiam venarum lienis cum hæmorroidalibus internis, vtræque .n. venæ portæ propagines sunt, eum tamen excipimus casum, in quo à liene reuellere intendimus, tunc .n. per venam in summa, ac sinistra manu sectam sanguis euacuatur, cum reuulsio rectitudine seruata ad longinquiores fiat partes, quemadmodum si lien exempli gratia inflãmatione corriperetur, si quidem (vt 13. meth. cap. 11. Galenus ait) longissimé à tentata fluxione parte quod redundat, reuellere, nequaquàm ad eam trahere conuenit, hinc Galenus eodem loci, & in librũ Hippocratis de humoribus comm. 1. t. 13. in lienis inflammatione nõ hæmorroidales, sed brachii sinistri venas aperiẽdas consulit, ipse .n. per manum simpliciter prolatam brachium intelligit, sed & ex Galeni mente, atq. ex ipsa ratione summæ manus vena rectius secabitur, cum longinquior sit pars, & ad longinquiora fiat reuulsio, præterquã quod & in eodem comm. t. 12. venam inter minimum digitum, & anularem existentem secari scribat Galenus, Modò cum in melancholia hypocondriaca et si non vera inflammatio, saltem phlogosis, seu accensio quædam ferè semper existat, quæ veram inflammationem emulatur mirum non erit, si sinistræ manus saluatella secta, melancholici

per consensum à liene iuuari possint, præterea si aliqua alia causa reuulsione excepta, hæmorroidalium venarum apertionem prohiberet tūc proculdubio venas sinistri brachii, quā summæ manus, aperire satius esset, nisi imbecillæ vires reclamarent, hę namq. sanguinis missionem facilius ferunt per venam in manu, quam in brachio sectam, Quod autem viribus non reclamantibus in brachio venam aperire satius sit, facile probatur, Si quidem melancholicus sanguis qui sui ipsius euacuationem indicat, venam quoq. secandam esse indicabit, quæ illi promptius occurrere possit sed promptius quam saluatella, cubiti interior vena occurret, nam cum hæc satis amplior sit, faciliorem quoq. exitū crasso sanguini præbebit, atq. ita nonsolum citius, sed iucundius et iā medebimur, cum longius, ac magis in saluatella tundenda ægri affligātur, Insuper addere possumus Galeni authoritatem in lib. de cur. rat. per S. M. cap. 16. dum habet, quod affecto liene, haud æque adiuuerit circa anularem digitum sinistræ manus incisa vena, atq. si internam cubiti secueris, multum .n. iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detractio, Nihilominus vbi vires aliquo pacto imbecillæ sūt, & necessario sanguis extrahi debet, cubiti venæ saluatellā pręferimus, hac .n. incisa parciores spiritus dissipantur, & ob id minor fit virium iactura, quare non experientia solum, vt voluerunt aliqui, & inter hos Arnaldus Nouo Comensis cap. 103. qui salernitanorum carmine cōmētariis, illustrauit, sed etiam ratione colligimus, cur saluatellæ sectio melancholicos à liene atq. spleniticos iuuet, si quidem hi cum spirituū inopia laborent, & sanguinis missione indigeant, nisi hæmorroidales venæ aperiri possint, nulla accomodatior vena sectioni est, quam saluatella, nam quo lōgius ab hæpate & corde distabit vas, eo minor, cum aperietur fiet spirituum euacuatio, Sed non defuerunt, qui hanc opiniōnem confutarint, existimantes eandem spirituum euacuationem, imo & maiorem fieri vena salbatella incisa, quam, in cubito secta. Nam (dicunt isti) quæ maior est ratio, cur ad eandem quantitatem sanguinis haustam, cum vbiq. sint, & abundè confluant spiritus, plures euacuentur scissa vena vna quam altera? non quod vas sit maius nam exempli gratia duo vini dolia, quorum alterum aliud decuplo excedat, eadem terebra vtriq. si fuerit adacta, eandem vini quantitatem æquali temporis spatio fundent, quandiu vinum continebit vas minus, ergo cum tandiu contineantur spiritus in venis brachii, & summæ manus, quādiu etiam sanguis fluit, quem demere seu ex cubito, seu ex manu medico erat in animo, æqualem æquali temporis spatio spirituum euacuationem fieri necesse est, sed si verum est eodem temporis spatio tantundem spirituum euacuari ex vena summæ manus, ac ex vena cubiti manifestum est maiori temporis spatio plures quoque euacuari

posse

posse spiritus, At summæ manus vena diutius pateat necesse est, pro eadem exhaurienda sanguinis quantitate quam vena cubiti, ergo plures dissipabuntur spiritus saluatella, quam vena cubiti secta, & ex cõsequenti maior fiet virium iactura, Adde etiam eosdẽ spiritus ob aquę calidę fotum, quã detinetur manus, quadantenus resolui. Hæc tamen facile corruunt falsitate suppositi in priori argumento adinuenta, quandoquidem falsum est arbitrari adeo copiosos spiritus in venis à corde, & hæpate distantibus reperiri, ac in proximioribus, proximiores n. venæ proprio fonti in quo gignuntur spiritus eorundem maiorẽ copiam recipiunt, modo cum saluatella distantior sit à corde, & ab hæpate, quam sint cubiti venæ, mirum non est, si minorem spirituum copiam recipiat, minusq. spirituosum sanguinem contineat, quod nos facile cognoscimus, tum ex frigiditate extremorum hyemali tempore percepta (hęc. n. à fonte caloris distantia magis frigescunt) tũ & earũdem venarum sectione, quoniam si aliqua distans à prædictis visceribus vena secetur, qualis etiam saluatella est, nisi calidæ aquæ fotus ad ministrentur, aut sanguis non exit, aut absq. saltu exit, & citissimè sistitur, signum euidentissimum exiguos spiritus in iis venis contineri, vnde Galenus dixit ex venis in summa manu sectis nihil effatu dignum effluere, hinc igitur patet ratio, cur copiosiores spiritus vna, quam altera secta vena effundantur, nec tenet exemplum de doliis allatum, si quidem eiusdem farinæ supponitur vinum in vtroq. dolio contentum at non ita de sanguine est asserendũ, nam in remotioribus à corde venis cõtentum minus spirituosũ in vicinioribus autẽ spirituosum magis sanguinem esse conspicimus, De Aquæ autẽ calidæ fotu dicimus, quod ipse sanguinem in summa manu contentum magis fluxilem fundendo reddit, quod patentiores meatus, & spirituum attractionem efficit, imo & eorum aliquam resolutionem, non tamen eam, quę fit vena in cubito secta, vnde mirum non est, si in febribus melancholicis, aliisq. longius protractis morbis, in quibus vires iam confractæ sunt, plurimi ex practicantibus sanguinem ex saluatella hauriendum præscribant, sed quid plura? hoc celeberrimi Græci, & latini obseruant, hinc Paulus lib. 6. cap. 40. in lienosis eam sinistræ manus venam, quæ inter minimum digitum, & proximum medio sita est, secandam præcipit. Sed inter cæteros doctissimus Franciscus Valesius lib. 7. Controuersiarum c. 1. hanc litem adeo apposité dilucidauit, quod nihil amplius desiderari possit, ille sic scribit, " Mos est Medicis fere omnibus in affectionibus hæpatis, & lienis, cũ euacuationes alias tentauerint, ad sectionem venæ illius, quę in extrema manu est inter digitum auricularem & anularem tanquam ad sacram anchoram confugere, deinde eas rationes, quę huic opinioni aduersari videntur, affert, easq. confutat, atq. insuper propè medium hæc habet, " Atq. ego olim ita censui his

argumentis adductus, & quia nulla causa succurrebat, quæ ea euacuatio posset esse accomodatior, quam quæ ex cubito video, nihilominus omnes, qui medicinam factitant hac missione sanguinis vti, vt experimento comprobatissima, & ego ipse eam familiarem mihi ad hypocondriorum affectus longo vsu iam feci, neq; possum negare videri eam sæpé etiam vtiliorem ea, quæ ex cubito, proinde causam longa meditatione inuestigaui, atq; merito fuit inuentu difficilis, vt potè quam nullus explicuerat, & si quidam antiquorum, & neotericorum etiam tentauerant, Tandem aliquibus interpositis hæc subdit. Sed quæ causa rei huius idonea sit, superest, dicamus, certe extremæ partes internarum sunt emunctoria naturalia, non tamen quæcumq; sed earum, cũ quibus habent rectitudinem, velut extremæ manus hypocondriorum dextra hepatis, sinistra lienis, atq; membri cuiusq; excrementa naturaliter vergunt in illius emunctoriũ, & quo natura vergunt per loca conferentia, eo oportet duci Ergo maximè expedit laborante hæpate venam secare in manu dextra, (quemadmodum laborante liene in manu sinistra) quia facile trahetur, quo secundum naturam consueuit pelli, idq; non in principio, cum copia est maxima, sed post alias euacuationes, quia tũc melius poterit membri facultas excrementa sua pellere, cum deposita erit multitudo, & ex toto corpore confluere cessauerit, Hactenus Valesius, quem qui consulet, vberiorem intellectui pabulum subministrabit.

An in melancholia hæmorroidales venas aperire prosit, & præsertim applicitis hirudinibus? Cap. VI.

HIppocrates 6. aph. XI. melancholicis hæmorroides superuenire bonum esse pronunciat, quod ex Galeno in cõmento non solum ratione euacuationis, sed & ipsa qualitate humoris euacuati fieri habemus, hæ etenim sanguinem crassum consueuerunt euacuare humore plenũ melancholico Quamobrem cum medicus sit imitator naturæ, & hæc sanguinis fæculenti in corpore redundantis nullam moliatur expulsionem, poterit ille hasce venas hirudinibus adaperire, quemadmodum hodie, est in frequenti vsu, & præsertim si hæmorroides melancholicis innatæ sint, sed & si non sint innatæ sunt adaperiendæ, quandoquidem eo ducendus est humor, quo natura vtiliter illum purgare consueuit, consueuit autem nigrum sanguinem per hæmorroidas excernere, hinc Galenus 4. aph. commento 25. assuefaciendũ esse ei, quæ fit per hæmorroidas, euacuationi assentitur, quando natura multum talem sanguinem accumulauerit, nec immerito, quandoquidem (vt ibidem scribit) iam factæ melancholię maximum est remedium sanguinis ex his venis profluuium, quã etiam

etiam, si futura sit, prohibet. Nonnulli tamen harum venarum apertionem damnant, tum quià igens sanguinis fluxus interdùm subsequatur, nec sisti possit, tùm quià, si hac euacuatione sæpius repetita assuescat natura per has venas sponte exonerari, & interdum sanguis supprimatur, maius inde malum exoriri queat; At facilis est his responsio, non .n. indifferenter hoc remedij genus est administrandum, sed recta cum ratione, ità vt non sint iis aperiendæ hæmorroidales venæ, qui sanguinem tenuem, & acrimonia præditum habent, sanguis .n. tenuior, & acrior diffici lius sistitur, sed melancholicorum sanguis frigidior, ac crassior, vt ad præscriptam à Medico mensuram fluere possit; necesse est, vt in ea parte vel fotus ex spongiis, calida madefactis administrentur, vel vt patientes super vase calida semipleno insideant; præterea ea semper debent esse in promptu, quæ sanguinis euacuationem, si excederent sistere possint, si vero natura sit assueta per has partes sanguinem excernere, & hic aliqua de causa supprimatur, tunc asacriori, animo has venas reserare possumus, cum ex his anteà proflueret sanguis cum conferentia naturæ, sed hoc vnum, est quod huic veritati valdè obstare videtur, nam cum omnibus compertum sit, hæmorroidales venas duplices esse, internas, quæ à porta vena originem trahunt, & externas, quæ à caua propagantur, & in illis feculentus, ac crassus, melancholicusq. sanguis, in his vero tenuis, & laudabilis contineatur, certum est internis nullo pacto hirudines applicari posse, si ipsis hanc apertionem tentare velimus quare nec et externis applicandæ erunt, dum atrum, crassumq. sanguinem euacuare est animus; Hinc nobilis, ac doctissimus conciuis noster, ità elegantiori sermone differebat " Si arte procurandæ sint hæmorroides, quis oportunum euacuandi tempus dignoscet, & naturam ad eius sanguinis expulsionem esse paratam? Si parata non sit pro impuro purum, aut tam purum quam impurum sanguinem euocari constat, sed quicumq. hæmorroidas prouocare studet, si quicquam sapit, sanguinis fæditatem auferre, non reius copiam demere sibi persuasit imo sepè opinione sua medicu frustrari contingit, etiam si ex vsu decernat, nam cum natura ex venæ portæ ramis plerunq. melancholicam hanc cacochymiam expurgare visa sit, cum venæ illæ internæ, atq. abditæ sint, quomodo naturam imitabitur, iis adapertis, quæ ex caua vena prodeunt? non inficior tamen hæmorroidas aliquando adaperiendas esse, sed tùnc solummodò, vbi externas hęmorroidas aperire statutis quibusdam temporibus natura ipsa consueuerit, ac impedita, vel sui muneris oblita sanguinem profundere desierit, tunc .n. coniiciendum est naturam ad hunc motũ esse paratam, quando iisdem temporibus, iisdemq signis precedẽtibus aliàs ad melancholici sanguinis expulsionem insurrexit; Amplius (prosequebatur ille) neq. reuellendi gratia à capite hæmorroidales venę

sunt

sunt aperiendæ, quod tamē fieri quotidie videmus, nam si reuulsionis natura in hoc posita est, vt ad partes, quam longè distantes sanguinis impetus retrahatur, venę istę non longissimè distant à capite, quare potius quę in pede sunt, si ex arte reuulsio instituitur, secandæ erunt, præter hæc si quam primum morbo occurrere animus sit commodius ampliori vase dissecto prauum sanguinis motum compescemus, quam ex venarum exilium ramusculis tenui hirudinum morsu compunctis; si tamen deriuandum sit, ex hęmorroidibus sanguinis missio locum habere potest, vt ex vniuersalibus præceptis ad deriuationem attinentibus v. methodi cap. 3. deduci potest, Hactenus doctissimus vir cuius rationes si examini subiiciatur, facilè refelli posse adinuenias, & quoad postremam spectat, certissimum est nos à capite reuellere, dum pedū venas secamus, & ab eodem deriuare, dum brachiorum venæ inciduntur, Modò cum hęmorroidales venæ inter prædictas veluti medient, nemini dubium est, quod ipsis adapertis tum deriuatoria, tum reuulsoria simul fit euacuatio, nam si ad brachiorum venarum apertionem respiciamus reuulsoria, quemadmodum ad pedum venarum apertionē habito respectu deriuatoria appellari poterit, præterea morbo rebelli qualis melancholia est, sępe non satis occurrimus sanguinis missione per sectam venam in brachiis, hinc est, quod ad apertionem venarum hæmorroidalium confugimus, & ita prauum sanguinis motum magis compescimus, & præsertim cum per has venas natura peccantem humorem, nempè melancholicum succum soleat repurgare, adde quod interdum in melancholicis brachiorum venas secare non licet (quod persæpè, in hypocondriacis contingit) quo casu hæmorroidalium apertionem consulunt omnes. Ad rationem vero priori loco adductam, & à doctissimo viro longiori oratione prosequutam, dicimus nihil prohibere, quin externæ quoq. hęmorroidales venæ melancholico sanguine abundent, quoniam si plenitudini tantum euacuandæ dicatę essent, & non cacochymiæ, seu melancholico sanguine, senescentes quibus optimi, puriq. sanguinis copia, vt plurimum deest, rarò exercerent, & iuuenibus, qui plenitudine haud raro laborant, plerumq. superuenirēt sed oppositum videmus. Addamus, quod sæpe non in venæ tantū portę ramis melancholicus contineri sanguis depræhenditur, sed & in venæ cauæ non descendentis tantum, sed etiam ascendentis, vt ex morbis coniicitur, qui à melancholico humore proficiscentes superiores corporis partes aggrediuntur, Certe natura quantum valet melancholicū vtrumq. succum secernit, inq. venam portæ deponere studet, & idcirco internas hæmorroidas huic muneri comparatas esse, iure statutum est, at cum non semper totus excerni possit, sed sanguini permixtus per vniuersi corporis venas permeet, tunc naturali huius humoris propēsione, ætate iam inclinante, quo quidem tempore natura per infernas
regiones

regiones euacuationes instituit, sanguinem per descendêtis venæ cauæ propagines expurgat. Hinc Galenus in lib. Hipp. de humoribus comm. 3. hæc habet. Scire tamen conuenit non semper boni consulendum esse, vt sanguis per infernas partes ex hæmorroidibus effluat sed tum deniq. cum nigra excernuntur, & hominis natura multum humoris huiusmodi accumulat, alioqui non est natura tali euacuationi assuefacienda, & hinc insuper opportunum tempus ad hæmorroidalium venarum apertionem, & naturam ad melancholici sanguinis expulsionem esse paratam dignoscere addiscimus, quando scilicet hominis natura multum huiuscemodi humoris accumulat, quod in melancholia contingere nemo ibit inficias. Tandem (vt aliquid de hirudinibus tangamus) huius opinionis veritatem perturbauit clarissimus Mercurialis, dum in altero Consultationum medicinalium tomo Consult. 2. scripsit se ratione, & Galeni authoritate, & certa experientia dedicisse, opera hirudinum quæ tenuissimum foramen faciunt, sanguinem crassum, & melancholicum effluere non posse, & idcirco exeunte tenuiori parte remanere semper crassiorem, & huiusmodi opinionem sequutus est etiam Alexander Massaria, quæ tamen refellitur, quandoquidê experientia à Mercuriali obseruata suspecta est, dum multorum aliorû medicorum insignium experientia contrarium asserit Galenus autem cuius authoritati innititur cap. 1. lib. de hirudinibus &c. scripsit hirudines illum sanguinem attrahere, qui carni adiunctus est, non qui in imo corpore continetur, quare cuiuscumq. generis ille sanguis sit, siue melancholicus, siue biliosus, siue pituitosus, attrahetur ab hirudinibus, ità vt ex hoc non possit perpetuo inferri, ab iis tenuiorem sanguinem attrahi, non autem crassiorem, imò cum in melancholia venis hæmorroidalibus applicentur hirudines, & in illis sanguis crassus contineatur, iure optimo ab ipsis sanguinem crassum attrahi fatendum erit; At quià hæc forte non arridebunt, excellentissimi, & amatissimi præceptoris Claudini sententiam afferam, ille de Ingressu ad infirmos lib. 2. c. 5. hirudines non à partibus tantum cutaneis, sed è profundis etiam, & à toto euacuari scripsit, quod præter authoritatem Auicennæ qui id aperte, fassus est rationibus etiam probat, inter quas hæc ìvnica esto, Hirudinibus applicitis (inquit ille) tã copiosus interdû sanguis euacuatur ex Galeno lib. de V. S. c. 19 vt pro eo sistendo ad causticorum, & emplasticorum vsum deueniendum sit, imo vt cachexia, & hydrops subsequantur, at tantum sanguinis quomodo fieri potest, vt euacuetur ab illis, nisi ex toto trahant ? ex qua ratione etiam illud obiter contra Massariam constat non tantum tenuem, sed etiam crassum sanguinem educere, et paucis interpositis subdit, Quod si Galenus aliquando dixit subcutaneum tantum sanguinem educere hirudines, is de iis loquutus est, vt pro vacuatione locali, et particulari, cuti

nulla

nulla habita ratione venarum, sicuti & cucurbitulæ adhibentur. Hactenus præceptor amatissimus. Demum ratio quam Mercurialis in angustiam inflicti vulneris refert, facile à Capiuacceo diluitur lib. 6. de febribus cap. 23. vbi de hirudinibus, ait .n. foramen illud à sanguinis impetu dilatari, aut nisi amplietur, nihilominus si locus spongia foueatur ex præcepto Oribasii, crassum sanguinem attenuari, & per foramē exiguum egredi posse, quod & ipse experientia frequentissime comprobauit; Addamus, & à nonnullis sancitum esse hirudines proprietate quadam melancholicum sanguinem attrahere, quod ratione non parum consentaneum extat; quia cum hirudines terreæ, & frigidæ sint, rationabile est sibi conueniens, simileque alimentum attrahere, terreum scilicet, ac frigidum; cuius censu melancholicus est sanguis.

An liceat in aliqua melancholiæ specie statim ab initio, vel vllo tempore ad alterantia se conferre nullis euacuationibus præmissis? Cap. VII.

AD alterantia nos aliquando deuenire nullis præmissis euacuationibus suadet omnium ferè medicorum consensus, nimirum quando melancholia sit cerebro essentialis, nam si solum caput est affectum, ad quid purgabimus totum corpus? Hinc Galenus 3. de loc. aff. c. 7. monebat amicos, se nullo alio adhibito præsidio huiusmodi morbum curasse frequentibus balneis, victuq. humido, boniq. succi, Nec in totum corpus morbificos humores quoq. dispersos esse, quis dicat, tunc .n. confunderetur melancholia essentialis cum ea, quæ est per consensum à toto, & tamen datur melancholia soli capiti adeo compens, vt reliquę corporis partes ab omni humore melancholico morboso sint immunes, imo si in hoc casu corpora purgentur, exiccantur magis, at in melancholicis nihil siccitate deterius, vnde & Galenus noster ad hanc melancholiæ speciem respiciens præcipit, vt si secta vena sanguis ruber appareat, statim supprimatur, nouit .n. non laborante toto corpore, sed tantum cerebro, nedum inutilem, sed perniciosam esse sanguinis missionem, non improbatur quidem, vt ante vsum alterantium quis vtatur lenientibus quibusdam medicamentis ad ea expurganda excrementa aptis, quæ in omnibus corporibus varia pro temperamenti varietate augeri consueuerunt, etenim hæc purgatio non immediate dirigitur ad superandā melancholiam, nos autem quærimus an solis alterantibus curari possint melancholici prætermissis euacuationibus, quæ ad educendam melancholiam administrari solent, Quod si quis obiiciat, non ne in melancholia essentiali potest cerebrum esse hoc humore refertum, ino

ne

ne ergo licebit vti purgantibus saltem ratione materiæ, quæ est in capite? Huic respondeat Galenus, dum ostendit se solis alterantibus huius modi morbum curasse, vbi non dum ob longum temporis tractum nocuus humor multum vacuationi resisteret (insensibiliter .n. alterantibus & calore natiuo ipse digeri poterat) sed cum diuturnus iam factus est morbus, fortiora vt Galenus addit, prædictis remedia adhibere oportet, tunc .n. nocuus humor cum magis vacuationi resistat non sufficiũt ea, quę insensibiliter euacuant, sed ad quæ manifesté educunt, necessario deueniendum est, vti ad medicamenta purgantia, atq. ad sanguinis euacuationes, Neque hic forte aliquis pertinacius asserat melancholicam materiam non esse, purgantibus per os exhibitis educendam, ea ratione motus quod mitiora nihil proficiant, valida autem purgantia antequàm ducant humorem in capite contentum propinquos euacuent humores, qui innoxii, & vtiles sunt, atq. ità distantes ratione vacui attrahantur in venas, quo pacto vel humor bonus euacuabitur, & relinquetur in venis melancholicus, vel si vterq. duci debeat, opus erit euacuationẽ esse adeò immoderatam, vt corpus colliquet, & exiccet, &ex consequenti ad deteriorem melancholiam pronum reddat patiẽtem. Sed non ne quisquis in re medica vix initiatus sciet purgantia medicamenta quantumuis valida dummodò electiuè purgent, eum tantum educere humorem, qui morbum facit, aut fouet, & quem educere est animus, alios verò humores ne mouere quidẽ? à medicamento .n. electiuè purgante non quilibet humores, sed particulares tantum euacuantur, neq. hi ratione vacui propinquioribus eductis humoribus euacuantur, sed quia proprium est talium medicamentorum tales attrahere humores ad ventriculum, & intestina et hinc stimulata natura eos apposite per sedẽ excernat, Quapropter exẽpli gratia Epithimũ, polipodiũ, ac cyaneus lapis, quæ omnia melancholicũ attrahunt humorẽ, non flauam bilẽ euacuabunt, non sanguinẽ, nisi in tam magna, copia exhiberentur, quæ super purgationẽ facerent, quare nec corpus euã colliquabunt aut vehementer exiccabunt, et quamuis etiam à purgantibus medicamentis corpora aliquam siccitatẽ recipere possint, nihilominus talis, ac tanta est opes, quam eductione melancholicæ, atq. morbificæ materiæ recipiunt, vt detrimentum ratione siccitatis nulli faciendum sit, imo purgantia medicamenta in hoc casu ex accidenti humectant quatenus scilicet è corpore extrahũt materiam melancholicam, à qua in eo manente semper, ac longè magis exiccatur corpus, quam à cathartico in ipso breui commorante, vnum est animaduersione dignum et à paucis forte consideratum, an scilicet in melancholia essentiali etiam progressa adsit magna, vel parua copia humoris melãcholici nam potest esse minima huius humoris copia, et tamen adesse in cerebro sicca intemperies iam antiquata, quo in casu nihil perniciosius excogitari poterit iterato vsu purgantium medicamentorum, ietenim exiccatur

vsq adeo cerebrum,& imminuuntur spiritus, vt melancholię fatuitas,& amentia succedant, id autem ex prægressis causis, nec non ex maiori, vel minori melancholici affectus sæuitia dignosces.

An placidis, vel validis purgantibus medicamentis vti oporteat in melancholia? Cap. VIII.

IN hoc affectu cathartica medicamenta paulò vehementiora humor melancholicus exposcere uidetur, quia crassus, ac terrestis est, vnde nisi magno impulsore tractetur, vix potest depelli, ad quod fortè respiciens, Galenus lib. de atra bile c. 9. hęc habuit, " Omnes quotquot ex melancholico humore fiunt affectus, statim inter initia strenue purgans talem humorem euacuantibus, crescere prohibebis, vel vsq. ad cancros, item ad initium libelli quos quibus,& quando purgare oporteat, scripsit se melancholicos vere,& autumno medicamento nigram bilem valentius subtrahente purgasse, atq. ità sanasse, & Herodotus quoq. referente Oribasio lib. 8. Collect. c. 3. propinabat elleborum, Id .n. ex elleboro lucri facimus, dicebat ille) vt statim perficiat id, quod ars ipsa polliceatur, iis verò, qui insaniũt, neq. vllo pacto eum sumpturi sunt, propterea quod omne alimentum suspectum habeant, ità paratum optime dabimus, nam licet perfectè morbum non expellat, minuit tamen adeò, vt sæpè etiam ipsis volẽtibus iterum propinemus, Nonnulli tamen valida cathartica reprobant, eò quià ab his melancholicus humor exacerbetur, non secus ac cãcer ab appositis medicamentis, quæ digerendi, & abstergendi vim habeant, præterea aiunt, quod si melãcholicus humor prouenerit, vel ex sanguinis abundantia cum calore, vel ex alicuius membri calida intemperatura, vel deniq. ab externa causa ipsum propagante, tunc vsu violenter purgantium nimis offendentur laborantes, quia cum valida medicamenta calidiora sint, sanguinis, ac partium caliditatem augebunt, atq. ità copiosior fiet atræ bilis prouentus, Tandem si de melancholia hypocondriaca sermo habeatur, à validioribus cauendum esse volunt medicamentis; quià ventriculo, & partibus illi proximis laborantibus ista nõ conueniunt, & quamuis Auicennas in melancholia hypocondriaca pertinaci, & antiqua vtatur albo veratro, sicuti & Græci nihilominus ab eius vsu desistendum est potius & præsertim temporibus, quibus corpora delicatiora sunt, nam insigne detrimentum afferre solet elleborus albus. His autem apertissimè fauet Galenus in 1. aph. comm. 24. dum scribit omnes eos ineptos esse ad purgationes, quibus extẽta, atq. inflata sunt hypocõdria, aut supra modũ calida, atq. ignea existũt, quibus omnibus, vel aliquibus saltẽ detineri hypocõdriacos certissimum, ac perpetuum est, Cæterũ vt hæc quęstio decidatur, dicendum est, melancholicum humorem à validis purgãtibus tanquam nimis calidis efferari, nisi prius melancholicus humo

calidus, & siccus existens, qui atra bilis appellari solet, attemperetur refrigerantibus, & humectantibus, dum .n. frigidus est, ab illis non efferatur, quod si à perito medico fiet nec etiam offendentur laborantes, qui valida medicamenta sumpserint, quamuis à copioso, ac calido sanguine proueniat humor melancholicus, siq. dixerit aliquis in visceribus adesse intemperamentum calidum, huic respondeatur, & illud quoq. corrigi dum refrigeratur humor, nec si satis correctum fuerit, post validum purgans exhibitum debet iterum & frigidioribus emendari, ità vt cathartici caliditas non sit pertimescenda, quod optimè adnotauit Galenus lib. Quos purgare oporteat &c. his verbis, "Ex quo (post assumptum scil cet medicamentum purgans) vt ptissanæ succus vtiliter absorbeatur, quippè qui abstergere, & inferius trahere possit id, quod transeundo meatibus se implicuit, & temperare, atq. immutare medicamenti qualitatem, quę membris insedit, quas ob res iubet Hippocrates, vt post purgationis portionem ægroti ptissanam absorbeant &c. amplius nos ratione à simili petita his addere possumus, quæ protulit Galenus in 1. aph. comm. 24. " Non igitur ob igneam febris (dicebat ille, nos humorum ac viscerum dicamus) caliditatem purgationem adhibemus, hanc .n. scimus sui ratione nocere, sed propter humores illam efficientes, quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri vtilitatem, quàm id, quod necessario consequitur ex purgantibus medicamentis detrimentum, Quoad hypocondriacam attinet melancholiã, si prius viscera deobstruantur ac illorum tensiones mitioribus purgationibus minuantur, nec tamen cedat affectio, tunc ad valentiora est deueniendum, sed prius, ac sæpius mitiora tentanda sunt, Hinc Ludouicus Mercatus vir doctissimus proprio de melancholia capite ait, quod prius oportet melancholicũ humorem mitescere humectatione, & attenuatione facta, ac postea mitioribus medicamentis, & per interualla ipsum extrahere facto sensim maioris medicamenti augumento, pro vt plus constiterit esse præparatum, sed plures adhuc remanent enodandæ difficultates; Priori ansam dedit Aloisius Mũdella egregius Medicus Brixiensis, dum Epist. 22. maximè inuehitur in vsum purgantium medicamentorum, inter cętera .n. refert ex Galeno 9. meth. quod sanè virtus læditur à medicamentis, quæ moderate, ne dum quæ immodice aluum soluunt, ex quo non sine ratione quis inferat, tantum abesse vt melancholici, quibus os ventriculi debilius & vires imbecilles extant, validiora cathartica medicamenta assumant, quin à leuioribus etiam cauere debeant, Ad hoc respondetur, id quod Galenus nos docet lib. quos purgare oportet &c. his verbis" oportet autem admixta semina talia esse, quæ & medicamenti malitiam retundere, & eius opus impedire nequeant, quæq, attenuare, & incidere valeant &c. Si .n. hęc Galeni præcepta obseruauerimus minime lædentur vires, & ventriculus, siq. his peractis

adhùc aliquo pacto læderentur vires, sciendum est plus commodi naturam, et ægrotum suscipere ex euacuatione morbifici humoris per catharticum medicamentum facta, quam sit detrimentum, quod ex virium læsione recipere possit, quandoquidem euacuata morbifica materia vires, quæ in deiiectione debilitantur, cito reparantur, et viuidiores fiunt, quibus maximè assentiri videtur Galenus 9. meth. c. 10. vbi sic," Si namq. abundantia paulò viribus superior fuerit, vtique ex moderata vacuatione adeo nullum accedit viribus incommodum, vt etiam maximum comparetur commodū, quod eas premebat sublato, Secundò ità arguitur, Melancholicus humor ob sui crassitiem rebellis esse solet ità vt sæpè non cedat medicamentis purgantibus, quæ si suo fine frustrentur, nec succedat euacuatio, aut in perniciem, et venenum vertentur, vt innuit Galenus ad calcem libri Quos purgare oporteat &c. aut in eum vertentur humorem quem trahere nata erant, vt idem Galenus scriptum reliquit lib. 3 de simp. med. fac. c. 24. quorum vtrumq. noxium erit, Ad hoc dicitur, et nos ob id ad valentiora medicamenta confugere oportere, vt inde succedat euacuatio, ab hac .n. omne ex iam dictis detrimentum aufertur; Tertiò cum melancholicus humor acris sit ex Auicenna fen. 1. lib. 1 doct. 4. & ob id pūgat mor dicet, ac facultatem excitet expultricem, non indigebit insigni irritatione fortis medicamenti, vt exppellatur, quoniam aucto irritamento superpurgatio immineret, Respondetur per melancholicum humorem vel intelligi propriè succum melancholicum, qui est veluti fex sanguinis, & humor frigidus, et siccus est, vel atram intelligi bilē, hæc acrimoniam habens, & pungere, et irritare poterit, ille vero acrimonia carens non augebit validioris purgantis irritamentum. Hinc Auicennas c 1 loco iam cit. ait choleræ nigræ aliam esse naturalem, aliam non naturalem superfluitatem, & naturalis ex eodem est boni sāguinis fæx, cuius sapor inter dulcedinem et ponticitatem existit; Argumentū igitur pro atra bile militat, pro cuius solutione afferā quod animaduersum fuit à Galeno lib. Quos purgare oportet &c. nam si morbus qui ab atra ista bile producitur diuturnus sit futurus, antequā ipse expurges, semper expectanda erit concoctio, sed cum melancholia inter diuturnos reponatur affectus certè expectare poterimus coctionem, seu saltem præparationem eam præmittere, qua mediante attemperetur atra bilis, et obtundatur acrimonia illius, quo præstito ex validioris purgantis irritamento superpurgatio non erit pertimescenda, si autem atra ista bilis concitata sit, & acutum potiùs morbum productura, tùnc furor, seù mania, si cerebrum petat, nequaquam melancholia producetur, quo in casu statim euacuandam esse atram bilē censemus, sed vt nos docet Galenus eodem loci, & alibi cum magna animaduersione, ità vt tunc temporis, nisi detur attemperare humorem

pos-

possimus saltem validum medicamentum, quod crassus humor requirit, ità corrigere, & quoad quantitatē moderare, vt peccantis materię euacuatio, non autem superpurgatio sequatur. Quartò & vltimò extat hæc ingeniosa argumentatio, Quid opus est valido medicamento ad educendam aquam? Aqua dicitur ab Hippocrate melancholia) sic .n. interpretantur omnes) lib. 4. de morbis, & libello de genitura, fortè quià humor serosissimus sit, & veluti aqueus, at iste cum valdè tenuis, ac fluxibilis sit, non indiget valido pharmaco, imo cum talis sit non medicamento purganti per inferiora erit educendus, sed per vrinam, Hinc Galenus 2. adGlauc. in curatione quartanæ iubet diureticis vti, & 2. Epid. sect. 2. extat Bionis historia, qui cum plurimum minxisset, & sine subsidentia, ideò liberatus fuit à liene in gibbum elato, & duro. Respondetur Hippocratem huiusmodi humorem aquam appellasse respectu copiosæ serositatis qua diluitur, ac ferè immergitur melancholicus humor, qui alioquin crassissimus est, & ideo ipsi multum serum permisceri debuit, quod eiusdem vehiculum esset, quapropter si illius serositatem tantummodo respiciamus, nec valido indigebit pharmaco, & per vrinam diureticis medicamentis excerni poterit, cum renes serosis humiditatibus oblectentur, sed de hac excretione nos proprio loco agemus, si verò ipsum serosa materia denudatum inspexerimus, certè nec leui pharmaco, nec per vrinas tam facilè expurgari poterit & præsertim si cerebrum, ac superiores partes affecerit At omnibus controuersiis dimissis animaduertendum est an corpus diù iam contabuerit, humorq. plus aridus esse quam copiosus comperiatur & vires accidentium vi collapsæ sint, tunc.n. blandioribus solum est vtendum purgationibus, in longè tamen maiori copia, dummodo sint tales, quæ leniendo potius partes corporis aluum moueāt & humores exagitent, quàm deiectione, & efficacia, similiter si ab animi passionibus melancholia sit inducta, cum hæ vel corpus exiccēt, vel spiritus, & humores exagitent, in ea leui pharmaco vtendum præterquamquod non melancholicus succus (sic .n. affecti quam paucissimum habent, quod plerumq. afficiantur defectu spirituum vitalium, & humidi substantifici), sed crudi succi in ipsis adinueniantur, quos ex mentis distractione copiosos gignunt, vnde & in his etiam à sanguinis detractione cauendum, quandoquidem corpus humectare, ac reficere, animumq. exhilarare satius est Verum si humor terrestris, crassusq. citra sanguinis, aut aliorum humorum, aut etiam partium efferuescentiam steterit, vt hęc leuia nullius sunt momenti, ità valentioribus vtendum esse pharmacis consulit prædicti humoris conditio, dummodo (vt vires sufficere tanto medicamento possint) in minori copia adhibeas, & frequentius repetas, quippe (vt optime referat Mercatus) quantitatis modestia eius frænatur inclementia, & vsus frequentia conteritur, & minuitur durissimus humor.

An ab initio medicamenta purgantia in melancholia conueniant? Cap. VIIII.

GAlenus 1. ad Glauc. c. 11. tradẽs quartanæ febris curationẽ quę à melancholico humore non secus ac melancholia ipsa dependet, nullum ab initio medicamen exhibendum, nullamq. tentandam euacuationem esse pręcipit, nisi superabũdet sanguis, tunc .n. sanguinem mittit, si vena incisa niger appareat; Quicumq. .n. (vt ipse ait) ab initio aliquod ex iis medicamentis (& inter hęc quoq. purgantia valida, quæ atros humores exinaniendi vim habent, & elleborum ipsum recenset) exhibuerunt, aut omnino antestatum, quartanam, quæ erat simplex, sæpius fecerunt duplicem, aut omnino maiorem, ac difficiliorem ex duplici autem triplicem, aut omnino ambas difficilliores, maioresq. reddiderunt, Imo Galenus eodem loci pręcipit vtendum esse clysteribus, dum quæ ventrem mollem faciunt vsitata nihil profecerint, et à principio quidem mollibus, postmodum vero acrioribus, quare si a principio acriores renuit clysteres, quo magis purgantia medicamenta, cum hęc per os exhibita in peniores, ac magis præcipuas partes se se indere possint, clysteres autẽ crassiora intestina non transcendant? pręterea Hippocratis pręceptũ habemus 1. aph. 22. " Concocta medicari, atq. mouere, non cruda, neq. in principiis, modo non turgeant. Sed melancholicus humor, & si quis alius in initio melancholiæ crudissimus est, cum .n. admodum crassus, ac terreus sit, longo indigeat tempore ad ipsius coctionem, quod, et ex effectuum diuturnitate, quos ipse producit dignoscitur. Insuper et Galenus in commento addit, eos humores, qui iam sunt in aliqua corporis parte firmati, nullo alio auxilio mouendos, neq. euacuãdos esse ante coctionem, Modo si melancholia sit essentialis, iam humor in cerebro firmatus est, si hypocondriaca, in aliquo hypocondriorum ita vt excepta melancholia a toto, cuius materialis causa in totius corporis venis existit, in nulla alia melancholię specie ab initio purgantia medicamenta sint exhibenda. Hinc Galenus 3. de loc. aff. c. 7. ait, melancholicos quibus in vniuerso corpore melancholicus humor abundat, egere ab initio, aut venę sectione, aut purgatione, Sed altera ex parte et in aliis melancholię speciebus hoc idem conuenire videtur nam Galenus lib. de atra bile c. 9. ait, quod omnes quot quot ex melancholico humore fiunt affectus, crescere prohibebis, vel vsq. ad cancros, si statim inter initia strenuè purgabis talem humorẽ euacuantibus, & certè si propter quid purgandum esse materia turgente iusserit Hippocrates examinemus, sanè nulla alia de causa hoc factum dicas, nisi quia materia turgens, quę de loco ad locum impetuo sè mouetur, ad aliquam partem principem se non conuertat, sed si ob timorem solum ne principem partem turgens materia petat, ab initio

expur-

expurganda, est quò magis expurganda erit materia, quę illam iam petit? In melancholia igitur atra bilis ab initio expurganda erit, quæ iam cerebrum occupat, et eò magis ab initio, quo non ad huc tam pertinaciter adhęret, nam vbi iam in aliqua corporis parte firmatus est humor, non ante coctionem, vt superius dicebat Galenus euacuari debet Modo in melancholia à principio etiam si confluxa sit in cerebrũ atra bilis, non tamen in eo adhuc impacta, atq. firmata est & ob id quãprimum, ne firmetur medicamento purganti melancholicus humor est euacuandus, Hinc autem quartanæ febri non conuenit, cum illius efficiens materia vt plurimum in liene, vel alio ignobiliori loco stabuletur Hippocrates tamen lib. de affectionibus non longè ab initio, seu quisquis fuerit author, à Galeni pręcepto alienus est, ità.n.loquitur, " Si vero quartana apprehenderit, si quidem impurgatus fuerit, caput primum purgato &c. Equidem dicerem ego huic operi tanquam Hippocratis spurio non esse assentiendum. Si quis tamen velit non contẽnendi authoris esse opus, & cui fides non sit abroganda, tunc dicerem caput quamprimum expurgari, ne forte quartanæ etiam melancholica affectio coniungeretur & quamuis à quartana habito melancholia recedat (ab aliis .n. morbis liberat quartana ex Hippocrate. & Galeno in 1.de Morb.vulg.cõm.3. par.4.) nihilominus fortè coniungi posset, vbi copiosus admodum iste melancholicus humor exuberaret. Cęterum quod & Galenus quoq. non solum fluentes materias, sed etiam fluxas imò & impactas, atque firmatas soluente pharmaco educere consueuerit, dum caput petunt, non modo ex loco de atra bile supracitato, sed & ex his facile vnusquisq. coniicere poterit, nam 1. de compos. medicam. secundum loca in alopecia, in vlceribus capitis, quę à Græcis achores vocantur, & lib. 2. in dolore capitis nulla pręmissa pręparatione statim ab initio purgationem consulit Galenus, & lib 13. Meth. multos ex oculorum inflammatione, vna die sola purgatione curatos fuisse ait, sed si hoc facit Galenus in externis morbis, cur non & idem multo magis in internis, ex quibus vitę periculum imminet? non ne scimus ex melancholia sæpè comitialem morbum, & adhuc apoplexiã oriri, quam fortem soluere est impossibile, debilem vero non facilè? ergo talia pericula subeunda erunt, nisi in melancholia ab initio pharmacis expurgemus. Amplius si ex mala & praua qualitate humoribus insita morbus proueniat illico nulla interposita mora vacuandum est vt turgentibus, & pestifero tempore vigẽtibus humoribus, sed ex Galeno atra bilis sępè malignam qualitatem habet adiunctam, vndè ipse lib. 2. de nat. fac. c.vlt. nigram bilem longè maligniorem reddi, quam quæ naturalis est scribit. Verum (vt vnicuiq. patet) cerebrum pars maxime præcipua, est quod prauis humoribus obsessum statim purgationem requirit, & interdum, non obstante melancholici humoris crassitie, nec quod fluida facta sint corpora, quemadmodum præcipit in aphorismis Hippocrates, nam valdè maius detrimentum ex diuturna

mora

mora atrabilarii humoris in cerebro sequetur, quam ex purgatione inter initia administrata, & ratio est, quia quemadmodum docet Hippocrates lib. de Humor. „ Humor in corpore diutius manens noxius est & Galenus in 6. aph. comm. 53. de melancholico humore particulariter loquens, ait, hunc atram bilem nos vocare interdum nominibus abutentes, quoniam si non prius euacuetur, paulo post atra futura est, quare perbelle hic quadrat aphorismus Hippocratis „ Initio si quid mouendum videtur, moue, nam Galenus in commentò dicit," Circa initia illorum morborum, in quibus speratur ægrum conualiturum, tentandum maiora afferre remedia, sunt autem hęc maximè venæ sectio, nonnunquàm vero & purgatio, quorum nihil oportet morbo iam consistente adhibere, vt in libris de crisibus manifestauimus, coctiones .n. tunc maximę fiunt, vt igitur hę citius eueniant, melius est circa principia euacuare, quo minorem iam factam materiam natura facilius, & commodius possit concoquere, hactenus Galenus, sed quid ad eundem, qu (vt in superiori quęstiuncula adduximus) lib. Quos purgare oportet, &c. nos docet, quod si morbus, qui ab humore producitur, diuturnus sit futurus, antequam ipsum expurges, semper expectandam esse coctionem? Modò cum melancholia ab humore melancholico producta diuturnus soleat, esse morbus, in ipsa non ab initio purganti pharmaco vteris sed apparente coctione, Respondetur à nonnullis humores, qui coctionem, antequam expurgentur expectare debent, esse humores crudos, qui ex sanguine nondum perfecto existẽtes coctionem omnino desiderant, At melancholicus humor nequaquâm crudus est appellandus, cum ex sanguine plus quàm cocto, imo adusto efficiatur, Accommodatior tamen, ac verior meo iudicio responsio erit, si dixerimus coctionem à Galeno duplici modo intelligi posse, aut propriam et veram coctionem quæ vt plurimum in morbis acutis attendi solet, cuius signa in vrinis manifestantur, & in statu morborum fit, aut minus propriam, & quæ in morbis, vel longissimis ante statũ, imo et in eorum initiis attendi potest, & hęc pręparatio quędam potius morbificę materiæ extat, ita vt si exempli gratia crassa, & dura sit, attenuetur et emolliatur, quam præparationem non excludit Galenus dum ab initio in melancholicis morbis nos purgantibus medicamentis vti debere fatetur, cum .n. adeo longum sit diuturnorum morborum initium, commodissimè ista præparatio præmitti potest, et antequam etiam diuturni absoluatur initium, nec .n. per initium colligit Galenus illud primum initii tempus duorum vel trium dierum, alioquin sibi contradiceret, dum in morbis ab atra bile excitatis coctionem expectandam esse suadet, et dum ab initio purgandum esse docet, Sic per coctionem non semper eam, quę in statu morborum fit, et quam exquisitam appellat Galenus 3. de crisibus c. 5. , sed minus exquisitã et, eam quam innuimus præparationem non raro intelligit, quo pacto nequaquam sibi contrarius erit Galenus, & quod ipse per coctionem

intel-

ligat iam dictam preparationem, nos facile colligere possumus ex eodem in 5. aph. comm. 70. dicente melancholicum humorem in quartana concoqui a calore febrili, quo loci certè per verbum illud concoqui, debemus intelligere præparari, idest attenuari, nam tantum abest, vt febrilis calor vere concoquat, quin potius verè coctioni obsit: vera enim coctio a natiuo calore fit, vnde Gal. lb de const. art. med. c. 12. hanc non à medico, sed à natura fieri dicebat, sed febrilis calor tanquā naturæ contrarius, & illius potius destructor quomodo concoquat? hic bene poterit materias crassas rarefacere, & attenuare, ipsas fundendo, nisi admodum excesserit; tunc enim eas potius incrassabit, Hinc febrilis iste calor à Galeno in 6. aph. comm. 40. incidens, extenuans, atq, dissoluens appellatur, quæ quidem operationes incidendi, extenuandi, atque dissoluendi tum à natura, tum à febrili calore, tum à medico denique prestari possunt; vera autem coctio à sola natura perficitur. Tandem nisi arriserint ista, dicendum est cum doctissimis viris, & præsertim cum Valesio in commento illius aphorismi., Concocta medicari, &c. Quod coctio tantum fit in iis morbis, in quibus putrescunt succi, quare in melāchŏlia, in qua melancholicus humor non putrescit, nec etiā poterit expectari cōcoctio, sed sat erit, si expectetur humoris, & viarū præparatio ad expurgandum, quo pacto nec Galenus sibi contradicit.

An in Melancholia, quando caput purgare volumus, à cœna purgantia in solidiori forma exhibere sit opportunum. Cap. X.

PRæcipua ratio ob quam medici purgantia medicamenta à cœna exhibere solent, est, vt medicamentorum vis in affectibus capitis simul cum alimenti vapore ducatur ad cerebrum; ascēdentibus enim post cibum ad cerebrum vaporibus multis, medicamenti vim promptius illuc duci existimant, & ob id caput fælicius expurgari posse autumant, hinc in frequentissimo vsu est apud plures ex practicantibus à cœna purgantia medicamenta præscribere, & præsertim in solidiori forma. Hinc Auicennas lib. 5. tr. 9. vbi de pillulis agit, passim eas à cœna, & dormituris exhibendas esse scribit, sed & Paulus Aegineta quoque deiectoria medicamenta à cœna exhibenda prescripsit lib. 1. c. 43. Amplius in melancholia, quæ per essentiam est, & si quo in affectu couenire videntur cathartica medicamenta à cœna exhibita, quia cum hęc exficcēt, & in citata melancholia cerebri exiccatio non augenda, sed pro viribus minuenda sit, hoc commodi elicimus si prædicto tempore medicamenta exhibeamus, vt ex admixtione humidorum vaporum ex cibo elatorum vis exiccans cathartici obtundatur, ita ut inde nulla, vel minima cerebro noxa imminere possit. A doctissimis tamen viris hoc tempus ad exhibenda cathartica medicamenta

menta ineptum, nec oportunum existimatur, & pluribus rationibus eorum fulcitur sententia, & primò, Quod à cibo in ventriculo existente vis medicamenti retundatur ita ut vel frustra catharticum exhibeatur, dum humorum deturbatio non sit processura, aut saltem admodum imminuta, vel coacti simus, aut validius medicamentum, aut in multo maiori dosi exhibere, quorum vtrunque patiẽtibus magis molestum erit. Secundò, cum ventriculus cibum iam in ipso existentem amplecti, & retinere sit assuetus quousque perfectè elaboratus, ac concoctus fuerit, sic quoque medicamentum, & humores à medicamento attractos alioquin expellendos retinebit, aut dum hos tentabit expellere, & cibũ incoctum expellet, atque ita coctio impedietur. Tertiò, in illa incident patientes incommoda, quę vnusquisque effugere conatur; impeditur enim medicamentum, quo minus ad imum ventriculi delabatur, eo quod cibum coquendum complectens ventriculus vndequaque ei hæreat, & medicamentum difficulter intromittat, vnde fit vt in ore ventriculi suspensum, non exiguas molestias exhibeat, & in causa sit vt vomitu sæpé cibus pariter, ac medicamentum reijciantur. Quartò attracti humores cibum corrumpent, ita ut præter cruditates, alimenti quoque subsequatur corruptio, & sic ex medicamento à cœna assumptò non minuantur, sed potius augeantur morbifici humores. Quintò verendum est, ne pars aliqua medicamenti in venas ducatur cum cibo, & si in venas ducetur, ducetur in mesaraicas, atque hæpatis venas (qua ratione Galenum 13. meth. c. 15. cibis purgantia medicamenta immiscuisse volunt) ita ut à quibus non oportebat, euacuet, & à cerebro, à quo educere opus erat minus euacuet. Sextò, vt optimè adnotauit Cardanus lib. 4. contradict. motus motum impediet, nam medicamentum trahit humores ab hæpate ad ventriculum, in cibo hæpar trahit à ventriculo, qui duo sunt motus manifestè oppositi. Septimò, somnus in nocte succedens vires medicamenti omnes infringet, aut si succedat euacuatio, somnus impedietur sine necessitate, & cum multa ægrotantium molestia, vigiliæ .n. melancholicis maximè sunt infensæ, sed quid ad Auicennam, & Paulum? Respondetur Paulum loquutum fuisse de stercoraliis tantùm medicamentis, non de purgantibus, quæ stercoraria interdum, non vt plurimum à cæna exhiberi solent, quemamodum ex eodem citato capite Pauli conspicere est, imò idem lib. 7. c. 4. iis aduersatur, qui à cæna huiusmodi medicamenta exhibent, dum aloem, (& tamen aloes omnes feré pillulas ingreditur) mane dandam esse asserit, & qui (inquit ipse) vesperi eam exhibent, aut secundum cibum noxam inferunt, quippè alimentum digerit, & alibi legitur ? corrumpit at clarius c. 6. eiusdem libri nobis fauet, hæc habet, " Summatim in omni purgatione efficaci medicamentũ homini ieiuno, & concoctione obita trades. ... somno, quoad totum purgatus fuerit, arcebis; Si

Aui-

Auicennam obiiciant, & nos Galenum adducemus qui lib. 4. de san. tu.c. 7. nullum medicamentum à cibo dandum esse docet, quod cibi in vniuersum corpus distributionem acceleret, quia tunc coqui cibum magis, quàm digeri conuenit, ità & nos dicemus, igesto cibo vtilius fore, vt is coquatur, quàm vt venter purgatione turbetur, præsertim cum purgatio coctioni plurimum aduersetur, aut respondebimus ipsum sui & nostri quoq. temporis abusum sequutum fuisse, à mediocri cæna aliquo horarũ spatio trãsacto pillulas præscripsisse, ità vt medicamenta solidiora antequam actuata sint cibus iàm exierit à ventriculo, nec vllo pacto prædicta incommoda succedere possint, qua animaduersione habita commodum, & oportunum censent exhibendi purgantia medicamenta tempus à cæna, Sed pace horum dixerim si antequàm medicamentum actuatum sit, cibus iam exiit è ventriculo, quænam vtilitas à cibo promanet? vbi nam erunt vapores cibi, qui medicamenti vim in cerebrum ferant? quomodo isti vim exiccantis medicamenti in melancholia essentiali tam metuendam auferant, aut emendent? sed omnia hæc ipsis concedamus, quid inde? certe si attractio, quæ à purgãtibus medicamentis fit attractioni magnetis respondeat quemadmodũ ex antiquorum medicorum sententia respondere cõstat, sicuti magnes ad eum locum ferrum attrahit, in quo est, pari ratione non opus est, vt medicamenti vaporosa substantia, aut cibi vapor eius vi affectus caput petat, & inde superfluitates proliciat, sic (vt ei quod experientia iamdudum planum fecit acquiescamus) masticatoria, & gargarismata per os, errhina per nares, euacuare videmus, quinimo si caput subiret, magis illuc quam ad ventrem humores traheret, & proinde non modo facilior, sed longè impeditior esset purgatio, & potius repletio, quam capitis euacuatio foret.

An melancholia per lacrymas expurgetur Cap. XI.

VIr doctissimus Ludouicus Mercatus hanc quæstiunculam breuiter tetigit lib. 1. q. 93. vbi asserit ab Hippocrate lib. de morbis, & à Galeno lib. de humoribus dictum fuisse melancholiam per oculos expurgari, Quippe (subdit ille) primum melancholici hominis signum est lachrymabundum esse, & experimento fidissimo compertum, lachrymarum vbertate melancholica accidentia mitigari, ita vt iure optimo dici possit, melancholiam illam per oculos purgari; Certè Hippocrates lib. de humoribus recésens remedia, quibus morbi curari possunt, inter ea lachrymas quoq; ponit, sed non ne Hippocrates nomine aquæ aliquando atram bilem intellexit? nec lachrymas aliud esse, quàm aquosum humorem ab oculis profluentẽ satis iam constat, quare mirum non erit, si inter spu-

rios Galeni libros author ille de nat. & ord. cuiuslibet corporis, scribens, quod quatuor humores habent respirationes suas per singulas partes corporis, addat choleram nigram per oculos huiusmodi respirationem habere. Præterea duæ non spernẽdæ rationes ad hanc veritatem maximè confirmandam facere videntur. Prior est, quod post diuturnas lachrymas subrepat somnus, qui sensibus consopitis omnem tristitiam ac dolorem aufert, prætereaquamquod somnus melãcholicorũ cerebrum morbosa siccitate exarescens leni humectatione refocillare queat. Altera est, quod quemadmodum ebriis lachrymæ iucunditatis afferunt plurimum, ita & melancholicis afferre possunt plurima .n. inter vinum, & melancholicum humorem ad similes affectus in nobis excitandos similitudo intercedit sicuti optimè animaduersum fuisse ab Aristotele legitur trigesima sect. problemm. 1. vbi varios mores, quos vinum in nobis eosdem & atram bilem afferre ob similem, quam ambo isthæc sortiuntur naturam scribit. Verum quod vinolentis lacrimæ iucunditatis plurimum afferant, ea ratione maximè constat vt adnotauit Cęlius Rhodig. lib. 7. Antiq. lect. c. 4. quoniam euidens ebriis fit lenimentum, si copiosius effundant redundantem in capite humorem, Cerebrum quippe vini oppletur vaporibus, ac eo nomine molesto item grauatur onere quod profusis lachrymis fit subinde leuius, & inde volu ptas in fletu vinolentis iucunda. Hoc & de melancholicis simili ratione diiudices. Non desunt tamen, quæ contrarium suadeant, Nam qui fieri possit, quod melancholia crassissimus humor per oculos purgetur, cum purgandis humoribus non præstiterit natura partem adeò principem, & adeo mirabili structura febrefactam? Præterea si risus & lætitia melancholicis prosint ob quod læta semper ipsis ob oculos ponẽda, & de lætis, ac iucundis cum ipsis semper agendum esse practicantes omnes pręcipiunt) quomodo illis auxilium lachrymæ præstent, quę sunt tristitiæ soboles? Huic postremæ obiectioni respondetur, quod non eodem modo, quo lætitia, & risus melancholicos iuuant, lachrymæ id efficiunt, nam cum risus vt plurimum sit lętitiæ effectus, & hæc per se melancholiæ aduersetur, sic lachrymæ tristitiæ effectus ob tristitiam adiunctam tantum abest, vt auxilium, quin potius detrimentum afferant melancholicis, sed quatenus causam, quæ quoque tristitiam inducit, euacuant eatenus melancholicis prodesse dicuntur. Ad alteram respondet Mercatus quod dum melancholiam per oculos purgari dicimus hoc nõ de melancholico succo, sed de melancholiæ morbo intelligendum esse, verissimum .n. est plerosque melancholicorum per lachrymarum profusionem non solum ab accidentibus melancholicis liberari, verum iuuari adeo, vt morbo videantur priuari, verùm licet hoc euidens sit, & variis experimentis probatum, cum hoc tamen credendum non est (inquit ille) in quauis melancholię specie verum esse, & cer-

& certum; Quippe vbi in venis cerebri prædictus humor abundat, etiam si præ mærore aut timore lachrymentur homines, non solum nõ leuantur, verum summopere lædi contingit, quia exoluta prædicti humoris tenuiori parte, crassa quæ remanet, pressius affligit, & diutius, præterea si melancholia ex venoso gene re succo melancholico referto ortum duxerit, non solum leuamen vllum æger non suscipiet, verum longè ob id imbecilliore facto capite, deinceps magis afficitur, & forsan ex fiente in factam commigrat affectio, Superest igitur solum verissimum esse melancholiam purgari per oculos vbi flatuosam habet causam, quæ caput ascendens, in aquam versa per oculos extillare nata, sit & subinde caput leuare, & symptomata omnia melancholica lenire ac senare queat, sed adhuc difficultas enodanda remanet, quæ ex primo loco adducta ratione emergit, diximus .n. à diuturnis lachrymis conciliari somnum, quod omnino rationi repugnare videtur, nam cum ex vaporosa vel frigida, vel humida congesta materia in cerebro procedat somnus, non ne potius ante fletum deberet fieri somnus. cum antequam quis fleat in se multam serosam humiditatem contineat, quę cum sit materia vaporum deberet somnum conciliare euaporando? at transacto fletu iam exhausta est per lachrymas, vnde non apparet, quomodo possit cerebrum amplius afficere, Respondet eruditus vir Ioãnes Baptista Persona Brixiensis in suis noctibus solitariis, quod ante fletum serosa illa humiditas quiescit intus, cumq. agitata non sit non euaporat at dum compressione foras exprimitur, tenuatur per attritionem, & in vaporem soluitur, non ergo ante fletum fit somnus, quia vapores nulli eleuantur, non in principio fletus, quia pauci, at diù durante fletu vapores multi congregantur in capite, atq. ita in solo fletu longo euenit somnum conciliari. Sed adhuc dubitabit aliquis, quomodo per lachrymas melancholia exoneretur si in fletu diuturno cerebrum vaporibus repleatur? scimus .n. à vaporosæ substantiæ per lachrymas resolutione melancholiam imminui, non per vaporosæ substantiæ nouam congeriem, hoc .n. pacto auctio potius, quam imminutio fieret melancholicæ tristitiæ. Non inelegantem sanè responsionem ex eodem Persona expiscauimus, & est, quod nõ solum cerebrum à noxio melancholico vapore exoneratur, ea ratione per fletum, quod glandulæ oculorum per lachrymas propriam humiditatem deponentes, reliquam quæ in cerebro redundat, alliciunt, verum etiam quoniam genitis ex attritione lacrymarum humidis vaporibus sursumq. tendentibus ob leuitatem, necesse est, vt crassior grauiorq. melancholica exhalatio, quę prius cerebrũ occupabat, deorsum tendat, cedens subtiliori, atq. leuiori Hinc itaq. fit vt exonerato capite à materia illa molesta tristitiam adaugente nos videamur consolari & exhilarari animaduertẽtes tristitię causam imminui.

An purgantia medicamenta, atq. confectiones cordiales & ad melancholiam præscriptas inuicem admixta exhibere liceat? Cap. XII.

CONfectionibus corroborantibus, seu cardiacis nuncupatis purgantia medicamenta, vel in ea quantitate admiscentur, qua non mouent aluum, (quo pacto cyaneus lapis confectionem Alkermes, ingreditur, & præter opoponacum, sagapenũ ac centaurium minus theriacam, agaricus, hæ confectiones .n. vel sũma dosi exhibitæ aluum nequaquam mouent) vel nos iam paratis confectionibus soluentia admiscemus ea dosi, qua per aluum, quos intendimus humores, & excrementa commode deturbare possint, quo pacto practicantium viri doctissimi, & inter hos præcipue Ludouicus Mercatus in curatione melancholię corroborantia, seu cardiacas confectiones soluentibus admiscent medicamentis, hoc tamen non desunt, qui damnent, nã qui purgare intendunt, aut purgantibus corroborãtia addunt, vt ea à mala qualitate cordi, ac natiuo calori inimica, quam omnia cathartica possident, vindicent, quo nomine addunt hodiè spicã, squinanthum, cinnamomum, & similia purgantibus medicamentis, aut corroborantia addunt non quia soluentia medicamenta corrigant, sed quia vno, & eodem tempore superfluos, & morbificos educant humores ac melancholicę affectioni medeantur, cor, & præcipua viscera corroborando, spiritusq. vitales refocillando, ac restaurando; Si de priori sermo sit, omnes vnanimes admittunt, alterum vero reprobant, nam si purgare atq. laxare sit animus, ad quid corroborantibus vti, quæ non parum adstringunt quemadmodum forent confectio hyacintina, electuarium de gemmis, ac diamargaritum frigidum? non ne ità aut minuetur, purgatio, aut quod peius erit, agitabuntur humores nec, vt deceret, sufficienter posteà educentur? pręterea quod tunc temporis cardiaca medicamenta corroborare possint, nulla ratio suadet, nam quomodo ad stringamus, vbi eodem tempore valdè laxat medicamentum soluens? imo cum simul mixtum exhibeatur vtrumq. simul etiam cum purgante corroborans, atq. adstrigens educetur medicamentum, atq. ita in cassum fuerit exhibitum. His respondetur vno & eodem tẽpore, sũma cũ ratione purgari ac corroborari posse, nã pręterquãquod corroboratio nõ à sola adstrictione procedat sed à rebus valde odoratis quatenus suis tenuissimus vaporibus spiritus citissimè reparãt, & augẽt nec nõ à medicamẽtis illis sĩplicibus, quę à tota substãtia cor, aliaq. pręcipua viscera, ac naturales õnes facultates corroborandi vĩ habẽt, (quę omnia prænarratas confectiones ingrediuntur) non est quoq. inconueniens eodem tempore laxare, atq. adstringere, purgare atq. corroborare,

rare, nam venas, in quibus excrementitii, ac morbifici humores stabulantur, laxamus atq; cor natiui caloris fontem adstringimus, & præsertim eo tempore, quo à purganti medicamento multa spirituum ac proinde natiui caloris iactura, fit nam ex solidarum cordis partium adstrictione, atq. corroboratione, quam cardiaca medicamenta à tota substantia afferunt, minor euadit iactura ista, & hoc in melancholicis præcipuè obseruandum est, tanquam iis, qui inter cæteros spirituum vitalium penuria laborant, præterea si de sola adstrictione a manifestis medicamentorum qualitatibus sit sermo omnibus adapertum erit, purgationem citius procedere, tanquam quę ab irritantibus, & maioris actiuitatis qualitatibus aliquam deducat originem, adstrictionem verò tanquam quæ à qualitatibus minoris actiuitatis pendeat, tardiorem promi, si vero de ea corrobatione, quæ a proprietate pendet, loquamur nihil obstat nobis quod simul cum purganti medicamento cardiaca educantur, quandoquidem ista propria sponte citissimè ad cor feruntur, ita vt sæpe priusquam purgans medicamentum admixtum humores attrahere inceperit, hæc iam cordi vim propriam communicauerint, nec tandem necesse est, vt cũ purganti medicamento deiiciatur ad stringẽs nãm dum actuata fuerint in ventriculo, cum hoc grata & amica naturę qualitate polleat, & sui adstrictione ad retentionem faciat diutius in corpore immoratur, illud vero cum inimica & molesta qualitate naturam ad expulsionem irritante præditum sit, citius educitur, etiam si admixta simul fuerint assumpta. sic interdum obseruamus a cibo euomi, nec cibum euomi, sed humores à cibo diuersos, Quapropter non est, vt addant, isti, satius esse ab operatione purgantis medicamenti exhibere cardiaca, atq. corroborantia remedia nam quamuis hoc, & rectè à nonnullis præstetur, qui sequenti die ab assumpto pharmaco hæc exhibent, satius tamen, ac tutius censendum est, a quouis detrimẽto quod soluens medicamentum afferre possit præseruari, quam ab eodem iam allato curari, Damnantur etiam, qui in componendis cardiacis medicamentis cathartica immiscent ea dosi, à qua nõ sequitur alui deiectio, & primò quia medicamenta cathartica deiectione, & vomitu, quem pleraq illorum, & præsertim vehementiora afferre solent, naturam turbare tantum, & humores melancholicos exagitare, non autem ob quantitatem tam exiguam euacuare valẽt, Secundò quia cum ob paucitatem purgatione frustrentur, in eum vertentur humorem, quem trahere nata erant, si vero mitiora sint, in alimentum, quemadmodum testatus est Galenus lib. Quos, & quãdo purgare oporteat &c. cap. penultimo Hinc Rondeletius in officina Pharmacopolarum in compositione Diar rhodonis rhabarbarum quia purgans est, respuit, cui etiam Fuchsius lib. 2. de composit. medicam subscribit. Tandem nouissime subdit vir magni nominis in hac vrbe, & qui multas pecunias in

exercenda

exercenda medicina lucratus est, quod in aliquo parando medicamento composito singula quæq. ingredientia eligenda sunt ad eundem scopum, ad quem totum compositum construitur, ita vt si exempli gratia totius medicamenti scopus & intentio sit corroborare, singula quoq. ingredientia corroborantia sint, oportet, Verum, (vt verum fatear) quam falsum sit istud libere suppositum, quisq. in re medica vel parum exercitatus, facile videre potest, nam si nos de composito purganti medicamento afferamus exemplum, in ipso alia odorata esse, vt soluẽtium malignitatem corrigant, alia adstringentia, vt viscerum tonum conseruent, alia refrigerantia, vt nimiam soluentium caliditatem attẽperent, quorum tamen nulla purgatoria facultate sunt prędita, sed & si de corroborantibus compositis sit sermo, nõ ne in ipsis alia quæ adstringunt, alia quæ aperiunt, alia quæ calefaciunt, alia quæ refrigerant, adinueniuntur, ità vt mirum esse non debeat, si corroborantibus soluẽtia commisceantur, & præsertim cum hoc comprobatum sit authoritate, & exemplo antiquorum tum græcorum, tum arabum, nam si mithridatum, theriacã, Antidotum Esdræ ac plura laudatissima, & hucusq. ab omnibus accepta medicamenta examinemus, in iis nonnulla purgantia reperiri conspiciemus, & si forte ad opium recurrerent aliqui tanquam ad id, quod soluentium purgationem aut ab illis agitationẽ prouenientem sistere possit, adducant quoq. causam, propter quam in illis confectionibus posita sint ista purgãtia, nã frustra posita dicendum non est; deinde (ne ad opium confugiamus) se conuertant ad Auicẽnam, ac Mesuem, nam hic in Diamusco amaro aloem & castoreum imponit, in Alkermes confectione cyaneum lapidem, ille vero lib. de virt. cord. tr. 2. c. 2. ait ad confortationem cordis poni in medicinis cordialibus lapidem lazuli aut Armenum, quorum vterq. valide purgat vnde postea c. 4. lib. cit. nobilem confectionem lætificantem describit, in qua Epithimum, & vtrumq. ex prædictis lapidibus imponit, sed quid plura? non ne adest in lætificante Galeni epithimus? nec tamen hunc aliquis putet, dum propter sui paucitatem ventris solutione frustratur, aut in alimentum verti, aut in eum quem trahere natus erat, humorem, nam si hæc contingerent, ineptè posuisset Galenus in illo electuario. Sed ad quid posuerunt hi purgantia in prædictis confectionibus, si sua purgatione frustrentur, percunctetur aliquis? Huic responderi posse putarem, quod etiam si purgantia in adeo exigua quantitate, & tot aliis admixta frustrentur euacuatione ea, quæ sensibiliter per aluum fit, non tamen ea euacuatione frustrantur, quæ insensibiliter per occultos nostri corporis meatus fit, ad quam euacuationem moliendam trahuntur, ac veluti manuducuntur, ab aliis discutientibus & in longe maiori copia admixtis imo cum proprium sit horum catharticorum melãcholicum humorem educere, dum iam facta discutientia sunt (cum non possint

possint eum per sibi consuetam viam euacuare) ipsum per alias vias atque occulta foramina discutiunt, atque insensibiliter euacuant, neq. inconueniens est, quod catharticum, dum in exigua sui quantitate aliis miscetur medicamentis diuerso modo euacuationem molientibus & quæ illud viribus longè superent ob maiorem molem per vias sibi non consuetas euacuet, cum id quod inferius est viribus, non propriũ, sed eorum, quæ superant, motum sequi cogatur. Hæc autem omnia in eodem ferè argumento perbelle asserit Auicennas summa prima tr. 1. de necessitate compositarum medicinarum, vbi hæc habet,, Et quandoque est medicina, quam inuenimus, communis duabus viis, & intentio nostra est in via vna, quamobrem associamus cum ea, quod deferat eam ad illam, sicut cum ponimus cantharides in medicinis aperitiuis, vt conuertant eas à parte venarum ad partem renum, & vesicæ; sic pari pacto de catharticis cum discutientibus admixtis differere possumus, imò cum hęc non solum per sedem, sed insensibiliter etiam per occulta foramina euacuandi virtutem habeant (quatenus enim calida & sicca sunt, atque tenuium partium, nec non etiam nonnulla acria, certè digerendi, seu discutiendi vi prędita extant, quod etiam nos docet Gal. lib. 5. de simpl. med. fac. c. 20.) additis tantum discutientibus, & in maiori dosi, facilius erit illa ab euacuatione per aluũ ad euacuationem, quæ per cęcos meatus fit, conuertere, quod & experientia ipsa testatur in pluribus antidotis, ac confectionibus, quę valide discutiunt, nihil tamen per sedem euacuant, etiam si cathartica medicamenta in se receperint: sed de his hactenus. Interim cum de cardiacis medicamentis mentionẽ fecerimus, & hęc ad melancholiã præscribi dictũ sit, videamus obiter an in melancholia cordi remedia pręscribenda sint.

An in melancholia cordi remedia præscribenda sint? Cap. XIII.

HVic dubitationi ansam dedit Galenus, qui in curanda melancholia, sicuti, & in cęteris aliis capitis affectibus, in quibus animę principes actiones læduntur, cor omnĩ remedio destituit capitiq. cuncta pręsidia admouenda esse iubet, hinc ipse pluribus in locis & præsertim lib. 1. de loc. aff. c. 2. fundamentum verissimum supponit, nempè quod dum læditur aliqua actio necessario organum, in quo illa actio absoluitur, semper lędatur, siue per se, siue ex accidenti, & vt cum Galeno loquamur, vel læsa facultate, vel ob errorem externum, quo posito fundamento postmodum contra Chrisippum, Asclepiadem, Aristotelem, & alios, qui cognoscentẽ animam in Corde locarunt, inuehitur, inquiens, ò boni viri, si cognitio, & principes functiones, sensationesq. fiunt in corde, & eę à quibus prodeunt, facultates in eo resideat, cur læsa memoria, aut imaginatiua, aut sensu communi, non cor, sed caput, perfunditis & irrigatis? cur in phrenitide, & lethargo non cor sed caput & cerebrum euacuare ag-

gredimur? ex quibus patet, quod cum in melancholia principes lædantur actiones, & hę absoluantur in cerebro, cerebrum & non cor lædi, & ideo cerebro, & non cordi applicanda remedia erunt. Hinc Galenus de melancholia pertractans nullibi pro corde medicamenta pręscribit, præterea extat Galeni locus, 3. de Hipp. & Plat. Decr. c. 6. vbi sic, " Si in cerebro vitium sit, in delirium animal, motusq. & sensus priuationem promptè incidit si cor laboret, nihil huiusmodi patitur &c. ad quid igitur cordi præscribenda remedia? Verum alia ex parte eodem fundamento Galeni stante, possumus asserere cor non esse deserẽdum remediis, in melancholia, quãdoquidem si nulla actio leditur absque proprii organi læsione necessario in melancholia lædetur cor cum in ea animi affectus deprauentur, si quidem melancholici citra occasionem timent, & mæsti sunt, timor autem & mestitia irascibilis facultatis in corde residentis sunt effectus, prçterea ex eodem Galeno in complicatis affectibus, ei quod magis vrg t, incumbendum est, altero non neglecto, quare & si læsæ principes actiones maioris momenti sint quam deprauati animi affectus, non propterea tamen cerebri in quo harum principum functionum facultates resident, curationi solum incumbendum est, corde neglecto, sed cum Arabibus cordi etiam remedia ministranda sunt in melancholia, & quamuis ab eis ministrari putare possemus, quia principum actionum facultates radicaliter, vt dicunt, in corde sint sitæ, nos tamen eo nomine administranda esse censemus, quia animi affectus facultatis in corde residentis affectus leduntur, Ac si quis obiiceret hos potius per consensum lædi, quam secus, quatenus scilicet rei tristabilis imaginatio in cerebro præcedit, huic respondendum esset, quod vel Galeno & Auicenna testibus, affectus, qui per consensum fiunt, tractu temporis per essentiam euadunt, ita vt & cordi prospicere in protracta melancholia non sit ab re, sed & plures alię rationes extant, quę in melancholia cordi prospiciendum esse suadent, & primo, quia à corde ipso interdum melancholia fit, vti quęstiuncula 32. ostensum fuit. Secundò quia vitalium spirituum penuria vt plurimum melancholici laborant, Tertiò deniq. quia in melancholia. & pręsertim hypocõdriaca modo palpitatio, modo angustia, ac veluti compressio quędam, modò alius pręternaturam cordis affectus, sæpenumero concomitari solet, sed quid ad Galenum nulla cordi pręsidia in melancholia præscribentem? Respondetur nos per melancholiam intelligere aut eam, quæ per essentiam, aut eam, quę per consensum fit si hanc intelligamus, non immerito dicere possumus, & in hac non denegaturum fuisse remedia cordi Galenum, si ipsam per consensum à corde prouenire animaduertisset, nam generice subsequens præceptũ tradidit ipse in 3. de loc. aff. c. 5. etiam si specifice illud de hac melancholia per consensum à corde non tradiderit, nam ibi de noxiis principum actionum agens, hæc docet, " Neq. latere nos debet vbi quis per consensum afficitur, ipsaq. affectio in fieri habeat esse, quod deletis efficientibus ipsam causis, ipsa quoq. simul delatur, & ad extremum

capitis

capitis exemplo comitialis morbi vtitur, pro cuius curatione præceptum tradit, quod & melancholiæ optime applicari potest inquit .n " Sic etiam per comitialem morbum, cum vel ob stomachum, vel ob aliquam aliam particulam affectio fit, eam maximè, & in primis curare præcipiunt medici cerebrum vero ita præparant, vt non ità facile afficiatur, Si vero melancholiam per essentiam intelligamus responde tur Galenum alioquin valdè prolixum, in hac re parcum extitisse, & tantummodo eius præcipua remedia, & veluti per transenam tetigisse, vnde mirum non fuerit, si cor remediis destituerit, nihilominus lib. de theriaca ad Pis. c. 15. sic loquitur" Illud certe est summa admiratione prosequendum quod theriacam non modo corporis affectus sanare videmus, sed etiam animi passionibus, ipsum quoq. grauiter infestantibus opitulari conspicimus, veluti cum excitatas melancholia graues curas multoties sumpta ex animo pellit, proinde ac si ex plene, ac reliquis membris atram bilem exugeret &c. Quod autem theriaca maxime cardiacum medicamentum sit, omnibus in confesso est, imo Galenus eodem loci ipsam ab Andromaco, Tranquillam vocari scribit, quia præter sanitatem corporibus tranquillitatem etiam inducat. Hinc Arabes & latini quoq. doctissimi viri non solum interna, sed & externa etiam medicamenta cordi præscribunt, in melancholia, hac potissimũ ratione innixi, quod & si præcipua huius morbi sedes non sit cor sed cerebrum, eo tamen nexu, iisq. vinculis vtrumq. alteri copulatur; vt fieri non queat, quin improspera cordis constitutio secum comitem trahat eam, quæ est cerebri, saltem si cerebrum afficiatur à corde probe præparato suppetias susceptabit, & Auicennas lib. 3. fen. 1. tr. 4. c. 18. hæc habet," Spiritus animalis continuus est spiritui vitali, et ex substantia ipsius, quare complexio eius corrupta melãcholica corrumpit complexionem cerebri, & conuertit ad melancholiam. Tandem eno dandus remaneret Galeni locus. 3. de Hipp. & Plat. decret. adductus, sed hic nihil contra nos facit, quandoquidem ibi Galenus loquitur de collisione, & vulneratione, vt ad initium citati capitis videre est, nos clariorem afferamus doctrinam ex 3. de loc. aff. c. 7. desumptam, quo loci sic Galenus loquitur, " Quemadmodum elato ex ventriculo ad oculos fuliginoso quodam, aut fumoso habitu, aut crassis quoque vaporibus, similia vt in suffusione accidentia contingunt, eadem ratione sublata ad cerebrum ab atra bile euaporatione veluti fuliginosa fumosaq. melcãholica eueniunt in mente accidentia, modo quid obstat, quin et hæc fumosa euaporatio ab atra bile existente in corde eleuetur, cum et ipsum intemperiebus, et obstructionibus obnoxium esse posit?

An in melancholia vomitoria conueniant? Cap. XIIII.

IN melancholia non conuenire vomitoria docuisse videtur Hippocrates lib 4. aph. 9. dum ait melancholicos plenius per inferiora purgandos esse, & Galenus in comm. plenius, idest fortius interpretatur, & rationem reddit, quia melancholicus humor ad differentiam bilis sui grauitate inferiora petat, Sic Auicennas lib.1.fen. 4. doctr. 5. c.4. hæc profert, " Ex humoribus quoq. est, qui est velocioris obedientię vomitui secundum plurimum, sicut cholera, & ex eis est, qui vomitui rebellis existit, sicut melancholia, & ex eis est, qui inter hos est medius sicut phlegma. Amplius cum triplex sit melancholia ratione loci, vomitus non conuenit in ea, quæ est per essentiã in capite, quia si exhibeatur vomitorium adeo validum, quod materiã in capite existentẽ educat incolumi existente corpore, colliquabit partes sanas, antequam melancholiam educat, hinc Hippocrates, et Galenus prohibent elleborum iis, qui incolumi, sunt corpore 4. aphorism. 16. deinde difficillimum et periculosum puto attrahere materiam ex capite, vt purgetur per os ventriculi, nec obiiciant, quod si Galenus pharmacis vsus sit fortioribus in aliquibus cerebri affectibus, vt per sedem expurgationem moliretur, nos facilius per vomitum expurgabimus, tanquam per proximiorem viam, nam alia est ratio purgationis per aluum, quia attractoria medicamenta multo facilius ducunt humorem, quanquam longinquum ad intestina quam ad os ventriculi, et quod maius est, pars illa ignobilis à transitu humorum nullam sentit noxam. Nec in melancholia per consensum à toto vomitus conuenire videtur, non .n. ducendus est humor ex natura, & ex accidenti noxius, et prauus per os ventriculi supernum, præterquamquod nonnulli ex sola vomitione melancholici euaserunt, quemadmodum videre est in libello de melancholia ex Galeno, Ruso, & Possid. propè finem, et hoc fortè quia nimis in vomitu repleretur cerebrum, ac in id multò facilius incurrent, ii, in quibus humor, iam diu in venis moram traxerit & à natura alienus euaserit; Nec tandem in hypocondriaca conuenire videtur vomitus omnes .n. hypocondriaci habent ventriculum valde imbecillem, non autem purgandi sunt humores per locum debilem ex Galeno 13. meth. c. 11. Attamen sciendum est sermonem esse aut de vomitu materiæ in ventriculo collectę propter ventriculi imbecillitatem aut materiæ melancholicę ex quà proxime fit melancholia, primo modo licet et melancholicos, et alios quosuis euacuare per vomitum dummodo leges illæ seruentur, quę à Galeno et Hippocrate sunt propositæ lib. de salub. dieta, quos et quando purgare oport. et 4. aphorism. à 4. aphorismo ad 17. vt scilicet tabidi, & angusto pectore, et insueti, et difficillimi ad vomendum nunquam cogantur ad vomitum, Sed si de materia melancholica fiat mentio melan-

lancholiam quę fit tantum per essentiam in capite, nullo pacto vomitoriis, tractandam esse opinamur. in reliquis speciebus vomitoria locum habere posse concedimus, & quia hæc in triplici gradu sunt, mitiora nempè, mediocria, & fortiora, mitiora prætermitti possunt quia non euacuant humorem peccantem sed duntaxat humores spõte sua ad os ventriculi ascendentes, vel in cauitate contentos facilè educunt Mediocria autem, vt est succus raphani, radix asãri, & similia, tam in hypocondriaca, quàm in melãcholia à toto administrari possunt, dummodo os ventriculi non sit adeo sensibile, vt patientes ex illius nimis exquisito sensu palpitationem lypothimiam syncopem aut epilepsiam incurrant Hinc Possid. in libello de melancholia iam cit. Aetius, & Arabes in hypocondriaca vomitũ laudãt excitatũ à radiculis; demũ si de fortioribus sit sermo, vt sunt antimonium, elleborus albus, lapis cyaneus & armenus, hæc profectò antiquioribus Medicis probatissima sunt, dummodo in eorum exhibitione leges quædam seruentur, vt scilicet humores & corpus præparentur, illi cum crassi sint, si incidantur & attenuentur oximellite scyllitico, &. composito, hoc si humectetur (sic Hippocrates 4. aph. 13. ait ante elleborum humectanda esse corpora) humectatur autem corpus & per se dum cibis & potionibus humidis, & copioso alimento vtimur, & per accidens dum quieti, & somno indulgemus; sic pręparato corpore prædicta vomitoria possunt exhiberi, sed tutius in infusione vini maluatici, vel alterius similis, quàm in substantia, & statim prębeatur aliquod alimentum, siue ptissana, aut panatella, aut quid simile, quo facilius & sine ventriculi labore patientes vomere possint, non sunt autem ista prębenda circa melãcholiæ initia sed tantum vbi confirmatus sit affectus, quasi in cura coacta hinc Auicennas, qui in myrachiali videbatur timere vomitoria propter ventriculi imbecillitatem, tandem subiungit, in inueterata album elleborum conuenire, at si in hypocõdriaca in qua ventriculus est vsq. adeo languidus, conuenit, multo magis conueniet vbi humor melãcholicus in iecore & toto redundauerit, sic huius melancholię per elleborum album curatæ meminit Gal. lib. de atra bile c.7. quando ait, Pręti filias albo elleboro à melancholia fuisse curatas celeberrimumq. fuisse hoc remedium ante, & post Erasistrati tempora; Ad rationes vero in oppositum adductas facile hac vna solutione respondere possumus, satius scilicet esse in desperatis casibus aliquid periclitari, quam insanos homines relinquere, sed tamen si in hypocondriacis vereamur ventriculi imbecillitatem statim post vomitum muniendus est ventriculus internis, & externis, siq. vereamur noxam humoris melancholici, poterimus os ventriculi defendere præmissis pinguibus & oleosis, quæ possint corrigere acrimoniam humoris melancholici, & obtundere sensum oris ventriculi, vt sunt brodia pinguia, fercula cum butyrro, & similia. His tamen omnibus duo subdere est animus, vnũ & animaduersione dignum est quod antiquiores medici dum medi-

camenta fortiora vomitum excitantia propinabant, qualia sunt superius iam proposita,& præsertim elleborus,ista non tantum vomitoria, sed simul etiam deiectoria erant, ita vt ex vtraq. euacuatione facilius excerni potuerit melancholicus humor. Alterum est, quod sola vomitoria etiam conuenire possunt in melancholia non tam ratione pituitę & crudorum succorum in ventriculo existentium,vt supra dictum fuit quàm ratione illius atræ bilis,quę à liene in ventriculum copiosior interdum regurgitare solet.

Cur in Melancholia non tantum humorem melancholicum, sed etiam pituitosum euacuare necesse sit. Cap. XV.

PRofectò primo intuitu rationi consonum esse non videtur,vt sui natura humidior scateat humor,vbi siccissimus reperitur: nihilominus, cum à diuersa causa proueniat vterque hos simul reperiri in melancholicis verissimum est,imò diutius non permanet in melancholicis nigra bilis,quin succrescat quoque pituita,ratio autem est, quia melancholicus humor cum frigidus & siccus sit, è diametro calori natiuo aduersatur, quare melancholici hunc semper imbecillum habent ex quo fit,vt cum cibos non possint conficere,crudos succos,pituitam,& ichores copiosissimos gignant. Hinc quoque libello de melancholia ex Galeno Ruso,& Possidonio quæritur,cur assidue cruditate melancholici laborent, & duplex affertur ratio, altera, quia turbulentum, plenumque excrementis hi corpus habeant, quasi copiosi flatus intestinorum fęces exire prohibentes, cum ipsis in ventriculum effument illiusque coctionem perturbent,quod in hypocondriacis pręsertim euenire credendum est. Altera, quia illorum ventriculus male temperatus semper ob humorem melancholicum frigeat,sed & cerebrum quoque (si de essentiali melancholia sit sermo) cum alioquin pituitæ metropolis dicatur tunc illius plurimum producet, vbi in ipso tandiù commoratus fuerit melancholicus humor, vt proprium cerebri calidum innatum lacessire potuerit,quapropter in quacunque melancholiæ specie,& pręsertim aliquatenus progressa, non solum melancholici, sed simul etiam pituitosi humoris euacuatio procuranda erit.

An caput purgia, & præsertim sternutatoria conueniant in melancholia? Cap. XVI.

SI sternutatoria locum habeant in curanda melancholia, in ea, quæ fit per essentiam in capite,sane habebunt,& in ea præcipue quæ à melancholico humore producitur, dein fortè etiam in ea quę à vapore, & quidem horum medicamentorum partes sunt à superfluis excrementis, atque alienis humoribus caput expurgare;
vnde

vnde caput purgia appellantur. Quod autem me mouit ad hanc quęstiunculam proponendam fuit varias obseruasse doctiorum virorum in hac re opiniones; à nonnullis enim exploduntur sternutatoria, atq. caput purgia in melanchol a curanda, ab aliis de ipsis ne verbum quidem fit, etiam si vberrimè, cætera medicamenta apponant, ab aliis tandem maximè extolluntur. Rationes autem ob quas à nonnullis reiiciuntur, caput purgia in huius affectus curatione sunt, quia si melancholia fiat solo cerebro lęso, vel ob frigidum, & siccius intemperamentum, ita vt proprium alimentum in naturam melancholię affinem cômutet, vel ob nimium calorem, & exustionem, quæ probum, & laudabilem sanguinem in atrum humorem conuertat, certè caput purgia non conuenient, quia cerebri siccitatem adaugebunt, cum ex iis parentur quę purgatrice facultate pollent, & vt plurimum calida, & sicca sint, imò contra Galen. dogmata medicinam factitabunt, qui ipsa pręscribent, nam ipse 3. de loc. aff. c. 7. pręcipit caput esse humectandum, qua de causa melancholicis quoque omni diligentia somnus conciliandus est. Respondetur balnea, lotiones, & fomenta, quę cerebrum humectare sunt apta, non esse satis ad euacuandam materiam melancholicam in cerebro existentem, vbi melancholia, aut ob ægrotantiū aut ob medicorum negligentiam in longum producatur, quare non satis est iis vti, quæ insensibiliter euacuant, sed etiam ad ea, quę sensibiliter expurgāt, recurrendum est, vti quæ per os, & nares materiam educunt, caput purgia appellata, neque horum pertimescenda est siccitas, quia pręterquā quod cerebri substantiam non attingunt, nequaquam impediunt, quin etiam insensibiliter euacuantia administrentur, vti sunt iam prædicta fomenta, lotiones, & similia; imò multo maior est vtilitas, quę ex euacuatione melancholici humoris siccitatem producentis contingit, quàm sit detrimētum, quod ex admistratione caput purgiorum proueniat, cum hoc vel minimum, vel nullum potius esse possit, hinc Galen. eod. 3. de loc. aff. diuturno facto iam morbo, ad fortiora remedia confugiendum esse docebat. Exploduntur præterea sternutatoria, quia essentiali melancholia in corpore cerebri nō in ventriculis sit humor, quasi sternutatoria humorem in ventriculis existentē expurgent, nequaquā eum, qui in cerebri corpore. Addunt insuper in sternutamento nihil nisi vaporosum, ac flatuosum excerni, quod ex sonitu cognoscitur, quare non esse sternutatoria adhibenda in melancholia, vbi crassus & melancholicus humor cerebrum occupabit: quod confirmant Galeni authoritate 7. aph. comm. 51. dicentis, quod si quis humor in capite superabundet, non facit tamen ster[...]amentum, nisi in ventum conuertatur, & hoc manifeste videtur in multis, qui licet copiam humoris per nares excernant, non tamen propterea necessariò sæpe sternutant; sed isti in nonnullis decipiuntur, nam sternutamentis humorosa quoque materia, & hęc vel à cerebri corpore expurgatur: cuius rei testis est idem Galenus libello de instrum. odorat. c. 6. hęc habens. „ Mucum etiam

etiam ex cerebro crassum, et glutinosum sternutamenta detrahunt, quem vna cum spiritu foras impulso educunt, sed non ne videmus capitis grauedini sternutamenta mederi? grauedo autem non ex vaporibus aut flatu, sed ex frigidis crassis, aut copiosis humoribus prouenit si nihil autem per sternutamenta ex cerebro educeretur ea grauedinē captis non modo non leuarent, verum etiam ex Galeno à spiritu tum foras confertim ruente, tum etiam verberante caput magis et plenum et graue redderetur, vt ex magnis vocibus fieri cernimus. Quod autē spectat ad Galeni locum in contrarium allatum, respondetur Galenum intelligere de sternutamentis à natura factis absq. medicamentorum ope, per quæ sane euacuabitur minus humorosę materiæ, & magis vaporosæ. quia non adest medicamentum, quod sibi familiarem attrahat humorem, quemadmodum dum arte procurantur sternutamenta, sed & Galenus eodem loci excipit eam humorosam materiam, quę mordax est sicuti in subsequentibus verbis videre est. His igitur ita se habētibus, nos qui medicum naturę imitatorem esse scimus, hoc pacto ratiocinari possumus. Natura per sternutamenta spontanea humorosas materias mordaces educit, ergo & medicus easdē medicamentis sternutamenta excitantibus debet educere, sed mordax est atra bilis, quæ in melancholia cerebrum occupat, veluti, quę vt plurimùm per adustionem genita, aut adhuc empyreuma retineat, aut saltem propter sui crassitiem ac siccitatem exasperet, ergo hanc è cerebro sternutamentis euacuare procuret medicus. Neq. dicant materiam è ventriculis, non autem è cerebri corpore educi posse sternutamentis, quandoquidem si sternutatio ex Hipp. 5. aph. 35. difficulter parientem iuuat, quia vt Galenus habet in commento, vehementiore concussu excernit, quæ corporis partibus firmiter infixa adhærebant, et partibus longinquis nempè vtero, non ne magis excernet melancholicum humorem in proprio cerebro contentum? Hinc Galenus lib. 13 .meth. c. 21. in curatione lethargi, in quo pituitosa materia in cerebri corpore putrescit, sternutatoriis vtitur, quare, et nos illius exemplo in melancholia, in qua nigram bilem è cerebri corpore educere sit opus, ipsis vti summa cum ratione possumus, imo addēdum est facilius multo in melancholia atrā bilem, quam in lethargo pituitam sternutatoriis medicamentis cedere posse, vt quæ nullam visciditatem habeat, quæ ipsius exitum, et expulsum retardare possit. Amplius si materia humorosa ad hoc vt per sternutamenta excernatur in halitus, ac vapores magna ex parte resolui debeat (quod et nos fatemur) quinam humor melancholico magis vaporosus est, et aptior in vapores, ac flatus resolui, vti qui partiū, quibus inexistit, natiuum calorem imminuat, ac lacesset? ex deficiente autem calore, seu diminuto flatus eleuari, ac produci constat vel Galeno teste 3. de symp. caus. c. 2. quare si naturæ imitator medicus esse debeat, non solum in hac, quę ab humore pendet sed in ea quoq. melancholia sternutatoriis vtetur, in qua è cerebro tetrus vapor sit adimendus, nam

per

per ea plurimum vaporosæ materiæ euacuatur, vnde Galenus lib. 1 de sympt cauſ. c. 4 sternutationes, nisi ex catharro fiant, maximum remedium capitis habitu repleti esse scripsit.

An in melancholia caput sit humectandum? Cap. XVII.

OMnes classici medicinæ scriptores in melancholia, præsertim ea, quę per essentiam fit, cerebrum humectandum esse præscribunt, quam sané humectandi cerebrum indicationē & à Galeno amplexatam fuisse volunt 3. de loc. aff. c. 7. quo loci certe & ipse à Galeno frequentia balnea, victumq. humidū proposita fuisse fateor, nec recentiorum lotiones, fotus stillicidiaq. humectantia capiti administrata detestor, imo quam maximè laudo, verum quis forte ipsis non omnino assentiatur, dum ratione siccitatis quæ in essentiali melancholia frequenter, cerebro adnectitur, hanc humectandi indicationem exhauriunt, nam si hac de causa esset humectandum cerebrum, Galenus præter cibum, & alia proposuisset intrinseca remedia, non tantum contētus extrinsecis, nec ipsum mirari desinerem, quod sæpius huiuscemodi melancholicos ebrietate non affecisset, etenim ipsi non erat ignotum, ebriorum cerebrum multa humiditate perfundi, cum hanc doctrinam nobis tradiderit 6. aph. cōm. 32. Quod sane remedii genus nec periculosum in sicco cerebro, nec tardum, nec iniucundum extitisset; Quod autem Galenus balnea & humectantia proponat, hæc certè non ratione siccitatis auferendæ, sed ratione euacuandi melancholicum humorem proponit, insensibiliter, .n. euacuatur melancholicus humor per balnea, lotiones; & huiusmodi alia capiti administrata, et quod hoc sit, verum, ille met declarat, dum inquit protracto morbo ad valentiora confugiendum esse, nempe ad ea, quæ sensibiliter euacuent, quapropter constat, quod si ratione siccitatis ista humectantia proposuisset, ea magis, & efficaciora erant præscribenda in progressa melancholia, in qua maior siccitas necessario excrescit, præterea si siccitate cerebrū in essentiali melancholia laboraret, non ne huiusmodi melancholici omnes saltem protracto morbo euaderent calui? caluities .n. ex cerebri siccitate prouenit afferente Galeno in 6. Epid. comm. 3. part. 1. quod tamen euenire non constat, nec dicat aliquis maiorem esse cerebri siccitatem vbi caluities adsit, quam in melancholia, quandoquidem hoc medicinæ fundamentis dissentaneum foret, nam scimus intemperiem siccam morbosam magis recedere à statu perfectæ temperiei cerebri, quam siccam intemperiem, quæ intra sanitatis limites consistat, sed siccitas in caluitie est intra sanitatis limites, cum nullas homines lędat actiones, siccitas vero in melancholia iam est morbosa, & extra sanitatis

limites, ergo maior est huius siccitatis recessus, ergo in hac tanquam in maiori siccitate caluitium fieri deberet, si in maiori id patitur cerebrum. Tandem ad quid proponenda humectatio in melancholia, si cerebri medullaris substantia, pars solida, atq; spermatica, per quam melancholicus humor dispergitur, siccitate afficiatur, non ne docuit Galenus siccitatem partium solidarum corrigi non posse lib. 7. meth. c. 6.? Respondebunt fortè Galenum de confirmata, et consumata sicca intemperie intelligere, non de recenti; sed et de recenti sicca intemperie militat argumentum, quandoquidem sub hac aut exsiccatur substantia cerebri, aut non, si exsiccetur, id quod exsiccatum fuit, correctionem non admittit, nam spermaticæ partes nō resarciuntur amissæ, aut absumptæ, si non exsiccentur, frustrà proponitur humectandi indicatio. His tamen non obstantibus et nos cerebrum in melancholia humectandum esse fatemur, vt infra dicetur interim has subtiles, & sophisticas potius rationes in contrarium adductas soluere aggrediamur, et quoad postremam attinet, hanc nullam esse dicimus nam cerebrum quemadmodum, & alia quæq; pars spermatica, pluries seu varios siccitatis gradus perpeti potest, à quibus variæ quoq; eiusdem mēbri partes afficiantur, hinc quadruplex corporum siccitas ex eodem Galeno affertur in eodem meth. cit. lib. nam sub alia alicuius membri concreta adeps sub alia rorida substantia, qua nutritur, sub alia sanguis in arteriis et venis capillaribus eiusdem membri contentus absumitur quibus siccitatibus mederi arduum quidem est, non tamen impossibile, illa correctionem ac medelam nō admittit, sub qua partis solida substantia exsiccatur, et absumitur, quid igitur obstat quod reliqua cerebri in melancholia exsiccentur non læsa solida substantia? quare cerebrum humectari, nec frustra poterit in melancholia, præterea sciēdum est intemperiem cerebri siccam, quæ in melancholia à præsentia humoris melancholici pendet, non esse tantæ actiuitatis, quæ absumet cerebri humidas, nōdicam solidas substantias, nisi vel maximè frigiditati exprimēti vel maxime caliditati consumenti coniungatur, nā melancholicus humor est actu humidus, et solum potentia siccus, quapropter non nisi longissimo tempore cerebrum substantia mollius, et vel leuiter, exsiccet, quod euidentissime licet coniicere ex iis, qui diurna melancholia detenti, tandem ex sola melancholici humoris euacuatione sanitati restituti fuerunt, sicuti quæstiuncula 1. sect. 3. narratum fuit ex Balduino Ronsseo, Quamobrem non immerito quoq; ab Alexandro dictum fuit lib. 2. problemm. 28. melancholicos, qui animi munera integre exequi nequeunt, naturæ tamen rectè obire. Hinc facile pateat, cur melancholici calui non fiant, quandoquidem diuersa valdè siccitas est ab ea, quæ caluitiem parit, siccitas .n. melancholicorum est cum humore, et nullas aut vix vllas cerebri humiditates absumit.

absumit. siccitas autem caluorum est fixa in solidis cerebri partibus, easq. absumit, ita vt cerebrum minus factum & in se contractum diserat caluariam, qua arida facta deficiunt pili, cum & cuti ipsam tegenti subtrahatur humiditas, quæ capillorum tanquã pabulum extabat, neq. prædicta siccitas extra sanitatis limites reponitur, quia paulatim fit, et ad naturale senium tendit. Tandem quod de ebrietate propositũ fuit, ridiculum est, nanq. remedia perniciosa tentanda non sunt, perniciosam autem homini esse ebrietatem quisque facile intelligat ab ipsamet experientia, et à Galeno eodem loci, quo cerebrum ebriorũ multa humiditate perfundi, ait, ibidem cerebrum enim quoq. grauari subnectit, & ex 5. aphorism. comm. 5. conuulsionem ab ebrietate imminere posse colligimus, ac deniq. ex Alexandro lib. 1. problemm. 17. moltos vino ebriatos obiisse habemus, quod vini copia naturalem, animalemq vim omnem suo calore opprimat, eorumq præsertim, qui calorem insitum exiguum continent, atq. imbecillum, qualem sané vt plurimum melancholici obtinent, Sed quid ad Galenum, quem non ob siccitatem cerebri, sed ob melancholici humoris euacuationem humectantia proposuisse assertum fuit? Respondetur in initio quidem melancholiæ respexisse potius Galenum ad melancholici succi euacuationem, quam ad humectandum cerebrum, nihilominus in progressa affectione ad vtrumq. respexisse, nam & si ad valentiora confungiẽdum esse suadeat, non tamen iubet, quod balnea, & humidus victus deferantur, imo & ratione ipsiusmet melancholici humoris, qui siccus est, humectandi indicatio consurgit, amplius respectu huius semper humectandum erit, respectu cerebri non semper, cum neq. semper ipsi officiat in melancholia siccitas, vt mox patebit, Sciendum igitur est, nullam melancholiæ speciem ab intemperie immediate fieri, veluti iã in prima sectione huius operis ostensum fuit, sed à cerebri tenebricoso spiritu animali, hic autem cum vt plurimum tenebricosus fiat vel à vapore, vel ab humore melancholico, vtroq. frigido, & sicco necesse est, vt tractu temporis, nisi prius ad fuerit, talis quoq. consurgat in cerebro intemperies, quæ postea auferatur, non solum calefacientia, sed humectantia quoq. exposcit, imo hæc magis, cum qualitates passiuæ contra quàm faciant actiuæ, difficillimè operentur, ac longiori tẽpore Pari quoq. ratione si ab intensa caliditate & siccitate cerebri melancholicus humor productus spiritus obtenebrando melancholiã faciat, præter refrigerantia requiruntur humectantia, & hæc magis, quia præter rationem modo dictam, semper in refrigerando cerebro cautè admodùm procedere debemus, quare cum in vnaquaq. melancholiæ specie dummodo cerebri intemperies coniungatur, sicca frequentius coniungatur, hinc cerebrum humectare operæ pracium est, quod in essentiali melancholia progressa saltem, verissimum semper reperias

in melancholia autem, quæ per consensum fit, et id vt plurimùm contingit, in hac tamen potest interdum adeo humida intemperie affici cerebrũ quod exsiccatione indigeat, ne tam facile à partibus, quæ ad ipsum transmittunt, recipiat, nec expectandum est (quod forte ignarus quidam posset inferre) vt à siccitate melancholici humoris exiccetur cerebrum, nam melancholicum delirium esset augere, non amouere in melancholia igitur per consensum caput non semper est humectandum, sed interdum etiam siccandum, quandoq. .n. ob humiditatem, suscipit humorem, vel vaporem melancholicum, vnde hoc optimè animaduertens Auicennas dixit melancholiam quandoq. fieri à corde calido, & capite humido.

An in melancholia hypocondriaca pro deobstruendis visceribus, & præsertim liene affecto, diuretica medicamenta conueniant? Cap. XVIII.

CVm obstructionum præcipuæ causæ sint, vel copia, vel crassities humorum, ob illam hi sunt auferendi, ob hanc vero attenuandi, et preparandi sunt, vt facilius deinde per eas excernantur vias quæ, naturæ magis acommodatæ sunt, ita, vt si ex: g: iecinoris pars gibba sit obstructa, per renes expurgare oporteat humores, si caua per inferiorem ventrem, hæc enim proxima venis mesaraicis, et intestinis est, illa vero ductus habet cũ venis emulgentibus communicantes, vt hinc per renes, atq. vesicã facilius expurget; Quapropter dum quæritur, an in hypocondriaca ad obstructa viscera conueniant diuretica, tunc conuenire dicemus, vbi viscera illa ad renes, et vesicam obuios habeant ductus; Cæterum si ad lienem sermonem coarctemus, res difficultate non caret, quandoquidẽ nulla videtur via à liene ad renes, et vesicam qua possimus humorem crassum, ac melancholicũ lienis expurgare per vrinas, dein si per faciliorem viam expurganda sunt viscera, per intestina expurgandus est lien, cum proprium alimentum ex iecinore attrahat per venas mesaraicas, quarum plurimę in internas intestinorum tunicas desinunt, nec non ramum spleneticum habeat, qui in ventriculi fundum vsq. prorepat, His autem apertissimè assentitur Galenus lib. 13. meth. c. 17. hęc ad litteram habens," A societate vero cum vicinis partibus, quod idem cum situ est, illa capiuntur, quod gibba iecinoris per renes expurgari oporteat, caua vero per inferiorẽ ventrem, in liene vero alterã duntaxat esse superflui euacuationem, cum quæ per renes agatur, nulla huic visceri uacuanda via pateat, Præterea non ignorandum ex 5. de simpl. medicam. fac. c. 13. quod medicamenta cientia vrinam calida, et acria sunt, sed ista officerent in hypocondriaca, vbi phlogosis

adest,

adest,ergo nó sunt adhibenda diuretica. verum tamen his non obstantibus non tantum per aluum ducentibus, sed & diureticis etiam vti licere in liene, à melancholia expurgando ratio, et experientia ipsa suadent, tum quia, vt Hippocrates lib. de alimento et 6. Epid. dicebat, natura doctissima est, et sibi ipsi secretas vias parat, & inuenit, atq. omnia nostri corporis conspirabilia sunt, tum quia in melancholicis sanguis est ichorosus ,quemadmodum diuinus senex 6. Epid.cõm. 2. t. 38. scripsit, vnde diuretica maximè iuuant, quoniam expurgãt ichorem, et humorem serosum. sed & Galenus etiam 1. ad Glauc.in cura quartanæ commendat vsum diureticorum,ibi n.medicamentum e x viperis in potu, et id quod recipit, succum cyrenaicum, præscribit; et nihilominus, vt plurimum in quartana lienem obstructionibus affici ipse voluit,rectè autẽ diuretica exhibet,quoniã quartanas per vrinas finiri didicit ab Hippocrate 6 Epid.comm.4.t. 2.imo Hippocrates libello de internis affectibus medicamẽta,quæ lienosis præscribũ tur per vesicã debere purgare scriptũ reliquit,quemadmodum et libro de externis affectibus, biliosis, quæ magnum lienem habent, et ideo praui, ac fædi coloris, sunt malignaq. contrahunt vlcera, vrinas subduci voluit, Nec dicat aliquis serum, quo plurimo melancholicus humor abundat (debuit.n. serum crassissimo humore permisceri, vt illius esset vehiculum)per renes expurgari, cum ab ipsis attrahatur, humorem autem crassum, ac melancholicũ relinqui, nulloq. modo per renes, atq. vesicam expurgari, quandoquidem & ipsum per dictas vias excerni vrinarum color niger commonstrat, qua de causa et Galenus in 6. Epid. comm. 5. t. 15. vrinas nigras colliquati lienis notas esse edocuit, quod idem obseruauit Auicennas lib. 3. sen. 15. vbi scripsit deriuari humorem melancholicum, cum lienosi se multum exercent, ad vrinarios ductus, & fieri vrinas nigras. Sed si per vrinas humor aquosus hydropum, qui in cauitate abdominis cõtinetur,excerni potest teste Galeno in 7.aph.comm. 55. quantò facilius melancholicus humor in vasis lienis contentus, si medicamentorũ ope fundatur, & in serum vertat per vrinas excerni poterit? præterea ex Hipp. lib. 4. aph.colligimus, quod quibus hypocondria suspensa murmurant,etiam ex vrinæ multitudine leuantur, sed quibus magis murmurant, quàm qui hypocondriaca afficiuntur, cum & hæc flatuosa melancholia appelletur? hinc Bioni tumorem lienis profluuio vrinæ esse sublatum videas 2. Epid.comm.2. Ad rationes vero in contrariũ aductas, & primò quoad phlogosim, respondetur.hanc in hypocondriaca prouenire ex obstructionibus,modò cum diuretica attenuent,digerant, & aperiant ,ablatis obstructionibus phlogosim quoq. tollunt, et ita, quamuis ipsa per se calida sint ex accidenti refrigerant ; adde quod non obstante phlogosi etiam contra melancholicum humorem pugnandum est, qui frigidus et crassus extat, Amplius diligens medicus æqua
lance

lance perpendet, quid magis officiat, an phlogosis, an humorum craf sities, et frigiditas, an obstructio, hisq. omnibus recte perpensis ita remedia attemperabit, & inter se miscebit, vt omnibus debellandis, nulli augendo aptum adinueniat medicamentum nec .n. omnia diuretica calida. & acria sunt, sed ea, quæ violentius mouent vrinas, nec desunt inter diuretica, quæ potius temperata sint, imo & frigida. & emollientia, vnde à Galeno 6. de simpl. med. fac. adiantum, quod in caliditate, et frigiditate symmetrum est, epotum lapides frangere scribit, sed si lapides frangere, ergo & vrinas educere potentius erit, amplius pepones, melopepones, & cucumeres, in quibus frigida & humida temperies superat, vrinam ciere tradidit, idem lib. 2. de alim. fac. et lib. 8. de simpl. medic. fac. hypnotici solani semen vrinam ciendi potestatē habere asseruit, quod tamē ualde refrigerante vi pollet. Ad eos vero qui à liene ad renes nullam viam esse contendunt, certè hos decipi respondere possumus, quandoquidem et si venarum lienis cum emulgentibus nulla sit communio, nisi distantissima, & in hæpate, vbi omnium venarum initia radicātur, nihilominus plurimæ sunt in liene arteriæ, quæ ab emulgentibus arteriis propagātur, ita vt breui, ac patenti via possit melancholicus humor à liene ad emulgentes arterias euacuari, quarum munus est non solùm vitalem spiritum deferre, sed etiam serosas humiditates in arteriis contentas ad renes deponere, vt inde per vesicam expurgentur. At quia quis fortè dubitare posset, quod in arteriis lienis sanguis crassus, ac melancholicus contineatur, hic sciat crassum sanguinem attrahi à venis, & arteriis lienis, at hunc postea in arteriis elaborari, ac tenuiorem reddi pro nutriendo liene. hinc Galenus 4. de vs. part. c. 15. hæc ipsissima profert, " At qui sanguis adeo tenuis in arteriis huius visceris est, generationem habet ex crasso illo, & melancholico excremento, & paulo post, " qui nanque (sāguis scilicet) attrahitur ad splenē, crassior est eo, qui est in hepate, at quià elaboratus ab arteriis, quæ illic sunt, &c. ita vt nullo pacto dubitari possit, quin melancholicus sanguis arteriis mediantibus per vrinas expurgari possit, Hinc si fides adhibenda est libello, qui inscribitur Galeni Quęsita in Hippocratem qui tamē ex Pronosticorum, & Aphorismorum commentariis decerptus est videbimus triplici de causa nigras vrinas mingi, aut propter assatum sanguinem, aut propter totius corporis refrigerationē, aut melācholico humore purgato, sed quid plura, aut clariora expetimus? habemus lib. de vrinis Galeno adscripto c. 15. Quod crassa, & nigra vrina significat euacuationem melancholici humoris, id quod multoties fit in declinatione quartanarum, & in solutione melācholiæ, ergo in curanda melācholia hypocondriaca vel liene affecto conuenire posse diuretica medicamenta non denegabimus

mus, dummodo per vrinas melancholicũ humorem, ac fæculentum lienis excrementum expurgari posse satis apertè constat.

An in melancholia thermales aquæ conueniant?
Cap. XVIIII.

HAEc & si quæ alia maximè agitata est controuersia, & vtrinque plures afferũtur, rationes, Qui has aquas in melancholia conuenire existimant, ità argumentantur. Si ex calidiori iecinore sanguinem adurente efficiatur melancholia, in eá thermales aquæ, in quibus ferri facultas prædominatur, vt nostræ lucenses sunt, villenses appellatæ maximo sunt vsui, nanq. feruidiorem iecinoris intemperiem, valdè attemperant, atq. ità adusti sanguinis generationem impediunt ac demum ventriculum, qui in melancholicis imbecillior extat, magnoperè confirmant, roborantq. sui adstrictione. Hinc Rhases, & Auicennas pro confirmandis visceribus aquas istas ferratas laudant, et nisi naturales adsint, illas in quibus chalybs ignitus priùs extinctus sit, substituunt; Neq. contra facit, quia Galenus has ipsas non proposueit, multa .n. alia non proposuit Galenus quæ à posterioribus sunt inruenta. Amplius si propter frigidam, simulq. siccã intemperiem naturalium membrorum terrestris, ac melancholicus in corpore coaceruetur humor, aquę thermales calidiores, quales sunt Aquarienses, & Diui Petri Patauinæ, conuenient, quia præterquamquod frigidam emendẽt intemperiem, cerebrum etiam quomodocunq. imbecillum roborant istæ aquæ, et ideo hoc nomine in quacunq. melancholia conueniunt, quia hęc, quæcunq. fuerit, cerebri efficit imbecillitatem, Neq. harũ siccitas metuẽda est in affectu ab humore valde sicco exorto, & cui etam, vt plurimum, partium siccitas adnexa est, quoniam Trallianus epithimum, & hierã sæpius melancholicis exhiberi iubet lib. 1. c. vlt: & Paulus Aegineta lib. 3. c. 13. quem practicãtes omnes sequũtur, vrinam, et sudores cientia medicamenta præbet, imo in eo morbo exiccantia conueniunt medicamenta qui ab humore duro, ac terrestri, qualis melancholicus est, producitur, attenuationem si quidem validam requirit hic humor, quam à calidis, & siccis medicamentis fieri docuit Galenus lib. 4. de simpl. med. fac. c. 18. & 19. necnon lib. 8. eiusdẽ operis c. de Mirrha, et quamuis non omnia attenuantia medicamenta calida esse sciamus, omnia tamen sicca esse scimus, quemadmodum non ignoramus etiam insigni humoris melancholici terrestreitati, ac duritiei validiusculam quandam deberi attenuationem, quæ imbecillioribus, ac attenuantibus medicamentis frigidis pręstari nequeat, Aræteus tandem lib. de diutur morb. curat. c. 5 melancholia laborantes aquis sponte calidis sępè commorari consuluit, Hinc fortè Aetius

Tetr.

Tetr. 2. ferm. 2. c. 10. melancholicis labores imponebat, eosq. in sole cum oleo camomelino, & nitro inungebat, verũ .n. vero qui contrariam tuentur sententiam, nec in vlla melancholiæ specie thermales aquas admittunt, ex harum pręcipuè siccitate mouentur, in eo .n. morbo exiccantia medicamenta commendari non debent, in quo humectandum esse medici omnes, & græci præsertim statuerunt, Harum autem aquarum siccitatem, & insignē ex professo demonstrauit Galenus 1. de simpl. med. fac. c. 6. & 7. Dein nos melancholicos omnes macilentos esse videmus, quos si quis medicamentis vltro exiccauerit macilentiores proculdubio efficiet, quare et thermales aquas ipsis nociuas esse colligere debemus, Tandem in melancholia, & pręsertim hypocondriaca, summus ventriculi languor, vomitiones, cruditates, inflammationesq. extant, aquæ thermales, quæ refrigerant, omninò fugiendæ sunt, Cæterum his ex vtraq. parte rationibus perpensis, necesse est ad hanc dirimendam litem melancholiæ species inter se distinguere, atq. singulis seiunctim animaduersis quid veritati consonum, quiduè dissonum sit, posteà diiudicare, Quoad essentialem igitur melãcholiam spectat, in ea melancholicus humor frigidus, & siccus in cerebro contentus, tanquã morbificus eradicandus est, et quiã crassior est, vt facilius euacuet, attenuandus est etiam, ac tandem, quiã cerebro proprias qualitates tractu temporis impertitus est, cerebrũ quoq. calefaciendum, & humectandum erit, alioquin melancholicũ humorem augeret, imo (et hæc est præcipua intentio) si causa melancholicũ humorem generans sit præsens, vel exprimens, vel adurens, quæcunq. fuerit auferenda est, Modò si cuinam ex his indicationibus thermales aquæ satisfacere possint, examinemus, nullam aliam adinueniemus nisi attenuationem, nàm quamuis etiam earum aliquæ calefaciendo frigidæ intemperiei mederi queant, nihilominus siccitatem, quæ semper est adiuncta, augerent, quo nomine etiam frigidę thermales aquę, quãuis in cerebro adurens causa reperietur, reprobãtur, Quod vero ad attenuationem pertinet, tutius est ea adhibere medicamenta, quę dum attenuant, emolliant quoq. qualia sunt syrupi, decoctiones, & alia medicamenta à peritis medicis ad hoc præscripta, quandoquidem melancholicus humor, cum durus, ac crassior sit, non solum vt attenuetur, sed vt emolliatur, quoq. expostulat. Hæc autem, quæ de melancholia essentiali dicimus eadem & de melancholia, quæ fit per consensum à toto dicta sint, si quidem neq. in ea thermales aquas conuenire existimamus, Remanet igitur, vt si in aliqua melancholiæ specie conueniãt istæ aquæ, in hypocondriaca appellata melancholia earum vsus esse possit, sed antequam ad hoc ostendendum accedamus, necesse est vt prius satisfaciamus rationibus, quę in superioribus melancholiæ speciebus conuenire thermales aquas probare nituntur, Dicamus g. quod

quamuis

quamuis quę refrigerant huiusmodi aquę caliditatem hæpatis sanguinẽ adurentis attemperare valeant, & quominus atrabilaris humor generetur impedire possint, nihilominus quoniàm non à sola hæpatis caliditate generatur dictus humor, sed etiam ab insigni eiusdem siccitate, quæ fortasse maiores in huiusmodi humoris generatione habet partes, humectationi ob id insistendum iusserunt antiqui, Pari ratione neq. calidiores aquæ illis melancholicis prodesse poterunt, qui ob naturalium membrorum frigidam, & siccam intemperiem multum colligunt succũ melancholicum, sicca enim existente in vniuerso corpore in emperie, dictarũ aquarum quæ valdé exiccant, vsum tuto non admittunt, Prætereà dũ dicũtur, hæ aquæ firmare caput, nulla est ratio, si prius intelligatur quomodo hę aquæ cerebrũ roborent, dicuntur illæ cerebrũ roborare dum ipsius intemperiem auferunt (neq. enim absconditã peculiarem vim quandam habent, qua id præstent) quare cum melancholicorum cerebrum siccitate afficiatur, hanc sua vi pariter exiccante augebunt prædictæ aquæ, ob idq. magis nocebunt, Neq. etiam recitatæ opinioni fauet, quod Trallianus, & Paulus attenuantibus medicamentis, quæ omnia exiccant, in melancholiæ curatione vsi fuerint, cũ enim duo ad summum pro huiusmodi morbo profligando requirantur, & humoris peccantis expurgatio, & intemperiei membrorum illum generantium correctio, hanc corrigere frustrà tentauerit ille, qui prius alteri indicationi non satisfecerit, nec durus, ac terrestris humor tutò expurgabitur nisi prius emollitus, & attenuatus fuerit, porro attenuant calida, ac sicca medicamenta, neq. purgans est adinuenire medicamentum quoque, quod non excale faciat, & exiccet, quare in eo sępè versamur discrimine, vt his vti cogamur medicamentis, quæ morbum sua natura augere apta sunt, maius inde iuuamentum nocumento consequuturi, thermales autem aquas nec intemperiem siccam posse corrigere, nec collectũ in capite, vel in vniuerso corpore atrum humorem posse expurgare clarum est, si vero de earum attenuante vi sit sermo, iam supra responsum fuit, Aretei tandem authoritas in hoc ipsius pace reiicienda est, quoniã ex alia parte Galenus 1. ad Glauc. c. 9. his, qui sicci sunt, balneationes ex marinis, salsis nitrosis, atq. sulphureis aquis inutiles omnino esse, particulari etiam adducto exemplo, docuit, quidã enim corrupto iudicio hisce balneis vti persuasus, extenuato corporis habitu, ad tantam maciem peruenit, vt tabe consumptus interierit, Cęterum in hypocondriaca melancholia thermales aquas refrigerantes, & quæ ferri minerã præsertim retinent, conuenire omnes fere medici existimant, quoniam siue hæc melancholia ventriculi labefactationem, siue calidam hæpatis intemperiem, siue etiam mesaraicarum venarum obstructiones insequatur, prædictæ aquæ ventriculum roborare, hæpar attemperare, & sua siccitate crassos humores attenuando obstructiones reserare valent,

mo cum in hac melancholia hypocondriorum venę phlogosi vt plurimum laborare soleant, huic quoq. occurrere posse iam dictas aquas dubitandum non est, Neq. earum siccitas in hac melancholiæ specie pertimescenda est, quando in ea etiam ab hæpate calidiori, atq. sicciori sanguis melancholicus gignatur, quoniam pręterquamquod raro à sola hępatis caliditate, & siccitate hypocondriaca melancholia efficiatur, tunc temporis etiam non eam habet adiunctam hepar siccitatem insignem, quæ dictas aquas prohibere possit, ita vt non maius futurum sit ex refrigeratione iuuamentum, quam ex aquarum siccitate detrimentũ imo cũ hæpatis sicca intemperies in hoc casu ex nimia eiusdem caliditate subnectatur, dum ipsius feruorem attemperamus, siccitatis inc rementum prohibemus, nõ enim in hypocondriaca cum hæpatis caliditate siccitatem quoq. auctam fuisse debemus existimare, quandoquidem si hoc contingeret, non aliquod tamen ex hypocondriis, sed vniuersum corpus melancholico sanguine scateret, et ita non hypocondriaca, sed alia melancholiæ species efficeretur, Cum autem raro à sola hæpatis caliditate, & siccitate hypocondriacam fieri dixerimus, frequentissimè tñ sanguinem melancholicum, et adustum, à quo mens læditur, non ab hæpate ipso, sed ab obstructionibus venarum in hypocondriis existentium prouenire dicimus? qui quidem sanguis satis calidus in hæpate calidiori gignitur, sed in dictis venis propter obstructionem conclusus magis, ac magis aduritur, ac siccior euadit, vnde si frigidas thermales aquas exhibeamus, iecinore ab eis refrigerato melior in primis sanguis ad eas venas transmittetur, qui alium iam magis excalefactum attemperare poterit, deinde reseratis earũ attenuatione media obstructionibus, incendii occasio adimetur, neq. has summus ventriculi languor, vomitiones, cruditates, ac inflationes renuunt, quandoquidem si hæc affectio ex iecinoris caliditate exurente initium sumat, sciendum est illa omnia fieri potius ex obiecto, seu errore externo, fluxione scilicet atræ bilis, & melancholicæ saniei ad ventriculum, quam ex propria ventriculi intemperie, vt propterea sublata fluxione, & fluxionis causa, hæc hypocondriaca quamprimum curetur si vero ex cruditate ventriculi mesaraicas obstruente hæc affectio ortum trahat, tunc calida & sicca medicamenta medici omnes præscribunt, quare & tunc temporis per interualla tettuccianas aquas, vel alias similes exhiberi posse nullus inficias ibit, quarum etiam vices ius galli, aut columbi turralis subit, Post hæc exhibita cruditatibus ablatis, & obstructionum materia imminuta, si quæ accensio in hypocondriis remaneat, & frigidas aquas exhiberi posse certum est, cum præter refrigerationem ventriculum etiam & alia naturalia viscera sui adstrictione corroborent, Deniq. notandum est, quod in hac re medicus de be esse valdè diligens, & oculatus, ne violet Hippocratis oraculum 1. Epid. Comm. 2. t. 50.

Nimirum

Nimirum vt in morbos profit, aut saltem non noceat, quamobrem necesse erit(et eo magis quo viri grauissimi de hac re nihil certi statui posse testati sunt) prius rectè animaduertere morbi causas, symptomata, ægri temperiem, corporis habitum, ætatem, anni tempus, & similia, ex quibus colligere possimus, quidnam magis urgeat, an scilicet refrigeratione magis, an vero calefactione sit opus ac simul determinare quodnam remedium æger facilius perferre queat, Hæc fusius apud Syluaticum Mediolanensem, a quo breuiter decerpta sunt, in suis controuersiis reperias.

An in melancholia serum lactis conueniat? Cap. XX.

LActis serum melancholiæ, quæ est per essentiam in cerebro, nihil, vel parum auxiliari posse certum est, nam siuè humorem, siue cerebri intemperiem, dum sit adnexa, respiciamus, vtrumq. calefieri debet serum autem lactis refrigerat, Nec quia foret incipiens hæc affectio, & adhuc adurentis causæ vestigia remanerent, in cerebro, conueniret hoc remedii genus eo nomine, quo refrigerare, & humectare posset, nam si modica quantitate sumatur, eius substantia non pertingit ad cerebrum, sed cito permeat ad renes, cum hi serosa humiditate oblectentur, illamq. alliciant, si vero maiori copia sumatur, cum vi detersoria non careat, cito, ac facile per sedem educitur, ità vt neq. hoc modo sumptum suas vires cerebro communicare posit, nanq. omnis actio fit per contactum, vnde Galenus 3. de loc. aff. in hac melancholia curanda vtitur, quidem humectantibus, sed iis, quæ cerebro suã vim impertiri possint, inter quæ præcipuè est victus humidus, & hoc pacto serum per se vtile foret in melancholia per essentiam si ipso in victus ratione vteremur, quemadmodum vsus est Galenus in curando cancro, ex accidenti vero vtile esse posset, aut quatenus primarum viarum exustos, & melancholicos humores expurgans, foret in causa ne illi cerebri affectionem augerent, aut quia admixto fortiori medicamento, a capite crassum, & melancholicum humorem attrahere posset, sic Galenus in eodem cancro curando serum cum epithimo præscribit lib. 14. meth. c. 9. et alibi scamonium admiscet. Sed accomodatissimum remedium esse lactis serũ melancholiæ, quę per consensum ab vniuerso corpore dependet, nõ est qui neget, quandoquidem melancholicum humorem, qui prædurus est, sua humiditate emollit, ac iecinoris excedentem caliditatem, à qua producitur, valde sua frigiditate contemperat, ac pręterea cum sit tenuium partium crassitiem quoq. melancholici humoris imminuit, nec non tandem, siue per lotiũ siue per aluum excernatur, secum melancholici humoris portionem expurgat, nam lactis serum calidos, atq. exustos humores expurgare tradi-

tradidit Mesues, & ante ipsum Galenus qui 3. de alim. fac c. 15. lactis, quod serosum est succos crassos tenuare, & aluum subducere dixit, veruntamen si ea remedia, quæ debellando melancholico humori in melancholia à toto sunt apta, & eadem ipsimet debellando in quartana febre conueniunt, Certè his omnibus contrarius esse videtur Aristoteles lib. 1. problem. 57. nam ait, quod in quartanis febribus oportet non attenuare, sed ignem in corporibus adaugere, nos vero in melancholia beneficio seri & melancholicũ humorẽ tanquã crassum attenuare, & ignẽ in corporibus minuere prædicamus, Arist. verba sunt ista, Τεταρταίους πυρετοὺς δεῖ μὴ λεπτύνειν, ἀλλὰ πῦρ ἐν τοῖς σώμασιν ἐμποιεῖν εἰσάγοντα idest, Quartanis febribus oportet non attenuare, sed ignem in corporibus efficere introducentem Hunc nodum Ludouicus Septalius in suis doctissimis commentariis, & alii omnes interpretes facile soluũt, dũ verbum illud λεπτύνειν .i. attenuare, non de medicamentis, sed de victus ratione intelligunt, si quidem illa certissimum est perutilia fore, cum melancholicus humor sit frigidus, & crassus, qui attenuantibus indiget mediocriter excalefacientibus, & humectantibus; hanc vero oportet non attenuare, quemadmodum fit in acutis morbis, in quibus tantum cibi solum concedere lex est, quantum pro viribus sustinendis breui illo tẽpore, quo duraturæ sunt febres, sufficere potest, quod cum breue sit, tenui etiam substantia opus habet, in quartanis vero, cum diuturnæ sint, si tenui victu vteremur, virtus sufficere non posset ad statum vsq. morbi, sed omnino succumberet, Quoad reliquam vero particulam spectat verissimum est in quartanis febribus (oportuno tñ tempore, ac præmissis præmittendis) quod ignem adaugere oportet, hoc est, quod calefacientibus medicamentis vti expedit, nam cum febris non ardens fuerit, neque admodum vehemens, tunc ea per se neglecta totam curationem ad causam morbificam conuertimus, hinc cum quartanę exquisitæ ab humore frigido, & sicco producantur, excalefacientibus indigent; sic Galen. 1. ad Glauc. quartanarijs vinum concedit, diatrionpipereon, ac diaspoliticum exhibet, imò & medicamentũ ex viperis, & quod succum cyrenaicum assumit; quæ quidem omnia, & in protracta, ac contumaci melancholia conuenientissima forent; nam si melancholia à toto iam fuerit progressa, & in eam corporis temperatura ad frigidum & siccum sit immutata, tum serum ratione frigiditatis suspectum est, cum tamen anteà, vbi adhuc alicuius feruoris indicia maneant, maximè vtile, ac præsentaneum remedium sit; Neque improbent in hac melancholiæ specie ipsius vsum, dùm calidum, & siccum, non autem frigidum, & humidum esse serum lactis contendunt, vel testimonio adducti ipsius Auicennæ lib. 2. tr. 2. cap. 441. nec non Mesues lib. 2. simpl. c. 9 qui etiam hydropi frigidissimo affectui serum lactis prodesse edocuit; quandoquidem si seri naturam exactè considere-

mus,

mus, illud non simplices, sed hæterogeneas partes habere conspicietur, quare & diuersis quoque facultatibus constare non erit inconueniens; inest enim sero aliqua caliditas, non tamen talis, ac tanta, quę à frigidioribus eiusdem partibus non superetur, vt propterea serum sit à prædominio frigidum, & humidum cum aliquo, sed leui subdominio calidę facultatis, quam ex leui quadam acrimonia colligimus in diligentiori gustatu perceptam, cum tamen communi gustui videatur insipidum; vnde non mirum etiam si contrarios producat effectus leuiter detergendo, deobstruendo, & euacuando per leuem, & obscuram caliditatem, insigniter refrigerando, & humectando per prædominantem frigiditatem, & humiditatem, quare si (vt ait Mesues) hydropi prosit, hoc non calefaciendo, sed deobstruendo facit, alterando enim solis calidis affectibus prodest; sic etiam contrarijs facultatibus, & acetum, & cicorium, & alia plura prædita esse videmus, quæ tamen omnia habito respectu prædominantis facultatis frigida appellamus; hinc Galenus 4.lib. simpl.c.17. de lacte verba faciens scribit ex tribus substantijs qualitate diffidentibus constare, prima quidem crassa, ex qua caseus conficitur, altera pingui, ex qua butyrum, tertia aquea quam serum vocamus, verum ex hisce pinguem quidem, vel maximè temperatam esse, crassam verò paulùm ab ea declinare, at excrementum illud serosum, & frigidum, & humidum esse; Desinant igitur detractores Galenũ vocare immemorem illius, quod scripserat 3. de alim. fac. supracit. atque peregrinam de seri caliditate opinionem tueri desistant, dùm vident Galenum 2. de arte curat. ad Glauc. c.10. dicentem in cancris curandis (quos ab atra bile seruorem habente fieri non negabunt) succum ptissanæ, & serum lactis abundanter exhibendum esse in victus ratione, vbi tanquam similia proponit, & succum ptissanæ, & serum lactis, nec tamen quispiam succum ptissanæ calidum proferat; Tandem si de melancholia hypocondriaca sit sermo, cum serum sit flatuosum, in flatuosa ægritudine minimè conuenire videtur, alia tamen ex parte cum phlogosim, quæ in ea fere semper adesse solet, valeat extinguere, & obstructionibus in ea quoque ferè semper existẽtibus maximè auxilietur ob detersoriam, & deobstruendi facultatem, qua pollet, remedium valde accommodatum esse videtur, quamobrem ad hanc dirimendam litem animaduertendum erit, an magis ventriculi cruditates, & flatuositates, an verò hypocondriorum phlogosis vigeat, nanque si illæ magis negotium faciant, ad serum deueniendum non erit, antequam ipsis prospectum sit; ad obstructiones verò, quod attinet, si hæ antiquiores, aut contumaciores sint, non sero, sed validioribus auxilijs erunt tractandæ; His etiam possumus addere serum purum, & in exigua quantitate non esse in hac affectione exhibendum, sed vel medicatum, vel copiosum. Hinc Galen.5.aph.64 se in flatuo

sis

sis hypocondrijs sero cum melle, & sale felicissimè vsum esse testatur, & Hippocrates in fine 2. epid. vbi hypocondria sunt distenta flatibus, serum ad quantitatem octo cotylarum (quarum singula ex Dioscoride habet vncias nouem) laudat.

An lac Melancholicis conueniat? Cap. XXI.

DVplicem in melancholia lactis vsum esse posse animaduersum est, internum scilicet, & externum, & quoad externum spectat, certè ex lacte capitis lotiones, aut stillicidia supra suturam coronalem administrata, fuerunt a grauissimis viris præscripta tùm ad amouendam cerebri siccam intemperiem contractã, tum ad conciliandum somnum; si verò de interno loquamur, res difficultate non caret; Hinc Rabbi Moises c. de melancholia perhibet vsum lactis, & lacticiniorum, quia facilè corrumpantur, & quia lac cũ vaporosum sit, varias possit producere imagines, fortè edoctus a Gal. qui in 5. aph. comm. 64. dicebat lac in ventriculo frigidiori prorsus acescere, in calidiori verò in nidorem abire; atque insuper hypocondria attollere necnon caput petere: quare cum lac in caput euaporet, nullis melancholicis erit aptum; Nec aptum erit melancholicis, qui cruditatibus, ac frigiditate ventriculi laborant (vt euenit in melancholia a toto iam progressa) quia in ipsis acesceret. Nec etiam hypocondriacis, qui sæpè ventriculi phlogosi infestantur erit aptum, tùm quia in ipsis ad nidorem corrumpetur, tùm quia ipsorum hypocondria iam suspensa, & tumefacta magis afficientur, nam si ijs, vt Galenus ait, qui integra sanitate fruuntur videmus ob lac hypocondria inflari, non est admirabile colligere, quod ijs, qui iam suspensa habent hypocondria lac sit inimicissimum, quod eodem loci fecit Hippocrates, dicens, lac dare quibus hypocondria suspensa murmurant, malum; hoc autem præcipuè in melancholicis verificatur quoniam cum imbecillo ferè omnes ventriculo sint, lac in eo non superatur, sed in flatus vertitur cum paucissimi sint, quibus id non accidat, vti testatur Galenus 3. de alim. fac. c. 15 vbi etiam capiti lac non esse accommodum, vt nec hypocondrijs, quæ leui de causa inflantur, scribit; Præterea melancholici ijs, quæ humores crassos attenuent indigent non ijs, quæ humores crassos producant, lac autem crassos succos gignit ex Auicenna libro secundo, ca. de lacte, ob quos etiam obstructiones parit, & auget, quæ in hypocondriacis non procurandæ, sed auferendæ sunt. His tamen non obstantibus lac in melancholia maximè conuenire videtur, quia hæc affectio tùm ratione melancholici humoris, tùm ratione intemperiei adnexæ semper indiget humectatione; & siue in corporibus calidis, & siccis, siue in frigidis, & siccis melancholia reperiatur, in ea lac, cum temperatum sit, semper conueniet, quod enim temperatum est medium quoque est inter excedentes qualitates, & medium contrarij, vices

vices subit, ità vt humores, atque intemperaturas calidiores refrigeret, frigidiores autem calefaciat; Quod autem lac temperatum sit, ex eo patet, quia tepidum, quemadmodum lib. 5. de simpl. medicam. fac. c.21.testatur Galenus; lac enim quoad calorem attinet, inquit ille, est in medio pituitæ, & sanguinis, sed hic moderatè calidus, illa moderatè frigida, ergo lac temperatum erit, quamuis in medio horum tàm æque non extet, quin propiùs accedat ad sanguinem: Quando igitur dicunt isti lac in caput euaporare, quid ne hinc mali? fortè varias imagines producere? hoc verum esset, vbi ex corrupto lacte eleuarentur, isti vapores, sed nisi ex corrupto lacte eleuentur, tantum abest, vt melancholicas imagines, aut aliud detrimenti afferant, quin potius valde auxilientur, nàm siue in cerebro durus humor sit emolliendus, siue sicca intemperies amouenda, quid humida euaporatione melius excogitari potest? quod aptius ad inducendum somnum? & quamuis dica Galenus In comm. cit. aph. lac vel in integra sanitate capiti dolorem afferre, hoc intelligendum est, vel vbi nimia eius copia ingeratur, vel vbi in ventriculo corrumpatur, alioquin falsissimum esset, siquidem quotidiana experientia patet quamplurimos lacte vaccino, ouino, & caprino in prandijs, & commensationibus vti, qui tamen nullo capitis dolore postea infestantur; Hippocrates verò lac dare caput dolentibus malum esse inquit, quia cum caput propter vaporosam, siue humorosam repletionem doleat, lac repletionem huiusmodi augens, dolorem quoque augeret; cæterum plurimi ex melancholicis sunt, qui nulli capitis dolori subiecti extant, quibus propter iam enarrata commoda lac mirificè prodesset; si verò suspensa, ac flatuosa obijciant hypocondria, & nos cum ipsis in hypocondriaca melancholia vsum lactis vitabimus, in qua præter hypocondriorum suspensionem sæpè etiam ventriculi phlogosim obseruamus, ob quam lac in nidorem corrumperetur, sed essentialis melancholia, & ea quæ per consensum est a toto, remanent in quibus cum neque summa ventriculi caliditas adsit, neque hypocondria suspensa reperiantur, lac tutò concedi potest; obijciunt in melancholia a toto iam progressa ventriculi frigiditatem, cum in hac iam totius corporis temperamentum ad frigidum, & siccum sit conuersum, nam in frigidiori ventriculo lac acescere iam legimus; Sed huic incommodo facilè occurremus, si lacti modicum salis, aut mellis, aut etiam saccari ex hodierno more immisceamus, ex horum enim admixtione lac ventriculo acescere prohibetur; vnum tamen, antequam vlterius procedamus, necessario animaduertendum est, nimirum non omne lactis genus, quod homines in vsu habent in melancholia conuenire, sed illud, quod tenuius est, ac minimè caseosum, nam quod crassum atque caseosum est, vti ouinum, ac vaccinum, reijciuntur; inter omnia igitur lactis genera, excepto humano, laudabilius erit asininum

Hoc

Hoc iacto fundamento facilè reijciuntur argumenta, quæ lac crassos succos gignere, & ob id venas obstruere, obstructionesque iam factas augere asserunt; quandoquidem hæc non asinino lacti, sed aliis forte superius enarratis competunt, imò asininum lac omnino contraria efficit, quoniam planè tenue est, & humoris serosi plenum, vti scribit Galenus lib. 10. di simpl. med. fac. & experientia te statur: cum ex illo caseus minime fiat, vnde 3. de alim. fac. c. 15 asininum lac succos crassos attenuare, ac propterea aluum magis subducere scripsit Galenus ob plurimum, quo abundat, serum, hæc .n. lactis quod serosum est, efficit; Hinc non immerito eodem loci propter eandem causam testatus est, quod asininum lac, etiam si semper eo vtare, nihil affert periculi, Tandem huiusmodi lac in melancholicis ex eo conuenire probatur, quia vt plurimum sicci, & emaciati sunt, hoc autem nos edocuit Galenus lib. 7. meth. c. 6. vbi in siccis corporibus asininum lac optimo iure commendat, Hinc Rhases in 9. Conf. cap. de melancholia lac nuper mulctum adhuc calens melancholicis concedit, ac si quis muliebre lac ab vberibus exsugeret, ille præstantissimo remedio vteretur, quamuis hoc remedii genus hodie non sit in adeo frequenti vsu quemadmodum antiquitus erat.

An vsus Aceti in melancholicis probetur?

Cap. XXII.

Hipp. lib. de rat. vict. in morb. acut. sect. 3. t. 38. ait, quod ab aceto nigra bilis fermentatur, attollitur & multiplicatur: vnde Galenus in commento melancholicis aduersissimum esse dixit. Hoc autem similitudo, quam habet acetum cum nigra bile, suadet, si quidem cum in habentibus symbolum facilis sit transitus, in hanc facile commigrabit acetum, Hanc vero similitudinem, quamuis ex se satis innotescat) confirmauit Galenus lib. 3. de sympt. cauf. c. 2. ità inquiens, " Nigra bilis frigida quidem, quia terrea, caloris autem particeps, sicuti cinis, & acetum, nec non in 4. aph. comm. 23. dùm scribit, nigram bilem mordacem esse sicuti acetum, tandem acetum refrigeratorium, exiccatoriumq. est ex Galeno 1. de simp. med. fac. c. 24. ita vt non solum nigram bilem magis talem redderet, sed cæteros etiam humores frigidiores, atq. ficciores efficeret, inque naturam melancholiæ affinem commutaret, Altera ex parte vsus aceti in melancholicis reprobandus non esse videtur, cum Galenus 11. meth. med. c. 16. scribat in crassis, & lentis humoribus lienis debellandis aliquid aceti esse immiscendum medicamentis, & idem 9. de compos. med. 5. l. c. 2. ait, acetum liene commodum esse, vt pote secare, & attenuare crassos humores potens citra calefactionem, imo ob id, quia citra calefactionem

crassos

crassos attenuat humores, videtur acetum melancholici humoris generationi aduersari, quandoquidem hic ex caliditate adurente, & incrassante prouenit; Aetius tandem, & Paulus in melancholicis aceti vsum amplectuntur: ipsis enim ægris post omnem cibum vbi iam dormire velint, aceti quam acerrimi sorbitiunculam præbent. Profectò in hac enodanda difficultate prius animaduertendum est, an pro ciborum condimento, an pro medicamento exhibendum sit acetum, nanque si pro condimento sit vsus illius, certè si parcè,& pro imminuta interdum excitanda appetentia aceto cibarijs immixto in melancholicis vtamur, nihil obesse poterit, si verò copiosè, ac frequenter, maximo detrimento erit, quia melancholico humori gignendo, & exiccando ansam præbebit; si verò aceto pro medicamento vtamur, illud reprobandum non erit in melancholicis, sed modicè sumptum, neque frequenter nimis, neque solum, neque in omnibus melancholiæ speciebus, & eius vsus probabitur, quatenus crassos humores attenuare poterit, necnon ratione penetrationis. Singula seorsim repeto. Conuenit acetum modicè sumptum, neque frequenter nimis ne frigiditas, ac siccitas, quæ in melancholiæ progressu contrahi solet, ac ne melancholicus humor, vt superius dictum est, augeatur; hoc præterea est Galeni præceptum 14. meth. cap.5. vbi ait, quod, si quis diutius vtatur aceto, substantia m ipsam neruorum debilitauerit, quare nec sæpè, nec longo tempore vtitur Galenus medicamentis, quæ ex aceto componuntur ad ligamenta,& tondens. Sed si hoc ille deforis obseruat, quò nos magis intus idem obseruare debemus? Non solum exhibendum esse acetum, iam diximus ex Galeno de compos. med. 5.l. neque contra hoc est Pauli,& Aetij, sententia, eius potum a cœna commendantium, quandoquidem hoc fecerunt illi, non vt crassos attenuarent humores, non ratione penetrationis ad affecta hypocondria, aut ad obstructas venas (erroneum enim esset ipsum a cibo porrigere, neque etiam vt somnum conciliarent, cum vigilijs valde infestentur melancholici, siquidem aceti siccitate ipsas auxissent, sed vt melancholiæ vapores,& vstilagines ad cerebrum ascendentes reprimerent, atque prohiberent; acetum enim hæc omnia sui aciditate os ventriculi corrugante veluti coercet; Non conuenit acetum in omnibus melancholiæ speciebus; namque in essentiali melancholia, & in ea, quæ est a toto, si humor melancholicus frigidus, & siccus abundet, & causa ipsum producens talis quoque sit conditionis, nemini dubium, quod vtrique sui frigiditate, ac siccitate aduersabitur; non conuenit etiam in melancholia, quæ fit per consensum ab vtero, quandoquidem ex Hippocrate lib. de rat. vict. in morb. acur. sect. 3. t. 39. habemus, mulieribus longè magis, quam viris aduersari acetum, cum vterum dolore afficiat, & Galenus rationem reddens in commento hæc habet ad litteram; Quod acetum suapte natura ner-

uos offendat testatur experimentum, & ratio demonstrat, nempè exangues sunt, & ideò frigidi, facileque ab ijs, quę refrigerant simul, & tenues habent partes, afficiuntur medicamentis, læduntur prætere a, & a reliquis refrigerantibus omnibus, sed substantiæ aceti, quod tenui um est partium in eorum mergitur profundum, atque in omnes ita penetrat partes, vt ne minimum quidem ex eis illęsum maneat; sic igitur acetum neruosas offendit partes, vterum autem ex anatomica inspectione neruosum esse constat; nihilominus si alijs deobstruentibus calidis medicamentis admixtum sit acetum, & in pauca quantitate, non adeò in melancholia per consensum ab vtero suspectum erit; quod & de ventriculo, dum ab ipso melancholia pendeat, animaduerti potest; In ijs verò melancholiæ hypocondriacę speciebus, in quibus iecur, aut lien, aut mesenterium afficitur, acetum alijs medicamentis eas partes respicentibus admixtum per interualla locum habere non inconuenit; imò proficuum est, tum ratione attenuantis, atque discutientis facultatis, quam ipsi tribuit Galenus 2. de compos. med. 5. l. c. 1. tum ratione penetrationis, nam alijs admixtum medicamentis vias ipsis aperit, atque illorum vehiculum est, vnde de eo verba faciens Galenus 1. de simpl. med. fac. c. 29. Acetum velut alas aquæ ad omnes corporis partes permeandas addere scripsit; & lib. de bon. & mal. succ. c. 12. aceto multo vias omnes angustas expediri, vt nusquam crassus, glutinosusque humor hæreat, nos docuit; nanque præter attenuationem, atque discussionem, incidente, dissicanteuè facultate quoque pollet. Cœterum quod maiorem facit difficultatem, est Galeni documentum in lib. de rat. vict. in acut. comm. 1. t. 30. vbi acetum mentem ferire scribitur, quare si mentem feriat, vniuersaliter, & in omni melancholiæ specie acetum fugiendum esse videtur. Sed & huic difficultati sua patit responsio, nam cum id contingere scribat Galenus ob vehementem aceti qualitatem, nos alijs admixtis medicamentis eam obtundere, atque compescere ita possumus, vti cerebrum, in quo mens suas prodit operationes, non lædatur ab aceto, & præsertim si, vt toties diximus, alia medicamenta copia ex cedant; acetum verò quantitate sit modicum.

An Vinum conueniat in Melancholia. Cap. XXIII.

EX varijs vinorum speciebus, necnon varijs regionibus, quibus ipsa producuntur, varias quoque illorum facultates resultare vnicuique patere potest, quas singulatim recensere velle, ne dicam difficile, sed impossibile omnino existimo; quare hoc loci breuitati de more inseruientes dicamus vina nigra, & crassa non conuenire in melancholia, quandoquidem hæc, vt optimè monet Galenus 3. de loc. aff. c. 7. aptissima sunt, vt ex ipsis fiat melancholicus humor: item nec vina

conue-

conuenient dulcia ; quoniam vt habetur ex Hipp. de rat. vict. in acut. comm.3.t.2. iecur, & lienem tumefaciunt, flatuosaque sunt, eorumque flatus, cum non facile dissoluatur, diutius circa hypocondria moratur, ac tandem Hip. eodem lib. t.41 in mentis læsione à vino pænitus abstinendum esse iubet, hoc enim, vt dicit Gal.1. de san. tu. c.11. partem animæ rationalem hebetem, turbidamque reddit, vnde & ipse vinum mentem ferire scripsit in lib. de rat. vict. in acut comm.1. t.30. Hinc quoque inter recentiores Rondeletius vir doctissimus in sua praxi c. de melancholia, vbi cerebrum est affectum, vinum renuere videtur, dum ait, vinum nisi tentaret caput, & calidius esset; conuenientissimum esse ad humorem melancholicum coquendum, maturandum, & præparandum, quare in omnibus morbis melancholicis, in quibus caput non est affectum, vinum commodissimè exhiberi, vt in febre quartana vinum album, tenue, aquosum, debile, neque hic aliquis vinum oligophorum, veluti quod parum calefaciat, mentem non ferire dicat, ob idque in melancholia concedi posse, nam si Gal lib.2. de alim. fac. c. de lora (lora autem est aqua pura super vuam extracto vino effusa, & feruefacta) inquit secundam loram minus ferire caput, quam primam, quo magis hoc de vino oligophoro timendum est? Verum enim verò si res melius perpendatur, non immeritò in melancholia vinum exhibendum esse inueniemus, nam duo illa, quæ vinum prohibere dicuntur, nempè vini caliditas, & eius in caput euaporatio, hæc ipsa sunt, quæ vinum exhibendum esse nobis commostrant, & quoad vini caliditatem attinet, hanc melancholicus humor sui natura frigidus, & crassus requirit, siue in cerebro, siue in vniuerso corpore existat, nanque attenuari, & calefieri opus habet, imò & discuti, qua ratione Hip.6.aph.31. dolores oculorum meri potionem soluere testatur, quam sententiam Gal. in comm. declarans dixit, non omnibus doloribus meri potionem conferre, sed ijs dumtaxat, qui a sanguine crasso, & potius frigido, quam calido fiunt, quo nomine etiam Rhases consummatissimus medicus in capitis doloribus non solum vinum, sed generosum etiam commendat; Illud tamen, & recte animaduertendum erit, an scilicet in cerebro causa humores adurens adhuc remaneat, aut nimia iecinoris efferuescentia, aut alicuius visceris phlogosis adsit: tunc enim præ cæteris vinum oligophorum eligendum erit, tanquam id, quod minimum calefaciens prædicta nequeat augere: Quod verò de vini euaporatione in cerebrum dictum est, illud in melancholia exhiberdum esse non prohibet, nam si ex. gr. humor melancholicus in cerebro redundet, quid ab eleuatis vini vaporibus, nisi attenuationem, calefactionem, discussionemqu recipiat, cum huiuscemodi vapores sint vini tenuiores, calidioresque partes? sique cũ prædicto humore frigida cerebri intemperies coniungatur, non ne hinc ipsius in contrariũ alteratio sequetur? verùm quis dicat in melancholia

Oo 2 per

per consensum non semper ab humore melancholico, sed vt plurimum ab illius elatis vaporibus cerebrum affici, quo casu, cum vinum huiuscemodi vaporibus maiorem impetum in cerebrum præbeat, non parum lęderet; sed leue hoc argumentum est, quoniam etiamsi concedamus ob id maiorem fieri in caput euaporationem, nihilominus valde facilius melancholici vapores dissoluuntur, ac calefiunt à vini spiritibus, quam melancholicus humor; præterea istius melancholię per consensum factæ præcipua curatio est, non solum melancholicos vapores in cerebrum elevatos dissipare, atque consumere, verum melancholicum humorem, vel in vniuerso corpore, vel in hypocondrijs contentum euacuare, qui cum crassus, ac frigidus sit, prius attenuatione, ac calefactione indiget, attenuat autem, ac calefacit vinum. Nihilominus cum vina generosa, etiam si prædictas operationes præstare possint, nimiam siccitatem habeant adiunctam, & vigilias inducant, propterea vitanda sunt in melancholia quoniam cum melancholici, vt plurimum emaciati sint, ac sicca totius corporis intemperie laborent, si ipsis vina generosa exhibeantur, non paruus committatur error, cum hęc exiccanti facultate sint prædita: pari ratione cum nimis calefaciant, & exiccent, vigilias quibus ferè perpetuis, sæpè tamquam sæuiori symptomate melancholici infestantur, augebunt, indeque eos maximè lædent. Paucifera igitur, & à Græcis oligophora appellata vina conuenient, siquidem hæc enarratas omnes vtilitates melancholicis afferent, omnique noxa vacabunt: non enim hæc siccabunt, sed substantificè humectabunt, non vigilias adducent, sed somnum conciliabunt, nec cerebrum, aut mentem aliquo pacto ferire poterunt: hinc Gal. vina, quæ aquosiora sunt, caput nunquam contristare dixit lib. 12. meth. cap. 4. & libro de bon. & mal. succ. c. 11. scripsit, hæc capiti non esse noxia, imo iuuare, sedatis interdum doloribus quibusdam paruis, qui propter vapores à ventriculo elatos oboriuntur, & hinc etiam, vt experientiam testem habeamus, præbebat Galenus vinum album modicè adstringens Gramma ti. co illi, qui per consensum ab ore ventriculi comitiali morbo corripiebatur 5. de loc. aff. c. 6. tale enim vinum ventriculum robustum faciebat, & caput haud quaquam tentabat, Neque argumentum de lora prolatum quicquam concludit, quandoquidem non a vino, sed à vinaceis, atque vuarũ granis iàm expressis lora caliditatem, atq. fumositatem quamdam recipit, ob, quam caput facile tentat, quod etiam vino contingere probamus, dum iàm expressum nimis interdum supra vinacea commoratur, amaritiem enim, & acutiorem quandam, caputque ferientem qualitatem contrahit; Præterea oligophora vina somnũ conciliant, tum quia ventriculi coctionem adiuuando, sunt in causa, vt laudabiles vapores in cerebrum ferantur, tum quia acriores, ac serosos calidiores humores per plures partes, ac præcipuè per vrinas expurgando,

do, vigiliarum causas adimunt, tum quia denique resiccatum cerebrum quemadmodum & alias nostri corporis partes humectant, vnde Galenus 4. de san. tu. c. 4. vinum semicrudos concoquere humores, quantum aliud quiduis, tum sudorem, vrinamque promouere, ac somnum conciliare scripsit; & similiter 2. de loc. aff. c. vlt. propè finem ait, vinum modicè dilutum somnum inducere videmus, reliquorum medicamentorum exemplo, quæ refrigerare, & humectare possunt, meracius autem vinum vigilias inducit; quod denique paucifera vina humectent, ex eo colligi potest, quod bonum sanguinem gignant, & ad eum in omnes corporis partes facilè distribuendum conducāt, hinc Galenus 1. de san. tu. c. 11. vinum non exiccare, sed nimium humectare ait, & propterea id ipsum vetat, non enim vtile est (ait) ipsos supra quam par est, humidos, calidosque fieri, quoniam eò iàm caloris, humorisque peruenerunt, vt si paululum vtramuis qualitatem auxeris, iàm modum excesserint, & paulo post suadit, vinum vtile esse ad eam siccitatem, quæ in solidis partibus, aut ex immodicis laboribus, aut ex proprio ætatis tēperamento prouenit, humectat nanque, ac nutrit quicquid immodicè siccatum est, quare cum melancholicorum plurimi valdè emaciati sint & eorum corpus refici, ac renutriri opus habeat, illis vina prædicta accommodatissima erunt, his enim solis in potu vtendum censet Galenus 7. meth. c. 6. omnibus, quibus refici corpus est opus, nam huiusmodi vina vt (inquit ipse) si inflata sint precordia, subsidere ea faciunt, nec inibi moram trahunt propter caloris mediocritatem, adde quod cum digestionis vias aperiant, & paritèr impellant, ac nutrimentum sursum agant, ad celeritatem deductionis in corpus conducunt, sunt præterea boni succi, & ad miscenda, concoquendaque ea, quæ in ventriculo, & in venis sunt, idonea, iam vires quoque organorum adaugent, & expellendis excrementis viam faciunt, eoque fit, vt etiam talia vina præter cætera vrinas moueant, quando & ipsa totum corpus celeriter transeunt, & impetu cursus sui excrementa secum expellunt, Hucusque Gal. hinc mirum non est, si melancholicis vinum conuenientissimum sit, & in libello de melancholia ex Galeno, Ruso, & Possidonio melancholicis vinum album, tenue, nec valde antiquum concedi videmus neque contra nos facit Hippocratis sententia de rat. vict. in acut. vbi in mētis læsione à vino pænitus abstinendum esse iubet, nam & ibi vinum aquosum excludit, tanquam quod cerebrum minimè feriat; sic & Gal. 1. de san. tu. dum ait, quod vinum partem animi rationalem hebetem, turbidamque reddit, addit, nisi modicè sumptum, nanque vt ipsimet in 3. epid. comm. 2. ægr. 8. optimè notat, omnium vinorum immodico vsui commune est, vt neruos tentet, & mentem; Cæterùm quid plura? melancholici crasso humore, ac fæculento sanguine semper redundant, sed vina alba, ac tenuia humores crassos incidunt, attenuant, & sanguinem

guinem per renes expurgant ex Gal. de attenuante vict. rat. c. 12. Tandem melancholici timent, ac tristantur, sed laudabile vinum modicè sumptum timorem, ac tristitiam imminuit, nec præter rationem, cum crassum, ac fęculentum humorem spiritus animales tenebricosos reddentem corrigat, ac bonum sanguinem gignat: vnde quod de hoc proferat Gal. lib. quod animi mores c. 3. hic transcribere non grauabor; „ Si quis vinum scitè bibat, non malum, sed bonum, nam reuera si moderate bibatur, & concoquet, & distribuet, & sanguinem creabit, & nutriet, magnoperè autem cum hoc conducit, & ad nostram animam mitiorem iuxta, atque audaciorem efficiendam, per corporis scilicet temperaturam interpositam, quam rursus interuenientibus succis operatur; sed nonne per ora omnium fertur antiquum adagium, nępe quod vinum exhilaret corda hominum? sed huius quoque effectus causam tanquam coronidis loco afferamus per aurea Valesij verba ex c. 27. Sacræ Philosophiæ deprompta, & ad litteram; " Vinum lætificat cor hominis ob citam spirituum vitalium refectionem, quorum penuria cum melancholici laborent, tristes esse consueuerunt; & quia suauiter calefacit, laxat, funditque cor, quem eundem motum illud per lætitiam subit, vt enim per tristitiam contrahitur, & torpescit, ita per lætitiam laxatur, & titillat, cuius motus calor suauis accomodatissima causa est.

An Balnea melancholicis conueniant? Cap. XXIV.

SI, dum Balnea simpliciter proferimus, aquarum dulcium balnea intelligamus, quemadmodum intellexit Gal. lib. 7. de compos. med. loc. c. 1. nullus dubitandi locus remaneat ijs, qui rectè huiuscemodi rem perpenderint, siquidem melancholici humoris talem morbum efficientis natura animaduersa, nil melius excogitari potest inter extrinseca remedia ad illius duritiem, ac crassitiem emolliendam, atque attenuandam ipso aquarum dulcium balneo, tanquam eo, quod sua caliditate, atque humiditate humores, vel crasse factos fundat, ac veluti eliquet, necnon vias laxando, cutisque poros aperiendo ipsis expurgandis accommodatum sit, vnde non mirum si Gal. 3. de loc. aff. c 7. monuerit amicos, se frequenter solo balneo melancholicos curasse. Hinc igitur pateat quoque quod quantum in hisce affectibus melancholicis aquarum dulcium balnea extollimus, tantum mineraliũ aquarum balnea detestamur: hæc enim aufugienda omninò censemus, tanquam quę nimis totum corpus exiccent, cutisq; poros strictiores reddendo morbificum humorem intus magis concludere, ac conculcare possint: Nonnulla tamen possent in contrarium afferri, & primo aquarum dulcium balnea melancholicis non esse vtilia propter vẽtriculi imbecillitatem, qua ferè semper melancholici concomitantur, nam cum

hæc

hæc relaxent, iam imbecillioris ventriculi concoctrix facultas omninò prosterneretur: Præterea melancholici, cum eorum plurimi assiduis ferè cruditatibus scateant, si tali balneo vtantur, periculum est, vt incidant in febres, nam balneum cruditates in ventriculo contentas calefaciendo, & attenuando, in venas educit, nec inde propter illarum visciditatem, ac crassitiem euacuans, est in causa vt obstructiones fiant; indeque febres exorianrur, atque ita pro irrita vnius affectus ablatione plures consurgant; hinc Gal. lib 1. de simpt. caus. c. 5. ait " Iam aliquos qui cruditate laborarant, scimus, cum quieuissent, nullo affectos dolore; cum balneum fuissent ingressi, aut in sole stetisseat, horruisse, nam balnea, excrementa, quæ prius quieuerant, calefaciendo, attenuando, ac in spiritum vertendo ad motum excitant: Tandem cum melancholicorum habitus frigidus sit ad quid ipsos magis refrigerare? calidis opus habent, non frigidis, qualia sunt prædicta balnea, nanque & si aqua actu sit calida, nihilominus potentia maxime frigida est, vnde Gal. lib 1. de arte curat ad Glauc. c. 9. dixit, omnia huiuscemodi balnea humectare, ac potentia refrigerare. Hæ rationes facilè soluuntur, nam quoad priorem attinet, respondetur ventriculi imbecillitatem in melancholicis interdum quidem euenire posse ob ipsius tunicarum relaxationem, ipsarumque nimiam humiditatem, sed vt plurimum propter earundem siccitatem contingere; etenim melancholici vt plurimū emaciati sunt, ac substantifica carent humiditate; adde quod sæpissimè ex feruidiori iecinoris intemperie melancholicum sanguinem gignentis producitur hic morbus, ex qua iecinoris caliditate ventriculo propriū pabulum subtrahitur, vnde in siccitatem, ac veluti marcorem ipse declinat, quo casu saluberrimum est aquæ dulcis balneum, nam humectando ventriculum veluti viuificat, ac restaurat; hinc Galeni habemus experimentum lib. 6. meth. c. 6. qui iure optimo, optimoque successu vsus est aquæ dulcis balneo in curatione illius à medicis siccati, qui siccus, & gracilis admodum redditus erat, propterea quod ventriculus eius ex sicca intemperie imbecillus male concoxerat; & huius rei veritatem habemus etiam in libello de melancholia ex Gal. Ruso, & Possid. vbi balneis frequenter vti, ijs non parum prodesse docemur, qui ventriculum habent ad concoquendum non idoneum: si igitur in melancholicis ventriculi imbecillitatem ex eius tunicarum relaxatione, ac nimia humiditate pendere conijciamus, à balneo desistendum erit, si verò à siccitate, quod vt plurimum in ipsis contingit, tunc balneis vti optimè consultum fuerit; & si cruditates in ventriculo, ac primis vijsc oaceruatæ sint, ipsas priùs, vel per vomitum, vel per sedem euacuabimus; ne in nouos, ac grauiores affectus perducantur melancholici, quæ si crassiores, ac viscidiores fuerint, difficcantibus, atque attenuantibus eas quoque præparare opus erit, vt faciliùs è corpore possint

sint educi, his enim euacuatis, tuto balneis vti poterimus; Ad id tandem, quod de totius melancholicorum habitus frigiditate opponitur, respondendum est, melancholicos non omnes frigido totius corporis intemperamento, præditos esse, sed eos, in quibus frigidus, & siccus humor toti corpori suas iam qualitates impertitus est, vt in valde progressa melancholia contingere solet, antea enim cum feruidiori hepatis caliditate donati sint, totum etiam corpus ipsis veluti exustione afficitur; ita & hypocondriacos, vt plurimum alicuius visceris phlogosi diuexari scimus, quorum omnium excedentem caliditatem balnea mirificè attemperare possunt, ac insuper quicquid in corpore, vel fuliginosum, vel fumidum est, euacuant, vt monet Gal. 10. meth. c. 10. quæ fuliginosa, ac fumida, vt plurimum sunt illa, quæ in cerebrum delata, melancholia producunt; Præterea cum in melancholicis sicca magis vrgeat intemperies, quam calida, vel frigida, non est vt ratione frigiditatis à balneo desistamus, imo nec balneum frigidus corporis habitus renuit, quandoquidem illud cum sit actu calidum frigidas etiam partes excalefacere potest, quod & potentia etiam valet efficere, quatenus ad eas calorem euocat, & vtili humore madefecit, dummodo ipso temperato, ac modicè vtamur, si enim ipsius frequentior sit vsus refrigerabit; Cœterum de hac re satis manifestum exemplum affert Gal. in lib. de offic. med. sect. 3. commento tex. 15. dum ait moderatam aquæ calidæ perfusionem carnem temperare, si frigida prius erat, calefaciendo, si calida refrigerando, non secus ac balnea aquæ dulcis, hæc siquidem eos calefaciunt, qui ex itinere immodico frigore emoriuntur, exustos verò non lædunt, videntur enim temperatæ aquæ solio delectari, & vindicari post balneũ à siti. Hactenus Galenus cuius si apertiorẽ sententiam velimus, afferamus eam, quam lib. de Marcore c. 7. scripsit his verbis. " Omnes siccitates, siue frigidæ, siue calidæ extiterint, balneum requirunt, etenim hoc mirabile habent balnea, quod & calidas, & frigidas siccitates iuuant; Quibus omnibus vnum ab Hipp. dictum in lib. de rat. vict. in morb. acutis comm. 3. t. 58. & à paucis animaduersum (nam & hoc Gal. in commento præterijt, adijciam, nimirum quod balneum nares humectat, per narium autem humectationem, non eam intelligerem ego, quæ ab humida qualitate aquæ balnei in propria partium substantia fit, sed quæ ab excrementis in cerebro contentis fit, dum per nares expurgantur, nam quamuis balneum sternutamenta non excitet, nihilominus humores, qui prius in cerebro quiescebant, fundendo, est in causa, vt per nares euacuentur, & ita nares humidiores reddantur; quantum autem melancholicis humores crassos in cerebro contentos per nares expurgare prodesse possit, omnibus rectè sentientibus diiudicandum relinquimus; Franciscus Valesius hunc Hippocr. locum in suis doctissimis commentarijs explicans sic scripsit.

Constat

Constat vero narium humectationem desiderari in ijs solum, quibus siccæ sunt plurimum, quibus si caput doleat, consentaneum est narium humectatione solutum iri, nam euacuabitur doloris causa; Humectantur vero quæ siccæ erant nares, cum quod crudum concoquitur, quod concretum, liquatur, quod siccum, humectatur, quod adstrictū, laxatur; hæc vero facere natum est balneum;

An Venus Melancholicis prosit? Cap. XXV.

AVicennas lib. 3. fen. 20. c. de de iuuamentis coitus, scribit vsum Veneris maximè omnium melancholicos iuuare, quam sententiam, & ante ipsum videtur habuisse Paulus lib. 1. c. de rebus venereis; qui omnes forte Aristotelem sequuti sunt, sect. 4 problem. 31. vbi melancholicos, vel ex frequenti veneris vsu adiuuari asserit, & hanc affert Philosophus rationem, quia semen flatus decessio sit, & melancholici flatu redundent, ergo (subdit ipse) quibus semen amplificatum est (vti melancholicis contingit ob flatuum copiam) hos sæpe purgari appetere necesse est, sic enim efficitur, vt leuentur. Ego huiusmodi problema sæpius mente reuoluens, & certo certius sciens, quod non solum immodica venus melancholicis non prodest, verùm quod ne modica quidem omnibus prodesse potest, in varias trahebar opiniones, scilicet aut non esse problema Aristotelis genuinum, aut ipsum à veritate decessisse; sed iterùm, atque iterum illud perpendens, in aliam tandem deueni sententiam, nimirum Aristotelis sensum non adhuc forte satis explicatum esse à commentatoribus, aut saltem alio modo interpretandum esse, quemadmodum infra dicetur. Verùm enim verò dicere problema id Aristotelis non esse genuinum me dehortatus est Galenus cum hic in 6. epid. comm. 3. t. 12. huiusmodi problema tanquam Aristotelis proprium afferat ad verbum; neque me terret scrupulus, qui posset innasci, dum idemmet philosophus alijs in locis scribit venerem immodicam conferre morbis, qui à pituita fiunt, vti in 51. problem sect. 1. & in 17. sect. 4. quomodo enim posit melancholiæ morbo siccissimo prodesse, quod humidissimis morbis à pituita contractis remedio est? certè si nodum hunc soluere vellemus, necesse esset pluribus aperire quomodo venus pituitosis morbis conferat, sed quia nos ad alia tendimus, idcircò breuiter tantum dixerimus tum à pituita, tum à melancholia pendentes morbos frigidos esse, quibus forte ob motum, ac proinde calorem excitatum beneficio concubitus consurgat vtilitas. Cœterum quoque temerarium fuisset de falso arguere Aristotelem, cuius in ueritis (vt rectè Macrobius 7. Saturnal. c. 6. protulit) nec ipsa natura dissentit. Sed ad problema accedamus, in quo duo veniunt examinanda, videlicet an venus melancholicis, & ijs, qui melancholia morbo detinentur, conferat, & an semen flatus decessio, seu excretio sit; Quoad

primum tantum abest, vt melancholicis venus prosit, quin potius, maximè officiat, & præsertim sæpius iterata, nam cum in venere seminis excretio fiat, quod ex laudabiliori sanguine, & spiritibus præsertim vitalibus confectum est, hinc natiui caloris, & substantificæ humiditatis iactura fit, quare cum melancholici natiui caloris penuria, & siccitate laborent, nihil peius est ipsis, quam veneris vsus, qua de causa, Gal. 6. de tu. san. c. 4. Venerem omnibus, qui sicco temperamento sunt, inimicam esse, & potissimum iis, qui cum siccitate frigiditatem quoque habent adiunctam scripsit, imò & in 6. epid. comm. 5. t. 28. omne corpus venere exiccari profert; sed & hoc confirmat experientia, nam si propter excretionem flatuum venus melancholicis prodesset, quinam maius auxilium reportarent à venere, quam hypocondriaci melancholici vocati, qui maximè flatuosi sunt? & nihilominus eos ab ipsa summopere lædi obseruamus; en fida Galeni experientia in 6. epid. loco iam cit. vbi sic scribit: " Affectu flatuoso vocato, præcordiali, & melancholico vexatis, cum venere vtuntur, inflari magis ventrem contingit; nec mirum si in venere calor natiuus imminuatur, quo imminuto flatus in humano corpore gigni, ac multiplicari necesse est; præterea cum in melancholicis cerebrum semper lædatur, & in ipsis ob ventriculi imbecillitatem cruditates, ac flatuositates vt plurimum existant, ad quid veneris vsu cerebrum magis lædere, ac ventriculum magis imbecillum reddere? A venere cerebrum lædi, viresque simul elidi, ac debilitari protulit, Gal. in 3. epid. comm. 3. ægroto 16. & ab ipsa stomachum labefactari non mediocriter, eumque à veneris abstinentia confirmari quam maxime testatus est in eundem lib. comm. 1. ægroto 1. Quoad alterum spectat, non semper semen flatus excretio, seu decessio erit, sed hic sensus de morboso tantum semine intelligendus erit, hocque magis in melancholicis, & hypocondriacis præsertim veritatem habebit, quoniam in illis flatuum copia insultat; profecto laudabile semen, & in homine rectæ valetudinis, non flatu, sed spiritu turget, qui spiritus per optimam coctionem à valido natiuo calore gignitur, flatus verò per imperfectam coctionem, quæ cruditatem redolet, & à debili, seu imminuto natiuo calore producitur, vnde de morbido, vt diximus semine, ibi loquutum fuisse Aristotelem fatendum erit, alioquin ille sibimet ipsi dissentaneus foret, nanque lib. 2. de generat. an. cap. 3. ait inesse in semine omnium, quod facit, vt fœcunda sint semina, videlicet, quod calor vocatur, idque non ignis, nec talis facultas aliqua est, sed spiritus qui in semine, spumosoque corpore continetur, & natura quę in eo spiritu est proportione respondens elemento stellarum. Modo quis in flatu facultatem contineri dixerit proportione respondentem elemento stellarum? sed & semen ex optima coctione fieri demonstrauit Aristoteles lib. 1. de generat. animal. c. 18. dum vtilissimi, & vltimi sanguinis,

ex quo iam vnumquodque gignitur membrum semen partem esse enúciauit, item & dum vlterius ostendit, semen neque in prima ætate, neque in senectute, neque in morbis esse; hoc enim pueros carere inquit propter incrementum, ægros propter imbecillitatem; senes verò, quia satis eorum natura non possit concoquere, nec quis ineptè dicat per flatum intelligi posse spiritum, nam melancholici spiritus indigni sunt, at ibi flatu eos redundare inquit philosophus. Sed iam ad problema accedamus, quod ego re vera ita breuissimè interpretandum esse censerem, nimirum melancholicos libidinosos esse ob copiam flatuum, qui pudenda erigunt, & ad venerem stimulant, & eosdem ex iterata venere leuari, non simpliciter quidem sed eatenus leuari, quatenus flatibus vna cum illaudabilis, & crudioris seminis emissione exonerantur, & quatenus in ipsis flatus pudenda tendentes eo temporis imminuuntur, non tamen inde beneficium, aut vtilitatem melancholicos recipere intellexit Aristoteles, cum ipsis proculdubio detrimentum potius resultet, nam si in eorum semine, quantumuis vitiato, & imperfecto, aliquantula vitalis spiritus portio reperiatur, & illam excerni necesse est, ac proinde ex frequenti venere natiui caloris iacturam fieri, hinc eorum corpora alioquin frigida, & sicca, & frigidiora, & ficciora reddentur, & ita perniciem sibi parabunt, atque citiorem interitum: Hinc doctissimus Guastauinus in suis aureis commentarijs hanc rem optimè prospexit, quam etsi non explicuerit, saltem tetigit, dum ita commentatus est; " Caloris igitur debilitate in omnibus magna redundat flatuum copia, ab ea enim excitari flatus ex Galeni doctrina varijs in locis, medicis omnibus notum est. ex hac igitur flatuum copia veneris oritur appetitus, & stimulus, quem vt tollant, flatuque vrgente purgentur, venere vtantur necesse est, quamquam re vera impetum potius, & incitamentum quàm facultatem ijs omnibus adesse existimari possit, calore natiuo, sine quo omnia languent debilitato; impetus tamen ille, & stimulus est, cui si obtemperent, ea quidem re, quantum fieri potest, inquit, leuantur, eo scilicet modo, quo diximus, & pro eo momentaneo temporis spatio, nam tractu temporis quemadmodum iam dictum est, ex venere multiplicantur flatus, ac proinde melancholici peius se habent; hinc iure optimo Gal. in 6. epidem. comm. 3. t. 26. increscentes morbos inter quos melancholia recenset, semper coitu exacerbar fatetur. His omnibus & Auicennas fauet lib. 3. fen. 1. tr. 4. c. de cura melancholiæ, vbi veneris vsum in melancholicis, & sudorem vehementem damnat, quia nimis exiccent, nec sibi contradicit ille, si expenderimus, quæ Gal. scripsit loco nuper citato, nam ibi in fine commenti hæc habet: " Concubitus interdum refrigerando prodest, solis illis subueniens, in quibus ob naturalem intemperiem fuliginosi halitus, fumidique redundant, qui si retenti fuerint, illis grauiter nocent, ijdem

& a veneris vſu in tempore, modicèque adhibito vtilitatem capiunt; quare eos melancholicos, qui tali erunt intemperie prædití, & in quibus excitabitur melancholia propter vapores ex combuſtis humoribus in cerebrum elatos, modico veneris vſu, & in tempore adhibito iuuari poſſe non negamus: quos inter recenſendi ſunt etiam, qui ex ſemine melancholiam patiuntur, quorum in prima huius operis parte iam meminimus: Neque hæc à ratione diſſentanea ſunt, cum veneris mediocritas prauos ſuccos habentibus commune ſit auxilium, quemadmodũ ex poſtremis Galeni verbis 6. de ſan. tu. c. 6. colligitur, quare & Auicennam, & Paulum, & alios, qui veneris vſum laudarunt, de his procuidubio intellexerunt, de quibus loquutus etiam fuit Abyabbas 5. Theor. inquiens, quod ſi coitus fiat vſus, vt oportet, cogitationes cedunt, ira mitigatur, & maniæ, & melancholiæ prodeſt paſsioni, ſi autem non coëant, corrupto ſpermate fumi eleuabuntur putridi ad membra principalia, prædictas paſſiones inducentes; in alijs verò melancholicis, & ob alias cauſas factis venerem prohibere tutius erit, nam hi ſicci, ac flatuoſi ſunt, & vt plurimum etiam frigidi, qui quidem venerem appetunt flatu ſtimulante, ſed ipſis illius vſus eſt aduerſiſſimus, ſicuti euenit quibuſdam animantibus melancholicis frigidæ naturæ, vt aſinis, & mulis, quæ non niſi maxima intercedente noxa poſſunt rem veneream exercere, cum & materia non multa ſuppeditetur, pauciſſimi adſint ſpiritus, materia non multum acris, nec ſenſus partis valde inſignis.

An melancholici exercendi ſint, vel quiete potius detinendi? Cap. XXVI.

PEr motum, exercitationem, & labores, vnum, & idem in præſentia intelligi volumus, hæc enim, & ſæpè Galenus confundit, quãquam non ignoremus ab eodem inter ſe diſtingui 2. de ſan. tu. cap. 2. Præterea cum omne nimium ſit naturę inimicum, non immodicum corporis motum, aut vehementiorem exercitationem modo intelligimus, (quod enim immodicum, vbique damnandum authore Gal. lib. 1. de paruæ pilæ exerc. c. 3.) ſed quod menſura non careat, aut moderamine comprehendi volumus. Inſuper quoque ſciendum eſt, quod hæc non temere proponenda ſunt, nec talia ſemper, & abſolutè, ſed cum reſpectu, atque delectu, nanque eſt habenda ratio ætatis, uirium temporis, anni temporis, loci, & ſimilium, quæ plus, aut minus hæc prohibeant, vel expoſtulent, quare his priùs ſuppoſitis, & (ut fertur) cæteris paribus, tunc perquirimus, an motus ſit utilis in curanda melancholia, & an corporis exercitatio melancholicis magis profutura ſit, quam quies; Sed quomodo motus, aut exercitatio in melancholicis laudan-

da sint, si hæc exiccent, & melancholici vt plurimum macie conficiãtur? certe, si labores, aut exercitationes subeant, ad eam maciem deuenient, quæ aut tabes, aut torridus marasmus dici possit; Exercitia autem exiccare nos docuit Gal. pluribus in locis, sed præsertim in 6. de morb. vulg. comm. 3. part. 2. vbi omnes exercitationes, & carnium, & adipis, & succorum abundantiam minuere scripsit; Secundo melancholicos exercere esset contra Galeni præcepta, qui ipsos exercitijs non exiccabat, sed aquæ dulcis balneo, & humectante victu tractabat; sique protracto morbo eos purgare necesse fuisset, & valido medicamento, veluti elleboro, tunc melancholicorum corpora humida reddebat, & quo medio? partim multo cibo, partim quiete, nàm quietem istud facere nemini dubium esse potest, dicebat ille lib. Quos & quando purg. oport. siquidem vt exercitatio membra exiccat, ita quies cum vacatio quædam, & exercitio contraria sit, humiditas conseruat; Tertio melancholici, & præsertim hypocõdriaci, quibus omnibus imbecillus est ventriculus cruditatibus scatent. quippe vt narrabat Galenus ex Diocle humidum sputum, ructus, flatus, vomitiones, fluctuatio, & similia has manifestè commonstrant, quare melancholici non erunt exercendi, nec enim exercitare, nec omninò mouere expedit eos, qui in primis venis crudorum succorum copiam habent, siquidem omnes id genus motus succos illos in totum corpus agunt; seruandi igitur hi sunt in omni quiete, sic scribebat, Galenus lib. 4. de san. tu. c. 5. Tandem melancholici præter mætum, & tristitiã, quæ ipsos nunquam deserũt, vigilias patiũtur: quare si ipsos exerceas, magis vigilijs infestabis & ità non curari, aut profligare, sed augere, & exacerbare melancholiã erit, quando ex assiduis vigilijs, multiplicatur in cerebro melancholicus humor; Quod autem vigilias afferat exercitatio inde probari potest, quod humores & exerementa; attenuet, & excalefaciat, & in spiritum vertat, sicuti asserit Galen. 2. de Sympt. caus. c. 5. cum autem vigiliæ ex sicca in cerebrum euaporatione ortum habeant, porro augeantur istę, dùm siccus atrabilaris humor in spiritum, & vaporem ab exercitatione vertetur; Cęterum hisce non obstantibus veriorem sententiam censeo, in qua melancholicos exercendos esse adstruitur, quod vt manifestè pateat, ad superiores rationes diluendas accedo, & quoad primam respondetur motus, & exercitia magis, quàm par sit, aut immodicè adhibita exiccare, sed si cum moderatione, & mensura adhibeantur, non modo non exiccare, sed etiam impinguare, vtrumque asserit Galenus in 6. de morb vulg. comm. 3. part. 2. Hoc dùm ait, quod tardæ ambulationes, & tardæ exercitationes corpora pinguiora efficiunt (& certè deambulatio, & exercitatio tarda melancholicis alioquin imbecillis, ac maciletis moderata erit) Illud vero his verbis subnectit, " Siquidem veloces cursus,

ius, exercitationesque similes & carnium molem detrahunt, & succorum exuperantiam inaniunt, fereque ab omnibus hoc & exercitatoribus, & medicis conceditur, quod autem horũ velocitas immoderantiã sequatur nobis laborandum non erit; Ad secundam dicimus Galenum in recenti melancholia curanda balneis quidem, & humectante victu uti, non tamen prohibuisse modicas exercitationes, quas etiam si ibi non proposuerit, alibi commendare non desijt, vt infra manifestum fiet; siq. melancholicorum corpora elleboro purganda multo cibo, & quiete humidiora reddebat, non ijs assidue vtebatur, & in toto melãcholię cursu, sed per aliquot tamen dies ante ellebori exhibitionem, nãm si in melancholia quotidiè multos cibos ægri assumerent, ventriculi languidus, & imbecillus calor suffocaretur, & præ excrementorum copia opprimeretur, quare quemadmodum non multo cibo quotidiè vsum fuisse Galenum verissimum est, sed per aliquot paucos dies ante propinandum elleborum, sic & de quiete intelligere par est; imò hinc arguere debemus, quod si Galenus ante elleborum multo cibo, & quiete vtebatur, alijs temporibus, & modico cibo, & motu vteretur in melancholicis curandis, nãm si toto melancholiæ cursu multum cibum, & quietem adhibere ipsi mos erat, frustra, & ineptè animaduertisset multo cibo, & quiete vtendum esse ante elleborũ. Ad tertiã Respondetur melancholicos sæpè vel vomitu, vel clysteribus, vel lenientibus medicamentis à superfluitatibus primarum viarum expurgari, crudis succis prius incisis, detersis, & attenuatis per apposita medicamenta, à quo tempore ipsos leui motu exercendos esse diiudicamus, hoc enim vtile, ac proficuum erit; nam cum priùs crudæ superfluitates fortè obturarent ventriculi, mesenterij, ac intestinorum venas, ventilationem prohibebant, ac veluti accensionem quandam excitabant, quæ cruditatibus demptis, aut saltem valdè imminutis moderata exercitatione emendatur, hinc Galenus in art. medic. c. 85. profert, quod totum corpus salubriter perflari facit exercitij moderatus vsus; imò siquid crudorum succorum in primis viis remanserit, id leui exercitatione vel ad coctionem, vel ad expulsionem aptius reddetur, aliquo enim pacto attenuabitur & calefiet, deniq.|quę in dies generantur superfluitates expurgabũtur, hinc Gal. in 3. aph comm. 15. scripsit, in siccitatibus superfluas humiditates dissolui, per imbres autem collectas putrifieri, nisi quis singulis diebus collectas exercitiis expurget. Ad vltimam demum respondetur, quod ab exercitatione quidem humores et excrementa in vapores vertuntur, quæ excrementa si plura sint, iam dictum fuit, ab exercitatione quiescendum esse, nec ea vti oportere, si vero euacuatum sit corpus ab excrementitiis humoribus, etiã si in eo pauci remaneant, tũc exercitationibus vti proficuum esse, nam pauci, qui remanserunt, si in

vaporem

vaporem vertãtur ab exercitatione, tunc quoque facilius expelluntur è corpore, & ità vigilias afferre nequaquam possunt; Quod autem in vapores conuersi expellantur, ea ratione colligitur, quoniam ob exercitationem exiguos corporeæ molis meatus laxiores fieri accidit, vnde exhalatio vaporibus extra patet, Tandem quod ad exercitationem non vigiliæ, sed potius somnus sequatur experientia ipsa demonstrat, vnde Galenus 1. de Sympt. cauf. c. vlt. dicebat, quod veluti ab exercitationibus et promptius et profundius dormitur, sic et a sumpto nutrimento, quare cum melancholici vigiliis infestari soleant, id potius commodi in ipsis exercendis assequemur, vt somno promptius capiantur, sed quid plura? non tristitia, non vigiliæ, non gracilitas prohibebunt moderatas exercitationes, imò expostulabũt si Galenum præceptorem sequamur, en ille lib. 3. de san. tu. c. 12. ratione, et experientia edoctus (vt ipse testatur) vtitur post tristitiam ac post vigilias exercitatione, quæ apotherapia dicitur, hæc eius sũt verba, " Nam quoniam a vigiliis, et tristitia magis graciles, magisq. aridi, ac minus dicto audientes planè cernuntur, siccius existimandũ est his redditum esse corpus, Eiusmodi vero affectus partim molli frictione cum multo oleo, partim temperato balneo sanantur; partim motu, sed qui & tardus sit, & citra valentiorem nixum, ac qui subinde quietem interponat, is verò apotherapeutici exercitii modus erat; Hactenus Galenus, quem superauit Aetius in exercendis melancholicis, & validiùs, siquidem hic Tetr. 2. serm. 2. c. 10. melancholicis labores imponebat, eosque in sole cum oleo camomelino, & nitro inungebat, nec præter rationem eo curationis modo vtebatur, Aetius, quando corporis exercitatio, tum propter melancholicum humorem, tum propter beneficia, quæ à laboribus resultant, in melancholia conuenire videatur, propter melancholicum humorem, quia cum hic frigidus & crassus sit, calefieri, & attenuari expostulat, sed iàm supra ostensum fuit calefacere, & attenuare exercitationes, ac motus; propter beneficia, quæ resultant, quoniàm ob exercitationes & natiuus calor augetur, & melior producitur sanguis, quorum vtrumque quam melancholicis prodesse possit, quisque diiudicet, cũ ipsi & imbecillo calore sint præditi, & prauo sanguine scateant; Modò natiuum calorem augeri Galenus 2. de san. tu. c. 9. sic testatur, " Quippè calefiunt corpora nostra & balneis, & calidarum aquarum lauacris, & cum per calidiores tempestates insolamur, & cum igni fouemur, et cum calidis medicamentis perfricamur; Cæterùm ab externo est omnis huiusmodi calor adscitus, nec de proprio principio, sed aliunde accensus, auctusque, exercitando verò insiti caloris augumentum animalibus ex ipsorũ corporibus excitatur. Quod verò melior progignatur, sanguis, ratio ipsa suadet, tùm quià aucto

calore

calore melius procedant omnes coctiones, cùm quià validius expellantur, excrementa, vnde purior remanet sanguis; hinc Galenus 3. de alim. fac. c. 25. exercitationes proprias non parum ad succi probitatem omni animanti conferre scripsit; Amplius cum melancholici cogitabundi sint, & in imaginationibus fixentur, ex leui imperato motu,& placida deambulatione præsertim per amæna loca à propriis imaginationibus diuerti aliquo pacto possunt, quos si quiete, & ocio detineantur, in illis magis fixari oportet, vnde mirum non est, si inter recentiores grauissimi viri, vt Mercurialis, & Ludouicus Mercatus moderata exercitia in melancholia curanda præscribant; Demùm aurea Hipp. sententia ex lib. de offic. med. comm. 3. t. 28. desumpta hanc quæstiunculam claudat, qua habet, quod motus roborat, ocium tabefacit, vel, vt alii legunt, labor firmat, ignauia resoluit.

An melancholici curandi in aere claro, vel obscuro sint detinendi? Cap. XXVII.

Breuissima esto quæstiuncula, nullum enim reperias authorē, qui melancholicis aerem clarum, & apertum conuenire non scribat, pauculas tamen rationes adducemus, quę melancholicis aptiorem esse subobscurum aerem, quam clarum ostendere videntur, sic igitur exordiamur, Aer lucidus, et clarus dissoluit, et minuit spiritus, quod patet exemplo illorum, qui ob spiritus visorii penuriam visus imbecillitate laborant, nec enim longinqua prospiciunt, imò et in vespere melius, quam in meridie multi visibilia cernunt obiecta, non enim ab aere lucidiori tunc dissipantur eorū visorij spiritus, ergo melancholici, qui vt plurimum excarnificati paucitate spirituum laborant, magis subobscuro, quam claro, & lucido aere gaudebunt. Prætereà aer obscurus humidior erit, lucidus vero, ac clarus siccior, quemadmodum ex diurno, atque nocturno, aere manifestum fit, quapropter in melancholicis curandis tanquàm siccis aer contrarius eligendus erit, nempè humidus, ergo obscurus vti talis ipsis salubrior erit, nec solum hac ratione, sed etiam quia in humido aere minor fit innati calidi deperditio, sicuti apertè satis confirmauit Galenus in 1. de morb. vulg. comm. 1. part. 8. dùm semper aliquid vaporosum è corpore nostro emanari scribit, & in siccis statibus plurimum, in hùmidis paucissimum. Amplius melancholicis, quibus infensissimæ sunt vigiliæ, omni arte, & industria procurandus est somnus, non solùm noctu, sed etiam diu, quo tempore certè aer obscurus eligendus erit, vt qui somnum magis conciliet, Tandem melancholici, tanquam qui timidi, & animo deiecto extant, semper animandi sunt, ergo in aere obscuriori detinendi, & huius consequentię veritatem

tem manifestant, qui chynantropia, atque lycantropia laborant, isti enim die, qua clarus est aer, ac lucidus, hominum commercium aufugiunt, se abscondunt, latitant, valdeque timent, nocte verò, qua iam obscurus, ac tenebris refertus est aer, foras prorumpunt, omnia audent, in quemquam irruunt, timore deposito. Cæterum veritas, vna est, quam omnes vnanimes confessi sunt, nempè melancholicos, vti diximus, in aere claro detinendos, & præcipua ratio est, quia aere obscuro atque tenebricoso existente multiplicantur, tenebræ in spiritibus animalibus, ipsique atri, & caliginosi redduntur, atque ita melãcholici delirij augetur causa, imò & melancholicus humor augebitur, quia non raró prædictis spiritibus immixtus illorum opacitatis est in causa, nàm aere nubiloso existente, ac proinde obscuriori, tunc melancholicus humor in corporibus nostris atrior reddetur, quam sub aere claro, atque sereno, vnde Galenus, qui hanc veritatem agnoscebat, dixit, in lib. Hip. de morb. vulg. loco suprac. quod vbi nubilus est aer, humor qui dominatur non potest non nubilosus generari, in pituitosis quidem naturis (dicebat ille) nebulosa, ac nubilosa, vt ita dicam, pituita, in biliosis verò nebulosa, ac nubilosa bilis generatur; Adde quod aer clarus, & apertus distrahit à fixa imaginatione, qua plerunque melancholici detinentur, obscurus verò est in causa, vt ipsi in proprijs imaginationibus, circa quas delirant, magis figantur; Nec nobis obstant, rationes in contrarium adductæ, omnibus enim vnica ferè responsione satisfit, si tanquam verum (vti verissimum est) supponamus, quod in curandis ęgris ei attendendum est, quod magis vrget, quare cum melancholia quælibet immediatè dependeat à spiritu animali tenebricoso, tanquàm à causa, nemini dubium erit, quod aer obscurus poterit quam maximè multiplicare dictorum spirituum nigredinem, ipsamque fouere, cum animalis spiritus ex aere, & vitali constet, & ob id omni studio à melancholicis vitandus est, nam etiam si siccitati tanquam humidior, nec non conciliando somno magis inseruire possit, hæ vtilitates ab huiusmodi aere petitæ nullius, aut parui admodum momenti essent, imò omnino vitandæ sunt, ne pro leuissimo bono grauissimum detrimentum incurreremus, & præsertim cum non desint alia plura, quę valentius prædicta commoda efficere possint, vt cibi, potus, & medicamenta, quæ nullam noxam spiritibus animalibus inferant. Nec nos angat deperditio illa calidi innati, quæ fieri dicebatur in aere claro, quandoquidem clarus aer, in quo detinédi sunt melancholici, debet esse temperatus, non frigidissimus, non calidissimus, sub quo pręsertim fit iactura, & deperditio ista, imò si talis ob naturam temporis, vel climatis esset, omni arte ad prędictam temperiem reducendus esset, pręterea etiam si sciam ex Galeno ab ambiente nos aere semper propriæ substantiæ, & innati calidi deperditionem

nem moliri, nihilominus Galenus in supracitato loco de morb. vulg. nobis, quam maxime fauet, ibi enim dum ait semper aliquid è corpore nostro vaporosum emanare, & id paucissimum in statibus humidis, tunc potius excrementitium, quid, quam verè calidum innatum intelligit; cum statim subdat hęc verba „ Atque cum in corpore aceruatum hoc sit (nempe vaporosum illud) similem reddit nebulę, & caligini innatum nobis spiritum &c. quare retorquentes argumentum summa cum ratione possumus dicere, quod melancholici detinendi sunt in aere claro, nequaquam in obscuro; in hoc enim tanquam humidiori vaporosum illud non expurgabitur satis, atque ita detentum animales spiritus magis nigredine inficiet. Demum de Chynantropiam, atque Lycantropiam patientibus si sermo habeatur, res sano modo intelligenda est, nam tenebræ, quæ omnibus, vt plurimum terrorem inducunt, vti etiam de loc. aff. 3. notauit Galenus, illis accedente nocte non animum adaugent; sed ipsos tunc suo furore corripi contingit, quia iam cessat hominum commercium, à quo timor lycantropicis suboritur, præterea si ipsis tunc temporis augeatur audacia, atque animus ferociat, non id ex tenebris pendet, sed ex motu atræ bilis in eorum corporibus redundantis, quæ tunc moueri, & proinde furorem inducere nata est aptior.

Finis Quartæ, & vltimæ Partis.

INDEX CAPITVM TOTIVS OPERIS.

PARS PRIMA.

FINIS.